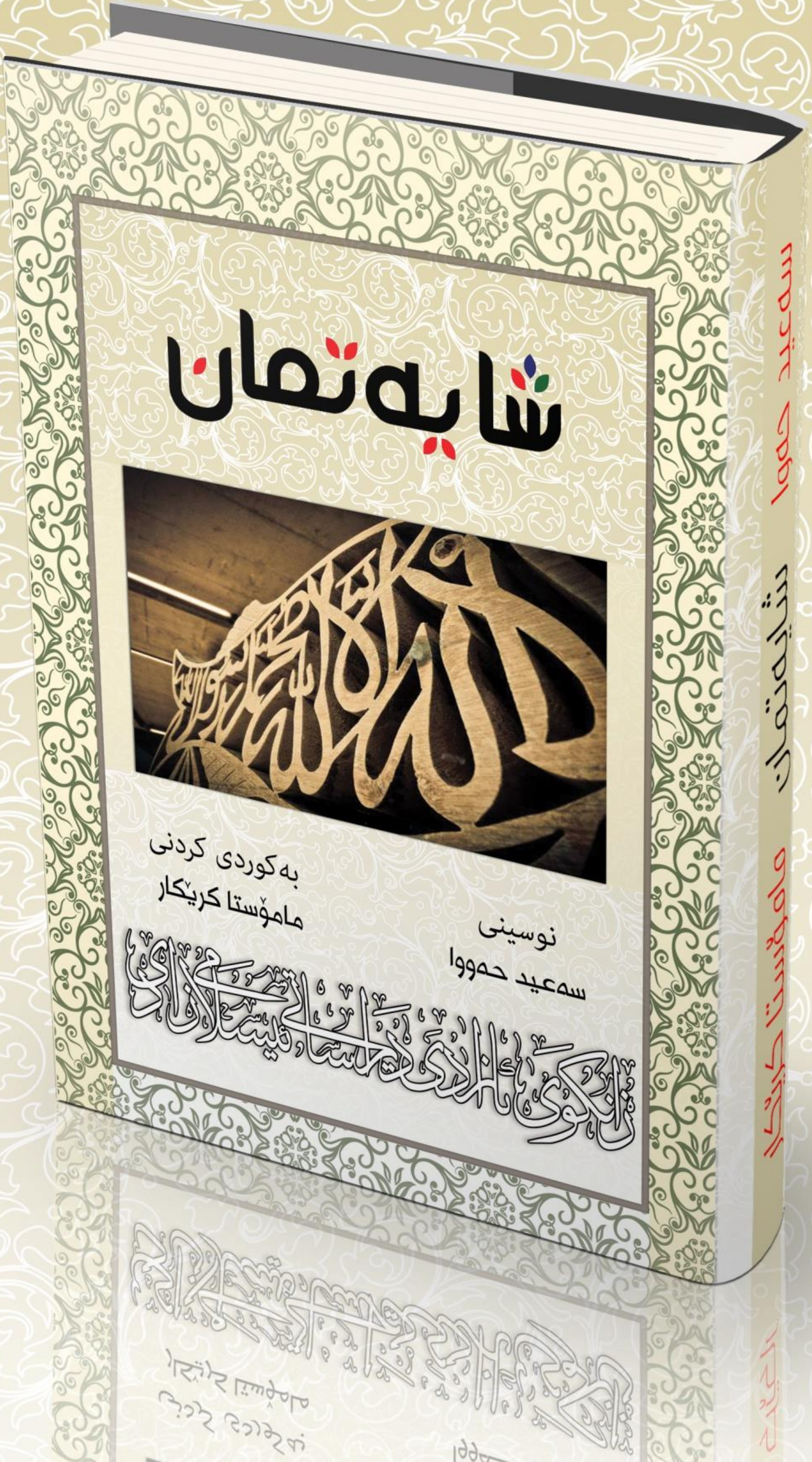
شایەتمان
بەکوردی کردنی
ماموٚستا کریٚکار
نوسینی
سەعید حەووا

بسم الله الرحمن الرحيم

شایەتمان

شایەتمان

بۆ پۆلی:

یەکەمی ئامادەیی ئامەد

نوسینی

سعید حەووا

وەرگێرانی

مامۆستا کرێکار

شایەتمان

نوسینـــــــــی: سەعید حـــەووا

وەرگێرانـــــــی: مامۆستا کرێکار

بـــۆ پـــۆلی: یەکەمی ئامـــەد

نەخشەسـازی: ئیسلامـــــڕەو

ساڵـــــــــی: ١٤٣٧ك-٢٠١٦ز

لە بڵاوکراوەکانی

زانکۆی ئازاي ديراساتی ئیسلامی(زادی)

پێشکەشە بە:

* ئەوانەی لەبواری بانگەوازی ئیسدامیداکار دەکەن.

* ئەوانەی دەیانەوێ لە ڕاستی تێبگەن.

مامۆستا کرێکار

بسم الله الرحمن الرحيم

انَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ ونَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفِرُهُ، ونعوذُ باللهِ مِنْ شُرورِ أنْفُسِنا ومِنْ سَيِّئاتِ أعْمالِنا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلا هادِيَ لَهُ. وأشْهَدُ أنْ لا الهَ إلا اللهُ وأشهَدُ أنَّ محمداً عَبدُهُ ورسُولُهُ.

يا أيُّها الذينَ آمَنوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ ولا تَموتُنَّ إلاّ وأنتُمْ مُسلِمونَ

يا أيُّها النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الذي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ واحِدةٍ وخَلَقَ مِنها زَوجَها وبَثَّ مِنهُما رِجالاً كَثيراً ونِساءً واتَّقُوا اللهَ الذي تَساءَلُونَ بِهِ والارْحَامَ إنَّ اللهَ كانَ عليكُمْ رَقيباً

يا أيُّها الذينَ آمنوا اتقوا اللهَ وقُولوا قَولاً سَديداً، يُصْلِحْ لَكُمْ أعمالَكُمْ ويَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ ورسولَهُ فَقَدْ فازَ فَوزاً عَظيماً

أمَّا بعدُ: فإنَّ أصْدَقَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وخَيرَ الهَدِي هَدْيُ محمدٍ وشَرَّ الامُورِ مُحْدَثاتُها، وكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ، وكُلَّ ضَلالَةٍ في النَّارِ.

کورتەیەک لە ژیانی

مامۆستا سەعید حەووا

ناوی:

- سەعیدی کوڕی محمد دیب کوڕی محمود حەووای النعیمییە، لە ١٩٣٥/٩/٢٧ لە شاری حەمای سوریا لەدایك بووە، لە ژێر سەرپەرشتی باوکیدا پەروەردە بووەو خێزانەکەیان هەر لە زووەوە بە چاندن و بازرگانیەوە خەریك بوون.

خوێندنی:

- ئامادەیی لە شاری حەماو کۆلیجی شەریعەتی لە دیمەشق تەواو کردووە.

مامۆستایەتی:

- لە ساڵی ١٩٦٦-١٩٧٠ مامۆستای پەروەردەو زمانی عەرەبی بوو لە سعودیە.

- لە ١٩٧٠-١٩٧٣ش لە سوریا هەر مامۆستایەتییەکەی کردووە.

چالاکی سیاسی:

- سالّی ١٩٥٢ چۆتە ڕیزی (الإخوان المسلمون)ە وە.

- سالّی ١٩٧٣-١٩٧٨لە سوریا زیندان بووە لەسەر ئەو (بیان الدستور)ە ی کە سەرانی ڕابوونی ئیسلامی لە سوریا نووسیان بۆ بە ئیسلامی کردنی سیستمی حوکمی سوریایی.

- سالّی ١٩٧٩-١٩٨٢ یەکێك بوو لە سەرکردایەتی ئیخوان لە سوریا.

- سالّی ١٩٨٢-١٩٨٤ یەکێك بوو لە شورای ڕێکخراوی نێو دەوڵەتی ئیخوان.

- سالّی ١٩٨٥-١٩٨٧ یەکێك بوو لەسەرکردایەتی شۆڕی سوریا.

- لە تەمەنی ئەودا ئیخوانی سوریا بوونە پێنج گرووپی جیاواز، بۆیە ئەویش لە دوو سالّی کۆتایی تەمەنیدا وازی لە ئیخوان هێنا!

دیدو بیری:

باوەڕی وا بوو کە کۆمەڵکاری ئیسلامی نوێ پێویستە لەسەر چەند بنچینەیەك داڕێژرێت، لەوانە:

- هەر ووڵاتەو ڕێکخستنی خۆی جودا بێت.

- هەوڵ بدرێت ئوممەتی ئیسلامی یەکخرێتەوە.

- پلەی خیلافەتی ئیسلامی زیندوو بکرێتەوە.

بەرهەمەکانی:

١- الاساس فى التفسير(١١بەرگی گەورەیە).

٢- الاساس فى السنه(١٤بەرگی گەورەیە).

٣- الأساس فى قواعد المعرفة وضوابط الفهم للنصوص.

٤- زنجیرەی التربية والتزكية (وەکو: تربيتنا الروحية والمستخلص فى تزكية الأنفس).

٥- زنجیرەی الاصول الثلاثه: الله جل جلاله، الرسول، الاسلام (٣بەرگی گەورەیە).

٦- زنجیرەی فقه الدعوة والعمل الاسلامى (وەکو: جند الله ثقافة وأخلاقًا، من أجل خطوة إلى الأمام على طريق الجهاد المبارك، فى آفاق التعليم).

٧- جگە لە کتێبی تری جیاوازی وەکو: المدخل دعوة الاخوان المسلمون، هذه تجربتي... وهذه شهادتي، عقد القرن الخامس عشر الهجري القادم .

وەفاتی:

لە کۆتایی ژیانیدا تووشی نەخۆشیەکی سەخت بوو، کە بۆ ماوەیەکی زۆر لەسەر جێگا مایەوەو زیاتر لە سێ مانگ زمانی شکا، تا لە ڕۆژی ١٩٨٩/٣/٩ لە نەخۆشخانە لە شاری عەممانی پایتەختی ئەردەن کۆچی دوایی کرد... رەحمەتی خوای لێ بێت.

ماموستا سەعید یەکێکە لە ئیخوانە سۆفیەکان، بەڵام بە چاوێکی کراوەو خواناسییەوە، خاڵیش نییە لە هەندێ بیدعە... بەڵام بە تەئکید بۆ خۆی مەدرەسەیەکی سەربەخۆیەو بە دەردی شێخ زوهەیر الشاویشی بەڕێوەبەری المکتب الاسلامی دەربارەی دەڵێ: سەعید حەووا یەکێکە لەو داعیە سەرکەوتووانەی ناسیومن، چونکە لە ماوەی تەمەنێکی کەمدا، کە(٥٧)ساڵ بوو توانی ئەو زانیاری و فیکرەی هەیەتی بە خەڵکێکی ئێجگار زۆری بگەێنێت، ئەو هەموو نووسینەی کە لەو تەمەنەی خۆیدا نووسینی دەیپاڵێون بۆ ریزی نوسەرە زۆر نووسەکانی سەردەم ...

ماموستا خوا لێی خۆشبێ خۆی لە نوسینەوەی ژیانی خۆیدا نوسیوێتی، کە عەرەبم کەچی بەداخەوە هەندێك ئیسلامی (کوردی دید قەومی) هەر دەڵێن کوردە !!

پێشەکی وەرگێڕ

بۆ چاپی یەکەم

سەعید حەووا "خوا لێی خۆشبێت" خۆی ئەم زنجیرە کتێبە: (اللە، الرسول، الاسلام)ی ناو ناوە (الأساس)، چونکە بە بناغە سەرەکیەکانی تێگەیشتنی ئیسلامی دەبینی، ئەمەش بێگومان هەر وایە، چونکە تێگەیشتنی ئەو سێ ڕوکنە سەرەکیەی باوەڕ هەموو ئیسلامەکەیان لەسەر دادەمەزرێت...

ئەم زنجیرە کتێبە هەر چەندە زیاتر لە ٣٠ ساڵ بەسەر نووسین و بڵاو کردنەوەیاندا تێپەڕیووە، بەڵام گرنگی و کاریگەری خۆیان هەر ماوەو، (واللە اعلم) هەر دەشیان مێنێت، چونکە ئەم کتێبانە ئەو سێ ڕوکنە هەم لە ڕوی فیکرییەوە دەخاتە ڕو، هەم لە ڕوی زانستی شەرعییەوە، بۆیە هەر بە یەکێك لە سەرچاوەکانی فیکری ئیسلامی دەمێنێتەوە...

ئەمە جگە لەوەی لە هەندێك شوێندا نووسەری گەورە دیدو بۆچونی خۆی دەربارەی زۆر مەسائیلی نوێ ڕون کردۆتەوەو ئیجتیهادی لە هەندێك باسی سەردەمیشدا کردووە، کە جێی ڕێزە، چونکە پەی پێ بردنێکی وردە...

ئەمانەش پاڵنەری سەرەکیم بوون بۆ وەرگێڕانی بۆ کوردی!..

بیستوومە کە کتێبی یەکەم (اللە) کراوە بە کوردی و نوسینگەی تەفسیر لە هەولێر بڵاوی کردۆتەوە، بەڵام وا دەزانم هێشتا کتێبی (الرسول)ەکە دەسکاری نەکراوە، منیش دەمێك بوو بەشێکی(الاسلام)ە کەم کردبوو بە

کوردی، بەڵام ساڵانێکی زۆر تێیدا وەستام، دەترسام دەرەقەتی وەرگێڕانەکەی نەیەم، یان دەرفەتیم نەبێت و، خەڵکێکی تریش نەیکات بە کوردی، بەو ئیعتیبارەی من خەریکیم، هەندێك براش هەبوون ساردیان دەکردمەوەو دەیانووت: کەی باوی ئەم جۆرە کتێبانە ماوە؟!! تا لەم ماوەی ڕابووردودا هیممەتێکی ترم دایەوە بەر خۆم و کەوتمەوە پێدا چوونەوەی و خەریك بوون بە وەرگێڕانی.

ئەو کەسەی بە چاوی ڕەخنەی سەلەفیانەوە بڕوانێتە سەعید حەووا، شەیتان وای لێ دەکات هیچ کتێبێکی نەخوێنێتەوە! لە کاتێکدا ئەوانەی کە بەردەوام رەخنەی زۆر توندیان لە سەعید حەووا گرتووە - وەکو سەلیم الهلالي- ڕەخنەیان لەم سێ کتێبەی نەگرتووە، بەڵکو لە کتێبی تری وەکو کتێبی: (تربيتنا الروحية)، کە لە دیدێکی سۆفیانەوە باسی پەروەردەی نەفس و زیکرەکانی خوای گەورە دەکات، ئەمەش بابەتێکە کە ئێمەش ڕەنگە لایەنگیری هەندێك بۆچوونی الهلالي بین تێیدا... بەڵام بە ڕاستی حەیفە موسوڵمان لەسەر دێڕە رەخنەی کەسێك لە کەڵە پیاوێکی ئاوا، خۆی مەحروم کات لەو هەموو رۆشنبیرییەی، کە سەعید حەووا پێشکەشی کردووە ...

من گومانم لەوەدا نییە کە سەعید حەووای ڕەحمەتی مەدرەسەیەکی سەربەخۆی ئیخوانییە، خاوەن دیدی ڕوون و هەڵوێستی پڕ جورئەت و ئازایەتیی خۆیەتی ...

کتێبی (الاسلام)ە کە زۆر گەورەیە، چوار بەرگی گەورەیە، ئەمەی ئێستا لەبەر دەستی خوێنەرانی بەڕێزدایە(٨٥) لاپەڕەی ئەسڵی بەرگی یەکەمە، زیاتر لە١٠٠ لاپەڕەی تری ماوە، کە دەربارەی چوار ڕوکنەکەی ترە (نوێژ، ڕۆژوو، زەکات، حەج) کە (ان شاء الله) ئەوانیش دەخەینە بەر دەست، بەڵام وامان بە باش زانی خوێنەرانی کورد لەوەی کراوە بە کوردی، بێ بەش نەکەین، بە چاوەڕوان کردنی، تا هەموو بەرگی یەکەم تەواو دەبێت ...

خوای گەورە سەعید حەووا بە بەهەشتی خۆی شاد کات و پاداشتی بداتەوەو ئێمەش و ئێوەش سەرکەوتوو بکات... ئامین.

وَصَلَّى اللَّه عَلَى سَيِّدنَا مُحَمَّد وَعَلَى آله وَصَحْبه وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا

مامۆستا کرێکار

پێشەکی وەرگێڕ

بۆ چاپی دووەم

وا دەزانم ئەم کتێبەی نوسەری ڕەحمەتی (الإسلام) کە لەساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا بڵاو بۆوە، هەتا ئێستاش وەکو ئەو ڕۆژانەی یەکەمی کاریگەری خۆی هەر ماوە، زیاتر بووە کەمتر نەبووە، چونکە (هەر چوار بەرگی کتێبەکە) جگە لە نیشاندانی گشتگیری ئیسلام، دیدو بۆچوونی فیکری و سیاسی نوێی تێدایە، ئەمەش وای لە ئێمە کردووە هەر لەو سەردەمی پێ ئاشنا بوونیەوە بیکەینە یەکێك لە سەرچاوەکانی پەروەردەو ئاراستەی کۆمەڵکاری ئیسلامیمان .. من ئەم بەشەی کتێبەکەم (کە بەناوی شایەتومانەوەیە) لە ١٩٨٣دا کردبووە کوردی، بەڵام هەر پێم چاپ نەکراو مایەوە، تا دواتر چاپی یەکەمی لە کوردستان بە ناوی ئازاد نجم الدینەوە بڵاو بۆوە، بیستم کە خەڵکانێکی زۆر بە پەرۆشەوە بەدوایدا عەوداڵ بوون و دەستیان خستووە، بینیم کاریگەری لە ڕونکردنەوەی شایەتومان و چاوکردنەوەی گەنجەکاندا زۆر بوو، ئەمە مایەی خۆشحاڵیم بوو.. چونکە سەلماندی کە پێناسەم بۆ کتێبەکە بۆ هۆشیارکردنەوەی موسڵمانی کورد لە جێی خۆیدا بووە والحمدلله.

ئێستا وا الحمدلله هەلی چاپکردنی دووەمی کتێبەکەمان لە میسر بۆ ڕەخساوەو مەبەستیشمان لەم چاپەیان بڵاوبوونەوەیەتی بە ناو کوردی

هەندەراندا، چونکە ئەم بەشەیان کە بە ناوی شایەتومانەوەیە یەکێکە لەو پازدە کتێبەی بڕیاری خوێندنی لە پۆلی یەکەمی پەیمانگای ئیبنو تەیمییە لەسەر دراوە،[1] کە خوێندنێکی سەر تۆڕی ئینتەرنێتە جگە لەوەش یەکێکە لەو کتێبانەی کە دەبێت خەڵکانێکی ڕەوتی ئێمە بیخوێنن و تێیدا شارەزا ببن ... بۆیە داوام لە هەموو خوشك و برایانی ڕەوت لە دەرەوەو ناوەوەی کوردستان ئەوەیە ئەم کتێبەو کتێبەکانی تر جێ بایەخیان بێت، چونکە دیاریکردنی ئەم بەرنامەی خۆ ڕۆشنبیرکردنەی دام ڕشتووە، ئەزموونی تەمەن و دیدێکی دینی ڕەسەن و ڕۆشنبیرییەکی بەر فراوانە، ئەم کتێبانە لایەنەکانی عەقیدە و فیکرو قورئانەوانی سیرەو سوننەت و شەرع و بانگەوازو حاکمێتی و تەزکییەی نەفس و ڕەفتارو ڕەوشت و ململانێیی سیاسی شارستانێتیمان دەگرنەوە، ئەم لایەنانەش ڕەهەندەکانی گەشەی بیرو نەشونمای هەستی ئینتیمای موسوڵمان و ڕەسەنکردنەوەی دیندارێتییەکەین. بۆیە پێویستە جێ بایەخ بن.

بە نیسبەت پێداچوونەوەی کتێبەکە، چاوپێخشانێکی خێرام بۆ کردووە بەڵام زۆر وردەکارانە نا، چونکە بەڕاستی کاتی تەواوم نەبوو، ئەگەر خوای

---

[1] لە ئێستادا لە قۆناغی یەکەمی ئامادەیی ئامەد دەخوێنرێت.

گەورەش یارمەتی دەرمان بێت، بەشی دووەمیشی کە باسی چوار روکنەکەی تر (نوێژو رۆژوو زەکات و حەج) دەکات دەخەینە بەردەست..[1]

هیوادارم خوێنەرانی بەڕێز لە کاتی خوێندن و خوێندنەوەیدا ئەو تێبینیانەی دەیانبینێت لەسەری تۆماری بکەن و پاشان منیشی لێ ئاگادار بکەنەوە، تا لەچاپەکانی داهاتوودا رەچاو بکرێن.

خوای گەورە یارو یاوەرمان بێت و تێمان گەیێنێت لە دینەکەی و یاریدەدەری پابەندی دینداریەکەمان بێت و نەمان داتە دەست حەزو نەفسی خۆمان.

وَصَلَّى اللَّه عَلَى سَيِّدنَا مُحَمَّد وَعَلَى آله وَصَحْبه وَسَلَّمَ تَسْلِيمًا

کرێکار/ئۆسلۆ

نیسانی ٢٠١٠

[1] لە ئێستادا وەرگێڕدراوەو نوسراونەتەوە، پاش پێداچونەوە ان شاءالله ئەویش بەرنامەی پۆلی دووەمی ئامادەییەکەمانە.

پێشەكی نوسەر

١- ئیسلام دینی هەموو پێغەمبەران و نێرراوانی خوایە، هەر لە ئادەمەوە تا دەگاتە پەیامەكەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كە كۆتایی بە پەیامە ئاسمانییەكان هێناوە. خوای گەورە - وەك لە قورئاندا دەردەكەوێت - زۆر بایەخی بەم ڕاستییە داوەو سوور بووە لەسەر ڕوون كردنەوەی. وەك لەسەر زمانی نوح دەفەرموێ: (وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ)یونس/٧٢ واتە: فەرمانم پێ دراوە، كە لە موسوڵمانان بم. لەسەر زمانی ئیبراهیم و ئیسماعیلیش دەفەرموێ: (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ) البقرة/١٢٨ واتە: خوایە بمانكە بە دوو موسوڵمانی خۆت. وە لە ڕاسپاردەكەی یەعقوبدا كە بۆ كوڕەكانی كرد، دەفەرموێ: (إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إَلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ)البقرة/١٣٢ واتە: خوای گەورە دینی بۆ ئێوە هەڵبژاردووە، دە ئێوەش بە موسوڵمانێتی بمرن. لەسەر زمانی موسا دەفەرموێ: (فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ) یونس/٨٤ واتە: مادام وایەو گەر موسوڵمانن، پشت بەو ببەستن. كە باسی تەوراتیش دەكات دەفەرموێ: (يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ)المائدة/٤٤ واتە: ئەو پێغەمبەرانەی كە تەسلیم بە خوا بوون ئەوانە حوكمی پێ دەكەن. لەسەر زمانی یوسفیش دەفەرموێ: (تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ) یوسف/١٠١ واتە: بە موسوڵمانێتی بممرێنەو بە پیاوچاكانم بگەیێنە. لەسەر زمانی سیحربازەكانی فیرعەون - كە باوەڕیان بە پێغەمبەرێتی موسا هێنا - فەرمووی : (رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ) الأعراف/١٢٦ واتە: خوایە ئارامی خۆتمان بەسەردا

ببارێنەو بە موسوڵمانێتی بمانمرێنە. لەسەر زمانی یاوەر (حەواری)یەکانی دەوری عیسا دەفەرموێ: (آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) آل عمران/٥٢ واتە: ئێمە باوەڕمان بە خوا هێناوە تۆش شاهیدی بدە کە ئێمە مسوڵمانین. لەسەر زمانی شاژنی سەبەء (بەلقیسی یەمەن) کە باوەڕی بە خوا هێنا، دەفەرموێ: (وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) النمل/٤٤ واتە: لەگەڵ سولەیماندا بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان مسوڵمان بووم. لە دوعای پیاوچاکەکەشدا دەفەرموێ: (إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) الاحقاف/١٥ واتە: خوایە پیاوچاك لە وەچەو نەوەکەم دروست بکە، من تۆبەم کردووەو بۆ لای تۆ گەڕاومەتەوەو لە ڕیزی موسوڵمانانم ...

لە حەدیسی سەحیحیشدا هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (الأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلاتٍ، أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ)[١] واتە: پێغەمبەران هەموویان برای یەکن، باوکیان یەکەو دایکیان جیاوازەو دینەکەشیان یەکە. خوای گەورە دەفەرموێ: (شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ)الشوری/١٣واتە: خوای گەورە لەو یاساو ئەحکامە دینییانەی بۆ ئێوەش کردۆتە بەرنامە کە نووحی پێ ڕاسپارد بوو، هەروەها ئەوەش، کە بە وەحی بۆ خۆت و بۆ ئیبراهیم و موساو عیساشی

---

[١] دوو شێخەکەو ئەبو داوود گێڕاویانەتەوە.

نارد، کە: دینەکە پایەدار کەن و بیچەسپێنن و لە نێوان خۆتاندا جیاوازی و ناکۆکیتان تێ نەکەوێت...

٢- ئیسلام لە ڕووی زمانەوانییەوە مانای خۆ بەدەستەوەدان و تەسلیم بوونە بە خوای گەورە، بە جێبەجێ کردنی سەرپشکانەی (اختیارانە) ی فەرمانەکانی و بە توخن نەکەوتنی بەرهەڵستیەکانی - ئەمانەش لە وەحیدا دیاری کراون- هەر کەسێك دڵ و دەروونی لە هەموو کاروبارێکیدا تەسلیمی خوا بکات، ئەوە بە موسوڵمان دەژمێررێت. پێغەمبەران و نێرراوانی خوا لە هەموو کەسێك زیاتر خۆیان تەسلیمی خوا کرد بوو، بۆیە بە یەکەمین موسوڵمان دەدرانە قەڵەم. خوای گەورە دەفەرموێ :(قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ) الأعراف/١٤٣ واتە: ووتی (موسا فەرمووی): پاك و بێ خەوشی بۆ تۆ، تۆبەم کردووە و پەشیمان بوومەتەوە، من یەکەمینی موسوڵمانەکانم .

بە بێ ئەم خۆ تەسلیم کردنەش - کە دەبێ لە هەموو هەڵس و کەوتێکدا دەربکەوێت - کەس بە موسوڵمان ناژمێررێت، وەك خوای گەورە دەفەرموێ: (فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا) النساء/٦٥ واتە: سوێند بە خواکەت، باوەڕیان دانامەزرێت و بە موسوڵمان حسێب نابن تا تۆ نەکەنە حاکم و داوەر لەو کێشەو ناکۆکیانەی لە نێوانیاندا ڕوو

دەدات، جا کە تۆ حوکمت کردن هیچ گرێ و گۆڵێك لە دڵ و دەروونیاندا نامێنێت و ئەوجا بە تەواوی خۆ تەسلیم دەکەن .

فەرمانی خوای گەورەش بە هۆی وەحیەوە دەزانرێت کە پێغەمبەری ڕاستگۆمان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گەیاندویتی، دوای زانینی ئەم ڕاستیەش خۆ تەسلیم کردن بە خوا شتێکی ئاسایی دەبێت، چونکە لە ناخی موسوڵمانەکەدا ئەو قەناعەتە دەچەسپێت کە خوا ئاگاداری هەموو ژیانەو شارەزای سروشتی مرۆڤە ...

٣- مادام چاکسازی مرۆڤ و ڕاست کردنەوەی ڕەفتارو ڕەوشتی بە تەسلیم بوونێتی بە خوای گەورە، خواش هیچ نەتەوەیەکی نەهێشتۆتەوە کە نێرراوی خۆی بۆ نەناردبن، وەك خۆی دەفەرموێ: (وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلاَّ خَلا فِيهَا نَذِيرٌ) فاطر/٢٤ واتە: نەتەوە نییە پێغەمبەرێکی بۆ نەچوو بێت. هەروەها دەفەرموێ: (وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللَّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ) النحل/٣٦ واتە: پێغەمبەرمان بۆ هەموو نەتەوەیەك ناردووە تا پێیان ڕاگەیێنن کە هەر خوا بپەرستن و توخنی تاغووت نەکەون. هەروەها: (وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلاَّ بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ) ابراهيم/٤ واتە: هەر پێغەمبەرێکمان ناردبێت هەر بە زمانی گەلەکەی خۆی بووە تا هەموو شتێکیان بۆ ڕوون بکاتەوە. پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ:

(إِنَّكُمْ تُتِمُّونَ سَبْعِينَ أُمَّةً أَنْتُمْ خَيْرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ)[1] واتە: ئێوە حەفتاوحەفتا نەتەوەن و لای خواش ئێوە چاکترین و بەڕێزترینیانن.

لە مەوە هەڵەی گومانی ئەو کەسەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە دەڵێ: پێغەمبەران تەنها بۆ چەند نەتەوەیەك هاتوون، بانگەوازەکەشیان هەر بۆ چەند ناوچەیەك بووە! بەڵام ڕاستییەکەی پێچەوانەی ئەمەیە. گەرچی ئێمە خۆشمان پێغەمبەری هەموو نەتەوەکان نازانین هەر ئەوانە دەزانین، کە خوای پەروەردگار لە قورئاندا بۆی باس فەرمووین. بۆ نموونە فارسەکان ڕایان وایە کە پێغەمبەرێکیان هەبووە ناوی زەردەشت بووە، ئێمە لەوە دڵنیاین کە فارسەکان پێغەمبەریان بۆ هاتووە، بەڵگەشمان ئەو ئایەتەیە کە خوای گەورە تێیدا دەفەرموێ: (وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلاَّ خَلا فِيهَا نَذِيرٌ) فاطر/٢٤ واتە: نەتەوە نییە پێغەمبەرێکی بۆ نەچوو بێت. هەروەها قسەکەی ئیبنو عەبباس کە دەڵێ: خەڵکی ناوچەی فارس کە پێغەمبەرەکەیان کۆچی دوایی کرد، ئیبلیس ئاگرپەرستی لا پیرۆز کردن.

٤- بە دوو شت دەوترێت ئیسلام:

* بەو دەق (نص)انەی کە خوای گەورە بە وەحی بۆ ڕوون کردنەوەی دین بە پێغەمبەراندا ناردوێتییە خوارەوە، ئەوانیش ئاشکرایان کردووە بۆ خەڵکیان ڕوون کردۆتەوە.

---

[1] ئیمامی ئەحمەدو ترمذي گێڕاویانەتەوە.

*بە کاروکردەوەکانی مرۆڤێکی موسوڵمان، کە بە ئەندازەی پێویست باوەڕو خۆ بەخوا تەسلیم کردنی تێدا هاتبێتە دی.

ئیسلامیش بە پێی مانای یەکەم ڕادەی زۆری و فراوانی لە پێغەمبەرێکەوە بۆ پێغەمبەرێکی تر جیاوازە، بەڵام هەموویان سەرچاوەکانیان یەکە. بۆیە ئەو ئیسلامەی بۆ موسا هاتووە فراوانترە لەوەی بۆ نووح هاتووە. چونکە خوای گەورە دەربارەی تەوراتەکەی موسا دەفەرموێ: (كَتَبْنَا لَهُ فِي الأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِّكُلِّ شَيْءٍ) الأعراف/١٤٥ واتە: خوا فەرمانی بە موسا دا، کە لەسەر تەختە قوڕی سوورەوە کراوە، پەیامەکەی - کە دەربارەی هەموو شتێك و ئامۆژگاری هەموو بۆنەیەکی تێدا بوو- بنووسێتەوە. ئیسلامەکەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە ئیسلامی پێغەمبەرانی تر فراوانترە، چونکە پێغەمبەرانی پێش ئەو سەلامی خوایان لێ بێت هەر یەکە بۆ گەلی خۆی هاتووە، بەڵام محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆ هەموو مرۆڤایەتی هاتووەو پەیامەکەشی بۆ هەموو کات و شوێنێك و بۆ هەموو نەوەی مرۆڤایەتی گشتییە، ئەمەش ئەوەی پێویست کردووە کە پەیامەکەی ئەم لە هی ئەوانی تر بەرفراوانتر بێت. ئەوەتا خوای گەورە لە باسی قورئاندا فەرموویەتی: (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ) النحل/٨٩ واتە: ئەو قورئانەی بۆمان ناردویت،

ڕوون کردنەوەی هەموو شتێکی تێدایە و ڕێنمایی و بەزەیی و مژدەیە بۆ موسوڵمانان ...

٥- بە پەیامەکەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کۆتایی بە پەیام و پێغەمبەرایەتی هات، بۆیە خوای گەورە ڕێنمایی ئێمەی بۆ ئەوە کردووە، کە لەسەر ڕێبازی نێرراوانی خوا بڕۆین: (أُوْلَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ) الأنعام/٩٠ واتە: ئەوانە ئەوانەن کە خودا ڕێنمایی کردوون، تۆش لەسەر ڕێنماو ڕێبازی ئەوان برۆ، هەروەها دەفەرموێ: (يُرِيدُ اللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ) النساء/٢٦ واتە: خودا ڕێنماییتان بەروە ڕێبازی ئەوانەی پێش خۆتان دەکات(ڕێبازی پیاوچاکان) ئەوەی پێویست بوویێت لە ڕێباز و پرۆگرام و سیستم، خوای گەورە بۆی تەواو کردووین: (الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا)المائدة/٣ واتە: ئەمڕۆ دینەکەتانم بۆ تەواو کردن و بەهرەی خۆمم بە تەواوی بە سەرتاندا ڕشت و ڕازیم ئیسلام دین(بەرنامەی ژیان) تان بێت.

پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَكْمَلَهُ، إِلا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ مِنْ زَوَايَاهُ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ : هَلا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ؟ قَالَ : فَأَنَا اللَّبِنَةُ، وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ)[١] واتە: نموونەی من و پێغەمبەرانی پێش من وەك ئەوە وایە: کابرایەك خانوویەکی زۆر جوان و

---

[١] بوخاری و مسلم گێڕاویانەتەوە.

رێك و پێك دروست کرد بێت، تەنها جێگەی خشتێك نەبێت لە گۆشەیەکی خانووەکەدا بە بەتاڵی مابێتەوە، ئینجا کە خەڵکی بە دەورەی خانووەکەدا بێن و بچن و لە خانووەکە سەرسام بن، بەڵام بۆ خشتە نوقسانەکە بڵێن: ئای خۆزگە ئەو خشتەش لە جێی خۆی دابنرایاتەوە، ئەوە من ئەو خشتەم، منیش کۆتا پێغەمبەرم..

لەبەر تەواوێتی ئیسلامە، کە داوا لە کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی کراوە، کە شوێن ئیسلام بکەون، بۆیە بەمیش هەموو دینەکانی تر کۆتاییان پێ هاتووە، ئیتر لەمە بە دواش هەرگیز شەریعەتێکی تر دوای ئیسلام نایەت، وەك خوای گەورە دەفەرموێ: (مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ) الاحزاب/٤٠ واتە: خۆ محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باوکی کەسێك لە ئێوە نەبوو، هەر نێرراوێکی خوا بوو، کە کرا بە کۆتای پێغەمبەران. یان: (قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا)الأعراف/١٥٨ بڵێ: خەڵکینە من نێرراوی خوام و بۆ هەر هەموو ئێوە نێرراوم. هەروەها: (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا) سبأ/٢٨ تۆمان بۆ هەموو خەڵکی ناردووە تا هەم مژدەدەر بیت هەم ئاگاداردەر.

(وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ)الأنبياء/١٠٧ واتە: تۆ ڕەحمەتیت و ئێمە بۆ هەموو جیهانمان ناردوویت. (قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم

جَمِيعًا)الأعراف/١٥٨ هەروەها: (إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللّهِ الإِسْلاَمُ)ال عمران/١٩

واتە: ئایین لای خوا هەر ئیسلامە.

هەر کەسێك شوێن پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەکەوێت گومڕاو سەرگەردانەو حەتمەن سەری بەفەتارەت دەچێت. بۆیە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ: لاَ يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِن هَذِهِ الأُمَّة، يَهُودِيٌّ وَلاَ نَصرَانِيّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلَّا كَانَ مِن أَصْحَابِ النَّار)[١] واتە: بەو کەسەی گیانی منی بەدەستە، هەر کەسێك لەم نەتەوەیە (ئەو نەتەوەی وەلامی پەیامی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەداتەوە) پەیامەکەی ببیستێت. جولەکە بێت یان نەسرانی. ئەگەر باوەڕم پێ نەهێنیت و بمرێت، ئەوە جێگای ئاگری دۆزەخە... خوای گەورەش دەفەرموێ: (وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا) النساء/١١٥واتە: ئەو کەسەی بە ئاڕاستەیەکی پێچەوانە بە ئاڕاستەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بجولێتەوەو ڕێبازێکی تر - جگە لە ئاییەنەکەی ئەو- بۆ ژیانی بگرێتە بەر، یان ڕێبازێکی تری غەیری ڕێبازی موسوڵمانان لە ژیانیدا بگرێتە بەر، یان سیستم و بەرنامەیەکی تری غەیری ئیسلام بچەسپێنیت، ئەو کەسە کافرەو دەخرێتە دۆزەخەوەو بە نەمری هەتا هەتایە لە ئاگری دۆزەخدا دەمێنێتەوەو چارەنووسی زۆر خراپ دەبێت. یان دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللّهِ وَرُسُلِهِ وَيقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً)النساء/١٥٠واتە: ئەو کەسانەی کافرن و باوەڕیان بە خواو

[١] ئیمامی موسلیم گێڕاوێتیەوە.

پێغەمبەرەکانی نەهێناوەو دەیانەوێت جیاوازی بخەنە نێوان باوەڕ هێنان و دەڵێن باوەڕ بە هەندێك پێغەمبەرو پەیام دەهێنێن و باوەڕ بە هەندێکی تر ناهێنین و دەیانەوێ ڕێگایەکی تر لە نێوانی کافر بوون و موسوڵمان بوونەدا بدۆزنەوە! ئەوانە بەڕاستی کافری تەواون ...

ئەو ئیسلامەی بۆ پێغەمبەرانی پێشوو هاتبوو بیر چوونەوە، لێیان لادراوە یان زیادەیان خراوەتە سەر، ئاڵ و گۆڕیان بەسەردا هاتووە، خاڵە سەرەکیەکانی هەقخوازییان لێ سڕراوەتەوەو ناهەقییان خراوەتە جێ، شوێن کەوتووەکانیشیان لەسەر ئەو گۆڕاوانە پەروەردە کراون، بۆیە وا وێڵ و گومڕان جا ئیدی ئەو گۆڕان و لادانە لە باسەکانی عەقیدەدا بوو بن، یان لە دروشمی خواپەرستی، یان لە باسەکانی ئەحکامی شەریعەت و چۆنیەتی ڕەفتار... ئەگەر ئێمە زانیمان و لەوە دڵنیا بووین، کە غەیری قورئان کتێبێکی تری ئاسمانی بە سەلامەتی نەماوەو، فەرمایشتەکانی پێغەمبەرمان بۆ پاك بووەوەو ڕاستەکانی کەوتنە بەر دەستمان، ئەو کاتە زیاتر هەست دەکەین کە مرۆڤایەتی بۆ رزگار بوونی لە کێشەکانی دەبێت ڕێگای تەسلیم بە خوا بگرێتە بەر، پێویستە شوێن محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکەوێت. ئەگەرچی مرۆڤایەتی لەمەدا خۆ سەرپشك (موخەییەر) نییەو غەیری ئیسلامیش هەرچی بیروباوەڕو بەرنامەو ئاینێکی تر بگرێتەبەر لێی وەرناگیرێت... خوای گەورە دەفەرموێ: (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ أَن تَقُولُواْ مَا جَاءَنَا مِن بَشِيرٍ وَلاَ نَذِيرٍ

فَقَدْ جَاءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)المائدة/١٩ واتە: ئەی خاوەن کتێبە ئاسمانیەکان وا پێغەمبەرەکەمان هاتە لاتان، دوای ئەوەی ماوەیەکە وەحی خوایی بڕاوە (نێوان عیساو محمد سەلامی خوایان لێ بێت) دوایی لە ڕۆژی قیامەتتدا نەڵێن: مژدەرێك یان ئاگادار دەرێکمان نەدی بۆمان بێت! کەس نەهات تا پەیامی خوامان پێ بگەێنێت! وا مژدەدەر و ئاگادار کەرەوەمان بۆ ناردن، خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە.

٦- ئەو ئیسلامەی کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بانگەوازەکەی بڵاو دەکردەوە بە هۆی قورئان و سوننەتەکانی پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەزانرێن، شارەزا بوونیش لە سوننەت شارەزا بوونی ڕێساکانی زانستی حەدیس دەخوازێت کە زانا ڕەخنەگرەکانی حەدیس (نقاد الحديث) دایان ڕشتووە .

ئیسلام ڕێنماییەکی تەواو گشتگیری هەموو ژیانی مرۆڤایەتییە، چونکە خوای کردگارو کارزان کردوێتی بە بەرنامەی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی، ئەو بە زانستی خۆی وای بۆ دارشتوون کە هەموو کونجێکی ژیانیان بگرێتەوە، هیچ مەسەلەیەك لە بوون و گەردوون و ژیاندا نەماوە ئیسلام رای خۆی لەسەر نەدا بێت و پێناسەی حەقیقەتی ئەو شتەی ڕون نەکردبێتەوە، بە دەرخستنی ماهییەتی شتەکان بە کاریگەرییان، ئینجا بە هەڵوێستی ڕاست وەرگرتن بەرامبەریان... ئەوە حەڵاڵە و، ئەوە حەرامە، ئەو شتە جائیزە، ئەوی تریان ناشێت، ئەمە فەرزە، ئەویان سوننەتە... ئیتر ئەمانە لەهەر

لایەنێكی ژیاندا بن: عەقیدە بن یان پەرستن، مامەڵە بن یان ڕەفتار، سیاسەت بن یان ئابوری، كۆمەڵایەتی بن یان لایەنەكانی جەنگ و ئاشتی، یاسا دانان بن یان جێ بەجێ كردنیان... خوای پەروەردگار دەفەرموێ : (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ)النحل/٨٩ واتە: قورئانەكەی كە بۆمان ناردوویت ڕوون كردنەوەی هەموو شتێكی تێدایە. هەروەها دەفەرموێ: (وَتَفْصِيلَ كُلَّ شَيْءٍ) یوسف/١١١ واتە: باسی هەموو شتێكی بە دوور و درێژی تێدایە... هەر شتێكیش لە قورئان و سوننەتدا نەبێت (وەكو ئەوەی پاش تەواو بوونی ئەوان دەركەوتبێت) ئەوە زانایان ڕاو بۆچوونی خۆیانی لەسەر دەدەن... ڕای ئەوانیش هەر لەو ڕێسا گشتیانەوە دێت كە قورئان و سوننەت خۆیان دایانڕشتووە، ئەمەش موجتەهیدەكان دەیزانن[1]..

لە قورئان و سوننەتدا هەموو باسەكانی عەقیدەو خواپەرستی و كێشەكانی سامان و ماڵ و كێشەی كۆمەڵایەتی و جەنگ و ئاشتی و كێشەكانی یاسا دانان و جێبەجێ كردنیان و، هەورەها كێشەكانی پەروەردە

---

[1] ئەوزانا شەرعناسانەن، كە حوكمی شەرعی لەسەرشتی نوێ دەدەن و یان مانای دەقەكان روونتر لێك دەدەنەوە، وەكو حوكم و فەتوای پێشەوایانی بەرێزی وەكو ئەسحابەكان و تابعینی وەكو حەسەنی بەسری و ئەوزاعی، یان چوار پێشەوا ناسراوەكە: ئەبو حەنیفە و مالیك وشافیعی و ئەحمەد بن حەنبەل یان ئەوانەی دوای ئەوان وەكو ئیمامی ئیبنو تەیمییەو ئەو ئاستانە... (و).

و ئاڕاستەو زانستی و فێرکردن، یان حوکم و دەسەڵات... هەمووی دیاری کراون، زانا شەرعناسەکان(الفقهاء) ئەم باسانەیان بۆ چەندین خانە پۆلێن کردووە وەکو: باوەڕ، خواپەرستی، ڕەفتارو ڕەوشت، سەوداو مامەڵە، سزاکان .

کێشەکانی حوکم و دەسەڵاتداریتی لە خانەی باوەڕهێناندان، باسەکانی نوێژو ڕۆژو و حەج و زەکات وان لە خانەی خواپەرستیدا، سەوداومامەڵەش دابەش دەبنەوە بۆ پێنج بازنەی تر: ساماندارى، هاوسەرێتی، ناکۆکی، ئەمیندارى، میرات... سزاکانیش پێنجن: تۆڵە سەندنەوە، سزای دزی، سزای زینا، سزای پاشگەز بوونەوە لە ئیسلام، سزای تۆمەتبار کردنی خەڵکی بە داوێن پیسی ...[1]

٧- پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە زۆر شێوە پێناسەی ئیسلامی کردووە، هەندێك کەس لەم پێناسە جۆر بەجۆرانەی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باش تێنەگەیشتوون، چونکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زۆرجار پێناسەی کۆ (الکل)ی بە بەشێك (الجزء) کردووە، بۆ ئەوەی گرنگی ئەو بەشە دەست نیشان بکات. وەك دەفەرموێ: (الْحَجُّ عَرَفَات)[2]

---

[1] **بڕوانە کتێبی (حاشية ابن عابدين).**

[2] **نوسەربەڕەحمەت بێت لە پەراوێزدا دەربارەی ئەم حەدیسە نووسیوێتی: (أخرجه أصحاب السنن ورمز السيوطي لصحته)، حەدیسەکەش رواه الخمسه وابن حبان والحاكم، نيل الأوطار (إعلاء السنن ١٠/١٨٢-١٨٣) لە ڕیوایەتی تریشدا هاتووە:**

واتە: حەج کردن بریتییە لە ڕاوەستانەکەی کێوی عەرەفات. بێگومان ڕاوەستان لە سەرچیای عەرەفات و لە ڕۆژی عارفەدا هەموو حەجەکە نییە، بەڵکو بەشێکی حەجە، بەڵام لەبەر گرنگی ئەو ڕوکنە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئاوای دەربڕیووە، کەوا بوو چۆن ئەگەر کەسێك بڵێت: حەج کردن بریتییە لە ڕاوەستانی سەر شاخی عەرەفات بە هەڵەدا دەچێت، هەر بەو شێوەیەش هەر کەس وا بزانێت ئیسلام بریتییە لە چەند باسێکی پەرستن بە هەڵەدا چووە...

با چەند پێناسەیەکی ئاوا بۆ ئیسلام بهێنینەوە، تا زیاتر مەسەلەکە ڕوون بێتەوە:

پێناسەی یەکەم: تەلحەی کوڕی عوبەیدوالله دەگێڕێتەوە کە (جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُ عَنِ الإِسْلامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ، فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لا، إِلا أَنْ تَطَوَّعَ وَصِيَامَ رَمَضَانَ، قَالَ : هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لا، إِلا أَنْ تَطَوَّعَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ فَقَالَ : هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ :لا، إِلا أَنْ تَطَوَّعَ، قَالَ : فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ : وَاللَّهِ لا أُزِيدُ عَلَى هَذَا وَلا أُنْقِصُ مِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ)

(الْحَجُّ عَرَفَةَ) رواه الترمذي عن عبدالرحمن بن يعمر، سوفیانی کوڕی عویەینە دەفەرموێ: ئەمە ڕاسترین حەدیسە سوفیانی سەوری گێڕابێتیەوە...

هەر شەش زاناکانی حەدیس جگە لە ترمذي گێڕاویانەتەوە.[1] واتە: پیاوێك هاتە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پرسی: ئیسلام چییە؟ ئەویش فەرمووی: ئیسلام بریتییە لە پێنج نوێژ لە شەو و ڕۆژێکدا. کابرا ووتی: غەیری ئەوە هیچی ترم لەسەر نییە؟ فەرمووی: نا، مەگەر خۆت لە زیادە هی تر بکەیت. پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: هەروەها فەرزێتی ڕۆژووی ڕەمەزان، کابرا ووتی: ئەدی هیچی ترم لەسەرە؟ فەرمووی نەخێر، مەگەر خۆت زیاتر بکەیت. ئینجا باسی زەکاتی بۆ کرد. کابرا پرسیّ، هیچی ترم لەسەرە؟ فەرمووی: نەخێر مەگەر هەر خۆت لە زیادە هیتر بدەیت. ئیتر کابرا ڕۆیشت، بە دەم ڕۆیشتنەوە هەر دەیووت: نە لەوە زیاتر دەکەم نە لێشی کەم دەکەم. پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی:

---

[1] **حەدیسەکە لە بوخاریدا لە/ کتاب الایمانە ژمارە(٤٤) و لە موسلیمیشدا بەم شێوەیە: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ نُهِينَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ الْعَاقِلُ فَيَسْأَلَهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ فَزَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ قَالَ صَدَقَ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ آللَّهُ أَرْسَلَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِنَا وَلَيْلَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا زَكَاةً فِي أَمْوَالِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي سَنَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا حَجَّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ صَدَقَ قَالَ ثُمَّ وَلَّى قَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أَزِيدُ عَلَيْهِنَّ وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُنَّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَئِنْ صَدَقَ لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ.**

ئەگەر ڕاست بکات سەرکەوتوو دەبێت، یان ئەگەر ڕاست بکات دەچێتە بەهەشتەوە، یان لە ریوایەتێکی تردا، گەر ڕاست کات خۆی و باوکیشی سەرکەوتوو دەبن.

پێناسەی دووەم: مەعاویەی کوڕی حیدە دەڵێ: عەرزی پێغەمبەرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کرد (پێم ووت): توو ئەو خوای پەروەردگارە، ئەوە خوا تۆی بە چییەوە بۆ ئێمە ناردووە؟! فەرمووی: (بالإسلام)بە ئیسلامەوە. ووتی: نیشانەکانی ئیسلام چییە؟ فەرمووی:(أَنْ تَقُولَ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَخَلَّيْتُ وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ كُلُّ مُسْلِمٍ عَلَى مُسْلِمٍ مُحَرَّمٌ أَخَوَانِ نَصِيرَانِ لاَ يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ مُشْرِكٍ بَعْدَ مَا أَسْلَمَ عَمَلاً أَوْ يُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ) نەسائی گێڕاویەتیەوە[١]. واتە: ئەوەیە کە بڵێی: ڕووم کردۆتە خواو خۆم تەسلیم بەو کردووە، ئینجا نوێژ بکەیت و زەکات بدەیت، هەموو موسوڵمان لە موسوڵمانان حەرامە(خوێن و ماڵ و ناموسی)، چونکە دوو برای پشتیوانی یەکترین، هیچ کردەوەیەکی ئەو کەسە گیرا نابێت، کە دوای موسوڵمان بوونی کافر ببێتەوە، یان دوای ئەوەی کۆمەڵی کوفری بەجێ هێشت و هاتە ڕیزی موسوڵمانانەوە، بگەڕێتەوە بۆ سەر کوفر ...

[١] صحيح النسائي/ الألباني ژمارە (٢٤٠٨).

پێناسەی سێیەم: لە پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەگێڕنەوە، کە فەرموویەتی: (الإسْلامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لا إِلهَ إِلا الله وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلاً)[1] واتە: ئیسلام ئەوەیە، کە بڕیار بدەیت هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت، تەنها خوای گەورە نەبێت، بڕیاریش بدەیت، کە محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نێرراوی خوایەو نوێژ بکەیت و زەکات بدەیت و ڕۆژووی ڕەمەزان بگریت، کە توانای حەجت بوو بیکەیت .

پێناسەی دوایین، سەرجەمی پێناسەکانی ترە، چونکە هەموو ئەوانی تر دەگرێتە خۆو پێناسەی هەموو ئیسلامی بە پێناسەی بەشێك کردووە، بۆ ئەوەی گرنگی ئەو بەشە بخاتە ڕوو، بەڵگەش بۆ ئەوە حەدیسێکی سەحیحی ترە، کە ئەم پێنجە بە ڕوکنەکانی ئیسلام دادەنێت. پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە حەدیسێکدا، کە ئیبن عومەر دەگێڕێتەوە، دەفەرموێت: (إِنَّ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لا إِلهَ إِلا الله وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ) ئیمامی موسلیم و ترمذي[2] واتە: ئیسلام لەسەر پێنج شت دامەزراوە:

---

[1] هەرپێنجیان -جگە لە بوخاری- گێڕاویانەتەوە.

[2] ریوایەتی تریشی هەیە وەکو: (بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ) رواه احمد وابو يعلى والطبراني في الكبيروالصغيرواسناد احمد صحيح.

بڕیاردان، کە هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت، جگە لە خوای گەورەو بڕیاردان، کە محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نێرراوی خوایە، نوێژ کردن، زەکات دان، حەج کردنی ماڵی خوا، ڕۆژوی ڕەمەزان .

ئەم حەدیسە وا باسی ئەوە دەکات، کە ئیسلام لەسەر ئەو پێنج ڕوکنە دامەزراوە، کەوا بوو ئەو پێنج ڕوکنە پایەن، کۆڵەکەی ئیسلامن، نەك هەموو ئیسلامەکە. گەرچی هەموو کاتێك کەرەستەی پێکهاتەی پایەکانیش هەر لەو کەرەستانەن، کە خانووەکەیان لێ دروست دەکرێت.

کە یەکێك دەڵێ: فڵان خانوو لەسەر چوار پایە دامەزراوە، ئەوە دەگەیێنێت کە چوار پایە هەن و خانوویەکیان لەسەر بنیات نراوە. ئەگەر یەکێك وا تێبگات، کە تەنها پایەکان هەن بەوانیش بە تەنها دەڵێن کۆشك و تەلاری تەواو، بە هەڵەدا دەچێت، ئیسلامیش هەر وایە... هەر کەس بەڵگەی دەوێ با قورئان بکاتەوەو سەرنجی بدات. ئەو کاتە دەبینێت، کە لەگەڵ باس کردنی ئەم پێنج پایەدا، باسی خوو ڕەوشت و کاروباری سیاسەت و بارو دۆخی کۆمەڵایەتی و ئاشتی و جەنگ و خێرخوازی و شەڕخوازیشی کردووە. یان هەر ئەوەندە بەسە بۆ دەرخستنی هەڵەی ئەو بۆچوونە، کە کتێبێکی شەرع(فیقە) بکاتەوە و سەیری سەرباسەکانی کات، ئەوسا دەبینێت لەگەڵ باسی ئەم پایانەدا باسی پەرستن و سەوداو مامەڵەو فەرمانڕەوایی و جیهاد و میرا ت و هاوسەرێتی و دەیان تەوەرە باسی تر

دەبینێت، یان ئەوەندە بەسە هەڵەی ئەو بۆچوونە بخرێتە ڕوو، کە کتێبێکی وەکو سەحیحی بوخاری تەماشا بکات، کە نەك هەر باسی خواپەرستی تێدایە، بەڵکو سەدان حەدیسی لە باسی کڕین و فرۆشتن و بەڵێندان و سیاسەت و کۆمەڵایەتی و ڕەوشتی لەخۆ گرتووە ...

کەوا بوو ئەم پێنج ڕوکنە هەموو ئیسلامەتیەکە نین، بەڵکو پایەی ئیسلامن و کۆشکی ئیسلامەکەیان لەسەر وەستاوە ...

کەوا بوو ئیسلام بناغەشەو خانووشە، بناغەکە ڕوکنەکانن، خانوەکەش ئەحکامە ئیسلامیەکانن .

کە دیراسەیەکی ئیسلام دەکەیت، دەبینی پڕۆگرامێکی سەربەخۆی سیاسەتی خۆی هەیە، کە لە ڕوانگەی سەربەخۆی خۆیەوە، تەماشای نیشتیمان و دەسەڵات و سەروەری یاساو ڕێبازی کار و شوراو حوکم دەکات،دەزگای ڕاپەڕاندن و دابەشکردنێکی کارگێڕی سەربەخۆی خۆی هەیە .

کە دیراسەی ئیسلام دەکەیت دەبینی بەرنامەیەکی سەربەخۆی کۆمەڵایەتی خۆی هەیە، کە لە روانگەی ئەوەوە تەماشای مرۆڤ (ژن و پیاو) و خێزان و ژیانی کۆمەڵایەتی و تێگەیشتن لێیان دەکات.

کە دیراسەی ئیسلام دەکەیت دەبینی کۆمەڵێك ڕێسای سەربەخۆی تایبەتی خۆی بۆ ڕەوشت و ڕەفتار هەیە، کە لەسەر زەمینەی ئەوانەوە ڕێبازێکی واقیعی و ڕوون بۆ هەڵس و کەوتی موسوڵمانان دادەڕێژێت.

کە دیراسەی ئیسلام دەکەیت دەبینی پڕۆگرامێکی سەربەخۆی خۆی بۆ فێرخوازی هەیە، کە جیهانی پێ ئاوەدان دەکاتەوە... کە نەك هەر نکوڵی لە ڕۆژی دوایی ناکات، بەڵکو ناشهێڵێت فەرامۆش بکرێت، چونکە هەموو لایەنەکانی ئەم پڕۆگرامە تەواو داڕێژراوەو کەم و کورتی و لارو وێری تێدا نییە، نە زیاد ڕەوی تێدایە نە شلگیری، هیچ شتێکی گرنگیش لە ژیاندا نابینیت، ئیسلام هەڵوێستی پەسەندی سروشتی بەرامبەر نەنواند بێت.

کە دیراسەی ئیسلام دەکەیت دەبینی پڕۆگرامێکی سەربازی سەربەخۆی خۆی هەیە، ئامانج و ئامادەسازی دیارەو ڕوونە، نەخشەی دامەزراوو چۆنیەتی هێنانە دی ئامانج و شێوازی مەشق و سیستمی گوێڕایەڵی و ملکەچی و پەیوەندی ئەندامە سەربازیەکان لە ناو خۆیان و بە خەڵکی و دەوڵەتیەوە هەمووی وا داڕشتووە، کە شوێن کەوتوانی ئیسلام هەمیشە چاویان لە ئاسۆی بڵندی پێشکەوتن و فەراهەم هێنانی هێمنی و ئاسودەیی بێت بۆ کۆمەڵگەکەیان ...

کە دیراسەی ئیسلام دەکەیت دەبینی سیستمی تایبەتی خۆی بۆ باری دارایی و ئابوری هەیە، چ لە بارەی ڕێکخستنیانەوە بێت، چ لەلایەنی

چارەسەری کێشەکانی بە خاوەن بوون، یا مەسەلەکانی خەزێنەی دەوڵەت و پارسەنگ ڕاگرتنی هاتوو ڕۆیشتوو، یان ڕێسا گشتیەکانی مامەڵەی بازرگانی نێوان دەوڵەتی ئیسلامی و دەوڵەتانی تر...

بەم شێوەیە کێشەیەك نابینی لە کێشەکانی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی کە ئیسلام حوکمێکی سەربەخۆی خۆی تێدا نەدابێت، کۆشکی ئیسلامیش - کە لەسەر پایەکانی دامەزراوە - بریتییە لە سەرجەمی ئەم حوکمانە...

دەبێت بەم شێوەیە لە حەدیسەکەی ئیبن عومەر خوا لێیان ڕازی بێت تێبگەین (حەدیسی: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ...) دەبێت لەبەر ڕۆشنایی ئەم حەدیسەدا لە حەدیسەکانی تریش تێبگەین، ئەوەشە مەبەستی خوای پەروەردگار، کە فەرموویەتی: (وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ)النحل/٨٩ واتە: قورئانێکمان بۆ ناردوویتەتە خوارەوە، کە ڕوون کردنەوەی هەموو شتێکی تێدایەو ڕێنمایی و بەزەیی و مژدەیە بۆ موسوڵمانان..

٨- ئەمە ئەو ئیسلامەیە، کە خوا فەرمانی بە مرۆڤایەتی داوە شوێنی کەون و کاروباری دنیاو ڕۆژی قیامەتی خۆیانی لەسەر دامەزرێنن، بەڵام دەروونی مرۆڤایەتی -بە پێی سروشتی خۆی- حەز بە ئەرك کێشان ناکات، حەز ناکات سنوور بۆ حەزو ئارەزووەکانی دیاری بکرێت، نایەوێت هیچ بەربەستێك ڕێ لە هەوەس و نەوسی بگرێت! با ئەو سنووورو ڕێگرتن و بەربەستانە لە سوودی خۆشی بن. بۆیە خوای گەورە ئەوەی لەسەر ئەو

کەسانە فەرز کردووە، کە هەقخوازن و باوەڕیان بە بەرنامەکەی خوای گەورە هێناوە، دەبێت ئەوان مرۆڤایەتی وا ڕابهێنن، کە ملکەچ و گوێڕایەڵی دەسەڵاتی خوا بن، ئەم ڕاهێنانەش بە فەرمان کردن بە چاکەو بەرهەڵستی کردن لە خراپەو بە جیهاد کردن دەبێت .

فەرمان کردن بە چاکەو بەرهەڵستی لە خراپە، دەبێت کارێکی بەردەوام بێت، تەنانەت دوای دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسلامیش، جیهادیش هەر وەهایە، ئەویش دەبێت هەر بەردەوام بێت، تا ئەو ساتەی شەریعەتەکەی خوا لە هەموو جێیەك دەچەسپێنرێت، خوای گەورە دەفەرموێ: (وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ) البقرة/١٩٣ واتە: کوشتاریان لەگەڵدا بکەن تا ئەو کاتەی فیتنە نامێنێت واتە: (خەڵك ناچار کردن لەسەر هەڵگەڕانەوە لە ئیسلام) تا بەرنامەی هەموو ژیان هەر شەریعەتەکەی خوا دەبێت وبەس... هەروەها:(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ قَاتِلُواْ الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُواْ فِيكُمْ غِلْظَةً) التوبة/١٢٣ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، ئەو کافرانە پێشتر بکوژن، کە لێتانەوە نزیکن، با توندو تیژیتان تێدا بەدی کەن.

ئەم سێ بنەمایە: (فەرمان بەچاکەو بەرهەڵستی لە خراپەو جیهاد) ئەو لایەنگرانەن، کە لە خودی خەڵکیدا هەن و بە سوودن بۆ بەر قەرار کردنی ئیسلام، هەرچەندە خوای گەورە خۆی داوای چەسپاندنی ئیسلامی

کردووەو حەتمەن خۆشی لایەنگری ئەو کارەیە. بەڵام ئەم سێیە دەبنە زەمینە خۆشکەرو دەستپێکی پیادەکردنی ئیسلامەتی، هەرچەندە گرانیشن، بەڵام داواکاریەکی سروشتی مرۆڤ و مرۆڤایەتین. چونکە کاتێك ئیسلام کەنار دەخرێت، نا ئارامی باڵ دەکێشێت بەسەر هەموو مرۆڤەکاندا. غەزەب وسزای دنیاو قیامەتی خواییش لەولاوە بوەستێت، کە ئەنجامی لادان و ڕادانی ئایینەکەی لە دەسەڵات و حوکم بۆتە هۆی تورە کردنی خوای گەورە.

لەبەر گرنگی ئەم سێ بنەمایە دەبینیت، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زۆرجار پێناسەی ئیسلامی بەمانە کردووە، بەززار لە پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەگێڕێتەوە، کە فەرموویەتی: (الإِسْلاَمُ ثَمَانِيَةُ أَسْهُمٍ: الإِسْلاَمُ سَهْمٌ، وَالصَّلاَةُ سَهْمٌ، وَالزَّكَاةُ سَهْمٌ، وَالصَّوْمُ سَهْمٌ، وَحَجُّ البَيْتِ سَهْمٌ، وَالأَمْرُ بِالمَعْرُوفِ سَهْمٌ، وَالنَّهْيُ عَنِ المُنْكَرِ سَهْمٌ، وَالجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ سَهْمٌ، وَقَدْ خَابَ مَنْ لاَ سَهْمَ لَهُ)[1] واتە: ئیسلام هەشت پشکە، هەشت بەشە: بەشێکی ئیسلامەتییە، بەشێکی نوێژە، بەشێکی زەکاتە، بەشێکی ڕۆژووە، بەشێکی حەجی ماڵی خوایە، بەشێکی تری فەرمان کردنە بە چاکەو بەشێکی تریشی بەرهەڵستی کردنە لە خراپە، جیهادیش بەشێکە، داماو ئەو کەسەیە کە بێ بەشە ...

---

[1] سەنەدەکەی(حَسَنٌ لِغَيرِهِ)یە بڕوانە صحيح الترغيب والترهيب/ئیمامی مونزیری، توێژینەوەی شێخی ئەلبانی/٧٤١. هەندێك کە ووتوویانە ئەمە حەدیس نییەو فەرمایشتی حوزەیفەی کوڕی یەمانە، نەیان پێکاوە. (و).

ئیمامی حاكم لە پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەگێڕێتەوە، كە فەرموویەتی: (الإِسْلامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ وَالأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتَسْلِيمُكَ عَلَى أَهْلِكَ فَمَنِ انْتَقَصَ شَيْئًا مِنْهُنَّ فَهُوَ سَهْمٌ فِي الإِسْلامِ يَدَعُهُ وَمَنْ تَرَكَهُنَّ كُلَّهُنَّ فَقَدْ وَلَّى الإِسْلامَ ظَهْرَهُ)[١] واتە: ئیسلام ئەوەیە، كە خوا بپەرستیت و هاوەڵی بۆ پەیدا نەكەیت، نوێژ بكەیت، زەكات بدەیت، ڕۆژوی ڕەمەزان بگریت وحەج بكەیت، فەرمان بكەیت بە چاكە، بەرهەڵستی بكەیت لە خراپە، سڵاو بكەیت لە ماڵ و منداڵی خۆت، هەر كەسێك شتێكی لەمانە كەم كردەوە ئەوە وازی لە بەشێكی ئیسلامەكە هێناوە، هەر كەسیش وازی لە هەمووی هێنا، ئەوە پشتی لە ئیسلامەكە كردووە..

چاكە: ووشەیەكی گشتییەو هەموو ئەو شتانە دەگرێتەوە، كە شەریعەتی ئیسلام داوای دەكات، یان ڕێی پێ دەدات، یان ناهێڵێت خەڵكی لێی نزیك ببنەوە، یان داوای كۆتایی پێهێنانی دەكات، وەكو حەرام یان بوغزێنراو (مەكروه)... كەواتە چاكە بریتییە لە ئیسلام و ڕوكنەكانی، خراپەش بریتییە لە لە ئیسلام لادان لە حوكمی پایەكان و كۆشكەكەشی، لەبەر ئەوەیە كە ئەركی سەرەكی موسوڵمانان ئەوەیە، كە ئیسلامەكە سەرخەن، تا تەنها ئەو حوكمیان بكات، ناونیشانی حوكمی ئیسلامیش ئەوەیە، كە

---

[١] الحاكم لە ئەبو هورەیرەوە گێڕاوێتیەوەو دەربارەشی فەرموویەتی: (صحيح على شرط البخاري) واتە: سەحیحەو بە پێی مەرجەكانی بوخارییە.

خوای گەورە دەربارەی فەرموویەتی: (وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ * الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ) الحج/٤٠-٤١ واتە: خوا ئەو کەسانە سەردەخات، کە ووشە (ئایینەکە)ی خوا سەردەخەن، خوا خاوەن هێزەو بێ وێنەیەو بەسەر هەموو شتێکدا زاڵە. ئەو کەسانەی کە ئەگەر خوا لەسەر زەمین جێگیریان کات (بە گرتنە دەستی دەسەڵات و حوکم) پارێزگاری ئیسلامەتی دەکەن و هێزو دەسەڵاتی شەڕخوازی ناهێڵن و دەست درێژی ناکەن و نوێژ دەکەن (بۆ یاد کردنی بەردەوامی خوای گەورە و ڕاپەڕاندنی شەریعەتەکەی)و زەکات دەدەن (تا خۆیان لە ڕەزیلی و کۆمەڵگەکەیان لە هەژاری بپارێزن)و، فەرمان بە چاکە دەکەن و بەرهەڵستی لە خراپە دەکەن و (ئاڵای خێرخوازی لە جیهاندا بەرز دەکەنەوە) کۆتایی هەموو کاروبارێکیش هەر بۆ خوا دەگەڕێتەوە.

نوێژکردن: نیشانەی ئەوەیە، کە دەوڵەتەکەیان دەوڵەتێکی خوا ویستییە.

زەکات دان: نیشانەی ئەوەیە، کە دەوڵەتەکەیان دەوڵەتێکی دادی خواییە.

فەرمان بە چاکە کردن: نیشانەی ئەوەیە هەموو چاکەیەك لە ووڵاتەکەیاندا لە برەودایە.

بەرهەڵستی لەخراپە کردن:نیشانەی ئەوەیە، کە هەموو خراپەیەك لە دەوڵەتەکەیاندا لە نوشوستیدایە .

ئەمانەش هەموو نیشانەی ئەوەن، کە ئیسلام لەسەر بناغەو کۆشکی خۆی دامەزراوە..

لەبەر ڕۆشنایی ئەمەدا کە باسمان کرد، دوو پێناسەکەی دوایین، کە لەسەرەوە هێنامانەوە ئەوەی بەززراو الحاکم، پێناسەی ئیسلام دەکەن بەو بەشە گرنگانەیەوە، کە تێیدا هەن، ئەگەر چی دیسان هەردووکیشیان پێناسەی هەموو ئیسلامەکەیان هەر نەکردووە، چونکە ئیسلام - وەکو زانیمان- لەوە زیاترە لەوەی، کە ئەو دوو پێناسەیە هەمووی باس کەن، چ جای یەکێکێیان بە تەنها... چونکە پێناسەی یەکەم لەگەڵ باس کردنی ڕوکنەکاندا، باسی سێ بنەماکەی کرد،کە لایەنگری بەرقەرارکردن و پیادەکردنی ئیسلامن، ئیسلام لەوەش زیاترە، هەروەها لەوەش زیاترە، کە پێناسەی دووەم تێکهەڵکێش لەگەڵ یەکێك لە ڕەوشتەکانی موسوڵمان باسی کردووە، کە دەبێت لەگەڵ ماڵ و منداڵی خۆیدا چۆن بێت! کە بێگومان ئەمیش لەبەر گرنگی ئەو سیفەتە ڕەوشتیەیە .

ئەم دوو پێناسەیە - وەکو بینیمان - بریتی نەبوون لە هەموو ئیسلام .

حەدیسەکەی عومەری کوڕی خەتتابیش خوا لێی ڕای بێت هەر لەم ڕوانگەوەیە، کە دەیگێڕێتەوە: (عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَال: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوْسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا

رَجُلٌ شَدِيْدُ بَيَاضِ الثِّيَاب شَدِيْدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لاَ يُرى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلاَ يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَال : يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الإِسْلاَمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (الإِسْلاَمُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لا إِلهَ إِلا الله وَ أَنَّ مُحَمَّدَاً رَسُولُ الله،وَتُقِيْمَ الصَّلاَةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ،وَتَصُوْمَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ البيْتَ إِنِ اِسْتَطَعتَ إِليْهِ سَبِيْلاً قَالَ : صَدَقْتَ. فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِيْ عَنِ الإِيْمَانِ، قَالَ : أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلاَئِكَتِه،وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ،وَالْيَوْمِ الآخِرِ،وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ:صَدَقْتَ،قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الإِحْسَانِ، قَالَ :أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: مَا الْمَسئُوْلُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِيْ عَنْ أَمَارَاتِها، قَالَ :أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا،وَأَنْ ترى الْحُفَاةَ العُرَاةَ العَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُوْنَ فِي البُنْيَانِ ثُمَّ انطَلَقَ فَلَبِثَ مَلِيَّاً ثُمَّ قَالَ :يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟ قُلْتُ: اللهُ وَرَسُوله أَعْلَمَ، قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيْلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِيْنَكُمْ)[١] واتە: كە لە خزمەت پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دانیشتبووین، لە پڕ پیاوێك هات پۆشاكەكەی بەری زۆر سپی بوو، مووی سەری زۆر ڕەش بوو، هیچ ئاسەوارێكی سەفەری پێوە دیار نەبوو (وەك تۆزو خۆڵ و ماندوویی و تینوێتی) كەسیشمان نەمان دەناسی، چووە خزمەت پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ

---

[١] متفق عليه.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەردوو ئەژنۆی نا بە هەردوو ئەژنۆی پێغەمبەرەوەو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، هەردوو لەپی دەستی خستە سەر هەردوو ڕانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئینجا پرسی: ئەی محمد، ئیسلامم بۆ باس کە، فەرمووی: ئیسلام ئەوەیە بڕیار بدەیت کە هیچ شتێك نییە شایانی پەرستن بێت بێجگە لە خوای گەورە، بڕیار بدەیت، کە محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەندەو نێرراوی خوایە، نوێژ بکەیت و زەکات بدەیت و ڕۆژوی ڕەمەزان بگریت، ئەگەر توانات هەبوو حەجی ماڵی خوا بکەیت، کابرا ووتی: ڕاستت کرد، پێمان سەیر بوو، کە لێشی دەپرسێت و دەشڵێت ڕاستت کرد! ئینجا ووتی: ئەدی باوەڕ هێنان چۆنە؟ فەرمووی: ئەوەیە کە: باوەڕ بە خواو بە فریشتەکانی و بە کتێبەکانی و بە نێرراوەکانی و بە ڕۆژی دوایی و هەروەها بە خێرووشەڕی قەدەر بهێنێت. کابرا ووتیەوە: ڕاستت کرد! ئینجا ووتی: ئەدی چاکە چییە؟ فەرمووی چاکە ئەوەیە، کەوا خوا بپەرستیت، کە هەر وەکو ئەوەی ببینیت، خۆ ئەگەر تۆش ئەو نەبینیت، ئەو تۆ دەبینێت. ئینجا ووتی: ئەدی کەی ئاخر زەمانە؟ فەرمووی: ئەو کەسەی لێی دەپرسن زاناتر نییە لەو کەسەی دەپرسێت. پرسی باشە نیشانەکانی چییە؟ فەرمووی: ئەوەیە کە جاریەو کەنیزەك ئاغای خۆیان لێ ببێت و پێپەتی و ڕەش و ڕوت و شوانی مەڕ، کۆشك و تەلاریان زۆر بەرز کەنەوەو شانازییان پێوە بکەن!

پاشان کە کابرا ڕۆیشت من هەر لە جێی خۆم چەقیم! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: عومەر، دەزانی ئەوە کێ بوو دەیپرسی؟ ووتم: خواو پێغەمبەری خوا دەزانن، فەرمووی: ئەوە جوبرەئیل بوو، هاتبوو، ئایینەکەتان فێر کات...

هەندێك کەس لە ڕستەی (هاتبوو ئایینەکەتان فێرکات) وا تێ دەگەن، کە ئایینی ئیسلام هەمووی ئەو سێ باسەیە! بێگومان ئەمە هەڵە تێگەیشتنە، چونکە ڕێسای ئاسایی تێگەیشتن ئەوەیە، کە هەموو نەزانراوێك(نكرة) لە ڕستەی نەرێ(نفی)دا دەبێتەوە بە باسێکی گشتی. بەڵام هیچ زانراوێك (معرفة) لە ڕستەی (مثبت)دا نابێت بە باسی گشتی... کەوا بوو حەدیسەکەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەوەی، کە (ئاینەکەتان فێرکات) مانای ئەوە نییە، کە کۆو بەشەکانی هەموو ئایینەکەتان فێر دەکات! بەڵکو هەندێك لە ئایینەکەتان فێر دەکات.

ئەگەر کەسێك کتێبێکی شەرع (فقهی ئیسلامی) بخوێنێتەوە، ئێمە لێی بپرسین: ئەرێ چی دەخوێنێتەوە؟ بڵێت: ئیسلام، وەڵامەکەی ڕاستە، بەڵام خۆ ئاشکرایە، کە ئیسلام لە کتێبێکی شەرعناسی فراوانترە.

یان ئەگەر کەسێك بابەتێکی شەرع بخوێنێت، لێی بپرسین: ئەرێ چی دەخوێنیتەوە؟ بڵێت: شەرع، وەڵامەکەی ڕاستە، بەڵام خۆ ئەو، هەموو شەرعەکە ناخوێنێت. یان ناخوێنێتەوە. ئاماژەی حەدیسەکەش هەر بەو جۆرەیە ...

ئەگەر بە وردی تەماشای حەدیسەکە بکەینەوە دەبینین: چاکە کردن بریتییە لە باوەڕ هێنان، باوەڕ هێنانیش باڵاترین پلەیە، وەکو پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (أَفْضَلُ الإِيمَانِ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللهَ شاهِدُكَ حَيْثُمَا كُنْتَ)[1] واتە: باشترین باوەڕ ئەوەیە، کە بزانیت لە هەر کوێ بیت خوای گەورە دەتبینێت.

شەش ڕوکنەکەی باوەڕیش دەکەونە نێو چوارچێوەی شایەتمانەوە، وەکو لەمەودوا إن شاء الله ڕونی دەکەینەوە. کەوا بوو حەدیسەکە هەر ڕوکنی یەکەمی ڕونکردەوە (کە یەکێکە لە ڕوکنەکانی ئیسلام) بەڵام بە شێوەیەکی بەرفراوانتر ...

ڕوکنەکانی ئیسلامیش -وەکو بینیمان- بەشێکن لە ئیسلام، نەك هەموو ئیسلامەکە، کەوا بوو لەوەی سەرەوە دەگەینە ئەوەی کە:

١- ئیسلام عەقیدەیەکە لە شایەتمان و ڕوکنەکانی باوەڕ هێناندا دەردەکەوێت.

---

[1] نوسەر خۆی - ڕەحمەتی خوای لێ بێت- دەربارەی سەنەدەکەی نوسیوێتی: (ضعيف ولكن معناه صحيح. راجع الطبراني في حلية الاولياء). منیش چەندم کرد سەنەدی ئەو ڕیوایەتەم نەدۆزیەوە بەڵام لە حەدیسێکی تری (حەسەن)دا دەفەرموێ: (أَفْضَلُ الإِيمَانِ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللهَ مَعَكَ حَيْثُمَا كُنْتَ) واتە: باشترین باوەڕ ئەوەیە، کە بزانیت لە هەرکوێ بیت خوای گەورە لەگەڵتە.. (و).

٢- ئیسلام خواپەرستنە، ئەمیش لە نوێژو زەكات و ڕۆژوو حەجدا دەردەكەوێت.

ئەم دوو خاڵەش ئیسلامن..

٣- ئیسلام خانوویەكەو لەسەر ئەم ڕوكنانە دروست بووە، ئەمەش لەو پڕۆگرامە ئیسلامیانەدا دەردەكەوێت، كە بۆ ژیان دارێژراون، وەك پڕۆگرامی سیاسی و ئابوری و سەربازی و ڕەوشتی و كۆمەڵایەتی و فێرخوازی و... هتد.

٤- ئیسلام چەند بنەمایەكی لایەنگری هەیە، كە بۆی دەبنە ڕێبازی دامەزراندن وەك فەرمان بە چاكەو بەرهەڵستی لە خراپەو جیهاد كردن. ئەمانە غەیری لایەنگرە خواییەكانن، كە بریتین لە سزای سروشتی و سزای دنیایی و قیامەتی خوایی، كە لە دنیادا جاری وا هەیە لە قەهرو غەزەبیدا دەردەكەوێت، لە ڕۆژی دواییشدا لە بەهەشت و دۆزەخەكەیدا ...

كەوا بوو ئیسلام بریتییە لە:

* **بنەما لایەنگرەكان:** فەرمان بەچاكەو بەرهەڵستی لە خراپەو جیهادو حوكم و سزا خواییەكان.

*بیناکە: سیستم و بەرنامەکانی ژیان (بەرنامەی سیاسی، بەرنامەی ئابوری، بەرنامەی سەربازی، بەرنامەی فێرخوازی، بەرنامەی ڕەفتارو ڕەوشت، بەرنامەی کۆمەڵایەتی).

*ڕوکنەکان: نوێژ، زەکات، ڕۆژوو، حەج، شایەتمان (ئەمیش بریتیە لە باوەڕ هێنان بە خواو بە فریشتەکان و بە پەیامە ئاسمانییەکان و پێغەمبەران و ڕۆژی دوایی و قەدەر.

٩- هەرچی لە ئیسلام ترازا جاهیلییەتە، چونکە بەرامبەر هەر بەشێکی ئیسلامەتی جاهیلییەتێك هەیە، نابینیت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە ئەبو زەڕی غەففاری بینی تانەی ڕەش پێستی لە کابرایەکی تری موسوڵمان دەدات، پێی فەرموو: (إِنَّكَ اِمْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّة)[1]، واتە: تۆ کابرایەکیت هێشتا جاهیلییەتت تێدا ماوە! یان ئەو ئایەتەی، کە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى) الاحزاب/ ٣٣ واتە: خۆتان بە دەستوری جاهیلییەتی پێشوو ڕووت مەکەنەوە. کەوا بوو خۆداپۆشینی ئافرەت ئیسلامەتییەو ڕوت و سفوریشی جاهیلییەتە. عومەری کوڕی خەتتابیش خوای لێ ڕازی بێت دەفەرموێ: (إِنَّمَا تَنْقُضُ عُرَى

---

[1] بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە.

الْإِسْلَامِ عُرْوَةً عُرْوَةً إِذَا نَشَأَ فِي الْإِسْلَامِ مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْجَاهِلِيَّةَ).[١] پایە بە پایەی ئەم ئیسلامە بەوە تێك دەچێت، کە کەسانی وا بێنە پێش، کە جاهیلییەتیان نەناسیبێت.

ئیسلام بە هەموو لقەکانیەوە بەرامبەر جاهیلیەت دەوەستێتەوە، چونکە هەموو بەشێکی ئیسلام زانستییەو خواییەو هەموو شتێکی گرتۆتەوە، هەرچی فیکرو ڕەوشت و ڕەفتارێك لەگەڵ ئیسلامدا یەکاندگیر نەبێتەوە و بەرامبەری بوەستێتەوە جاهیلییەتە، چونکە لە زانینێکی کەمەوە هاتووە، زانینی سنورداری مرۆڤ خۆی! قابیلیش نییە هەر حەزو هەواو هەوەس و نەوس و نەفسی خۆی تێکەڵ بووە، بۆیە زۆرجار هەر ناپەسەندییەو بە پەسەند دەناسێنرێت، یان چەووتەو بە دروست دەدرێتە قەڵەم!!

ئیسلام بەرنامەیەکی تەواوی گشتگیری بێ لەکەیە، جاهیلییەتیش کەم و کورتەو ناتەواوە، مرۆڤیش سەرپشکە (موخەییرە) لە وەرگرتنی ئیسلام یان جاهیلییەت، خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا)الإنسان/٣ واتە: ئێمە هەردوو ڕێگاکەمان نیشانی مرۆڤ داوە، ئەویش سەربەستە دەتوانێت ڕێی شوکرانە بژێری هەڵبژێرێت یان کوفرانە بژێری، کەیفی خۆیەتی .

زۆر جار هەندێك کەس ڕێبازی ڕاستییان لێ بزر دەبێت، یان گومان لە ڕاستیەکە دەکەن، بە تایبەتی کە دەبینن وا خەڵکانێك لەسەر ڕێبازی

---

[١] ئیمامی ئەحمەد گێڕاویتییەوە.

جاهیلییەتیشن و خووڕەوشتیشیان بەرزە! یان هەقخوازن و لە زۆر هەڵس و کەوتیاندا پارسەنگن! ناوو سەرکەوتنیش لە دنیادا وەدەست دەهێنن! بەڵام هۆی ئەمە ناگەڕێتەوە بۆ ئەو دیدە جاهیلییەی هەیانە، بەڵکو بۆ ئەو لایەنە ئیسلامییەی کەوتۆتە ناو جاهیلییەتەکەیانەوە، ئەو لایەنانە لای هەر کەس و لە هەر کوێیەك دەرکەون هەر جوانن، خۆ خەڵکیش کە دەکەوێتە شوێن جاهیلییەت حەتمەن هەندێك لایەنی جوانی تێدا بەدی دەکات. بەڵام هەر ئەو کەسانە، گەر لە ئیسلام شارەزا بن، دەبینن ئیسلام هەر هەموو جوانی ئەو بەرانەی جاهیلییەتی لە خۆ گرتووە بێ ئەوەی هەڵەو پەڵەی ئەوانی کەوتبێتە سەر، چونکە ئیسلامەتی سەرجەمی چاکەو خێرخوازی و ڕەوشت بەرزییە...

هەبوونی ئەو چەند جوانییە ئیسلامییە لە جاهیلییەتێکدا، شتێکی سروشتییە، لەوانەیە ئەنجامێکی کارتێکردنی ئەو ژیرییە بێت، کە خوای گەورە بە مرۆڤی بەخشیووە، یان سەرەنجامی ئەو ڕەفتارە ڕۆحییە پاکە بێت، کە خوای گەورە کردیە سروشتێکی جوانی مرۆڤ! ئەوەی کە دەرهەقی فەرموویەتی: (وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي) الحجر/٢٩ واتە: من لە ڕۆحی خۆم فوم پێدا کردووە... ئەو ڕۆحە تایبەتیەیە، کە خوای گەورە دروستی کردوو کردی بەبەر ئادەمدا، ئینجا بۆ ڕێز لێنانی دەفەرموێ: ڕۆحی خۆم...

ئیتر لەمەوە -ئەو کەسانەی سروشت و ڕۆحیان پاك ماوە- شتی چاك و خراپ باشتر لێك جیا دەکەنەوە، وردتر دەتوانن ئەو شتانە هەڵاوێرن، کە بۆ شارستانێتی و خزمەتی مرۆڤایەتی سوود بەخشە. بەڵام مرۆڤ پەی بە هەموو شتێکی شاراوە نابات، هەر نوقسانەو لە زۆر لایەنی ناسینی ژیان و گەردوون و جیهانی خودی مرۆڤ شارەزا نابێت، ئەمە جگە لە پێناسەی حەق و ڕاستی، جگە لە دەیان نەخۆشی و لاسەنگی دەروونی و هەوەسبازی و ئارەزوو مەندی ئەم و ئەو، کێ هەیە لەم هەموو بەربەست و کەندەڵانە - دوور لە وەحی خواییەوە - دەرچێت ...

بۆ دڵنیا بوون، جارێکی تریش ئەوەی ووتمان دووبارەی دەکەینەوە: کە بەڵێ ئێمەش دەڵێین: ژیری زۆر شتی چاك و ڕێك و پێك دەبینێت، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیێنێت، کە بڕوامان وا بێت ئەوەی ژیری دەرکی پێ دەکات، هەر ئەو ڕاستەو گومانی تێدا نییە. نا، ڕاستە ژیری لە سنوری دیاری کراوی خۆیدا زۆرجار هەق بە هەق دەبینێت، یان شتێك وەکو هەقیقەتی خۆی دەبینێت، یان زۆر شت بە چاك و ڕاست و داد پێناسە دەکات، بەڵام حەتمەن دەبێت وەحی خوایی بڕیاری لەسەر بدات، وەحی خوایی دەبێت شایەتی لەسەر ڕاستی دیدو پێناسەکانی ژیری بدات، چونکە ئەوەی، کە حەقیقەتی هەموو شتێك دەزانێت و پەی بە هەر هەموو شتێك دەبات خوای پەوەردگارو زانایە، خوا لە ڕۆحی خۆی فوی بەم مرۆڤەدا کردووە، خوا ئەمی فێر کردووە، بەڵام ئەو زانینەی بەم مرۆڤە داوە بە قەدەر تواناو قابیلییەتی خۆیەتی، نەك ئەوەندە زۆر بێت بۆ داڕشتنی دید و ڕێبازی کارو

بەڕێوەبردنی هەموو کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی هەر بەکار بێت... ئەوەیان ماف و ئەرکی خوای گەورەیە، چونکە ئەو کردگارو کارزان و کارجوانەو، غەیری قابیلی هەڵەیە.

مەبەستمان لەم قسانە ئەو شتانە نییە، کە دێنە ژێر تاقی کردنەوەوە و لە ڕێی سەلماندنەوە ماهییەتیان ڕون دەبێتەوە، چونکە ئەمەیان ئیسلام بڕیاری لەسەر داوەو موسوڵمانانیشی بۆ هانداوە، بەڵکو مەبەستمان لە ڕێساکانی پەروەردەو ئاڕاستەکردنی داڕشتنی ڕەوشت و ڕەفتاری مرۆڤە، کە دەبێت بە شێوەیەك بێت لەگەڵ یاساو ڕێسا گەردوونیەکاندا یەك بگرێتەوە ...

خوێندنی یەك پێکهاتەی لەشی مرۆڤ، پێویستی بە تێکۆشانی زانایەك، یان چەندین زانای پسپۆڕو شارەزا بۆ ماوەیەکی زۆر هەیە، تەنانەت جاری وا هەیە دیراسەی سێڵێك، یان بچوکتر پێویستی بە ڕەنجی چەندین زاناو پسپۆڕو ماوەی تەواو هەیە، دەروونی مرۆڤ و هەست و سۆزی، یان پەیوەندی بەستن و پارسەنگ ڕوانین و... هتد، هەمووی هەر پێویستی بە ڕەنجی پسپۆڕان و شارەزایان و کاتی تەواو هەیە، تا ئەنجامێکی ڕاست وەدەست بێت .

هۆکانی تۆوی توخم و بۆماوەیی(ویراسەت)، کە لە باوکەوە بۆ منداڵ و نەوەکانی دەگوێزرێنەوە، هۆ زەمینییەکان، ئاوو هەوا، کۆمەڵگاو

گۆڕانکاریەکانی ناوی، باری کۆمەڵایەتی بەو هەموو لایەنە تێکچڕژاوو ئاڵۆزەیەوە کە هەیەتی!

هەر کەسێك لقە باسێك لەمانەی سەرەوە بخوێنێت و زۆر زۆر شارەزا ببێت تێیاندا، هەر دەتوانێت پەی بە نهێنیەکانی ئەو باسە ببات، کە خۆی تێیدا تایبەتمەند بووە، ئەمما بێت و بیەوێت بەرنامەی هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی بۆ خەڵکی دارێژێت، حەتمەن بە نوقسانی دایدەرێژێت. شتێکی ئەستەمە مرۆڤ بتوانێت پەی بە هەموو لایەنی مرۆڤ و مرۆڤایەتی ببات و هەموو شتێك لە هەموو شتێك بزانێت!

گریمان کۆمەڵێك زانا هەر یەکەیان بەشێکیان لە ژیانی مرۆڤ وەرگرت و کەوتنە توێژینەوەی، سەرەنجام دەبینیت هەر یەکەیان شارەزای بەشێکەو لە زانیاریەکی لای ئەوانی تر بێ بەشە، بۆیە هەر حوکمێك بۆ هەموو ژیان دابنێت هەر نوقسان دەبێت، ئەگەر هەر یەکەشیان لای خۆیەوە بە پێی تایبەتمەندیەکەی خۆی دیدو تێڕوانینی خۆی کردە بەرنامەو پێوەر، حەتمەن هی هەر هەموویان بە یەکتر دەکێشرێن و ئەو خاڵانەی، کە هاوبەشی نێوان هەموویان نین کێشە دروست دەکەن. بۆیە خوای گەورە دیاری کردنی بەرنامەی ژیانی مرۆڤی نەداوەتە دەست کەس، چونکە هەر ئەو دەزانێت و هەر ئەویش دەتوانێت و هەر ئەویش ئەو مافەی هەیە، چونکە هەر ئەو هەموانی دروست کردووە، واشی کردووە، فەرموشیەتی،

هەر کەس شوێن بەرنامەکەی من نەکەوێت، هەرچییەکی تر بگرێتە بەر لێی قبوڵ ناکرێت و لە دنیاو ئاخیرەتیشدا زەرەرمەند دەبێت .

دوای ئەمە دەڵێین:

کەوابوو لە عەقیدەدا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە، لە پەرستندا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە، لە فێر بوون و فێرکردندا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە. لە خووڕەوشتدا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە، لە سیاسەتدا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە، لە شەڕو ئاشتیدا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە ...

لە هەموو بڕگە یاساییەکدا ئیسلام و جاهیلییەت هەیە ...

لە هەرچیەك هەقخوازی هەبوو، ئەوە ئیسلام لەوێیە، بەرژەوەندی مرۆڤ لە کوێ بێت، ئیسلامیش لەوێیە، ئەو جێیەی بەرژەوەندی مرۆڤی لێ نییە جاهیلییەتە، بەرژەوەندی ڕاستی مرۆڤیش بە شەریعەتەکەی خوا دەپێورێت...

جاهیلییەتی عەقیدە و پەرستن و ڕێباز، پیسترین و دژوارترین جاهیلییەتن، بۆیە ئەگەر کەسێك چەند ڕەفتارێکی جاهیلییانە بکات، بەڵام عەقیدەکەی ڕاست مابێت، خوای گەورە لێی دەبورێت، بەڵام ئەو کەسەی کە هەڵەو پەڵە لە عەقیدەو پەرستن و ڕێیازەکەیدایە، خوای گەورە لێی نابورێت، با ڕەوشت و ڕەفتاریشی ئیسلامیانە بێت، خوای گەورە

دەفەرموێ: (إِنَّ اللَّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء) النساء/٤٨ واتە: خوا لە هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دان خۆش نابێت، ئەمما گوناحەکانی تر، ئەوە خوای گەوەر بۆ هەر کەسێك حەز بکات لێی دەبورێت ...

خوای پەروەردگار ئەم ئیسلامەی بە تەواو کاملی ناردووە، هەر کەس وەری بگرێت ئەوە موسوڵمانە، هەر کەسێکیش بەشێکی وەرگرت و وازی لە لایەنەکانی تری هێنا، ئەوە ئیسلام و جاهیلییەتی تێکەڵ یەك کردووە: (وَآخَرُونَ اعْتَرَفُواْ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُواْ عَمَلاً صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا)التوبة/١٠٢ واتە: هەندێکی تریان دانیان بە تاوانی خۆیاندا نا، کە کردەوەی چاکیان تێکەڵ بە کردەوەی خراپ کردووە...

ئەو کەسەی باوەڕی بە ئیسلام هەیە ئەوە موسوڵمانە، مادام کە تاوان دەکات زوو پەشیمان دەبێتەوەو تۆبە دەکات، چونکە دەزانێت حەقخوازی چییە، ئەمما ئەو کەسەی باوەڕی هەیە، بەڵام سوورە لەسەر گوناح و تاوانکاری، ئەوە فاسقە، چونکە دەبێ موسوڵمان خۆ لە قەرەی گوناح نەدا، گەر بەریشی کەوت زوو پەشیمان بێتەوەو تۆبە بکات، نەك هەر بەردەوام بێت، تا گوناحکاری دەکاتە پیشە! موسوڵمان وەك چۆن وازی لە هەموو بیروباوەڕێکی جاهیلی هێناوە، پێویستە واز لە هەموو ڕواڵەت و جەوهەرو سیفەت و ڕەفتارێکی جاهیلی بهێنێت. ئینجا پێویستە لەسەر هەموو موسوڵمانانیش - وەکو کۆمەڵێکی ئایین پەروەر- ڕواڵەتی تەواوی موسوڵمانانەیان پێوە دیار بێت و ملکەچی ئەو سیستم و دەسەڵاتە شەرعیەی خۆیان بن، کە بە ڕەنجی هەموویان هاتۆتە دی، لە هەمان

كاتیشدا هەوڵی نەهێشتنی جاهیلییەتیش بدەن، بەڵام ئەو لادانە دژوارەی لە سیستمی حوكمی ئیسلامی دەركەوت، هەر زوو ئیسلامی لە حوكم و خیلافەتی سەر ڕێبازی پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گۆڕی بۆ پاشایەتی و دەسەڵاتی سەپاو! هەر وا هاتەوە، كە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێشتر هەواڵی دابوو! كە فەرموو بووی: (الْخِلَافَةُ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ تَكُونُ مُلْكًا عَضُوضاً)[١] واتە: ماوەی خیلافەت لە دوای من سی ساڵە، ئینجا دەبێتە پاشایەتی ویراسی پشتاوپشتە! لە ڕیوایەتێكی تردا دەفەرمویّ: (الْخِلافَةُ بَعْدِي فِي أُمَّتِي ثَلاثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ) رواه احمد والترمذي وابو يعلى وابن حبان عن سفينه وهو صحيح. هەموو ئەم حەدیسانە ئەوە ڕوون دەكەنەوە، كە جاهیلییەت لە دەروازەی حوكمەوە دەخزێتەوە ناو ئیسلامەوە! (تُنْقَضُ عُرَى الْإِسْلَامِ عُرْوَةً عُرْوَةً اوَّلُهَا الحُكْمُ واخِرُهَا الصلاةُ)أخرجه أحمد واتە: ئیسلام بە رمانی پایە بە پایەی دەڕوخێت لەسەرەتایەوە حوكم و دواییەكەشی نوێژەكان! مەگەر ئەم واقیعەی ئێستا بەڵگەی سەلماندنی ئەو هەواڵە نییە؟!

لە جیاتی ئەوەی ئیسلام هێرش بباتە سەر جاهیلییەت و ڕیشەكێشی كات، جاهیلییەت وای لێ هاتووە هەوڵ بدات ئەم لە ڕیشەوە هەڵكێشێت... ئەمڕۆ بوومی جاهیلییەت دەخوێنێ و موسوڵمانان بەدەنگیەوە دەچن!! ئەوە كۆمۆنیزم، تەبشیری خاچپەرستان، فەلسەفەی لیبراڵی و بەرەڵایی،

---

[١] نوسەر سەنەدی ئەم حەدیسەیانی نەنوسیووە، بەڵام ئەو ڕیوایەتەی دووەمی سەحیحەو ئەمەش ڕیوایەتێكی تری، كەدەفەرمویّ: (الْخِلافَةُ بَعْدِي ثَلاثُونَ سَنَةً). رواه أحمد وأبو داود والترمذي(٢٤٦). قال الألباني: وإسناده حسن.(و)

گروپی سیاسی دوور لە ئاراستەی ئیسلام و نۆکەرانی بێگانە، کرێگرتەیی کوفر بە ناوی پێشکەوتن و پێشکەوتنخوازییەوە! دژایەتی ئیسلامیش بە ناوی دژایەتی کۆنەپەرستییەوەو سەدان بانگەشەی ترو هەزاران دروشمی تر... ئەمانەش وەنەبێت لە پڕێکا هاتبنە ئاراوە، نا... ئەمە کۆنەو بە بانگەوازێکی هێدی و پشوو درێژو بە دەیان شێوازی جۆراو جۆر خزاونەتە مەیدان، هەر یەکێك لەم بانگەوازە جاهیلییانە، توانی بنکە لە جیهانی موسوڵماناندا بۆ خۆی سازکات و گەرای بیروباوەڕی خۆ ی بڵاو کاتەوە... گەورەترین یارمەتیدەریشیان:

١- نەزانی و تێنەگەیشتنی موسوڵمانان لە ئایینەکەیان بوو.

٢- گواستنەوەی دەسەڵاتی سیاسی بوو، سەرەتا بۆ داگیر کەرە ئیمپریالیستەکان و، دواتر بۆ ئەو بەکرێگیراوانەی فیکرو دید و سیاسەت و ڕێبازیان لە داگیر کەرانەوە وەرگرتبوو... ئیتر لە هەموو لایەکیووڵاتی موسوڵمانانەوە شەڕی سەخت بەرپا کرا، داگیرکەران بە هەموو توانای خۆیانەوە پشتی بەکرێ گیراوانیان گرت و کردیانن بە شت، موسوڵمانانیش بە دینەکەیانەوە لە پاشەکشەی ژیان و مردندا بوون. تا ئەو ئیسلامە مەزنە ئاوا لە ووڵاتی خۆیدا بە نامۆیی مایەوە !!

لە تین و تەوژمی ئەم هۆکارانەوە بوو، کە ناچار بووم ئەم کتێبە بەو شێوە بەرفراوانە بنووسم، بە چاکیشم زانی بابەتەکە بکەمە چوار باس:[1]

١- ڕوکنەکانی ئیسلام.

٢- بەرنامەی کۆمەڵایەتی و ڕەوشت.

٣- پرۆگرامە گشتیەکان.

٤- پاڵپشتەکانی ئیسلام .

دەمانەوێت بەم شێوەیە لە ئیسلام بکۆڵینەوە، تا بە تەواوی ئیسلامەکە بخەینە ڕوو، تا خوێنەران لە ئیسلامەکە تێبگەن، کە هاوەڵ قبووڵ ناکات و ئەو کەسەش بە موسوڵمان ناناسێت کە بۆی بڕیار دەدات. دیسان تا ئەوە ڕوون بێتەوە، کە موسوڵمان کێیەو دیدو ڕێبازو ڕەوشتی موسوڵمانانە کامەیە؟! تا هەموو کەسێکیش ڕۆڵی خۆی و بەرپرسێتی خۆی چاو لێ بێت و، بزانێت چ هەڵوێستێکی بەرپرسانە دەگرێتە بەرو، چیشی دەکەوێتە ئەستۆ؟!

---

[1] **ئێمە کردوومانەتە شەش بەرگ کتێب:**

١- شایەتمان ٢-چوار ڕوکنەکەی تر. ٣-بەرنامەی کۆمەڵایەتی و ڕەوشت. ٤-دەوڵەتی ئیسلامی و سیاسەتی ئابوری. ٥-سیاسەتی سەربازی و سزایی. ٦ پاڵپشتەکانی ئیسلام.

هیوادارین بە خوێندنەوەی ئەم بابەتانە، زۆرینەی لایەنەکانی ئیسلامەمان بۆ دەرکەوتبێت و ئاینەکەی خۆمان ناسیبێتەوەو، خۆشمان وا ئاڕاستە کەین، کە هەموو هەڵس و کەوتێکمان لەگەڵ ڕێنماییەکانی شەریعەتەکەماندا یەك بگرێتەوە.

لا إله إلا الله محمد رسول الله

ڕێڕەوێك بۆ ڕوكنەكان

پێنج ڕوکنەکان کۆڵەگەی تیۆرو کردەوەیی هەموو ئیسلامن، شایەتمان بناغەی تیۆری و کردەوەیی موسوڵمانێتیە، ئەو کەسەی بڕیاری لەسەر شایەتمان (لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ) نەدا بێت، کە هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت، جگە لە خوای گەورە و، محمدیش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نێرراوی خوایە، بە موسوڵمان دانانرێت، بۆیە شایەتمان بە یەکەم ڕوکن دانراوە. چوار ڕوکنەکەی تریش هەر یەکەیان بناغەی لایەنەکانی تری ئیسلامن...

نوێژ: بناغەی تیۆرو کردەوەیی هەموو لایەنی پەرستنە، بەڵگەیە لەسەر ئەوەی، کە تەنها خوای گەورە شایانی پەرستنەو، هەر ئەویش چۆنیەتی پەرستنەکانی بۆ دیاری کردووین، چ خودی نوێژ بێت، چ زیکرەکانی تری خوا، وەك پاڕانەوەو قورئان خوێندن و تەسبیحات و...هتد، ئەم مانایانەش هەموویان لە نوێژەکەدا هەن، بۆیە پەرستن بە بێ نوێژ کردن هیچ نییە...

زەکاتیش: بناغەی تیۆری و کردەوەیی ئیسلامی لایەنی سامان و داراییە، سامان و ماڵ هی خوان، مرۆڤیش جێنشینی خوایەو بەکاری دەهێنێت (لە ئەسڵدا هی خۆی نییە) بۆیە پێویستە مرۆڤ سامانەکەی - بە پێی ئەو نەخشەو ڕێبازەی، کە خوا بۆی دیاری کردووە - بەکار بهێنێت، کەوا بوو زەکات بناغەی تیۆری و کردەوەی ئەم هەموو لایەنانەی کاروباری داراییە، ئەگەر کەسێك بە زەکات دان خۆی تەسلیم بە خوای گەورە نەکات، ئەوە

هیچ کاتێك لایەنی کۆکردنەوەی سامان و خەرج کردنی، ناداتە دەست شەرعی خواو تەسلیمی فەرمانی خوا نابێت .

ڕۆژوو: بناغەی تیۆری و کردەوەیی خۆڕاگرتنە لەسەر ئەو فەرمانانەی خوای گەورە، کە لە ئیسلامدا هەن، خوای پەروەردگار، خۆڕاگرتنی دەروونی کردۆتە دەروازەی چونە بەهەشت، وەك خۆی دەفەرموێ :(قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا) الشمس/٩-١٠واتە: ئەو کەسە شادو دڵخۆش دەبێت، کە دەروونی پاك دەکاتەوەو دەروونی بەرز رادەگرێت. ئەو کەسەش کە دەروونی بە چڵکی خراپەکاری ڕەش کردۆتەوە بە هیلاك دەچێت. هەروەها دەفەرموێ: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى * فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى)النازعات/٤٠-٤١ واتە: بەڵام ئەو کەسەی لە خوای خۆی دەترسێت و دەروونی لە نەفس و نەوس و هەواو هەوەس دەگرێتەوە، بەهەشت جێگەیەتی... دەروون گرتنەوە بریتییە لە پاراستنی دەروون لە نەوس و ئارەزووە حەرامەکان و دابین کردنی لەسەر خووڕەوشتی پیرۆزو بەرز، واتە ڕاگرتنی دڵ و دەروون لەسەر هەموو فەرمانەکانی خوا، بۆیە ڕۆژوو گرتن بناغەی تیۆری و کردەوەیی هەموو ئەمانەن... چونکە ڕۆژوگرتن خۆگرتنەوەیە لە خواردن و خواردنەوەو بەکارهێنانی ئەو ئارەزووانەی، کە لە بنەڕەتدا حەڵاڵن، ئەمەش بۆ مەشق پێ کردنی دەروونە، تا لە هەموو کاروبارێکی تردا خۆی ڕاگرێت...

حەج کردن: بناغەی تیۆری و کردەوەیی ڕەنجدانە بۆ خوا، ڕەنجی گەشت و تێکۆشان بە سامان خەرج کردن لە پێناوی ڕەزامەندی خوا، چونکە خوای مەزن تێکۆشانی لە پێناوی خۆیدا - بە سامان و گیان - کردووە بە یەکێك لە فەرزەکانی سەر شانی موسوڵمان، حەجیش خۆ ڕاهێنانێکە لەسەر ئەو تێکۆشانە، بۆیە پێغەمبە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە بارەیەوە دەفەرموێ: (لَكِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ) رواه البخاری[1] واتە: بەڵام باشترین جیهاد حەجێکی بێ هەڵەیە. هەروەها حەج . با حیکمەتی هەموو ڕوکنەکانیشی نەزانرێت . هەر بناغەی تیۆری و کردەوەیی پرۆگرامی سیاسی ئیسلامییە، چونکە . جگە لەوەی خۆ تەسلیم کردنە بە خوا . لە ڕواڵەتیدا ئەوە دەردەکەوێت، کە موسوڵمانان یەك ئوممەتن، حەج کردن هێمای خۆ تەسلیم کردنی مرۆڤە بە خوا، لە هەموو ئەو فەرمانانەی، کە فەرموویەتی، یان توخن نەکەوتنی ئەو شتانەی ئەو بەرهەڵستی لێ کردووە.

هەر یەکێك لەم ڕوکنانە خزمەتی ڕوکنەکانی تر دەکات، هەمووشیان بۆ چەسپاندنی لایەنەکانی تری ئیسلام پەروەردە دەکەن. حەج کردن لە

---

[1] دایکە عائیشە خوا لێی ڕازی بێت دەیگێڕێتەوە، دەفەرموێ: (عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهَا قَالَتْ: " يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ، أَفَلَا نُجَاهِدُ؟، قَالَ: لَكِنَّ أَفْضَلَ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ " أخرجه البخاري(٤٦٥/١) والبيهقي (٣٢٦/٤) وأحمد (٧٩/٦) من طريق عبد الواحد بن زياد ثنا حبيب بن أبي عمرة بلفظ قلت: عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا نَغْزُو وَنُجَاهِدُ مَعَكُمْ فَقَالَ لَكِنَّ أَحْسَنَ الْجِهَادِ وَأَجْمَلَهُ الْحَجُّ حَجٌّ مَبْرُورٌ فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَلَا أَدَعُ الْحَجَّ بَعْدَ إِذْ سَمِعْتُ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

پەرستنە هەرە بەرزەکانە، هەروەها ڕۆژوو، هەروەها زەکات، هەموویان هەر خزمەتی یەك کێشە دەکەن، ئەویش هەست کردنی موسوڵمانە بە بارودۆخی برا موسوڵمانەکانی تری، هەموشیان دیسان هەر خزمەتی ئەوە دەکەن، کە موسوڵمان بە هەموو کیانیەوە دەبێت خۆی تەسلیم بە خوای پەروەردگار بکات. بێ چەندو چوون، بێ گلەیی و بۆڵە بۆڵ، بەڵکو بێ ئەوەی بشزانێت حیکمەت لەم فەرزە، یان لەو قەدەغە کردنی ئەو کارە، یان ئەو خواردنە چییە؟!

بەم ڕوکنانەو بەوانەش، کە وەکو لق و چڵ لێیان جیا دەبێتەوە، کەسێتی مرۆڤی موسوڵمان پەروەردە دەبێت، تا وای دارێژێت بۆ ئەوە بشێت، کە بنیاتی ئیسلامەتی لەسەر ڕاگیر کرێت... بۆیە نابێت موسوڵمان وا بیر کاتەوە، کە دەتوانرێت ئیسلام - بێ ڕوکنەکانی - دامەزرێت! چونکە هەموو خانوویەك بە مانەوەی پایەکانیەوە بەندە، تا پایەکان پانترو بەهێزتر دارێژرێن و بمێنن، خانووەکە چاکتر خۆ دەگرێت و زۆرتریش دەمێنێتەوە، بە پێچەوانەشەوە، ئەگەر پایە، یان بناغەو دیواری خانوو ڕوخان، حەتمەن خانووەکەش دەڕمێت. کۆشك و تەلاری ئیسلامەتیش هەر وایە، لەم ڕوانگەوەیە، کە دەبێت پەروەردەی ئیسلامی لە زەمینەی ئەم ڕوکنانەدا بڕوێت، تا بتوانرێت ئیسلامی لەسەر ڕاگیر بکرێت، ئەمەی گرنگی ئەم پایانەی کە هەر هەموو ئیسلامەکەی لەسەر ڕاوەستاوە،

ئیسلام بێ ئەمانە مومکین نییە، هەر وەکو چۆن مومکین نییە خانویەك بێ پایەو بناغەو دیوار دروست بکرێت.

بۆ ورد لێکۆڵینەوەو چاك تێگەیشتنی ئەم باسە بە باشمان زانیوە، کە پێنج پایەکە بە دوو بەرگ باس کەین: بەرگی یەکەم بۆ شایەتمان تەرخان کەین و، بەرگی دووەمیش بۆ چوار ڕوکنەکەی تر.

بەشی یەکەم

شیکردنەوەی شایەتمان

ڕێڕەوی باسەکان

١- پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللہ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَىٰ عَبْدُ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَالْجَنَّةَ حَقٌّ، وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ)[١] واتە: هەر کەسێك شایەتی بدات، کە هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت، جگە لە خوای پەروەردگار، خواش تەنهایەو بێ هاوەڵە. شایەتیش بدات، کە محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەندەو نێرراوی خوایە، هەروەها عیسا بەندەو نێرراوی خوایەو و ئەو ووشەیە، کە بە خشیوێتی بە مەریەم، کە ڕۆحێکەو لە خواوەیە. شایەتی بدات، کە بەهەشت ڕاستەو دۆزەخ ڕاستە، هەر کارێکیشی کردبێت خوا هەر دەیخاتە بەهەشتەوە...

---

[١] البخاری و مسلم.

لە جێیەکی تردا دەفەرموێ: (مَنْ شَهِدَ أَنْ لا إِلهَ إِلا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ النَّارَ)[١] واتە: هەر کەس شایەتی بدات، کە هیچ شتێك جگە لە خوای گەورە شایانی پەرستن نییە و محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نێرراوی خوایە، خوای گەورە جەستەی لە ئاگری دۆزەخ قەدەغە دەکات و نایسوتێنێ.

هەروەها دەفەرموێ: (أَتَانِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام، فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِكَ، لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا، دَخَلَ الْجَنَّةَ. قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ عَلَى رَغْمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ)[٢] واتە: جوبرەئیل هات و مژدەی دامێ، کە هەر کەسێك لە ئوممەتەکەت بمرێت، بەس هاوەڵی بۆ خوا پەیدا نەکردبێت، دەچێتە بەهەشت، ووتم: ئەگەر زیناو دزیشی کردبێت، ووتی: با زیناو دزیشی کردبێت، ووتم: با زیناو دزیشی کردبێت؟! ووتی: با زیناو دزیشی کردبێت، لە چوارەم جاردا فەرمووی: جا با ئەبو زەڕ هەر لالوت بێت ...

هەروەها دەفەرموێ: (ثِنْتَانِ موجِبَتَانِ. قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولُ اللهِ مَا الْمَوْجِبَتَانِ؟ قَالَ: مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ، وَمَنْ مَاتَ لاَ يُشْرِكُ

[١] رواه مسلم.
[٢] رواه الشيخان.

بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ)[1] واتە: دوو هەڵوێست ماف پێویست دەكەن. كابرایەك پرسی: ئەی پێغەمبەری خوا، ئەو دوو هەڵوێستە چین؟ فەرمووی: هەر كەسێك هاوەڵ بۆ خوا بڕیار بدات و بمرێت، دەچێتە ئاگری دۆزەخەوە، هەر كەسێكیش بمرێت و هاوەڵی بۆ خوا پەیدا نەكردبێت دەچێتە بەهەشتەوە .

٢- ئەوەی سەرەوە، كە هێنرایەوە گرنگی ئەم ڕوكنە دەخاتە ڕوو، ئەوە دەسەلمێنێت، كە ئیسلام بێ ڕوكنەكانی دانامەزرێت، شایەتمانیش بۆ ئیسلامەتی وەكو رۆحە بۆ لەش، بۆیە هەر كارێك لەم سەرچاوەیەوە وەرنەگیرابێت پووچەڵەو لای خوا هیچ نرخێكی نییە، لەبەر ئەوەیە، ئەگەر كافر هەزاران كاری خێر ئەنجام بدات لای خوا سەنگی پوشێكی بۆ ناكرێت. وەك دەفەرموێ: (وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاء مَّنثُوراً)الفرقان/٢٣ واتە: دامانەوە دەست ئەو كارو كردەوانەی، كە كردبوویانن، كە ئێمە كردبوومان بە تۆزو خۆڵ!!

تەنانەت موسوڵمانیش ئەگەر ئیشێكی كرد، دەبێت گیانی ئەم شایەتمانەی تێدا بێت، وە ئەگەر نا، خوای گەورە وەری ناگرێت، وەكو پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا

---

[1] رواه مسلم

هَاجَرَ إِلَيْهِ)[1] واتە: حوکمی هەموو کردەوەیەك بە گوێرەی نییەتی دڵە، هەر کەسەش ویستێکی هەیە، ئەوی مەبەستی خواو پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بێت ئەوە نییەتی خواو پێغەمبەرەکەیەتی (و بۆی دەنوسرێت) هەر کەسێکیش مەبەستی شتێکی دنیایی بێت، یان مەبەستی ئافرەتێك بێت بیخوازێت، ئەوەش نییەتەکەی هەر بۆ ئەوانەیە... یان دەفەرموێ: (مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنْ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)[2] رواه ابو داود باسناد صحيح واتە: هەر کەس زانستییەك لەوانەی لەبەر خاتری خوان، فێر ببێت، تا دوایی بە سەروەت و سامانی دنیایی بگۆڕێتەوە لە ڕۆژی دواییدا بۆنی بەهەشتی بەسەردا نایەت .

٣- خوای گەورە لە مەدحی یاوەرانی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا) الفتح/٢٦واتە: خوا فەرمانی پابەند بوونی بە شایەتمانەکەوە پێدان، قابیلی ئەوەش بوون، بەڕاستیش پیاوی ئەو دەرچوون!

---

[1] متفق عليه.

[2] ئەبوداوود لە کتاب العلم/ کتاب العلم، باب: طلب العلم لغير الله تعالى حديث٣٦٤٧ هەروەها ئیمامی ئەحمەدیش لە مەسنەدەکەی خۆی ڕیوایەتی کردووە ٢/٣٣٨ هەروەها ئیبنو ماجة لە السنن المقدمة، باب: الانتفاع بالعلم والعمل به حديث ٢٥٢ شێخی ئەلبانیش مشكاة المصابيح : کتاب العلم ٢٢٢ دەفەرموێت سەحیحە.(و.)

بە بێ ئەو شایەتمانە نە لە خواترسان دێتە دی، نە قبوڵ کردنی کارو کردەوەش، خوای گەورە دەفەرموێ: (قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ)المائدة/٢٧ واتە: خوا تەنها لە موسوڵمانە پارێزکارەکانی قبووڵ دەکات. بۆیە دەبێت ئێمەش لە هەموو شتێك زیاتر لەسەر شایەتمانەکە سوور بین، ئەوپەڕی هەوڵمان بۆ حاڵی بوون و چەسپاندنی ئەو بێت، چونکە هەر ئەو گرنگترین شتێکە، کە شایانی ئەوەیە تەمەنی خۆمانی بۆ سەرف کەین. دەبێت بەو شێوەیەش بیزانیـن و لێـی تێ بگەین، کە خوای گەورە ویستوێتی، وەك دەفەرموێ: (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلا اللّه)محمد/١٩ واتە: دە بزانە کە هیچ خوایەك شایانی پەرستن نییە، جگە لە خوای گەورە. جا ئەگەر بە ڕێك و پێکی ئەم شایەتمانەمان وەرگرت و داواکاریەکانیمان هێنایە دی، حەتمەن ئەو بەروبوومەشیمان لێوە دەست دەکەوێت، کە خوای گەورە وەسفی کردووەو دەرهەق فەرموویەتی: (كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاء * تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا)ابراهیم/٢٤-٢٥واتە: ووشەی حەق وەکو درەختی بە بەرهەمە، کە لق و پۆپەکانی بە ئاسماندا پەرش و بڵاوو ڕەگەکانیشی بە ناخی زەویدا ڕۆچوون، کە بەروبومی گەییوو و جوانی خۆی بە فەرمانی خوا لە هەموو کاتێکدا دەدات ...

٤-دوو ڕستەکەی شایەتمان لێك جویێ ناکرێنەوە، چونکە بڕیاری(لا إِلهَ إِلا اللّٰه) تەواو کەری بڕیاری محمد (رَسُولُ اللّٰه) یە. چونکە :(لا إِلهَ إِلا اللّٰه) هەروەکو دواتر شی دەکەینەوە چەندین فەرمان و نەهی پێوە بەندە، کە بە هۆی پێغەمبەرەوە نەبێت نازانرێت، چەندەها ماف و ئەرك هەن، کە ئەو(لا إِلهَ إِلا اللّٰه) فەرزی دەکەن، بەڵام ڕونکردنەوەی هەمووی، یان دیاریکردنی چۆنیەتی و شێوازی ئەنجامدانی ئەوانە، هاتنی پێغەمبەران دەخوازێت... سەدان بەڵگەی ئەقڵی و نەقڵی هەیە، کە پێغەمبەرێتی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەسەلمێنێت، کەوا بوو بە هەردوو ڕستەکان شایەتمانەکە تەواو دەبێت، ئەمەشمان زیاتر لە ڕوونکردنەوەو شیکردنەوەی واتای لا إِلهَ إِلا اللّٰه دا دەکەوێتە بەرچاو.

باسی یەكەم

مانای ووشەی (اَلإلَهْ)

مانای ووشەی (إله: ئەلف و لام و هاء) لە فەرهەنگەكانی زماندا ئاوا هاتووە:

أَلِهْتُ الی فلان: لای فلاَن كەس ئاسوودە بووم، دڵ ڕاحەتیم چنگ كەوت .

أَلِهَ الرَّجُلُ یِأَلَهُ: چووە پەنای كابراو بوو بە دراوسێی.

الِهَ الرَّجُلُ الی الرَّجُلِ: چونكە زۆر تامەزرۆی كابرا بوو، ڕووی هەر لەو كرد.

أَلِهَ الفَصیلُ بِأُمِهِ: زۆر دایكی خۆش دەویست بۆیە هۆگری لای ئەو بوو.

لاهَ یَلیهُ لَیِهَاً: لەبەر چاو نەما، داپۆشراوە.

ڕێسایەكی زمانی عەرەبی هەیە دەڵێت: ئەو وشانەی یەك ڕەگ و ڕیشەیان هەیە، پەیوەندی لە نێوان ماناكانیاندا هەیە، واتە ماناكانی بەیەكەوە پەیوەست دەبنەوە، كە تەماشای ئەو مانایانەی سەرەوەی (اله) دەكەین ئێمەش هەست بەو پەیوەندیە دەكەین، كە وا لە نێوان ماناكانیدا. تێبینی بكە: من ناچمە پەنای هیچ كەسێك، یان نابمە هاوسێی كەسێك (بێگومان گەر ناچار نەبوو بم) تا خۆشم نەوێت و دڵم لای ئەو نەحەوێتەوە، كە دەشبینم لە خۆم بەدەسەڵاترو بەهێزترە زیاتر حەز بە كەناری ئەو دەكەم

و لە دالدەی ئەودا هەست بە ئاسوودەیی دەکەم... بۆ خوای گەورەش وا دەبین، زۆر زیاتریش! خوا خاوەن تواناو دەسەلاتی تەواوەو پەکی لە هیچ شتێك ناکەوێت، خاوەن بەزەیی و لوتفەو خۆشەویستە، بەندە حەز دەکات بچێتە کەناری ئەوو هانا بۆ ئەو ببات، تا چاکتر لێی نزیك بێتەوە زیاتر حەز بە دیداری دەکات و هۆگری کەناری دەبێت، خوا غەیبەو نابینرێت چەندین پەردەی نەزانی و نەتوانی و ئیدراك نەکردن لە نێوان ئێمەو ئەودا هەیە. کەوا بوو کە ووتمان: (لا إلهَ إلا الله) ئەوە دەگەێنێت، کە دەڵێین: کەس نییە لە خۆشەویستیدا بیپەرستین پەنای ببەینە لاو دالدەمان بدات و لە خۆیمان نزیك کاتەوەو ئاسودەییمان لای دەست کەوێت، مەگەر خوای گەورە... قورئانیش بەم سیفەتانەوە خوای کردگارو پەروەردگارمان پێ دەناسێنێت تا بیپەرستین:

١- (الا بِذِكْرِ اللهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ)الرعد/٢٨ واتە: ئیدی هەر بە زیکر و یادی خوایە، کە دڵ ئاسودە دەبێت. یان: (فَتَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) المائدة/٢٣ واتە: ئەگەر ڕاست دەکەن و موسوڵمانن، دە پشت بە خوا ببەستن...

٢- (وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقاً)الجن/٦ واتە: بەڵێ لە مرۆڤدا پیاوی وا هەبوو پەنای دەبردە بەر پیاوی جنۆکە! ئەوانیش بە ترس و بیم هێندەی تریان بار دەکردن! یان: (وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَداً) الجن/١٨ واتە: مزگەووتەکان هی خوان، ئێوەش هاوار بۆ کەسی تری غەیری خوا مەبەن ...

٣- (وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَشَدُّ حُبّاً لِّلّهِ)البقرة/ ١٦٥ واتە: ئەوانەی باوەڕیان هێناوە خوایان زۆر زیاتر خۆش دەوێت :(يُحِبُّهُمْ وَيُحِبوونهُ)المائدة/٥٤ واتە: خۆشی دەوێن و ئەوانیش خوایان خۆش دەوێت، خۆشەویستی پێغەمبەریش لە پاش خۆشەویستی خوای گەورە دێت، ئەویش بەو ڕادەیە، کە خوای گەورە خۆی مۆڵەتی پێداوە، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خۆی دەفەرموێ: (أحِبُّوا اللهَ لِمَا يَغذوكُمْ بِهِ مِنْ نِعمةٍ، وأحِبووني لِحُبِّ اللهِ، وأحِبوا اهلَ بيتي لِحِبُيِّ) الترمذي وحسنه[١] واتە: خواتان خۆش بوێت، چونکە ئەم هەموو نازو نیعمەتانەی پێ بەخشیوون، منتان خۆش بوێت، چونکە خوا خۆشی دەوێم، کەس و کاری منتان خۆش بوێت چونکە من خۆشم دەوێن ...

---

[١] بەڵام شێخی ئەلبانی - رحمه الله - دەفەرموێ: أخرجه الترمذی والحاكم، ضعيف/ بڕوانە: ضعيف الجامع ١٧٦. ئاشکرایە کە بە زەعیف دانانی حەدیسەکە لە قەدرو ڕێزی ئەهلول البيت کەم ناکاتەوە، مەسەلەی حوکم لەسەر حەدیس کارێکی زانستی ڕووتە، ئەگینا خۆ دەیان حەدیسی تر لەسەر گەورەیی ئەهلول البيت لە بوخاری و موسلیمدا هەیە، لەسەر فەزڵیان یان لەسەر فەرز بوونی خۆشویستنیان. زانایان کتێبیان لەسەر ئەم بابەتە زۆر نووسیوە وەکو: ئیمامی ئیبنو تەیمییە: حقوق أهل البيت بين السنه والبدعة / توێژینەوەی ابو تراب الظاهری، یان لە مجموع الفتاوى (ب٣ لا ٤٠٧) وە لە الوصية الكبرى (لا ٢٩٧) یان لە (درجات اليقين لا ١٤٩) یان (اقتضاء الصراط المستقيم لا ٧٣) یان (رأس الحسين) هەروەها ئیبنول القەییم لە (جلاء الافهام) یان تەفسیری ئیبنو کەثیر ٤٨٣/٣ و سەدانی تر... (و)

٤- (قُلْ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَأْمُرُونِّي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ * وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ * بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُن مِّنْ الشَّاكِرِينَ) الزمر/٦٤-٦٦ بڵێ هۆ گەلۆرینە، هەی نەفامینە، دەتانەوێت غەیری خوا بپەرستم؟! وەحی بۆ تۆش و بۆ ئەوانەی پێش تۆش هاتووە، کە ئەگەر هاوەڵ بۆ خوا بڕیار بدەیت هەموو کردەوەکانت هەڵدەوەشێتەوەو مایە پووچ دەبیت، حەتمەن دەکەویتە ڕیزی زەرەرمەندانەوە، شتی وا نەکەیت، خوای خۆت بپەرستەو خۆ بخە ڕیزی سوپاسگوزارانەوە.

ئەگەر یەکێك لە ماناکانی زاراوەی (إله: خوا) بریتی بێت لە (المعبود: پەرستراو) کە ئەمەش مانایەکی سەرەکیەتی، با بزانین ووشەی (المعبود) خۆشی چی دەگەێنێت:

ڕەگ و ڕیشەی (عبد: ع ب د) لە زمانەوانی عەرەبیدا بەم شێوەیەیە:

١- العبد: بەندە: کۆیلەیە: مرۆڤی کڕراوی پێچەوانەی مرۆڤی سەربەستە، خوای گەورە لەسەر زمانی موسا پێغەمبەر دەگێڕێتەوە: (وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ)الشعراء/٢٢واتە: هەرچی نیعمەتێکم پێ ببەخشیت بایی ئەوە نابێت تۆ بەنو ئیسرائیلیەکانت کردووە بە کۆیلەی خۆت .

٢- العبادة: پەرستن: گوێ ڕایەڵی کردنی فەرمانە (بە ئەنجامدان یان بە واز لێ هێنان) لەگەڵ ملکەچیدا. وەك خوای گەورە، کە دەفەرموێ: (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا) یس/٦٠ واتە: ئەی نەوەی ئادەم، مەگەر من بەڵێنی ئەوەم لێ وەرنەگرتن، کە گوێڕایەڵی فەرمانەکانی شەیتان نەکەن و بۆی ملکەچ نەبن ؟!

٣- المعبد: مەزن و بەڕێز: شاعیرێك دەڵێت: (أَرَى الْمَالَ عِنْدَ البَاخِلِينَ مُعَبَّدًا)واتە: ئەرێ من سەروەت و سامان دەبینم، لای پیسکەو چاوچنۆکان زۆر بەڕێزە!

٤- عبد بە: لەگەڵیدا مایەوەو لێی جوێ نەبۆوە.

٥- ما عبدك عنی؟: چی لە منی بەند کردوی ؟!

ئەگەر سەیری بنچینەی ئەم مانا جیاوازانەش بکەین، دەبینین پەیوەندی تەواو لە نێوان ماناکاندا هەیە: من کە بومە کۆیلەی کەسێك، هەر دەبێت بەردەوام لە خزمەتیدا بم و لەگەڵیدا بێم و بچم، حەتمەن دەبێت بە گەورەو مەزنی خۆشمی دابنێم وگوێ رایەڵی فەرمانەکانی بم و بە ملکەچییەوە جێبەجێیان کەم، دەبێت واز لە سەربەستی و هەڵبژاردن و سەرپشکی خۆم بهێنم بۆ ئەو... کە مادام مانای ووشەی (المعبود: پەرستراو) یەعنی: خاوەنێکی گوێ بۆ رایەڵ کراوی بە گەورەو مەزن

ناسراوە، کەوا بوو، کە دەڵێین: هیچ خوایەك نییە شایانی پەرستن بێت جگە لە خوای گەورە، یەعنی: نە هیچ خاوەنم غەیری خوای گەورە هەیە، نە گوێڕایەڵی کەسی تری غەیری ئەو دەکەم، نە کەسێکی تریش هەیە من ئەوەندەی ئەو بە گەورەو مەزنی بزانم، نە کەسیش هەیە هەمیشە لە خزمەتیدا بم، جگە لە خوای گەورە .

کە سەرنجیش دەدەینە قورئان دەبینین، کە ئەم سیفەتانە تەنها هی خوان:

١- (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ)الناس/١-٣ واتە: بڵێ: پەنا دەگرم بە خاوەن و پەروەردگاری خەڵکی، بە پاشای خەڵکی، بەخوای خەڵکی. هەروەها: (وَلِلّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ) آل عمران/ ١٨٩ واتە: هەرچی لە ئاسمانەکان و زەمیندان هەر هی خوای گەورەن.

٢- (قُلْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَالرَّسُولَ)آل عمران/٣٢ واتە: بڵێ: گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەری خوا بکەن یان: (مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّهَ) النساء/٨٠ واتە: هەر کەس گوێ ڕایەڵی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکات، ئەوە گوێڕایەڵی خوای کردووە .

٣- (وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ) البقرة/٢٥٥واتە: گەورەو مەزن، هەر خوایە.

٤- (اتَّقُواْ اللّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ) آل عمران/١٠٢ واتە: بە ڕاستی لە خوا بترسن و پابەند بن بە موسوڵمانێتیەوە، تا بە موسوڵمانێتیش بمرن...

بەرامبەر ووشەی (الالوهية: خوايەتی) ووشەی (الربوبية: پەروەردگارێتی) هەيە، (المعبود)يش بريتييە لە (الرب الاله) واتە هەم خاوەن و پەروەردگارە، هەم پەرستراويشە، بۆيە خوای گەورە دەفەرموێ: (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ)الناس/١-٣ واتە: بڵێ: پەنا دەگرم بە خاوەن و پەروەردگاری خەڵكی بە پاشای خەڵكی، بە خوای خەڵكی. دەی با ئينجا بزانين ووشەی پەروەردگار (الرب: راء، باء) لە زمانەوانی عەرەبيدا بە چەند و چ مانايەك هاتووە:

١- رَبَّ الولدَ و رَبَّ الضَّيعَةَ: منداڵەكەی پەروەردە كرد، بە خەم زەويەكەوە بوو (كێڵگەكەی بايەخ پێدا).

٢- رَبَّ فلانُ قومَهُ: فڵان كەس حوكمی هۆزەكەی كرد، رَبَبْتُ القَومَ: هێنامنە ژێر ركێفی خۆم(فلانُ يَرُبَّ الناسَ) كابرا خەڵكی كۆ دەكاتەوە، بە شوێنی كۆبوونەوەكەش دەوترێت: (المَرَبُّ).

٣. رَبُّ الدَّارَ ورَبُّ الإبِلِ: خاوەن خانووەكەو خاوەن وشترەكە. وەكو لە حەديسدا هاتووە: (أرَبُّ غَنَمٍ أمْ رَبُّ إبِلٍ؟)[1] ئايا خاوەن مەڕەكانيت يان خاوەن وشترەكان؟

---

[1] نوسەر هەروا هێناوێتيەوە بێ ئەوەی هيچ لەسەر دەقەكەی، يان سەنەدەكەی بدوێ، منيش هەر لە هيچ سەرچاوەيەكدا نەمدۆزيوەتەوە. واش بەناوبانگە كە

سەرنجدە پەیوەندی نێوان ماناکان: دەبینیت ئەو کەسەی، کە خاوەن شتێکە بۆی هەیەو دەتوانێت وەپێش خۆیدا یان لێی خوڕێت، یان سەرکردایەتی بکات، دەسەڵاتی حوکمیشی بە سەریدا هەیە، خۆشی کارگێڕو بەڕێوەبەری ئەو شتەیەو سەرپەرشتی دەکات و بەخەمیەوەیەتی.

خوای پەروەردگاریش هەر وایە: خۆی کردگارو خوڵقێنەری هەموو شتێکەو هەر ئەو خاوەنی هەموو شتێکە، گەورەو مەزن و دەسەڵاتدارەو بە ماناکانی سەرەوەش پەروەردگارە، ئەو هەموو کاروباری گەردوون ژیان دەبات بەڕێوە.

گەر سەرنجیش بدەینە قورئانی پیرۆز، دەبینین ئەمانەی هەموو هەر بۆ خوای گەورەو بەکارهێناوەو بەس، وەك دەفەرموێ: (أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ)الأعراف/٥٤ خوڵقاندن و فەرمان هەر لە دەست خوادایە (واتە فەرمانی گەردوونی و یاسا دانان) هەروەها: (إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ)الأنعام/٥٧ حوكم دەركردن هی خوایە و بەس. یان: (الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) الفاتحة/١سوپاس بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان. فیرعەونیش لە موسای دەپرسی: (قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ * قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إن كُنتُم مُّوقِنِينَ) الشعراء/٢٣-٢٤ واتە: فیرعەون وتی: خوای پەروەردگاری جیهانیان کامەیە؟! موسا فەرمووی: خوای

ئەمە پرسیاری ئەبرەهەی حەبەشییە لە باپیری پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەوکاتە لێ پرسی کە هاتبو کەعبە بڕوخێنێت...

پەروەردگاری جیهانیان، خوای ئاسمانەکان و زەمینە و،هەرچی کە لە نێواندایە، دەی ئەگەر ڕاست دەکەن و باوەڕی یەقینیتان هەیە .

لەم لێکۆڵینەوەیەوە ڕون دەبێتەوە، کە کاتێك ئەو کەسەی، کە دەڵێت: (لا إِلهَ إِلا اللّٰه) وەك ئەوەیە، کە بڵێت: نە کردگارێك، نە پەرستراوێك، نە خاوەنێك، نە خۆشەویستێك، نە ئاسودەیی نە پەنایەك، نە داڵدەدەرێك، نە دەسەڵاتێك، نە مەزنێك، نە مل بۆ کەچ کراوێك هەیە، جگە لە خوای گەورە... بۆیە پشت بە خوا فەرزە(واجبە)، پەنابردنە بەر غەیری ئەو شیرکە... پەرستن بۆ ئەو نەبێت نابێ، نابێت بە هیچ شێوەیەکی بۆ غەیری ئەو ئەنجام بدرێت ... ئەو شایانی ئەو گەورەیی و پەرستنەیەو بەس... پەنا دەبرێتە بەر ئەو، چونکە هەر ئەو دەسەڵاتی موتڵەق و ڕەهای بەرفراوانی هەیە، توانای ئەو سنوری نییە، لەبەر ئەوەشە، کە تەنها ئەو مافی یاسادانانی هەیە، ئەو حوکم دەکات و فەرماندان و بەرهەڵستی کردن تەنها هی ئەوە، کەس غەیری ئەو، مافی ئەوەی نییە شتێك حەڵاڵ یان حەرام کات، کەسی غەیری ئەو بۆی نییە بەرنامەو ڕێبازی خەڵکی دیاری بکات، چونکە هەموو سیفەتەکانی ئەو تەواون و تەنها ئەویش وایە... پاکی و بێگەردی بۆ خوا (سبحان اللّٰه)...

هەر کارێك یان سیفەتێك لە مانەی سەرەوە بدرێتە کەسێکی تر، یان یەکێك بۆخۆی زەوت کات، یان ئیدیعای بکات، کە هەیەتی، بە کافر

دەژمێرریێت. خوای پەروەردگار دەفەرموێ: (قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُواْ بِاللّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَاناً وَأَن تَقُولُواْ عَلَى اللّهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ) الأعراف/٣٣ واتە: بڵێ: خوا هەموو کردەوەیەکی بەدو ناپەسەندی یاساغ کردووە، چ بە ئاشکرا بکرێت، چ بە پەنهانی، هەروەها هەموو جۆرەکانی گوناح و تاوان و دەستدرێژی ناهەق، دیسان یاساغی کردووە کەستان هاوەڵێك بۆ خوا بڕیار بدەن، کە ئەو خۆی هیچ ئاماژەیەکی پێ نەکردبێت و، ئێوەش هیچ بەڵگەیەکتان لەسەری بەدەستەوە نەبێت، لە وانەی خوا ناردوێتیە خوارەوە، دیسان خوای گەورە ئەوەشی یاساغ کردووە، کە قسەیەك - کە خۆشتان نایزانن - بەدەم خواوە هەڵبەستن.

پاش ئەوەی مانای(لا إِلهَ إِلا الله)مان زانی، پێویستە مانای ووشەی (أشهَدُ: بڕیار دەدەم) بزانین کە(أشهَدُ) لە زمانی عەرەبیدا بە سێ مانا هاتووە :[1]

---

[1] گەر نوسەر بیگوتایە بە سێ تەوەرە مانا هاتوون، ڕەنگە زیاتر بیپێکایە، چونکە ماناکانی أشهدُ لەوە زیاترن، بۆ نموونە لە مانای (حَضَرَ: ئامادە بوو) + (رأی: بینی = عَلِمَ: زانی،ئەمەشیان... دوای زانین:
(علَّم: فێری کرد) + (بیَّن: ڕوونی کردەوە) + (أقرَّ: دانی پێدا نا: ئیعتیرافی پێ کرد)= قضی ئەمە حەوت مانا، ئینجا (أقرَّ: ئیعتیرافی پێ کردو بڕیاری لەسەردا) + (قضی: داوەری کرد)= حَکَمَ: حوکمی دائەمەش هەشتەم مانای!! ئێرە جێگای ئەم باسە نییە ئەگینا ئایەتەکانیشم بەسەر هەر یەکێك لەم مانایانەدا دابەش دەکرد، تا بزانیت، کە دەڵێیت أشهدُ بە ڕاستی شایەتیت داوە یان هەر قسەی سەر زمانتە!! جا بزانە زمانی قورئان چەند قوڵ و بەهێزە لە داڕشتن و دەربڕینی مانادا، قەومیەکانیش ئەوەندە گێلن.(و)

١- بە مانای بینین: وەك قورئان دەفەرموێ: (يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ)/٢١ واتە: ئەوانەی نزیككراوەن، دەیبینن .

٢- بە مانای شایەتی دان: وەك دەفەرموێ: (وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ)الطلاق/٢ واتە: با دوو كەسی دادپەروەرتان شایەتیەكە بدەن .

٣- بە مانای سوێند: وەك دەفەرموێ: (إِذَا جَاءكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ * اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ)المنافقون/١-٢ واتە: كاتێك دوو ڕوەكان دێن بۆ لات، دەڵێن: شایەتی دەدەین، كە تۆ نێرراوی خواییت - خوا خۆی دەزانێت كە تۆ پێغەمبەری خوایت - بەڵام شایەتی ئەووەش دەدات، كە دوو ڕووەكان درۆزنن، سوێند خواردنەكانیان دەكەنە قەڵغانی سەر سەریان !!

شەرعناسانی حەنەفی دەڵێن: هەر كەس بڵێت: ئەشهەدو: بە سوێند لەسەری حسێبە .

لەم مانایانەوە پەیوەندییەكی پتەو لە نێوانیاندا هەیە: كەسێك كە بڕیار لەسەر شتێك دەدات، ئامادەشە سوێندی لەسەر بخوات، چونكە لێی دڵنیا بووە، بۆیە لە حەدیسیشدا هاتووە: (عَلَى مِثْلِ الشَّمْسَ فَاشْهَدْ أو

دَعْ)[1] واتە: شتێك وەكو خۆری ڕون لێت ئاشكرا بوو، ئینجا شایەتی لەسەر بدە، یان وازی لێ بهێنە ...

كەوا بوو هەر بەوەندەی كەسێك شایەتمان بێنێت نابێتە موسوڵمان! چونكە دەبێت لەگەڵ شایەتمانەكەیدا ئەم مەرجانەی تێدا هاتبنە دی :

١- باوەڕ كردن و قەناعەت كردن لە ناخی دڵ و دەروون و ژێرییدا بەوەی، كە هیچ شتێك شایانی پەرستن نییە جگە، لە خوای پەروەردگار..

٢- دەربڕین و ئاشكرا كردنی ئەو قەناعەت و بڕیارە بە زمان.

٣- دڵنیایی بنوێنێت و دوور بێت لە دوودڵی و ڕاڕایی.[2]

---

[1] نوسەر دەفەرموێ: زەیلەعی هەر بەو لەفزانە لە كتێبی (نَصْبُ الراية)كەی خۆیدا گێڕاوێتیەوە و فەرموویەتی: (بەیهیقی لە (السُنَن)ە كەیدا تۆماری كردووە) هەروەها حاكمیش هەر بەو شێوەیە لە (المستدرك)ە كەیدا هێناوێتیەوە. بەڵام ئیمامی ئیبنو حەجەر -رحمه الله- دەربارەی دەفەرموێ: (أخرجه ابن عدى بإسناد ضعيف، وصححه الحاكم فأخطأ. "بلوغ المرام" (لا ٤٢٠) إحياء التراث) هەروەها بۆی بڕوانە: (رسالة لطيفة في أحاديث متفرقه ضعيفة"/ محمد بن قدامه المقدسي (ص ٥٤) الثقافة) ڕیوایەتی تریشی هەیە كە دەفەرموێ: (عَلَى مِثْلِ الشَّمْسَ فَاشْهَدْ أو ذَرٌّ)، بەڵام ئەمیش هەرزەعیفە الحاكم لە (المستدرك) ە كەكەی خۆیدا ب٤/لا٩٨) هێناوێتیەوە، هەروەها ڕیوایەتی تری (لا تشهد إلا على ما يضيء لك كضياء الشمس) ئەمیش هەر زەعیفەو شێخی ئەلبانی ڕەحمەتی دەربارەی دەفەرموێ: (حديث ضعيف) بڕوانە كتێبی (إرواء الغليل) ب ٨/لا ٢٨٢.

[2] چونكە نوسەری ڕەحمەتی حەنەفی بوو (حەنەفیەكانیش لە عەقیدەدا ماتۆریدین) كرداربەلایانەوە بەشێك نییە لە هەبوونی باوەڕ، چونكە لای ئەوانی تر هەبوونی باوەڕ بە سێ بەشە: قەناعەتی دڵ بڕیاری زمان، كردەوە ئەنجامدان، ئیمامی شافیعی دەڵێ: هیچ یەكێك لەم سێیە لە دوانەكەی تر دانابڕێن، كە دابڕان باوەڕنامێنێت(و).

هەر کەسێك لەبەر هەواو فیز و لوت بەرزی خۆی، بە زمان شایەتمانەکەی نەهێنا، کافرە، ئەوی شایەتمانەکەی هێنا، بەڵام لە ناخیدا قەناعەتی بۆ دانەمەزرا بوو ئەوە دووڕوو (مونافیق)ە.

مرۆڤ تا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەناسێت و پێوەی پەیوەست نەبێت، بە موسوڵمان ناژمێررێت، چونکە بە هۆی ئەوەوە دەبێت ئەو ڕێبازە بگرێتە بەر، کە لەگەڵ شایەتمانەکەدا یەك دەگرنەوە، ئەگینا مرۆڤ بێ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گومڕا دەبێت، لە خوا ناسیندا دەکەوێتە سەرگەردانیەوە، لەبەر ئەوەیە، کە ناسینی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەقەدەر ناسینی خوای گەورە پێویستە، کەس مافەکانی خوای گەورە بە تەواوی نازانێت و پێیانەوە پابەند نابێت، ئەگەر پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەناسێت و شوێنی نەکەوێت، لەم هۆکارەوەیە، کە خوای گەورە ئەو کەسە بە کافر دادەنێت، کە باوەڕ بە نێرراوان و پێغەمبەرانی ترو، بە پێغەمبەرێتی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نەهێنێت... خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللّهِ وَرُسُلِهِ وَيقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً * أُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقّاً وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُّهِيناً)النساء/١٥٠-١٥١ واتە: ئەو کەسانەی کافرن و باوەڕیان بە خواو بە نێرراوەکانی نەهێناوە، دەیانەوێت جیاوازی بخەنە نێوان ڕێنمایی خوایی و

نێرراوەکانیەوە، دەڵێن: باوەڕ بە هەندێك ڕێنمایی دەهێنین (کە تەعلیماتی خوان) باوەڕ بە هەندێك ڕێنمایی تر (کە هی پێغەمبەران خۆیانن) ناهێنین! ئەوانە نیازیان وایە لەو نێوانەدا ڕێبازێك بۆ خۆیان دروست بکەن، ئەوانە بە ڕاستی کافری ڕەها(مطلق)ن موتڵەقن ...

دروشمی ئیسلامەتیش، کە بریتییە لە(أَشْهَدُ أَنْ لا إِلهَ إِلا الله وَأشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ الله)، ناشێت و ناکرێت نیوەی یەکەم لە نیوەی دووەمی جیا کرێتەوە ...

لە دوو کتێبی پێشوومان‌دا (الله)و (الرسول) بەڵگەی زۆرمان لەسەر خوای گەورەو سیفەتەکانی و لەسەر پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هێناوەتەوە، کەپێغەمبەرێتی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەسەلمێنن، بۆیە ئەم بابەتەمان بە درێژی باسکردووە، تا موسوڵمان بە دڵنیایی تەواوە ئیسلامەکەی وەرگرێت و بزانێت، کە شایەتمانی هێنا، چ ئەرکێکی دەکەوێتە سەر..

باسی دووەم

شایەتمان ڕوکنەکانی تریشە

بە زمان شایەتمان هێنان، دەبێت باوەڕ بوونیشی لەگەڵدا بێت بەو نادیارانەی،کە پێغەمبەرصَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ باسی لێوە کردوون، لە ڕاستیدا شایەتمانەکە خۆشی باوەڕە بە نادیار، ڕاستە پێغەمبەرصَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دیارە، بەڵام باوەڕ بەوەی وەحی لە خواوە بۆ هاتووە، هەر غەیبە، دیسان لە ڕاستیدا شایەتمان ڕوکنەکانی تری باوەڕیش دەگرێتەوە: باوەڕ هێنان بە خوا، باوەڕ هێنان بە فریشتەکانی، بە کتێبەکانی، بە نێرراوەکانی، بە ڕۆژی دوایی، بە قەدەر... بەم شەشەش دەوترێت: ڕوکنی باوەڕ، کە لە بازنەی شایەتمانەکەدایە، بۆیە هەر کەسێك شایەتمانەکەی بە کردەوە سەلماند، ئەوە پێنج ڕوکنەکەی تری باوەڕیش جێبەجێ دەکات، بۆیە ئەگەر کەسێك سەر ڕاستانە شایەتمانی هێنا، ئیسلام وای بۆ حسێب دەکات، کە باوەڕی بە ڕوکنەکانی تری باوەڕ هێناوە، چونکە بە ووتنی(لا إِلهَ إلا الله)، خۆی باوەڕ هێنانە بە یەکخواپەرستی خوای گەورە (التوحید)، ووتنی (مُحَمَّداً رَسُولُ الله)کەش باوەڕ هێنانە بە هەموو پێغەمبەران... هەر کەسیش باوەڕی بە پێغەمبەران هێنا واتە باوەڕی بەو فریشتانە هێناوە، کە پێغەمبەر صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ باسی فەرموون، فریشتەی پەیام هێنەر بێت، یان ئەوانی تر.

هەر کەسیش باوەڕی بە خواو پێغەمبەران و بە فریشتەکان هێنا، بێگومان باوەڕ بە وەحیش دەهێنێت، ئەمەش باوەڕی بە کتێبە ئاسمانیەکان هێناوە... هەر کەسیش باوەڕی بە خواو بە پێغەمبەران و بە فریشتەکان و کتێبە ئاسمانیەکان هێنا، باوەڕ بە ڕۆژی دواییش دەهێنێت، چونکە باوەڕ هێنان بە ڕۆژی دوایی، بەشێکە لە باوەڕ هێنان بە دەسەڵات و چاکەو دادپەروەری خوا، هەروەها پێغەمبەران و کتێبە ئاسمانیەکانیش هەواڵیان داوینێ و باسی قەزاو قەدەریان بۆ کردووین، کە لقێکە لە باوەڕ هێنان بە خوای گەورە... چونکە ئەوی باوەڕی بە زانستی هەربوو (ئەزەلی) و ویست و ئیرادەو دەسەڵاتی بێ هاوتای خوا هێنا، کە شت لە نەبووەوەو دێنێتە بوون و ڕوداوەکان دێنێت ودەبات، ئەوە خۆی لە خۆیدا باوەڕی بە قەدەر هێناوە ...

شێواندن لە هەر ڕوکنێك لە ڕوکنەکانی باوەڕ ڕوو بدات، مانای وایە بناغەکانی باوەڕ هەرەسی هێناوە و باوەڕ ڕماوە! بە پێچەوانەشەوە باش تێگەیشتن لە ڕوکنەکان و باش پابەند بوون پێیانەوە، مانای وایە شایەتمانەکە پتەو ڕاگیراوەو خەم لە ڕمانی نابێت. جا با بۆ باشتر حاڵی بوون لە شایەتمان چەند خاڵێك لەسەر ڕوکنەکان ڕوون کەینەوە :

١- هەندێك لە موفەسسیرین (ئەوانەی قورئانی پیرۆزیان لێك داوەتەوە) ڕایان وایە، کە مەبەست لەو ئایەتەی، کە دەفەرموێ: (الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ) البقرة/٣ واتە: ئەوانەی باوەڕیان بە نادیار هەیە، مەبەست لە

نادیار شەش ڕوکنەکەی باوەڕە، چونکە سەرچاوەی هەموو کارێکی نادیار لەو شەش ڕوکنانەوە سەری هەڵداوە..

لەوانەیە کەسێك بڵێت: ڕاستە خواو فریشتەو ڕۆژی دوایی و قەدەر نادیارن، بەڵام خۆ پێغەمبەران و پەیامە ئاسمانییەکانیان نادیار نین! ئیتر چۆن باوەڕهێنان بەوانیش لە ڕیزی باوەڕ هێنانە بە نادیار؟!

ئێمە باوەڕ هێنانمان بە پێغەمبەران لە ڕیزی باوەڕ هێنان بە نادیار دانا، چونکە ئەو وەحییەی بۆیان هاتووە نادیارە، پەیامی پێغەمبەران واتە وەحی، نادیاری خوایی، بۆیە باوەڕ هێنانش بە وەحی واتە باوەڕ هێنان بە نادیاری کتێبە ئاسمانیەکان.

ئەگەر کەسێك ووتی: نادیارەکان لەوە زۆرترن. لە وەڵامدا دەڵێین: ئەم نادیارانە سەرچاوەی هەموو نادیارێکی ترن: باوەڕ هێنان بە موعجیزەی پێغەمبەرانی پێشوو، باوەڕ هێنان بە هەبوونی جنۆکەو پەری، باوەڕ هێنان بە حەوت ئاسمان، بە فریشتەو بەهەشت و(بەیتول المعمور) و لەسەر ئەوانیشەوە عەرشی خوای گەورە، هەورەها رۆحی موسوڵمان کە بەرەو ئاسمانەکان بەرز دەبێتەوە، یان چوونی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە شەوی میعراجدا بۆ ئاسمانەکان بۆ خزمەت خوای گەورە...هتد: ئەمانە هەمووی بەشێکن لە قورئان، باوەڕ هێنان بە قورئان باوەڕ هێنانیشە بەمانە... باوەڕ هێنان بە ژیانی بەرزەخی نێوان گۆڕو قیامەت، بەشێکە لە

باوەڕ هێنان بە ڕۆژی دوایی... بەم پێیە هەموو نادیارەکان دەچنەوە ناو بازنەی ئەو تەوەرە نادیارانەوە ...

٢- ئەو حەدیسەی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، کە لە پێشەکیەکەدا هێناومانەتەوە:(....يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الإِسْلاَمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (الإِسْلاَمُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لا إِلهَ إِلا الله و أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ الله،وَتُقِيْمَ الصَّلاَةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ،وَتَصُوْمَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ البيْتَ إِنِ اِسْتَطَعتَ إِلَيْهِ سَبِيْلاً قَالَ: صَدَقْتَ. فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الإِيْمَانِ، قَالَ :أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلائِكَتِه،وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ،وَالْيَوْمِ الآَخِر،وَتُؤْمِنَ بِالقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ:صَدَقْتَ،قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الإِحْسَانِ، قَالَ :أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)[١] ئەمە باسی هەر شەش ڕوکنەکەی باوەڕی لە خۆ گرتووە..

قورئانیش پێنجیانی بەیەکەوە لە جێیەکداو شەشەمیشیانی لە جێیەکی تردا باس فەرمووە، وەك: (وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ)البقرة/١٧٧ واتە: بەڵام چاکەخوازی ئەوەیە کە: باوەڕ بهێنیت بە خواو بە ڕۆژی دوایی و فریشتەکان و کتێب و پێغەمبەران... هەروەها : (وَمَن يَكْفُرْ بِاللّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً بَعِيدًا) النساء/١٣٦ واتە: هەر کەس باوەڕی بە خواو بە فریشتەو بە

---

[١] متفق عليه.

کتێبەکان و بە پێغەمبەران و بە ڕۆژی دوایی نەبێت، ئەوە بەڕاستی لە ناو تەنگ و تاریکی گومڕاییەکی زۆر ئاشکرادایە. یان: (إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) القمر/٤٩ واتە: ئێمە هەموو شتێکمان بە ئەندازەو ڕادەی خۆی خوڵقاندووە. یان: (مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ)الحديد/٢٢ واتە: هیچ ڕوداوێك لەسەر زەمیندا، یان هیچ شتێك لە ناو خۆتاندا ڕوو نادات، مەگەر لە لای خوای گەورە لە (لوحول المحفوظ) نوسراوە، پێش ئەوەی ڕووی پێ بدەین، ئەمەش کارێکە بۆ خوا ئاسانە. هەروەها: (قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللّهُ لَنَا) التوبة/٥١ واتە: بڵێ: هەرگیزاو هەرگیز هیچ شتێکمان تووش نابێت، تا خوا بۆی نەنووسیبین. دیسان دەفەرموێ: (يَمْحُو اللّهُ مَا يَشَاء وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ)الرعد/٣٩ واتە: ئەوەی کە خوا خۆی حەز بکات دەیسڕێتەوە، یا هی تری دەخاتە شوێن، سەرچاوەی هەموو زانستی و کتێبەکان لە لای خوای گەورەیە : (وَكُلَّ شَيْءٍ أحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ)یس/١٢ واتە: هەموو شتێکمان لە نوسراوێکی ڕوون و ئاشکرادا سەرژمێر کردووە ...

لەوانەیە خوای گەورە، کە باسی ئەو پێنج ڕوکنەی بە جیا (لە دوو ئایەتەکەی پێشوودا) فەرمووە بێ ئەوەی باسی قەدەریشیان بخاتە پاڵ هەر لەبەر ئەوە بوو بێت، کە قەدەر بەشێکە لە باوەڕ هێنان بە خوای

گەورە خۆی، چونکە مانای قەدەر ئەوەیە کە: خوا زانستی بە هەموو شتێك هەیە کە ڕوو دەدات، ویستیشی لەسەر ڕودانی هەیە، تواناشی بەسەردا دەشکێت، ئینجا نووسینی ئەمانە هەمووی لە (لوح المحفوظ)دا، کە ئەویش هەر جیهانی نادیارەو خوای گەورە خۆی دەزانێت چۆنە... کەوا بوو سەرچاوەی باوەڕ هێنان بە قەدەر بریتییە لە باوەڕ هێنان بە خوا، لەگەڵ ئەوەشدا، کە لە ئایەتی سەربەخۆدا - وەکو بینیشمان- باس کراوە ...

٣- ئەم باوەڕ هێنانە دابەش بوون ناگرێتە خۆ، هەر کەس باوەڕی بە یەك ڕوکنی نەبێت وەك ئەوەیە، کە باوەڕی بە هەموو ڕوکنەکان نەهێنا بێت...

باوەڕهێنانیش بە خوای گەورە فەرزێکەو هەر دەبێت بهێنرێتە دی: (فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ)البقرة/٢٥٦ واتە: هەر کەس باوەڕی بە تاغووت نەکرد و شوێنی نەکەوت، لە بەرامبەریشدا باوەڕی بە خوا هێنا، ئەوە دەستی بە ئایینە پتەوەکەی خواوە گرتووە: (مَن كَفَرَ بِاللّهِ مِن بَعْدِ إيمَانِهِ إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ وَلَـكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّهِ)النحل/١٠٦ واتە: هەر کەسێك پاش باوەڕ هێنانی بە خوای گەورە کافر بووەوە - جگە لەو کەسەی بە زۆر ناچار دەکرێت خۆی بە کافر دانێت، بەڵام دەبێت خۆی دڵی هەر بە باوەڕ ئاوەدان مابێت- ئەوانەی بە کافر بوونیان دڵخۆش دەبن، ئەوانە بەر غەزەبی خوا دەکەون ...

باوەڕهێنان بە پێغەمبەران هە ردەبێت بێتە دی: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللّهِ وَرُسُلِهِ وَيقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً * أُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا)النساء/١٥٠-١٥١واتە: ئەو کەسانەی کافرن و باوەڕیان بە خواو بە نێرراوەکانی نەهێناوە، دەیانەوێت جیاوازی بخەنە نێوان ڕێنمایی خوایی و نێرراوەکانیەوە، دەڵێن باوەڕ بە هەندێك ڕێنمایی دەهێنین (کە تەعلیماتی خوان) باوەڕ بە هەندێك ڕێنمایی تر (کە هی پێغەمبەران خۆیانن) ناهێنین! ئەوانە نیازیان وایە لەو نێوانەدا ڕێبازێك بۆ خۆیان دروست بکەن، ئەوانە بە ڕاستی کافری تەواون... پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ)[1] واتە: سوێند بێت بەو کەسەی گیانی منی بەدەستە، هەر کەسێك لەم نەتەوەیە - جا جولەکە بێت یان دیان- باسی من ببیستێت و باوەڕ بەوە نەکات کە بە مندا نێرراوە، ئەوە دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە ...

هەردەبێت باوەڕ بە فریشتەش بهێنرێت: خوای گەورە دەفەرموێ: (وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ)البقرة/٢٨٥ واتە: موسوڵمانەکان هەموویان باوەڕیان بە خواو بە فریشتەکانی هێناوە: (مَن

---

[1] رواه مسلم.

كَانَ عَدُوًّا لِّلّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِينَ)البقرة/٩٨ واتە: بڵێ: ئەو کەسەی دوژمنی خواو فریشتەکان و نێرراوەکانێتی، هەروەها دوژمنی جوبرەئیل و میکائیلە، کافرە، خواش دوژمنی کافرانە ...

هەر دەبێت باوەڕ بە ڕۆژی دواییش بهێنرێت: (وَقَالُواْ إِنْ هِيَ إِلاَّ حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُواْ عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُواْ بَلَى وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُواْ العَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ) الأنعام/٢٩ واتە: ووتیان هەرچی هەیە هەر ژیانی دنیایە، خۆ زیندوو ناکرێینەوە، جا لە قیامەتتدا دەیانبینی وا لەبەر دەم خوادا ڕاوەستێنراوون، خوا پێیان دەفەرموێ: ئایا ئەم زیندو بوونەوەیەتان ڕاست دەرنەچوو؟! ئەوانیش هەموو دەڵێن: بەدی، بە خوا قەسەم ڕاست بوو، ئینجا خوا پێیان دەفەرموێ: دە مادام باوەڕتان نەهێنا، ئێستا سزاو ئازار بچێژن ...

<u>**هەر دەبێت باوەڕ بە قەدەریش بهێنرێت:**</u> پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (لَوْ كَانَ لأَحَدِهِمْ مِثْلُ أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِّهِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ) رواه ابوداود وابن ماجه[١] واتە:

---

[١] ئیمامی موسلیم بەو دەقەی سەرەوەی بە حەدیس نەیگێڕاوەتەوە بەڵکو بە قەولی عبداللە ی کوڕی عومەرخوا لێیان رازی بێت کە تابعینی هاتنە خزمەتی و دەربارەی گرووپی ئەلقەدەرییە (کە نەفی ئەوەیان دەکرد کە خوای گەورە هەموو شتێکی نووسیبێت) لێیان پرسی، ئەویش فەرموی: " فَإِذَا لَقِيتُمْ أُولَئِكَ فَأَخْبِرُوهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ ، وَهُمْ مِنِّي بُرَآءُ ، وَالَّذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ. لَوْ كَانَ لأَحَدِهِمْ مِثْلُ

ئەگەر یەکێکیان بەقەدەر چیای ئوحود زێڕی هەبێت و لەبەر خاتری خوا بیبەخشیایە، خوا لێی وەرناگرێت، تا باوەڕ بە قەدەر نەهێنێت... یان دەفەرموێ: (لاَ يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ) رواه الترمذي[١] واتە: باوەڕی ئەو بەندەیەی خوا تەواو نابێت تا باوەڕ بە خێرو شەڕی قەدەر نەهێنێت...

کەوا بوو قابیل نییە هەر دەبێت باوەڕ بە سەرجەمی هەر شەش ڕوکنەکانی باوەڕ بهێنرێت، هەر کەسێکیش لێکی دابڕین کافرە ...

٤- جا چۆن ناشێت و ناکرێت ڕوکنەکانی باوەڕ لێك جودا بکرێنەوە، ناشێت و ناشکرێت لق و پەلی هەر ڕوکنێکیشیان لێك جودا بکرێنەوەو، بۆ نموونە:

<u>باوەڕهێنان بە خوا</u> بریتییە لە باوەڕ هێنان بە بوون و سیفات و کردەوەو تەواوێتی خوای گەورە، خۆ ناشێت یەکێك لەمانە ئینکار بکرێت، یان باوەڕ بە بوونی نەکرێت! خوای گەورە دەفەرموێ: (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلا اللَّه)

أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِكُلِّهِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ " ثم استدل بقول النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (الإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِوَالْقَدَرِكُلِّهِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ) رواه مسلم ٣٦/١ و٣٧ (و)

[١] سنن الترمذي(٢١٤٤) وقال عنه : حديث غريب وصححه الألباني/ السلسلة الصحيحة (٢٤٣٩).

محمد/١٩ واتە: دە بزانە كە هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت جگە لە خوای گەورە. یا: (أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى)العلق/١٤ بۆچی نازانێت كە خوا دەبینێت ؟! یان: (وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ) البقرة/٢٣١ ئەوەش بزانن كە خوا بە هەموو شتێك زانایە: (اعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ)المائدة/٩٨ واتە: بزانن كە خوا سزاكانی زۆر توندو سەختن و لە هەمان كاتیشدا بە بەزەیی و میهرەبانە: (وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ) الأعراف/١٨٠ واتە: خوا ناوە جوان و چاكەكانی هەیە، بەو ناوانەوە هاواری بكەنێ و لێی بپارێنەوە، لەو كەسانەش گەڕێن كە باوەڕیان بە ناوەكانی خوا نییە یان بەدرۆی دەخەنەوە و دژایەتی دەكەن: (اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ)الرعد/١٦ خوا كردگاری هەموو شتێكە: (كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ)الرحمن/٢٩ خوا ڕۆژانە لە وەدەم هاتنی پێداوویستی خوڵقێنراوەكانیدایە: (فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللّهَ رَمَى)الأنفال/١٧ واتە: ئێوە نەتان كوشتن، خوا بوو كوشتنی، تۆش كە تیرت دەهاویشت، خوا بوو دەیهاوێشت .

<u>**باوەڕ هێنان بە فریشتە:**</u> ئەمەش چەندین لق و پەلی لێ دەبێتەوە، وەك: سیفاتیان، توخمیان، كە(نە نێرینەن، نە مێینەن)، لە ڕوناكی دروست كراون، لەشیان هەیە، نورانیشن، نەدەخۆن نەدەخۆنەوە، هەر فەرمانێكی خوایان بۆ دەرچێت، دەستبەجێ جێبەجێی دەكەن، شەو و ڕۆژ لە خواپەرستیدان، هەیانە زۆرتر باس كراوە، وەكو جوبرائیل و میكائیل و

فریشتەی مەرگ(ملك الموت) یان فریشتەی بەرپرسی فوی کەڕەنا، هەڵگرانی عەرشی خوا، سەرپەرشتیارانی دۆزەخ، ئەوانەی شت دەپارێزن، هەروەها... یان کاروبارو ئەرکەکانیان باس کراوە، وەك هێنانی وەحی خوایی، نووسینی هەڵس و کەوتی مرۆڤ، نووسینی ڕۆزی و بژێو، بەرپرسێتی ئاکام (ئەجەل)، گیان کێشان، پرسیار کردن لە مردووی ناو گۆڕ، فوو کردن بە کەڕەنادا، پاسەوانێتی مرۆڤ ئامادە بوونی کۆڕی زیکرو یادی خواو دەرسی مزگەوت، قورئان خوێندن، یان ئەو فەرمانانەی تر، کە لە قورئان و حەدیسدا باس کراون... هتد .

<u>**باوەڕهێنان بە کتێبە ئاسمانیەکان:**</u> ئەمیش بریتییە لە پەیامەکانی وەکو پەڕاوەکانی ئیبراهیم و تەوراتی موساو زەبوری داوودو ئینجیلی عیساو قورئانی محمد -سەلامی خوایان لێ بێت - ئینجا کە قورئان هەموو ئەوانەی پێش خۆی سڕیوەتەوە، یان کە قورئان حەقەو لاری و چەوتی و هەڵەو نوقسانی تێدا نییە، یەك پیتی لانەدراوە، یان لێی نەگۆڕاوە، ئەم قورئانەی بەردەستی خەڵکی هەر ئەو قورئانەیە، کە بۆ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتۆتە خوارەوە، یەك پیتی بۆ زیاد نەکراوە، ووشەیەك نەخراوەتە جێی ووشەیەکی، هەر وەکو سەرەتای هەر بە موعجیزەیی ماوەتەوە، حەرامی ئەو حەرامەو حەڵاڵی ئەو حەڵاڵەو، کەس بۆی نییە ئەو حوکمانەی بگۆڕێت، هەروەها باوەڕکردن و دڵنیا بوون لەوەی، کە تەنها

ئەم قورئانە دەتوانێت ڕێگای ڕاستی و بەرنامەی ژیانی پارسەنگ نیشان مرۆڤایەتی بدات، ئەوی قورئان باسی فەرمووە، ئەو ڕاستەو بەس، چ دەربارەی عەقیدە چ دەربارەی خواپەرستن، چ لە سیستم و یاساو ڕێسایدا، چ لە بنەماکانی ڕەوشت و ئادابی ڕەفتاردا... هەرچی نادیارێك، کە قورئان باسی فەرمووە حەقەو بوونی هەیەو باوەڕ پێ بوونی فەرزە، وەك جیهانی فریشتەو پەریان و ئاسمانەکان و بەهەشت و دۆزەخ و پێغەمبەران و موعجیزەکانیان و ڕۆژی دوایی و نیشانەکانی ئاخر زەمان.. هەروەها باوەڕ هێنان بە فەرموودەکانی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، کە ڕوونکەرەوەی قورئانن، بە بێ فەرموودە، ناکرێ نییە قورئان بە تەواوی لێك بدرێتەوە، یان ئەحکامەکانی ئیسلام دارێژرێت، ئەمەش گەورە زانایان و شەرعناسە شارەزاکانی موسوڵمان دەتوانن پەیان پێ ببەن و حوکمیان لێوە وەرگرن، چونکە ئەوان زانیاریەکی بەرفراوانی قورئان و حەدیسیان هەیەو، شارەزای زمانی عەرەبین و سەر ڕاست و خاوەن تەقوان و، دەزانن بەرژەوەندی خەڵکی لە کوێدایە... ئینجا بشزانرێت کە وەرگرتنی ڕێبازو بەرنامەو دیدی غەیری قورئان و حەدیس، گومڕاییەو لە ئیسلام بە پاشگەزبوونەوە دەژمێررێت..

<u>باوەڕهێنان بە پێغەمبەران:</u> ئەوە دەگرێتەوە، کە باوەڕیان بەو شێوەیە پێ بهێنرێت، کە قورئان باسی فەرموون، چ زۆر چ کەم، پاشان باوەڕ کردن بە ڕاستگۆییان، بە بێ هەڵەیی و لێهاتوویان، بە سەر ڕاستییان لە گەیاندنی پەیامەکەی خوای گەورە بە قەومەکانیان... باوەڕ کردن بە ڕاستگۆییان

ئەوە دەگەێنێت، كە ڕەفتار و گوفتاری ئەوان پێوەری حەق و ناحەقییە، هەر كەس پێچەوانەی ڕەفتاری ئەوانی نواند لادەرو درۆزنە... لێهاتوویی پێغەمبەران یەعنی ئەوان پێشەوان و نموونەی ژیری پارسەنگ و تەواوێتی فام و پەی پێ بردنە... شوێن كەوتنی غەیری ئەوان ئەقڵ پێ نەشكان و گەلۆری و گومڕاییە .

<u>باوەڕ هێنان بە ڕۆژی دوایی:</u> ئەوە دەگرێتەوە، كە باوەڕ بهێنرێت بە نیشانەكانی دنیا ئاخر بوون و نیشانە سەرەتاییەكانی قیامەت: وەك گۆڕانكاریە گەردوونیەكان، یان هاتنی جەجاڵ(دەجال)و دەركەوتنی شتی سەیرو نامۆو ناسایی لەسەر دەستی، كە پاڵانتەی خوایەتی بۆ خۆی دەكات و هەندێك خەڵك شوێنی دەكەون، یان هاتنی یەئجووج و مەئجووج بۆ مەككە، هەروەها باوەڕ هێنان بە ژیانی بەرزەخی نێوان ژیانی دنیاو قیامەت، باوەڕ هێنان بە هەردوو جار فووكردنەكە بە كەڕەنادا، كە یەكەمیان هی مراندنی هەموو خوڵقێنراوانی سەر زەمینەو دووەمیان بۆ زیندوو بوونەوەیانە، ئینجا باوەڕ هێنان بە بەهەشت و نازو نیعمەتەكانی و بە دۆزەخ و ئەشكەنجەو سزاو ژانی... ئەمانەش هەمووی بەو شێوەیەی كە قورئان و حەدیسی سەحیح باسیان لێوە كردووون ...

كەمترین پلەی باوەڕ هێنانیش ئەوەیە، ئەوانە بە ڕاست بزانرێت، هیچ گومان و دوو دڵی و ڕاڕاییەكیان تێدا نەبێت، بەڵكو گەیشتبێتە پلەی

دڵنیایی تەواو، ئەگینا پێی ناووترێت باوەڕ، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا)الحجرات/١٥ واتە: بڕواداران ئەوانەن، کە باوەڕیان بە خواو پێغەمبەرەکەی هێناوەو، پاشان گومانیان تێیدا نەماوە، دەنا ئەوە دووڕویی (نیفاق)ە، خوای گەورە دەفەرموێ: (فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ)البقرة/١٠ نەخۆشی لە دڵ و دەروونیاندایە... خوای گەورە هەمیشە لە قورئاندا دووڕوویی بە نەخۆشی دڵ لێکداوەتەوە ...

لێرەدا شتێك هەیە پێویستە ڕوونی بکەینەوە، ئەویش ئەوەیە، کە گومانی دڵ بریتی نییە لە وەسوەسە! نا، گومانی دڵ بێ باوەڕییە، کوفرە، بەڵام وەسوەسە ئەوەیە کە شەیتان دەیهاوێتە دڵی یەکێکەوە، کە دڵ خۆی ڕەفزی دەکات و پێی خۆش نییە هەیبێت، بۆیە هیچ کارتێکردنی لەسەر باوەڕو ئەحکامەکانی نییە... بۆ نموونە یەکێك موسوڵمانێك بۆ ڕێبازێکی کوفر بانگ دەکات، ئەم کارە هێندە کاریگەری لەسەر ئەو موسوڵمانە نابێت، ئەگەر موسوڵمانەکە خۆی لە بەرامبەریدا شل نەبێت و خۆی وەڵامی بانگەوازەکەی نەداتەوە، وەسوەسەی شەیتانیش هەر وایە، مادام دڵ بە تیشکی باوەڕو خوا ویستی ئاوەدانە، بانگەوازی شەیتان و وەسوەسەکەی هیچ کارتێکردنێکی نییە ...

حەدیسەکەی ئەبو هورەیرەش خوای لێ رازی بێت کە گێڕاوێتیەوە، هەر بەم شێوەیە، ئەوەی، کە دەفەرموێ: (جَاءَهُ نَاسٌ مِنْ صَحَابَةِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:إنا نَجِدُ فِي أَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاظَمُ أَحَدُنا أَنْ

يَتكَلَّمَ بِهِ (أَيْ: يَراهُ عَظِيمًا) فَقَالَ النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَجَدْتُمُوهُ؟ قَالُوا نَعَمْ قَالَ ذَاكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ) رواه مسلم[1] واتە چەند کەسێك لە یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاتنە خزمەتی و ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا، ئێمە لە دڵ و دەروونماندا هەست بە شتێك دەکەین، هێندە بەلامانەوە گەورەو خەتەرە، کە ناوێرین دەری بڕین! فەرمووی: هەستتان پێ کردووە؟! فەرموویان: بەڵێ، فەرمووی: دە ئەوە ڕاشکاوێتی باوەڕە، ئەوە یەقینی باوەڕە... لە ڕیوایەتێکی تردا فەرمووی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ كَيْدَهُ إِلَى الْوَسْوَسَةِ) رواه مسلم و أبوداود، واتە: سوپاس بۆ ئەو خوایەی تەگبیرەکەی گەڕاندەوە بۆ وەسوەسە. هەر بەم جۆرەش لەو حەدیسەی ئیبنو مەسعوود تێدەگەین، کە دەفەرموێ: (قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إن أحَدَنا يَجِدُ في نَفسهِ ما لَئِنْ يَحترِقَ حَتى يَصيرَ حَمَمَةً أو يَخِرُّ مِنَ السَماءِ الَى الأرضِ أحَبُّ إلَيه أنْ يتكَلَّمَ بِهِ، فَقَالَ: أَوَقَدْ وَجَدْتُمُوهُ قَالُوا نَعَمْ، قَالَ: ذَاكَ صَرِيحُ الْإِيمَان) رواه مسلم[2] واتە: فەرموویان: ئەی پێغەمبەری خوا، هی وامان هەیە کە شتی وا لە دڵیدا دروست دەبێت، کە ئەگەر کڵ و

---

[1] مسلم، كتاب الايمان ، باب بيان الوسوسة في الايمان وما يقوله من وجدها (١٣٢) (و).

[2] نە لە سحیحی موسلیم و نە لە موختەسەرەکەی المنذریدا ئەم حەدیسەم بەم لەفزانە نەدۆزیەوە ئەویان کە بە (ذاك صريح الايمان) کۆتایی هاتووە (أو يخِرُّ من السماءِ الى الارضِ) تێدا نییە. لە ئەبو هورەیرەوەیەو بەم شێوەیەیە: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلُوهُ إِنَّا نَجِدُ فِي أَنْفُسِنَا مَا يَتَعَاظَمُ أَحَدُنَا أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ قَالَ وَقَدْ وَجَدْتُمُوهُ قَالُوا نَعَمْ قَالَ ذَاكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ). صحيح مسلم بشرح النووي ١٥٣/٢ (و).

کۆی دامرکێ و ببێتە خەڵوز، یان لە ئاسمانەوە فڕێ درێتە سەر زەوی، لای خۆشترە وەك لەوەی بیدرکێنێت، فەرمووی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ئەوە دڵنیایی باوەڕە ...

پێیان ناخۆش بووە دەری ببڕن و نەشیان زانیوە ئاخۆ چییە، چونکە دڵیان ئەو وەسوەسەی بوغزاندووە و پێیان ناخۆش بووە دەری ببڕن، خوای گەورەش دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَواْ إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ)الأعراف/٢٠١ واتە: ئەو کەسانەی تەقوایان هەیەو لە خوا دەترسن، ئەگەر شەیتان خستنیە بەدی و خراپەکارییەوە، زوو خوایان دەکەوێتەوە یادو بەرچاویان ڕۆشن دەبێتەوە ...

کەوا بوو حاڵەتی وەسوەسە جیاوازی هەیە لەگەڵ حاڵەتی گوماندا، کە دژی باوەڕ هێنانە، بۆیە ڕاستی باوەڕ کەمترین پلەیە، کە دەبێت مرۆڤ هەیبێت، تا خوای گەورە بە بەندەی پەرستیاری خۆی وەری گرێت ...

٥- لەو کەمترین پلە باوەڕەوە، کە دەبێت مرۆڤ هەیبێت، بۆ سەرەوە پلەی تر هەیە، کە خەڵکی لە بۆ هەڵکشان و بەدەست هێنانیدا جیاوازن... موسوڵمان تا بە پلەکانی باوەڕدا زیاتر سەرکەوێت تەقوای زیاتر دەبێت:

أ- **کەمترین پلەی باوەڕهێنان بە خوای گەورە بریتییە لە** بەڕاست زانین و یەقین. لەو بالاتر بریتییە لەو لەزەت و خۆشییەی ئیمانداری سەر ڕاست لە کەناری یادی خوا و نوێژەکانیدا دەیچێژێت، کە وا خوا بپەرستیت وەکو، کە لە خزمەتیدایت و دەیبینیت، وەك پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دەفەرموێ: (أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)[1] واتە: وا خوا بپەرستیت كە هەر وەكو ئەوەی ببینیت، خۆ ئەگەر تۆش ئەو نەبینیت، ئەو تۆ دەبینێت... باشترین پێوەر، كە باوەڕ بە ناوەكانی خوای گەورەی پێ بپێورێت ئەوەیە، كە مرۆڤ واتای ئەو ناوانە لە خۆیدا بچەسپێنێت، بۆ نموونە: هەر كەسێك لە دڵ و دەروونی خۆیدا گەشەی بەزەیی و سۆزی دا، ئەوە ناوو سیفەتی (الرحمن الرحيم)ی خوای گەورەی ناسیووە. ئەمە دەڵێین و بێگومان ئەوەمان لەبەر چاوە، كە بەزەیی خوای گەورە لە توانای دەرك كردندا نییە، چ جای ئەوەی بتوانرێت بە بەزەیی مەخلووق بشوبهێنرێت... هەر بەم پێیە كە ناوو سیفەتی ڕێزو سەخاوەت و بەخشین لە ناوو سیفەتی (الكريم)ی خوای گەورەوە وەردەگیرێت، مەبەست لەمەشە كە خوای گەورە دەفەرموێ: (فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ) الروم/٥٠ بڕوانە شوێنەواری بەزەیی خوایان: (أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً)الحج/٦٣ واتە: نابینیت خوا چۆن ئاوی لە ئاسمانەوە ناردۆتە خوارەوە؟.

ب- كەمترین پلەی باوەڕ هێنان بە فریشتەكان بەڕاست ناسینیانە.

چونكە لەوانەیە دڵ و دەروونی هەندێ كەس هێندە پاڵفتە ببێت. دەرك بە هەندێك شت بكات، كە كەسانی تر هەر لە باوەڕ بە نادیارەوە قەناعەتیان

[1] رواه مسلم وغيره.

پێ کردووە، بەڵام ئەمانەی - خوای میهرەبان دڵپاك و پیاوچاكی كردوون - ڕوونتر هەست بەو نادیارانە دەكەن... خوای گەورە دەفەرموێ: (وَإِذْ قَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاء الْعَالَمِينَ) آل عمران/٤٢ واتە: كە فریشتەكان ووتیان: ئەی مەریەم، خوا تۆی هەڵبژاردووەو پاكژی كردوویتەوەو، لە نێوان هەموو ئافرەتانی جیهاندا تۆی هەڵبژاردووە ...

ئوسەیدی كوڕی حُضَیر خوای لێ ڕازی بێت دەگێڕێتەوە (عَنْ أُسَيْد بْن حُضَيْر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ بَيْنَمَا هُوَ يَقْرَأ مِنْ اللَّيْل سُورَة الْبَقَرَة – وَفَرَسُهُ مَرْبُوطَةٌ عِنْده – إِذْ جَالَتْ الْفَرَس فَسَكَتَ فَسَكَنَتْ فَقَرَأَ فَجَالَتْ، فَسَكَتَ فَسَكَنَتْ ثُمَّ قَرَأَ فَجَالَتْ الْفَرَس فَانْصَرَفَ وَكَانَ اِبْنه يَحْيَى قَرِيبًا مِنْهَا – فَرَفَعْت رَأْسِي إِلَى السَّمَاء فَإِذَا مِثْل الظُّلَّة فِيهَا أَمْثَال الْمَصَابِيح فَلَمَّا أَصْبَحَ حَدَّثَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ " وَتَدْرِي مَا ذَاكَ؟ " قَالَ لَا قَالَ " تِلْكَ الْمَلَائِكَة دَنَتْ لِصَوْتِك وَلَوْ قَرَأْت لَأَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاس إِلَيْهَا لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ) رواه البخاري[1]

واتە: جارێك بەشەو قورئانی دەخوێند، ئەسپەكەشی لەولا خۆیەوە بەستبۆوە، كە سوورەتی بەقەرەی خوێند، لە پڕ ئەسپەكەی كەووتە جموجوڵ و بە دەوری خۆیدا دەخولایەوە و هەوڵی دەدا خۆی ڕاپسكێنێت.

[1] هەروەها ئیمامی موسلیم نەسائی و ئەحمەدو تەبەرانی و حاكم گێڕاویانەتەوە بەڵام بە لەفزی جیاواز.هەروەها: النسائي، وأبو نعيم، والبيهقي و أخرج الحاكم مثله (٤٣) وزاد :" إنك لو مضيت لرأيت العجائب ". (و) .

ئەمیش لە قورئان خوێندنەكەی وەستاوە، ئەسپەكەشی هێدی بۆتەوە، بەڵام كە دەستی بە قورئان خوێندنەكەی كردۆتەوە، ئەسپەكەی دیسان وای كردۆتەوە، دەفەرموێ: ئەی پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، یەحیای كوڕم لە نزیكییەوە بوو خەمم بوو بیكات بە ژێرەوە، بەڵام ئەو هەستاو ئەسپەكەی دوور خستەوە، پاشان ئوسەید سەری هەڵبڕیووە تەماشای ئاسمانی كردووە، پەڵەیەكی وەكو سێبەری دیووە، كە وا بە سەریانەوە وەستاوەو نورێكیش لە ناو سێبەرەكەدا وەك چرا دەدرەوشێتەوە، بۆ بەیانی كە دێتە خزمەت پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ڕوداوەكەی بۆ دەگێڕێتەوە، ئەویش دەفەرموێ: دەزانیت ئەوە چی بوو؟! ئوسەید دەفەرموێ: نەخێر، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: ئەوە فریشتە بوون لە دەنگی قورئان خوێندنەكەی تۆ نزیك بووبوونەوە، گەر هەر بەردەوام بوویتایە لەسەر خوێندنەكەت، فریشتەكان ئەوەندە نزیك دەبوونەوە، كە خەڵكیش بیانبینن و تەماشایان بكەن، واش نەدەبوون دەركەون و دیار نەمێننەوە ...

هەروەها لە بەرائەوە خوا لێی رازی بێت دەگێڕنەوە، كە جارێك (كَانَ رَجُلٌ يَقْرَأُ سُورَةَ الْكَهْفِ وَعِنْدَهُ فَرَسٌ مَرْبُوطٌ بِشَطَنَيْنِ، فَتَغَشَّتْهُ سَحَابَةٌ، فَجَعَلَتْ تَدُورُ وَتَدْنُو، وَجَعَلَ فَرَسُهُ يَنْفِرُ مِنْهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ تِلْكَ السَّكِينَةُ تَنَزَّلَتْ لِلْقُرْآنِ) رواه الشيخان واتە: كابرایەك سورەتی كەهفی دەخوێند، ئەسپەكەشی لەولایەوە بە دوو گوریسی ئەستوری تێك با هەڵدراو بەسترابۆوە، هەستی كرد وا پەڵە هەورێك دای دەپۆشێت و زیاتر لێی نزیك دەبێتەوە،

ئەسپەکەی دەکەوێتە جموجوڵ، هەوڵی خۆڕاپسکان دەدات، کە ڕۆژ دەبێتەوە دێتە خزمەت پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باسەکەی بۆ دەگێڕێتەوە. ئەویش دەفەرمویێ: ئەوە هێمنی و ئاسوودەیی بووە لەبەر قورئان خوێندنەکە هاتۆتە خوارەوە.

حنظلة ی کوڕی الربيع الاسدى، کە نوسەرێکی وەحی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بوو، فەرمووی: (لَقِيَنِي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ كَيْفَ أَنْتَ يَا حَنْظَلَةُ ؟ قَالَ قُلْتُ نَافَقَ حَنْظَلَةُ، قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ قُلْتُ نَكُونُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُذَكِّرُنَا بِالنَّارِ وَالْجَنَّةِ حَتَّى كَأَنَّا رَأْيُ عَيْنٍ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَافَسْنَا الْأَزْوَاجَ وَالْأَوْلَادَ وَالضَّيْعَاتِ فَنَسِينَا كَثِيرًا قَالَ أَبُو بَكْرٍ فَوَاللَّهِ إِنَّا لَنَلْقَى مِثْلَ هَذَا، فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْرٍ حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ نَافَقَ حَنْظَلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا ذَاكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ نَكُونُ عِنْدَكَ تُذَكِّرُنَا بِالنَّارِ وَالْجَنَّةِ حَتَّى كَأَنَّا رَأْيُ عَيْنٍ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ عَافَسْنَا الْأَزْوَاجَ وَالْأَوْلَادَ وَالضَّيْعَاتِ نَسِينَا كَثِيرًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ لَوْ تَدُومُونَ عَلَى مَا تَكُونُونَ عِنْدِي وَفِي الذِّكْرِ لَصَافَحَتْكُمْ الْمَلَائِكَةُ عَلَى فُرُشِكُمْ وَفِي طُرُقِكُمْ وَلَكِنْ يَا حَنْظَلَةُ سَاعَةً وَسَاعَةً ثَلَاثَ مَرَّاتٍ) أخرجه مسلم والترمذي. واتە: ئەبوبەکری سددیقم تووش بوو، چاك و چۆنی لێ کردم، ووتم حەنزەڵە دووڕویی کردووە. فەرمووی: سبحان الله، بزانە چی دەڵێیت؟! منیش ووتم: ئاخر ئێمە کە لە خزمەت پێغەمبەردا دەبین صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باسی

دۆزەخ و بەهەشتمان بۆ دەکات، دەڵێی بە چاوی خۆمان دەیبینین، کەچی کە لە خزمەت ئەویش هەستاین و کەوتینەوە یاری و مەزاقی خێزان و منداڵ و مەشغەڵەتی زەوی و زارەکانمان زۆریمان هەر بیر دەچێتەوە، ئەویش فەرمووی: بە خوا منیش هەستی پێ دەکەم، ئەوجا هەردووکیان چوونە خزمەت پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و، بۆیان گێڕایەوە، ئەویش فەرمووی: بەو کەسەی گیانی منی بەدەستە، ئەگەر بەو شێوەیەی، کە لەلای من دەبن هەروا بمێننەوە، هەر لە یادو زیکری خوادا بوونایە، فریشتە لەهەموو جێ و ڕێیەکانی خۆتان تەوقەی لەگەڵ دەکردن، بەڵام ئیتر ئەمەش هەر ساتە نا ساتە (ئەمەشی سێ جار دووپات کردەوە)..

ئا لەو کاتانەدایە، کە باوەڕ تێیاندا ساف و بێگەردو ڕوونە، ئەو ساتە ئیمانیانەیە، کە باوەڕ خاوەنەکەی بەرەو ئەو ئاسۆو دید ڕوونیانە بەرز دەکاتەوە، ئینجا لەگەڵ ئەم ساتی سەفای ڕۆحەدا هەبوونی عیلمی شەرعی و هەست و شەرم و دینداریەکەش بۆیان هەیە ...

ج - کەمترین پلەی باوەڕ هێنانیش بە کتێبە ئاسمانیەکان بە ڕاست ناسینیانە، لەوەش بەرەو ژوورتر هەیە. خوای گەورە دەفەرموێ :(الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلاَووته أُوْلَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ) البقرة/ ١٢١ واتە: ئەو کەسانەی کتێبەکەمان بۆ ناردوون و بەڕاستی دەیخوێننەوە، ئەوانە باوەڕیان پێیەتی... هەروەها :(وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا)الأنفال/٢

موسوڵمانی ڕاستەقینە ئەوانەن، کە ئەگەر ئایەتەکانی خوایان بەسەردا بخوێنرێتەوە باوەڕو یەقینیان زیاد دەکات... یان :(اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ)الزمر/٢٣ واتە: خوا چاکترین ووتەی ناردۆتە خوارەوە، کتێبێکی گەورەو مەزن، کە هەندێك بابەتی لێك دەچن، بەڵام شێواز جودا، ئەوانەی لە خوای خۆیان دەترسێن موچوڕکیان پێدا دێت لێی، ئینجا بۆ یادی خوا دڵ گەرم و پێست نەرم دەبنەوە ...

(هُوَ الَّذِيَ أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ في قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاء الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاء تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلاَّ اللّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا) آل عمران/٧ واتە: خوایە کە قورئانی بۆ ناردوویتە خوارەوە، کە ئایەتی وای تێدایە موحکەمن (بەڵگەو نیشانەکانی ئاشکران و هەموو کەس تێیان دەگات)، هەروەها ئایاتی تریش، کە مووتەشابیهاتن (وەکو باسی نادیارو چۆنیەتی سیفاتی خواو... هتد) ئەو موسوڵمانانەی، کە باوەڕیان بە خوا هەیە تەسلیمی دەبن و باوەڕی پێ دەهێنن،چونکە دەزانن لە خواوە هاتووە، ئەمما ئەو کەسانەی، کە گومان و دوودڵ و ڕاڕان هەوڵ دەدەن دەمەوەری لەو ئایەتە مووتەشابیهاتانەدا بکەن، بەو هیوایەی موسوڵمانان بە شەڕە قسەو ئاشووب و شتی بێ سوودەوە خەریك بکەن، گوایە ئەوانیش هەر قورئانەکە تەفسیر دەکەن! بەڵام خۆ خوای گەورە

دەزانێت لێکدانەوەی چۆنە، زانا شارەزاکانیش دەڵێن: باوەڕمان بەوانە هەمووی هێناوە، چونکە لە لایەن خوای پەروەردگارمانەوە هاتووە.

هەروەها دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ أُوتُواْ الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلأَذْقَانِ سُجَّدًا * وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولاً *وَيَخِرُّونَ لِلأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا) الاسراء/١٠٧-١٠٩ واتە: ئەو کەسانەی لە خاوەن پەیامە ئاسمانیەکانی پێشوو زانستیەکیان هەیە کاتێك قورئانیان لا دەخوێنرێتەوە سوجدە بۆ خوا دەبەن و سوپاسی دەکەن، چونکە ئەوەندە تەمەنە داونەتێ تا بە خزمەت پێغەمبەری ئاخری زەمان گەیشتوون دەڵێن: پاك وبێ خەوشی بۆ خوای گەورە، بەڕاستی پەیمان و بەڵێنی خوا هەمووی بەجێن. ئەوجا لە خۆشحاڵی و بەختەوەریدا ناوچەوانیان دەخەنە سەر خاك. دەگرین و ملکەچی و گوێ رایەڵی بۆ فەرمانەکانی خوا دەردەبڕن .

خەڵکی لە بەرامبەر قورئاندا جیاوازن هەندێکیان کە دەیخوێنن زۆر کاریان تێ دەکات و پێی ساڵح دەبن، دەڵێی ئەم وەحیە ئێستاو بۆ ئەوان دێت، بۆیە دەست بەجێ وەری دەگرن و ڕایدەپەڕێنن، هەندێکی تر کەمتر لەوان و هی تریش کەمترو کەمتر... ئیتر بە گوێرەی تواناو بڕی وەرگرتن و تێیداقاڵ بوونەوە و پێوە پابەند بوون و جێبەجێ کردنی ئەحکامەکانی.

د- کەمترین پلەی باوەڕ هێنان بە پێغەمبەرانیش ئەوە بوو کە دیتمان، لەوە بەدوا، خەڵکی تێیدا جیاوازن، هەیە کە دڵ و دەروونی پڕ بوو لە باوەڕو خۆشەویستی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەوەندە دەکەوێتە ژێر کاریگەری پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە خۆی بە قوربانی دەکات، شەخسیەتی خۆی لە شەخسیەتی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەتوێنێتەوە، خۆی لە ئاستی ئەو زاتە بەرێزەدا بە نەبوو دادەنێت، هی تریش هەیە وانییە، هەر باوەڕی پێی هێناوەو بە گشتی حەز بە دیداری دەکات... بەڵام هەموو بەرپرسن لەو برە خۆشەویستی و شوێن کەوتنەی کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەربارەی فەرموویەتی: (لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ)رواه الشيخان والنسائى.[1] واتە: کەستان باوەڕی نابێت هەتا من خۆشەویستر نەبم لای لە باوك و کوڕو لە هەموو خەڵکی تر لە جێیەکی تردا دەفەرموێ: (حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ مَالِهِ وَأَهْلِهِ)[2] واتە: تا خۆشەویستر نەبم لە لای لە سەروەت و سامان و کەس و کاری.

هـ - باوەڕ هێنانیش بە ڕۆژی دوایی هەر وایە، موسوڵمان هەیە هەموو کاتێکی ڕۆژی دواییەو تێیدا دەژی و لە یادێتی، لە هۆش و گۆشیدایە، لە خۆی دەپرسێتەوە، لۆمەی خۆی دەکات، خۆی هان دەدات، ژیانی لە قاڵبێکی وادا دا دەرێژێت کە لەگەڵ حەزی قیامەت و رووسووری لای

---

[1] البخاري/ب١ لا ٩ باب: حب الرسول من الايمان١ و٢ والنسائي ب ٨ ژمارە ٥٠٣٠ ، لا: ٤٨٩.

[2] صحيح مسلم بشرح النووي ب ٣ لا ٢٧٥، و ب٤ لا ١٨٣ و مسند أحمد ب ٤ ژ: ١٣٤٩٩لا: ١٨٣، وله النسائي بشرح السيوطي ب ٨، ذ ٥٠٢٩ لا ٤٨٨(و).

خوای پەروەدگاریدا بسازێت ئیقتیدای زۆر بە پێغەمبەرەصَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سوننەتەکانی فێر دەبێت تا پێیەوە پابەند بێت، ژیانی یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سەرمەشقێتی، کۆڵی ژیانی سووکەو هێندەی بە کۆڵی خۆیدا نەداوە قیامەتی لە بیر ببەنەوە... بێگومان موسوڵمانان لەمەشدا ڕادەو بڕ جیاوازن... هەیانە بە تەواوی خۆی بۆ قیامەت ساغ کردۆتەوەو هەشیانە کۆڵی دنیاشی قورس کردووە ...

و- دیسان خەڵکی لە ڕادەو بڕی باوەڕ هێنانیان بە قەزاو قەدەریش جیاوازن، هەیە ئەو حیکمەتە خواییە قەدەری هەمیشە لەبەر چاوە کە دەفەرموێ: (لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ)الحديد/٢٣ واتە: بۆ ئەوەی بۆ ئەو رابوردووەی لە دەستان چووە ڕەشبین و مەئیووس بن و، زۆریش بەوە دڵخۆش نەبن کە داوینەتێ ...(قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللّهُ لَنَا)التوبة/٥١ بڵێ: هەرگیز هیچ شتێکمان تووش نابێت ئەگەر خوا بۆی نەنووسیبین. بۆیە ئەو کەسەی دڵی بە قەزاو قەدەر هێمنە، هەڵپەی دنیایی کەمە، شەڕە پاڵی کەمە، بەو ڕۆزی و تەمەنەی خۆی ڕازییەو ویژدانی سرەوتووە، دەزانێت ئاکامی مردن هەر دێت :(أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ)النساء/٧٨ لە هەر کوێ بن مردن دەتاندۆزێتەوە با لە ناو قەڵاو قوللەی مەحکەمیشدا خۆ حەشار دەن(فَإِذَا جَاء أَجَلُهُمْ لاَ

يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ)الأعراف/٣٤ واتە: کە ئاکامی مەرگیان هاتێ، نە ساتێك دوا دەکەون (لە ڕۆح کێشانیان) نە ساتێك پێش دەکەون!

ز- ئەم پلە بەرزو نزمانەی باوەڕ هێنان لە ڕاستیدا دەگەڕێنەوە بۆ مەودای پتەوی و دڵنیایی مرۆڤ لە بڕیاری شایەتمانەکەی، تا مانای شایەتمانەکەی قوڵترو فراوانتر بێت، باوەڕیشی پتەوتر دەبێت، پابەندیشی بە ئیسلامەکەوە زیاتر دەبێت...

لە ڕاستیدا هەر هەموو کارو کردەوەکانی کە باوەڕو (بە شەش ڕوکنەکەیەوە) ئیسلام (بە هەر پێنج پایەکانیەوە) داوایان کردووە، بریتین لە ڕادەو برِو ئاستی چەسپاندن و جێگیر بوونی شایەتمان لە دڵ و دەروون و هەست و هۆشی کابرای موسوڵماندا... ئاخر بۆیە شایەتمان بە سەرەتای دەست پێکردن و کۆتایی ئیسلام دادەنرێت! لەبەر ئەوەشە کە لەو حەدیسەدا کە ئیمامی موسلیم و ئەحمەد و ترمذي ڕیوایەتی کردووە، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی: (مَنْ شَهِدَ أنْ لا إِلهَ إلا اللهُ وأنَّ محمداً رسولُ اللهِ حَرَّمَ اللهُ جَسَدَهُ على النارِ) واتە: هەر کەسێك شاهێدی بدات، کە هیچ پەرستراوێك نییە شایانی پەرستن بێت، جگە لە خوای گەورە(الله) شایەتی بدات، کە محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نێرراوی خوایە، خوای گەورە ناهێڵێ لەشی ئەو کەسە لە ڕۆژی دواییدا لە ئاگری دۆزەخ بسوتێ...

مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ

فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

سورەتی نیساء: ٨٠

بەشی دووەم

لە بەرهەمەكانی شايەتمان

ڕێڕەوی باسەكان

پەروەردگار دەفەرموێ: (أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاء * تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ)/٢٤-٢٥ واتە: نابينيت خوای گەورە چۆن نموونەی ووشەی جوان و ڕێك و پێك بەدرەختێكی جوان و ڕێك و پێك دەهێنێتەوە، كە قەدی جێگیرەو ڕەگی بە زەويدا ڕۆچووە، لق و پۆپیشی بە ئاسماندا هەڵچووە، هەمیشە بە فەرمانی خوای خۆی بەرهەم و حاسلاتی دەبەخشێت ...

بەرهەمی (لا إلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) زۆر زۆرەو لە ژمارە نایەت، هەروەها ناوەڕۆك و شوێنەوارو كارتێكردنەكانی ئەوەندە زۆرن، ئەستەمە دەرك بە هەموويان بكرێت، چونكە شتی نوێی- لە گەڵ زەمانەدا- لێوە وەردەگیریت .

ئێمە لێرەدا، دوای ئەوەی مانای شايەتمانەكەمان و ئەوانەی لێوەی جوێ دەبنەوە زانی، دەبێت باسی چەند شوێنەوارو خاڵێكی كارتێكردنەكانيشی بزانين، لەوەش دڵنياين، كە هەرچی خێرو چاكە خوازی هەيە، لە ئيسلام و

کۆمەڵگە ئیسلامیەکەدا هەیە، هۆی سەرەکی ئەمەش ئەوەیە کە هەردووکیان لەسەر یەك بناغەو بنەما دامەزراون، کە شایەتمانەکەیە. بۆیە مەرج نییە لێرەدا زۆر لایەنی کارتێکردنی شایەتمانەکە بهێنینەوە، بەڵکو هەر هەندێکیان بخەینە ڕوو بەسە، دەشتوانین ئەو لایەنانە هەڵبژێرین کە زۆر کەس لێیان بێ ئاگایە، یان بیریان چۆتەوە...

ئەگەر بزانین کە شەهید سەیید قوتبی رەحمەتی، دەربارەی ئەم مەسەلەیە چەند باسێکی جوان و گرنگی نووسیووە، جێی خۆیەتی ئێمەش چوار باس لەوانە لێرەدا بهێنینەوە... ئەو بە ڕەحمەت بێت باسی گەورەترین و کاریگەرترین خاڵی خوابەیەکناسینی کردووە، واتە شایەتمان... باسی ئەوەی کردووە، کە چۆن ئەو خوا بە یەکناسینە دەبێتە پرۆگرامی ژیان و چۆن ئەگەر کەسێك باوەڕی تەواوی لەسەر ئەو شایەتمانە - بەو ماناو ناوەرۆکەی - دامەزرا ئیتر هەموو هەڵس و کەوت و ڕەفتارێکی لەگەڵ بوون و گەردووندا یەکانگیر دەبێتەوە، بزاڤی ئەمان و ئەوان یەك خولگەی پێکەوە گونجاو دەگرنە بەر، دەسازێن و لێك دەوەشێنەوە. هەروەها ئەوەشی ڕوون کردۆتەوە، کە چۆن ئەو ووشەیە دەبێتە هۆی دامەزراندنی بەرزترین شارستانێتی و فراوانترین ڕۆشنبیری و رەسەنترین کلتوور... هەروەها سەربەرزی و مەزنییەك دەداتە شوێن کەوتووەکانی، چونکە لەسەر دادو هەقخوازی پەروەردەیان دەکات... موسوڵمانانیش پێویستە بە تەواوی دەرك بەم لایەنانە بکەن و لە دڵ و قەناعەتیاندا بچەسپێت... تا

یەقینییان بۆ دروست ببێت کە کێشەی یەکەمی ئیسلامەتی بریتییە لە خوابەیەکناسین..

با لە باسی یەکەمەوە دەست پێ بکەین:

باسی یەکەم

شایەتمان بەرنامەی ژیانە

خواپەرستی... ئەمە نیوەی ڕوکنی یەکەمی شایەتمانە، کە بریتییە لەو عەقیدە ئیسلامییەی کەلە بڕیاری (لا إِلهَ إلا الله) دا دەردەکەوێت. نیوەکەی تری ئەم ڕوکنەش لە بڕیاری (مُحَمَّداً رَسُولُ الله)دا دەردەکەوێت کە بریتییە لەوەرگرتنی (خواپەرستی)یەکە، لە پێغەمبەرەوەصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

دڵی پڕ باوەڕی موسوڵمان ئەوەیە کەئەم ڕێسا (قاعدە)یەی بە هەردوو بەشەکەیەوە تێدا چەسپی بێت. چونکە هەموو بنەماکانی تری باوەڕو ڕوکنەکانی تری ئیسلامەتی هەمووی هەر لەم ڕێسایەوە هەڵدەهێنجرێت و لق و چڵی ئەون:باوەڕهێنان بەفریشتەکانی خواو کتێبە ئاسمانییەکانی و پێغەمبەران و ڕۆژی دوایی و خێرو شەڕی قەزاو قەدەرو نوێژو ڕۆژوو زەکات وحەج، هەروەها سزاکان و سنوری حەڵاڵ وحەرام و سەوداو مامەڵەی بازاڕ و ڕێسادانان و تەوجیهاتە ئیسلامییەکان، هەر هەموویان لەسەر ڕێسای (خواپەرستی) دادەمەزرێن. سەرچاوەی لێوەرگرتنیشیان پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خوایەو بەس.

کۆمەڵگەی موسوڵمانیش ئەوەیە کە ئەم ڕێسایەو هەموو لق و چڵەکانی تێدا دروەوشابێتەوە، چونکە نابێ هیچ کۆمەڵگەیەك بەکۆمەڵگەی ئیسلامی دابنرێت، کە ئەم ڕێسایەی تێدا نەدرەوشابێتەوە .

شايەتمان (لا إلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) بناغەی بەرنامەيەكی تەواوی ژيانە. كە هەموو ژيانی ئوممەتی موسوڵمانی لەسەردادەمەزرێت. ئەستەميشە ژيانی ئيسلامی بێتەكايەوە پێش ئەوەی ئەو ڕێسايە چەسپی بێت... هەروەها ئەستەميشە ژيانێك، كە لەسەر ڕێسايەكی تری غەيری ئەو ڕێسايە دروست بوو بێت و ئيسلاميش بێت! ديسان هەر زۆر زۆر ئەستەميشە ژيانی ئيسلامی لەسەر ڕێسايەكی تر، يان چەندين ڕێسای تری شان بەشانی ڕێسای (لا إلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) دابمەزرێت... مەحاڵە ...

(إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ)يوسف/٤٠ واتە: حوكم كردن تەنها هی خوايە كەفەرمانی داوە نابێ جگە لەو، هيچ شتێكی تر بپەرسترێت، ئەوەشە دينی ڕاست و دروست...

(مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ) النساء/٨٠ واتە: ئەوەی گوێڕايەڵی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بكات. ئەوە گوێڕايەڵی خوای كردووە.

لەم بڕيارە كورت و بنبڕو كاريگەرەوە چەند خاڵێك وەردەگرين كە هەڵوێستمانی - دەربارەی كێشە سەرەكييەكانی حەقيقەتی ئەم دينەو بزوتنەوە واقيعييەكەی ئيسلامی - لەسەر دادەمەزرێت.

یەکەم: سروشتی کۆمەڵگەی موسوڵمانی پێ دەناسینەوە.

دووەم: پرۆگرامی پێکهێنانەوەی کۆمەڵگەی موسوڵمانی پێ دیاری دەکەین .

سێیەم: شارەزای بەرنامەو ڕێبازی ئیسلام دەبینەوە لەچۆنێتی ڕوبەڕو بوونەوەی کۆمەڵگە جاهیلییەکاندا...

چوارەم: فێری چۆنێتی ڕوبەڕو بوونەوەی ئیسلام دەبین لەگەڵ واقیعی ژیانی مرۆڤایەتیدا.

ئەمانەش کێشەی سەرەکین و زۆر گرنگن و لە بەرنامەی بزوتنەوەی ئیسلامی کۆن و نوێدا جێ بایەخن...

یەکەم دیاردەی ناسینەوەی سروشتی (کۆمەڵگەی موسوڵمان) بریتییە لەوەی، کە ئەو کۆمەڵگەیە لە هەموو کاروبارێکیدا، لەسەر ڕێسای (خواپەرستی) دادەمەزرێ، ئەو جۆرە پەرستنەی کە شایەتمان (لا إِلهَ إِلا اللهُ وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله)ی تێدا دەردەکەوێ، ئەم پەرستنەش لە بیروباوەڕ، دروشمی پەرستن[1] و یاساو شەریعەتدا دەردەکەوێ...

---

[1] دروشمی پەرستن وەك نوێژو ڕۆژو قوربانی کردن و.. هتد (وەرگێڕ).

١- (ئەو کەسەی باوەڕی بە تەنهایەتی خوای گەورە نەبێ ئەوە بەبەندەی خوای تاك تەنها ناژمێررێت... خوای گەورە دەفەرموێ: (وَقَالَ اللَّهُ لاَ تَتَّخِذُواْ إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَإيَّايَ فَارْهَبُونِ * وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ)النحل/٥١-٥٢ واتە: بڕیاری بوونی دوو خوا مەدەن، چونکە خوا یەکەو هەر لەمنیش بترسن، خوا ئەوەیە، کە خاوەنی ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی تێیاندایە، حوکم تایبەتە بەووەوە، ئایا ئێوە لەغەیری خوا دەترسن؟

٢- (ئەو کەسەی دروشمە پەرستنەکان لەبەر خاتری یەکێکیتری غەیری خوا بکات، ئەو کەسە بەبەندەی خوای تاك و تەنها ناژمێرری: (قُلْ إِنَّ صَلاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ)الأنعام/١٦٢- ١٦٣ واتە: بڵێ نوێژم و پەرستنم و ژیانم و مردنم بۆ خوای پەروەردگاری جیهانە کەهیچ هاوەڵی نییە، منیش وا فەرمانم پێدراوە، ومنیش یەکەمین موسوڵمانم.

٣- (ئەو کەسەی یاساو شەریعەت لەیەکێکی تری غەیری خواوە وەربگرێ و، لە غەیری ئەو ڕێگایەوە وەربگرێ، کە خوا خۆی پێی گەیاندووین، کە ڕێگای پێغەمبەرەکەی خۆیەتی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەوە ئەو کەسە بەبەندەی خوای تاك و تەنها ناژمێرری: (أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ) الشوری/٢١واتە: یان هەڵبەتە خوا هاوەڵی وای

هەیە، کە یاساو شەریعەتی تری بۆ ئەوان داناوە لەو بوارانەدا، کە خوا مۆڵەتی پێ نەداون: (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا) الحشر/٧ واتە: پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چیتان بۆ دێنێ و پێی ڕازیيە، وەری بگرن، بەرهەڵستی چیشی لێ کردن، وازی لێ بهێنێن.

کۆمەڵگەی موسوڵمان ئاوا دەبێ... ئەو کۆمەڵگەیەی، کە تەنها خوا دەپەرستێ، ئەوەیە، کە دەبێت ئەو خواپەرستییەی لە هەموو شتێکیدا دەربکەوێت: لە بیروباوەڕو هەست هۆشی تاکەکانی، لەدروشمی پەرستنەکانی و لەیاساو ڕێسا کۆمەڵکارییەکانیدا... هەر یەك لایەن لەم لایەنانە، دوا بکەوێ، یان لەسەر بناغەی (خواپەرستی) دانەمەزرێ، ئەمە ئەوە دەگەیەنێ، کە هەموو ئیسلام لادراوەو، هەموو ئیسلام لە بووندا سڕاوەتەوە، چونکە ڕوکنی یەکەمی ئیسلام، کە (لا إِلَهَ إِلا اللهُ وَ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ)ە کەیە، لاسەنگ بووە.

کە ووتمان: خوا پەرستی، لە بیروباوەڕدا دەردەکەوێ، دەبێ ئەووەش بزانین، کە داخۆ بیروباوەڕی ئیسلام چییەو چۆنە؟

بیروباوەڕ بریتییە لەو هەست و هۆشەی سەرەنجامی وەرگرتنی حەقیقەتەکانی عەقیدە، لە سەرچاوە خواییەکەیەوە دروست دەبێ، کە لە بیرو ئیدراکی مرۆڤدا پەیدا دەبێ، ئەوجا بە گوێرەی ئەوە، مرۆڤ هەست بەحەقیقەتی خوا دەکات و، بیرو هۆش و فیکری خۆی لەگەڵ دەگونجێنێ، هەروەها هەست بەحەقیقەتی ئەو گەردوونە دەکات، کە تێیدا دەژی -

دیارو نادیاری- هەروەها هەست بەحەقیقەتی ئەو ژیانە دەکات، کە ئەم سەربەوە - لەدیارو نادیاریدا - هەروەها هەست کردن بەحەقیقەتی خۆی... واتە حەقیقەتی خودی مرۆڤ... ئینجا لەسەر بناغەو بەگوێرەی تەوجیهاتی ئەو بیروباوەڕە، ڕەفتاری لەگەڵ خوا دەگونجێنی بەشێوەیەك، کە (خواپەرستی)ی تێدا دەربکەوێ و...ڕەفتاری لەگەڵ گەردوون و جیهانی زیندەوەران و، تاك و کۆمەڵ و دام ودەزگای مرۆڤایەتی دەگونجێنێ، بەشێوەیەك، کە هەموو سەرچاوەو ئەسڵێکی لە دینەکەی خوا وەردەگرێ - بەو ڕێگایەی، کە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕای گەیاندووە - تا وەکو(خواپەرستی)ی تێدا بچەسپێ... ئەو بیر و باوەڕەش بەم جۆرە هەموو چالاکییەکی ژیان دەگرێتەوە. ئەمە بوو ڕاڤەی ئایدیۆلۆژی ئیسلامی.

ئەگەر بڕیار لەسەر ئەوە درا کە (کۆمەڵگەی موسوڵمان) ئاوا دەبێت... دەبێ بزانرێت ئایا چۆن ئەو کۆمەڵگەیە پێك دێت و؟ڕێبازی ئەو پێکهاتنە چۆنە؟

ئەو کۆمەڵگەیە: کاتێك پێك دێت، کە کۆمەڵێك خەڵك بڕیار دەدەن، کە پەرستنی تەواویان بۆخوا بێ وبەس، بە هیچ جۆرێك هیچ پەرستنێکیان بۆ غەیری ئەو نەبێ... نە لە بیروباوەڕیاندا، نە لە دروشمی پەرستنیاندا، نە لە یاساو سیستمی حوکمیاندا. ئەوجا ئەو کۆمەڵە دەبێ بکەوێتە ڕێکخستنی هەموو گۆشەیەکی ژیانی بەگوێرەی ئەو بناغە تایبەتیەی خواپەرستن...دەبێ

ئەو کۆمەڵە زەمیرو دڵ و دەروونیان پاك بکەنەوە، لە باوەڕکردن بە خوایەتی هیچ شتێکی تری غەیری خوا - لەگەڵی بێ یان کەمتر لەو- دەبێ دروشمی پەرستنەکانیان پاك بکەنەوە لەوەی لەبەرخاتری هیچ شتێك، یان کەسێك بکرێ غەیری خوا -ئەو شتەش لەگەڵ خوابێ یان کەمتر لەو-، هەروەها دەبێ یاساو شەریعەتیان لەوە پاك بکەنەوە، کە لە غەیری خوا وەریبگرن، جا چ حوکمی یاساو ڕژێمێك بێ شان بەشانی تەعلیماتی شەریعەتەکەی خوا وەربگیرێ، چ هەر لە یاساو رژێمێکی تر وەربگیرێ و ئیسلام بخرێتە لاوە.

ئەو کاتە - تەنها ئەو کاتەش- ئەو کۆمەڵە بە موسوڵمان دەدرێنە قەڵەم و، ئەو کۆمەڵگەیەی ئەو کۆمەڵە دروستی دەکات بە کۆمەڵگەی موسوڵمان دادەنرێ...

بەڵام پێش ئەوەی کۆمەڵێك خەڵکی بێن و بڕیاربدەن، کە تەنها خوا - بەو شێوەی باسکرا- دەپەرستن، ئەوە بەموسوڵمان نادرێنە قەڵەم، هەروەها پێش ئەوەی کۆمەڵێکی وا ژیانی خۆیان لەسەر بناغەی(خواپەرستی) ڕێك بخەن، کۆمەڵگەی موسوڵمانیان پێ نایەتە کایەوە... چونکە هێشتا یەکەمین ڕێسای ئیسلامەکەی لەسەر دانەمەزراوە، ئەوی کە دەبێت کۆمەڵگەی موسوڵمانی لەسەر بنیات بنرێت، کە (لا إِلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) کەیە، کە دەبێت بەهەردوو بەشەکەیەوە لەژیانی کۆمەڵێکدا بێتەدی...

کەوابوو پێش ئەوەی بیر لە دامەزراندنی سیستمی کۆمەڵایەتی ئیسلامی و، پێکهێنانی کۆمەڵگەی موسوڵمان - کە لەسەر بناغەی ئەو سیستمە دادەمەزرێ- بکرێتەوە... پێویستە یەکەم بایەخ بدرێ بە ڕزگارکردنی زەمیرو ویژدانی ئەندامانی کۆمەڵەکە لەپەرستنی غەیری خوا - لە هەر شێوەیەکدا بێ لەو شێوانەی باسمان کردن - پاشان دەبێ ئەو ئەندامانەی زەمیرو ویژدانیان لە پەرستنی غەیری خوا ڕزگارکردووە، لە کۆمەڵە (الجماعة)یەکی موسوڵماندا کۆببنەوە... ئینجا لەم کۆمەڵەیەی ئەندامەکانی زەمیرو ویژدانیان لە پەرستنی غەیری خوا ڕزگار کردووە - لە بیروباوەڕو پەرستن و یاسا وەرگرتنیاندا - دەشێ کۆمەڵگەی ئیسلامی پێك بهێنرێت، ئەو کاتەش هەر کەس، کە ویستی لەو کۆمەڵگەیەدا بژی وە هەر کەس ڕازی بوو (بە عەقیدە و پەرستن و یاساو شەریعەتی ئەو کۆمەڵگەیە، کە لەسەر بناغەی (خواپەرستن) دامەزراوە، یان بڵێین، کە (لا إِلهَ إِلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله)ی تێدا چەسپێنراوە، دێت و دەچێتە ڕیزی ئەندامانی ئەو کۆمەڵگەیەوە .

دروست بوونی یەکەمین کۆمەڵەی موسوڵمان، کە یەکەمین کۆمەڵگەی موسوڵمانی لێوە پێك هات، بەو شێوەیە بوو... بۆیە دروست بوونی هەموو کۆمەڵەیەکی موسوڵمان و پێکهاتنی هەموو کۆمەڵگەیەکی موسوڵمان، هەر دەبێ بەو شێوەیە بێ.

کۆمەڵگەی موسوڵمان لەوەوە پێك دێت کەخەڵکی - چ تاك بن چ کۆ - لە پەرستنی غەیری خواوە بێتە ڕیزی پەرستنی خوای تاك و تەنهای بێ هاوەڵ- جا چ لەگەڵی بێ چ لەو کەمتر- هەروەها لەوەوە پێك دێ، کە ئەم جۆرە تاك و کۆیانە بڕیار دەرکەن، کە دەبێ حکومەتێکی خۆیان هەبێ سەرەوکاری ژیانیان بکات، کە لەسەر بناغەی ئەو پەرستنە تایبەتییە دابمەزرێ... ئەو کاتە لەدایك بوونێکی نوێی کۆمەڵگەیەکی نوێ دێتەکایەوە، کە هەر لە کۆمەڵگە جاهیلییە کۆنەکەوە گوێزراوەتەوە، کە ئێستا ئەم وا ڕوبەڕوی بۆتەوە، بەڵام بەعەقیدەیەکی نوێ و، سیستمێکی نوێی ژیان، کە لەسەر بناغەی ئەو عەقیدەیە دامەزراوە، کە بریتییە لە بڕیاری (لا إِلهَ إِلا اللّه وَ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّه).

لەوانەیە ئەو کاتەی - کە کۆمەڵگەی ئیسلامی پێك دێت - کۆمەڵگە جاهیلییە کۆنەکە، بە هەموو ئەندامەکانییەوە بێنە نێو ڕیزی کۆمەڵگە ئیسلامییە نوێکەوە، لەوانەشە نەیەن... یان لەوانەیە پەیمان لەگەڵ کۆمەڵگە موسوڵمانە نوێکە ببەستن، لەوانەشە بەربەرەکانێی بکەن، ئەگەرچی چەند وەختە مێژووی ڕێبازی خواویستی هەر وا بووە، کە کۆمەڵەی جاهیلی بەردەوام شەڕی سەختی لەگەڵ کۆمەڵگەی موسوڵماندا کردووە لە هەر هەموو قۆناغەکانی دروست بوونیدا -چ تاك تاك بووبن چ کۆمەڵ- هێرشی گەورە گەورەی هێناوەتە سەر پێشڕەوانی ئەو کۆمەڵگە نوێیە... ئەمەش ناکۆکییەکە، کە بەدرێژایی مێژووی

بانگەوازی ئیسلامی ڕویداوە، هەر لە کاتی نوحەوە سەلامی خوای لێ بێت تا کاتی محمد المصطفی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بێ جیاوازی.

شتێکی بەڵگەنەویستە، کە کۆمەڵگە نوێکەی موسوڵمانان، نە دادەمەزرێت و نەبڕیاری بوونیشی دەدرێت و، دانی پێدادەنرێت، تا نەبێتە خاوەن هێز... هێزی بیروباوەڕو هێزی خووڕەوشت وورەبەرزی و، هێزی ڕێکخستن و بوونیادی کۆمەڵکاری و هەموو جۆرە هێزەکانی تر، کە ئەو کۆمەڵگە موسوڵمانە دەگەیێنێتە ئەو ڕادەیەی بتوانێت بەسەر کۆمەڵگەی جاهیلیدا زاڵ ببێت، یان هەر هیچ نەبێت هێزێکی وابێت توانای ئەوەی هەبێت، کە تەوژم و تینی کۆمەڵگەی جاهیلی راگرێ و بەرهەڵستی بکات.

بەڵام ئایا (کۆمەڵگەی جاهیلی) چییە؟ پرۆگرامی ئیسلامی لەڕوبەڕو بوونەوەی ئەو کۆمەڵگە جاهیلیانەدا چۆنە؟

کۆمەڵگەی جاهیلی هەموو کۆمەڵگەیەکی غەیری کۆمەڵگەی موسوڵمان دەگرێتەوە! ئەگەر ویستمان بەشێوەیەکی بابەتی کۆمەڵگەی جاهیلی پێناسە بکەین دەڵێین: کۆمەڵگەی جاهیلی بریتییە لەهەموو کۆمەڵگەیەك، کە (تەنها خوا پەرستن)ی تێدا نایەتەدی، چ لەبیروباوەڕیدا، چ لە دروشمی پەرستنیدا، وە چ لە یاساو شەریعەتیدا. بە پێی ئەم پێناسە بابەتیەش هەرچی کۆمەڵگەیەك، کە ئەمڕۆ لە سەرزەمیندا هەیە بە (کۆمەڵگەی جاهیلی) دەژمێررێ.

کۆمەڵگەی کۆمۆنیستی (شیوعی) جاهیلییە... چونکە:

یەکەم: لە بیروباوەڕیدا باوەڕی بەخوای گەورە نییە، ئینکاری بوونیشی دەکات، بەوەی کە کارگێڕی بوونەوەر دەداتە دەست (مادده) یان (سروشت) و کاروکارتێکردنی ژیان و مێژووی مرۆڤ دەداتە دەست (ئابوری) یان (ئامێرەکانی بەرهەم هێنان).

دووەم: رژێمێکی دامەزراندوە - یان دایدەمەزرێنێت – کە حزبی تێدا دەپەرسترێت (ئەگەر ڕاست بێ و سەرکردایەتی کۆمەڵکاری (القیادة الجماعیة) حەقیقەتێکی واقیعی هەبێ و وابێت) نەك بۆ خوای مەزن! هەروەها هەرەمییەکی تر، کە دەکەوێتە ئەو جۆرە بیرو هۆش و ئەو جۆرە رژێمەوە وەك بە فیرۆچوونی سیفاتی (مرۆڤ) بەو ئیعتبارەی، کە(داواکارییە سەرەکییەکان)ی تەنها داواکاری ئاژەڵین، کە بریتین لە: خۆراك و خواردنەوەو جێگاو تێرکردنی ئارەزوی جنسی (سێکس)، هەروەها مەحروم کردنی مرۆڤ لەهەموو پێوویستیە (مرۆڤایەتیەکانی) کە لەئاژەڵ جوێ دەکرێتەوە پێی، وەك: عەقیدەیەکی خواویستی و، سەربەستی هەڵبژاردن، و سەربەستی ڕادەربڕین، هەروەها سەربەستی دەڕبڕینی ڕای خۆی بەرامبەر (ئەندامێتی خۆی) کە بە گەورەترین سیفەتی (مرۆڤایەتی) دەژمێررێت، ئەو ئەندامێتییەی لە تاك خاوەنێتی (الملکیة الفردیة) دا دەردەکەوێ. هەروەها سەربەستی دەربڕینی ڕای خۆی بەرامبەر جۆری کارو پسپۆری تێیداو، دەربڕینی ڕای هونەری خۆیی . (زاتی).. هەتا ئاخرشت، کە

(مرۆڤ) لە (ئاژەڵ) یان لە (ئامێر) جیادەکاتەوە! چونکە بیرو هۆش و باوەڕی کۆمۆنیست (شیوعی) و ڕژێمی کۆمۆنیست (شیوعی) وەکو یەکن. کە مرۆڤ لەژێر سایەیاندا زۆر زۆر دێتە خوارەوە بۆ پلەی ئامێر!

کۆمەڵگەی بت پەرستی – کە هەتا ئێستاش لەهیندستان و یابان و فلیپین و ئەفریقادا هەرهەن- ئەم کۆمەڵگایانەش جاهیلین... چونکە:

یەکەم: بیروباوەڕیان لەسەر ئەوە دادەمەزرێت کەغەیری خوا (الله) خوایانە، چ بڕیاری ئەوە بدەن، کە لەگەڵ خوادا یەکێکی تر هەیە مافی خوایەتی هەبێت، چ لەو کەمتر دانرابێت. دووەم: سیستم و یاسای حوکمی خۆی هەیە، کە غەیری خواویستین.جا ئەم سیستم و یاسایانە چ لەپەرستگاو کاهین وسەدەنەو ئەفسانەگەرو سیحربازو پیرەکانیانەوە وەرگرتبێت، چ لەدەستە بێ دینە (عەلمانی) یەکانییەکانەوە، کە دەسەڵاتی یاسادانانیان هەیە، کە لە شەریعەتی خواییەوە وەریناگرن... واتە حاکمێتی و دەسەڵاتی باڵایان هەیە، کە بەناوی (گەل) یان بەناوی (حزب) یان بەهەر ناوێکی ترەوە بێ، کە حوکم دەکەن، ئەمەش جاهیلیەتە، چونکە حاکمێتی باڵا بۆ خوا نەبێ بۆ هیچ کەسێکی تر، یان شتێکی تر نییە. ئەم حاکمێتییەش بەو ڕێگایە دەبێت، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕای گەیاندووەو بەهیچ شێوەیەکی تر نابێت.

هەروەها هەموو کۆمەڵگەیەکی مەسیحی و جولەکەش، کە لەسەرزەمیندا هەن هەرجاهیلین، چونکە:

یەکەم: لەعەقیدەو باوەڕی ڕاستی لایان داوە، چونکە خوایەتی خوای گەورە بە تاك دانانێن، بەڵکو هاوەڵی بۆ پەیدادەکەن، لەیەکێك لە شێوەکانی هاوەڵ بۆ خوا پەیداکردن (الشرك)دا. جا ئایا بە بڕیاردانی ئەوەبێت، کە خوا کوڕی هەیە، یان بە باوەڕ بە سێ پیرۆزەکە (الثالوث الأقدس) وەك لە مەسیحیدا هەیە، یان بەوەی، کە بەڕاستی دەرك بەخوا ناکەن، یان پەیوەندی نێوان بەندەو خوا لەسەر بناغەیەکی غەیری حەقیقەتی خۆی دەناسن و بڕیاری لەسەر دەدەن: (وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ)التوبة/٣٠ واتە: جوولەکەکان ووتیان عوزێر کوڕی خوایە، مەسیحییەکانیش ووتیان: مەسیح(عیسا) کوڕی خوایە، ئەمە قسەی سەردەمیان بوو، هەر قسەی ئەوانەی پێشوویانەو دەیلێنەوە، ئەوانەی کافربوون، هەی خوا بیانکوژێت بزانە چۆن لەحەق لادەدەن!

(لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَـهٍ إِلاَّ إِلَـهٌ وَاحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)المائدة/٧٣ واتە: ئەوانەی ووتیان خوا سێیەمین کەسە، کوفریان کرد، یەك خوا نەبێت هیچ

خوایەکی تر نییە، ئەوانە ئەگەر کۆتایی بەوە نەهێنن، کە دەیڵێن ئازارێکی زۆر کاریگەرو بە ژان کافرەکانیان دەگرێتە خۆ.

(وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُواْ بِمَا قَالُواْ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاء) المائدة/٦٤واتە: جولەکەکان ووتیان دەستی خوا داخراوە، هەی دەستیان برزێت، مادام وایان ووت ئەوا لەرەحمەتی خوا دورخرانەوە، خۆ هەردوو دەستی خوا کراوەن و هەر چۆنێك حەزبکات دەبەخشێت..

هەروەها بۆیە کۆمەڵگەی مەسیحی و جولەکە بە کۆمەڵگەی جاهیلی دادەنرێن، چونکە دروشمی پەرستن و هەڵس و کەوتیان لەبیروهۆشێکی عەقیدەیی گومڕاو لارێ لادراوەوە، وەرگیراوە ...

هەروەها شەریعەت و سیستمەکەشیان لەسەر (خواپەرستی) دانەمەزراوە، چونکە مافی حاکمێتیان تایبەت بەخوا نەکردووەو، دەسەلاتەکەی خۆشیان لە شەریعەتەکەی خواوە وەرنەگرتووە. بەڵکو کۆمەڵی مرۆڤیان داناوە، کە مافی حاکمێتی باڵایان داونەتە دەست، ئەوەش خوا نەبێت هیچ کەس مافی ئەوەی نییە... هەر لە کۆنەوە، خوای گەورە بەکافر ناوی بردوون، چونکە ئەو مافەیان دابوە دەست حیبرو راهیبەکانیان (پیاوانی دینی جولەکەو مەسیحی) کە ئەوانیش بە ئارەزوی خۆیان یاساو شەریعەتیان بۆ دادەنان وخەڵکەکەش لێیان وەردەگرتن .

(اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ) التوبة/٣١ واتە: حیبرو ڕاهیبەکانی خۆیان کردبوون بەخوا، لە جیی خوا دایاننابوون . هەروەها مەسیح (عیسا)ی کوڕی مەریەمیش، هەروا ئەگەر چی ئەمان وافەرمانیان پێدرابوو، کە تەنها یەك خوا بپەرستن، کە هیچ خوایەك نییە جگە لەو. بێ خەوشی و پاکی بۆ خوا، لەوەی ئەوان ئاوا هاوەڵ بۆ خوا پەیدادەکەن !

ئەوان وەنەبێت حیبرو ڕاهیبەکانیان بە خوا زانیبێت و، دروشمی پەرستنەکانیان بۆ ئەنجام دابن، بەڵکو تەنها دانیان بەوە دانابوو، کە ئەوانە مافی حاکمێتیان هەیە. بەوەی هەرچی یاسایەك، کە ئەوان بۆیان دادەنان وەریان دەگرت، یاسای وا، کە خوا پێی ڕازی نییە. لەبەر ئەوە زۆر لەجێی خۆیدایەتی، کە هەر بەکافر دابنرێن. ئەم مافەشیان داناوە بۆ چەند کەسانێك، کە نەحیبرن و نەراهیبیشن... هەموویان هەر وەکو یەکن...

لە کۆتاییدا دێینە سەر ئەو کۆمەڵگانەی خۆیان وا حاڵی دەکەن، کە (موسوڵمانن) ئەم کۆمەڵگانەش، کە بەجاهیلی دادەنرێن، لەبەر ئەوە نییە وا بزانن یەکێکی تر هەیە و دەبێت لەگەڵ خوای گەورە وەك خوا دابنرێت. یان لەبەر ئەوە نییە، کە دروشمی پەرستنەکانیان بۆ غەیری خوا بکەن، بەڵکو لەبەر ئەوە بە کۆمەڵگەی جاهیلی دادەنرێن، چونکە پەرستنەکانیان

بە تەنها بۆ خوا نییە. ئەمەش بە ئاسانی لە ژیانیاندا دەردەکەوێ. چونکە ئەو کۆمەڵگانە ئەگەرچی باوەڕیشیان بەتەنها خوایەتی خوا هەیە، بەڵام گەورەترین و گرنگترین سیفەتی خوایەتییان داوەتە دەست غەیری خوا، کە حاکمێتییە... ئەویش بەوەیە کە ڕێگا دەدات غەیری خوا، سیستم و شەریعەت ویاساو ڕێسای ژین و خوڕەوشت و نەریت و هەموو بنەماکانی تری ژیانیان بۆ دابڕێژێت... خوای گەورەش دەربارەی ئەم کۆمەڵگایانە دەفەرموێ: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة/٤٤ واتە: هەر کەسێك حوکم بەوە نەکات کەلەلایەن خواوە نێراوەتە خوارەوە - کە قورئانە - ئەوانە کافرن.

دەربارەی ئەوانەش، کە حوکم بە یاساکانی ئەوان دەکەن دەفەرموێت: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُواْ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُواْ إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُواْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِ) تا دەگاتە (فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا)النساء/٦٠-٦٥ واتە: ئەوانە نابینی کەخۆیان وا حاڵی کردووە، کە گوایە باوەڕیان بەوە هێناوە، کە بۆ تۆو بەوەی لەپێش تۆدا هاتۆتە خوارەوە. کەچی دەیانەوێت داوەری خۆیان ببەنە لای تاغوت (هەموو ڕژێم و کەسێکی خوا نەویستە) ئەگەرچی فەرمانیشیان پێدراوە، کە تاغوت بە کافر دابنێن و شوێنی نەکەون... پاشان دەفەرموێ: سوێند بێ

بە خواکەی تۆ، باوەڕیان نییە، تا وەکو تۆ نەکەن بەحاکم لەو کێشانەی لە نێوانیاندا ڕودەدات. جا ئەو کاتەی کە حوکمت کردن هیچ گرێیەك لە دڵیاندا نامێنێت، ئەوجا بە موسوڵمان حسابن، چونکە بەتەواوی خۆ تەسلیم دەکەن.

هەروەها لەوەو پێش خوا باسی جولەکەو مەسیحی کرد، کە کافرن و هاوەڵیان بۆ خوا بڕیار داوە و لە ڕێبازی خواپەرستی لایان داوە، وەحیبرو راهیبەکانیان کردووە بە خوا. چونکە ئەو دەسەڵاتەی بۆ خوایە داویانەتە حیبرو ڕاهیبەکانیان ئەمانەش، کە خۆیان ناوناوە (موسوڵمان) ئەو ماف و دەسەڵاتەیان داوە بە مرۆڤ وەکو خۆیان! خوای گەورە ئەمەی بە هاوەڵ پەیداکردن – شِرْك - لەسەر جولەکەو مەسیحی تۆمار کرد، چونکە وەك ئەوەی حساب، کرد کە ئەوانە عیسای کوڕی مەریەم بەخوا دادەنێن و سیفاتی خوایەتی پێ دەبەخشن و، دەیپەرستن... ئەمەش لادانە لە ڕێبازی خوا بەیەکناسین و پەرستنی خوای تاك و تەنها، هەروەها ئەمە چوونە دەرەوەیە لە دینەکەی خواو لە ڕێبازی (لا إِلهَ إِلا الله)کە.

هەندێك لەم کۆمەڵگایانە بەئاشکرا (بێ دینی – عەلمانی) دەردەبڕن، ئەوەش ڕون دەکەنەوە، کە بە هیچ جۆرێك پەیوەندیان لەگەڵ دیندا نییە... هەندێکی تریشیان وا دەردەبڕن، کە گوایە (رێزی دین دەگرن)، بەڵام دین لە سیستمە کۆمەڵایەتییەکەیان دەکەنە دەرەوە و دەڵێن ئێمە ئینکاری (نادیار) دەکەین و بەس! گوایە سیستمەکەیان لەسەر بناغەی بێ دینی

(عەلمانی) دادەڕێژن.... ئەو ئینكاری كردنەی نادیاریش، لەبەر ئەوەیە، كە زانست پێچەوانەی شتی نادیارە! ئەمەش پاڵانتەیەكی نەفامانەیەو، نەزانەكان نەبێ كەس نایڵێت.[1] هەندێكی تریشیان حاكمێتی خوای گەورە بۆ خۆیان زەوت دەكەن و خۆیان چۆن حەز بكەن یاسا وا بۆخۆیان دادەنێن! پاشان دەڵێن ئەمە شەریعەتی خوایە! بەڵام ئەمانە هەموویان لەوەدا چوون یەكن، كە پەرستنەكانیان بۆ خوا نییە..

كۆمەڵگەی ئیسلامی دان بە ئیسلامەتی هیچ یەكێك لەم كۆمەڵگایانە ناهێنێ، كە هەن و هیچ ئیعتبارێكیان بۆ دانانێت.

ئیسلام تەماشای ئەو لافیتەو دروشم و نیشانانە ناكات، كە ئەم كۆمەڵگایانە - هەر چەند لەناو خۆدا لێك جیاوازبن – بەرزی دەكەنەوە.... چونكە هەمویان لەیەك حەقیقەتدا یەك دەگرنەوە.... ئەویش ئەوەیە كە ژیانیان لەسەر پەرستنێكی تەواوی یەكخواناسین دانامەزرێت... هەروەها ئەو كۆمەڵگانەش، كە خۆیان ناوناوە موسوڵمان، لەگەڵ كۆمەڵگەكانی تردا، لەیەك جێیەكدا یەك دەگرنەوە، كە ئەویش بەشداربوونیانە لە سیفەتی (جاهیلێتی).

---

[1] بڕوانە بەشی حەوتەم لە في ظلال القرآن/ تەفسیری ئەو ئایەتەی خوای گەورە دەفەرموێ:(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ) .

ئەمەش دەمان باتەوە بۆلای کۆتا کێشەمان، کە بریتییە لە چۆنێتی بەرنامەی ئیسلامی بەرامبەر هەموو واقیعێکی مرۆڤ.... ئەمڕۆو سبەی.... تا ئاخر زەمان.... ئەوەی لەبەندی یەکەمی بەشی (سروشتی کۆمەڵگەی موسوڵمان)دا بڕیارمان دا، کە ووتمان ئەو سروشتە لەسەر (خواپەرستی) دامەزراوە، لێرەدا سودی لێ وەردەگرین.. .

دیاریکردنی چۆنێتی ئەو سروشتە، وەڵامێکی کت و متی ئەو پرسیارەمان دەداتەوە، کە دەڵێ: ئەو بناغەیە چییە، کە ژیانی مرۆڤایەتی لەسەر دادەمەزرێت؟ ئەو سەرچاوەیە چییە، کە دەبێت بۆ لێ وەرگرتن لێی دیاری بکرێت و بشگەڕێینەوە سەری؟ ئایا ئەو سەرچاوەیە هەر دینەکەی خوایە، کە وەك بەرنامە بۆ ژیان دانراوە، یان ئەو واقیعەیە، کە مرۆڤ تێدادەژی، ئیدی هەر چۆنێك بێت؟

لێرەدا ئیسلام – بێ چەندو چون و منجەمنج کردن – بەئاشکرایی وەڵامەمان دەداتەوە :

ئەو سەرچاوەیەی، کە دەبێت ژیانی مرۆڤایەتی – لە هەموو کاروبارێکیدا- بگەڕێتەوە سەری، بریتییە لە دینەکەی خوا، کە بۆ ژیانی داناوە.... بریتییە لە بڕیاردانی (لا إِلهَ إِلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) کە یەکەمین ڕوکنی ئیسلامەتییە، تا ئەو سەرچاوەیەش دان بەو بڕیاری (لا إِلهَ إِلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) یە نەهێنێ، ناکرێ بچەسپێ و بێتە دی.... چونکە (خواپەرستی) و شێوەی وەرگرتنی ئەو پەرستنە لەو ڕێگایەوە نەبێ، کە

پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕای گەیاندووە، ناکرێ کۆمەڵگەی موسوڵمان بهێنێتە دی.... پاشان ئیسلام دەفەرموێ:

(وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا)الحشر/٧ واتە: پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چیتان پێڕادەگەیێنێ و پێی ڕازییە، وەری بگرن، بەرهەڵستی چیشی لێ کردن وازی لێ بهێنن .

پاشان ئیسلام دەپرسێت :(أَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ) البقرة/١٤٠ واتە: چما ئێوە زیاتر دەزانن، یان خوا، هەر خۆشی وەڵام دەداتەوە :(وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ) البقرة/ ٢١٦ واتە: خوا دەزانێت و ئێوە نازانن .چونکە : (وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلاً)الاسراء/٨٥ واتە: ئێوە لە زانست شتێکی کەم نەبێت هیچتان نەدراوەتێ.

ئەو کەسەی کە زانایە . ئەوەیە، کە بوونەوەرو مرۆڤی دروست کردووە و ڕۆزی دەرە، هەر ئەویشە، کە حوکم دەکات، دەبێت هەر دینەکەی ئەو بەرنامەی ژیان بێت و ببێتە سەرچاوەی ژیان... چونکە ئەنجامی بیروهۆش و ئایدیۆلۆژی و بۆچونی مرۆڤ خراپەکاری و بەدبەختی و لەڕاستی لادانە، چونکە هەمووی لەسەر بناغەی زانستی مرۆڤ دادەمەزرێن، کە هیچ نازانێت، ئەو مرۆڤەی شتێکی کەم نەبێت لە زانستی هیچی نەدراوەتێ!

دینەکەی خواش وەنەبێ ئاڵۆز بێت، بەرنامەکەشی کە بۆ ژیانی داناوە، وەنەبێت ڕون و ئاشکرا نەبێت، بەڵکو بەشی دووەمی شایەتمان، کە (مُحَمَّداً رَسُولُ اللّه)یە دیاری کراوە، لەوەدا کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە ووتارو ڕەفتار، خۆی دەقەکانی دیاری کردووە.... لە هەرچی کاتێکدا دەق هەبوو، ئەوە حوکمەو ڕادەپەڕێنرێت. چونکە ئیجتهاد لەدەقدا ناکرێت. ئەگەر دەق نەبوو (چ دەقی قورئان بێت چ هی حەدیس) ئەو کاتە بە پێی ئەو ئەسڵانەی لە بەرنامەکەی خوادا دیاری کراون، ئیجتهاد دەکرێت، نەك بەپێی هەواو هەوەس و ئارەزوی مرۆڤ: (فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ)النساء/٥٩ واتە: ئەگەر ناکۆکیتان لە شتێکدا بۆ دروست بوو، بگەڕێنەوە سەر فەرمایشتی خواو پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

سنوری ئەسڵەکانی ئیجتهادو شێوەی وەرگرتن لە قورئان و حەدیس، دیاری کراون و بڕیاریان لەسەر دراوە، ئەوانیش وە نەبێت ئاڵۆز بن، یان ئاشکرا نەبن.

کەس بۆی نییە لە خۆیەوە یاسا دەرکات و بڵێ: ئەمە شەریعەتی خوایە. مەگەر لەو کاتەدا، کە حاکمێتی باڵا لە پەرستنی خواوە هەڵ هێنجراوە و فەرمانە خواییەکان ئاشکران. ئەو کاتەی، کە تەنها ئەو پەرستنە دەبێتە سەرچاوەی دەسەڵاتداریێتی خوایی، نەك (گەل) یان (حزب) یان مرۆڤی تر. دەبێت بۆ ئەوەی بزانرێت، کە خوا چی دەوێت، دەبێت مرۆڤ بگەڕێتەوە بۆ

قورئان وحەدیسی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەمەش ئەوە نییە هەر کەسێك بێ و بە ناوی خواوە لافی دەسەڵات لێ بدات. وەك ئەوەی ڕۆژێ لە ڕۆژان لە ئەوروپا بەناوی (سیۆکراس) یان (حوکمی پیرۆز)ە وە بینرا. ئەوە لە ئیسلامدا نییە. کەس بۆی نییە بەناوی خواو پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حوکم دەربکات. چونکە هەموو دەقەکان ئاشکران.

ووشەی (دین بۆ واقیعەکەیە) خەڵکی بەهەڵە لێی تێ دەگەن و، خراپ بەکاری دێنن، بەڵێ ڕاستە دین واقیعییەو بۆ واقیعەکەیە، بەڵام کام واقیع؟

دین بۆ واقیعێکە، کە دینەکە خۆی هێنابێتیە دی، بەگوێرەی بەرنامەکەی خۆی هاتبێتە کایەوە، کە لەگەڵ فیکرەی مرۆڤدا دەگونجێ و، حەقیقەتی پێویستییەکانی (مرۆڤایەتی) پێ دێتە دی، کە هەموو شتێك دەگرنەوە. ئەو پێویستیانەی، کە خوا بڕیاری لەسەرداوە، کە خۆی مرۆڤی دروست کردووەو خۆشی دەزانی چۆنی دروست کردووەو پێویستییەکانی چین و چۆن چارەسەردەکرێن.

(أَلا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) لملك/ ١٤ واتە: بۆ ئەو کەسەی دروستی کردووە، نازانێت؟ کە شارەزاو ئاگاداریشە.

دین وەنەبێت لەگەڵ هەموو جۆرە واقیعێکدا بگونجێو شایەتی چاکی بۆ بدات و بەحوکمێکی شەرعی پشتگیری بکات و بڵێ: ئەمە ڕاستەو لەگەڵ

سروشتی کۆمەڵگەی موسوڵماندا دەگونجێت، یان لە شێوەی لافیتەیەکی نوسراودا ئاشکرای بکات: نەخێر ئەوە مەبەستی دین نییە! بەڵکو دین کە ڕوبەڕوی واقیع دەبێتەوە، پێش هەموو شتێك ئەو واقیعە بە تەرازوی خۆی دەکێشی: ئەوجا ئەوەی خۆی دەیەوێت دەیهێڵێتەوەو بڕیاری لەسەر دەدات و، ئەوەی خۆشی نایەوێت بڕیاری سڕینەوەی دەدات. چونکە ئەگەر ئەو واقیعەی بە دڵ نەبوو، ئەوە هەر قبوڵی ناکات.

واقیعێتی دین ئەوەیە، کە دینەکە خۆی دەیهێنێتە کایەوە، دەبێت هەر بەم مانایەش بە ئیسلام بوتری (دینێکی واقیعییەو بۆ واقیعە)، چونکە چەمك(مفهوم)ی ڕاستی (دین واقیعییە) دەبێت بەو جۆرە بێت.

لەوانەیە لێرەدا پرسیارێك خۆقوت بکاتەوە:

(ئایا نابێت بەرژەوەندی مرۆڤ خۆی واقیع بۆ خۆی دارێژێت؟!..)

ئەو کاتە لەوەلامدا جارێکیتریش دێینەوە سەر پرسیارو وەلامە خواییەکە: (أَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ)؟ (وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ).

بەرژەوەندی مرۆڤ لە شەریعەتەکەی خوادایە بەو شێوەیەی، کە خۆی ناردویێتی و پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕایگەیاندووە.... خۆ ئەگەر ڕۆژێك مرۆڤ واتێگەیشت کە بەرژەوەندی مرۆڤ لەسەر سەرپێچی کردنی شەریعەتەکەی خوادایە، ئەوە :

یەکەم: (گومان و هەڵە) یەو لە هەوەس پەرستییەوە هاتووە: (...إِن يَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الأَنفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَى * أَمْ لِلإِنسَانِ مَا تَمَنَّى * فَلِلَّهِ الآخِرَةُ وَالأُولَى) النجم /٢٣- ٢٥ واتە: ئەوانە تەنها دوای گومان و هەواو هەوەسی دەروون کەوتوون، ئەگەر چی ڕێنمایی و ڕێپیشاندانیان لەلایەن خوای خۆیان بۆ هاتووە. یان هەڵبەتە بەوە دەبێت، کە مرۆڤ خۆی خۆزگەو ئاواتی بۆ دەخوازێت؟ بەڵام خۆ سەرەتاو کۆتا هەر بۆ خوایە...

دووەم: ئەوانە (کافرن)، چونکە (ئەگەر یەکێك بڵێ: بەرژەوەندی مرۆڤ لەوەدایە، کە سەرپێچی شەریعەتەکەی خوابکرێت)مومکین نییە فرێ بەسەر دینەوە بمێنێت،مومکین نییە بە شوێن کەوتوی ئەم ئیسلامە بدرێتە قەڵەم.

باسی دووەم

شەریعەتێکی گەردوونی

شایەتمان وا لە شوێن کەوتوەکانی دەکات، کە لەگەڵ ڕێسا گەردوونیەکاندا بگونجێن. خاوەنی کتێبی (مُعَالِمْ فِي الْطَرِيق) لە ژێر ناونیشانی (شەریعەتێکی گەردوونی)دا دەڵێ:

ئیسلام کاتێك بوونیادی بیروباوەڕەکەی لە ویژدان و واقیعدا، لەسەر بناغەی (خواپەرستی) دادەمەزرێنی: وادەکات، کە ئەو پەرستنە وەکو یەك لە بیروباوەڕو پەرستن و یاساو شەریعەتدا دەربکەوێ، بەو ئیعتبارەی، کە ئەو خواپەرستییە لەو شێوەیدا دەبێتە ناوەڕۆکی کردەوەیی بڕیاری (لا إِلهَ إِلا اللہ)، هەروەها چۆنیەتی وەرگرتنی ئەو پەرستنەش، کە تەنها لە پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەبێتە ناوەڕۆکی کردەوەیی بڕیاری (مُحَمَّداً رَسُولُ اللہ)...

ئیسلام کاتێك بوونیادی بیروباوەڕەکەی لەسەر ئەو بناغەیە دادەمەزرێنێت بەو جۆرەی، کە بڕیاری (لا إِلهَ إِلا اللہ وَ مُحَمَّداً رَسُولُ اللہ)دەکاتە بناغەی هەموو ژیانی ئیسلامی و سیفات و سیمای ئەو بەرنامەیەش ئاوا دەناسێنێ... ئیسلام، کە ئەو بوونیادو پەیکەرەی خۆی بەو شێوە نایابە دەگمەنەی تایبەت بە خۆی دادەمەزرێنێت، کە جیاوازی هەیە لەگەڵ هەر هەموو ئەو سیستم و دیدانەی، کە مرۆڤایەتی ناسیونی... ئیسلام کاتێك کە ئەمە دەکات، لەبەر ئەوەیەتی، کە دەیەوێت

هەموو کارو ڕەفتارو دیدو هەڵس و کەوت وحوکمێك بگەڕێتەوە بۆ ئەو ئەسڵە سەرەکییەی، کە بوون و بوونەوەری لەسەر دامەزراوە.... بگەڕێتەوە سەر ئەو سیستمەی، کە لەگەڵ ڕوانگەی هەموو بووندا دەسازێت، نەك هەر لەگەڵ ڕوانگەو دیدی خودی مرۆڤایەتی، دەیەوێت سیستمی ڕەفتاری مرۆڤایەتی بەپێی بەرنامەی (لا إِلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله)کەی خۆی وا ڕێك بخات، کە لەگەڵ سیستم و ڕێساو یاسای هەموو بووندا یەك بگرنەوە، نەبادا بەرنامەیەك بۆ مرۆڤایەتی و ژینی بهێنرێتە کایەوە، کە لەگەڵ سیستمی بووندا نامۆو نەشاز بێت...

ئایدیۆلۆژی ئیسلامی لەسەر ئەوە دادەمەزرێ، کە خوا هەموو بوونەوەری دروست کردووە، ویستی خوا وابوو، کە ئەم گەردوونە دروست ببێت، بۆیە دروست بوو. ئینجا خوای گەورە ئەو ڕێسایانەی بۆ دانا، کە لەسەری دەڕوات، کە بەشەکانی لە نێو خۆیاندا پێکەوە گونجاون و نامۆیان تێدا بەدی ناکرێ: (إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ)النحل/٤٠ واتە: بەڵکو ووتەمان بەرامبەر شتێك، کە بمانەوێ ببێت، هەر ئەوەندەیە بڵێین: ببە، دەبێت. (وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا)الفرقان/٢ خوا هەموو شتێکی دروست کردوو ڕادەی بۆ داناوە.

لەپشت ئەم بوونە گەردوونییەوە، وویست و ئارەزویەك هەیە، کە کارگێڕێتی دەکات، هێزێك هەیە، کە دەیجوڵێنێت، دەسەڵاتێك هەیە، کە

ڕێکی دەخات، ئەم دەسەڵاتەش تاکەکانی هەموو ئەم بوونەوەرە پێکەوە دەسازێنێت، جوڵانەوەکانیان ڕێك دەخات، بە جۆرێك، کە پێکدا نادرێن و لەنگ نابن و بەرهەڵستی یەکتری ناکەن و - هەتا خواش حەز بکات- جوڵانەوەیان هەروا بە ڕێك و پێکی بەردەوام دەبێ، بێ ئەوەی لە جوڵە بکەون. ئەم بوونەوەرەش هەموی ملکەچی ئەو ویست و ئارەزووە بوە، کە کارگێڕێتی دەکات. ملکەچی ئەو دەسەڵاتەیە، کە دەیجوڵێنێت. ملکەچی ئەو کارگێڕەیە، کە دەیسازێنی، بەشێوەیەك ملکەچێتی، کە ناتوانێ لەو وویست و ئارەزووەی سەرپەرشتی دەکات، یاخی ببێت، یان ئینکاری ئەو دەسەڵاتەی بکات، یان سەرپێچی لەو کارگێڕە بکات.... لەبەر ئەم هۆیانەیە، کە ئەم گەردوونە شیاوی هەموو سات و زەمانێکە، بێ ئەوەی خراپییەکی لێوە ڕووبدات، یان پەکی بکەوێت هەتا ئەوکاتەی خوا حەزدەکات:

(إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) الأعراف/٥٤ خوای ئێوە ئەوەیە، کە ئاسمانەکان و زەمینی بە شەش ڕۆژ دروست کردووە، پاشان لەسەر تەختی فەرمانڕەوایی دامەزرا، شەو ڕوناکی ڕۆژ لادەبات و ڕوناکی ڕۆژ تاریکی شەو دەسڕێتەوە، هەردوکیشیان بەخێرایی بە دووی یەکدا دێن، ڕۆژ و مانگ و ئەستێرەکانیش هەموویان مل کەچی فەرمانی ئەون. بەڵێ ئەو دەسەڵاتی دروست کردن و فەرمان دانی هەیە، پاك و پیرۆزی بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە.

مرۆڤ کە لە نێو ئەم بوونە گەردوونییەیە و ئەو یاسایانەی، کە حوکمی فیترەتی دەکەن، وەنەبێت دوورە پەرێز بێ لەو سیستمەی، کە حوکمی هەموو بوونەوەر دەکات، وەنەبێ گۆشەگیر بێ، چونکە مرۆڤیش خوا دروستی کردووە، هەر وەك کە ئەم بوونەوەرەشی دروست کردووە . هەروەها پێکهاتنی لەشی مرۆڤ، هەر لەماددەکانی قوڕی ئەم سەر زەمینەیە، و هەرچی سیفەتێکی زیادە - کە هەیەتی- خوا پێی بەخشیوەو هەمووی بەڕادەیەکی دیاری کراو داوێتیێ و کردویەتی بەو مرۆڤە.

لە بارەی شێوەی دروست بوونی لەشیشیەوە - پێی خۆش بێ یان پێی ناخۆش بێ - ئەو سیستم و ڕێسا سروشتییەی بەسەردا دەچەسپێ، کە خوا بۆی دروست کردووە. خوا بوونی داوەتی، هەر لە سەرەتایەوە بە ویست و ئارەزوی خوایەتی خۆی دروستی دەکات، نەك بە ویست و ئارەزوی مرۆڤەکە خۆی، یان بە ویست و ئارەزوی دایك وباوکی . دایك و باوکی بە یەکتریش بگەن، بەڵام خۆ ناتوانن بوونی کۆرپەیەك بدەن . مرۆڤ بە گوێرەی ئەو ڕێسایە لەدایك دەبێت کە خوا بۆی داناوە، وەك ماوەی سك پڕبوون و باروزروفی لەدایك بوون، چونکە خۆ هەر لەو هەوایەوە هەناسە وەردەگرێت، کە خوا بەڕادەیەکی تایبەتی دروستی کردووە، هەر بەو بڕەش وەردەگرێ، کە خوا بۆی دیاری دەکات. بەڵێ مرۆڤ هەست دەکات و ئازاریشی پێ دەگات، برسی دەبێ و تینوشی دەبێ، دەخوات و

دەشخواتەوە، خۆراك و خواردنەوە دروست دەكات.... بەڵام بە پێی سیستمێكی خوایی دەژی... بێ ئەوەی خۆی سەر پشك بێ- لەمەشدا بوونی مرۆڤ وەك بوونە گەردوونییەكە وایە- بە هەرچییەكەوە كە تێیدایە . هەموی مل كەچ و گوێڕایەڵی وویست و ئارەزوو دەسەڵات و سیستمی خوایین.

ئەو خوایەی كە مرۆڤ و ئەم بوونە گەردوونییەی دروست كردووە، هەر ئەویشە، كە مرۆڤی مل كەچی ڕێساكانی خۆی كردووە هەر بەو شێوەیەی، كە بوونە گەردوونییەكەشی مل كەچ كردووە.... هەر ئەو خوایەشە كە (شەریعە ت)ێكی بۆ مرۆڤ داناوە، بۆ ئەوەی لەبەر ڕۆشنایی ئەودا مرۆڤ ژیانی، وویست و ئیرادەی خۆی بە شێوەیەكی ڕێك و پێك ڕێك بخات و، لەگەڵ ژیانی سروشتی خۆی بیگونجێنێت - بەپێی ئەم ڕایەش- شەریعەت بریتییە لە بەشێك لەو سیستمە خواییەی، كە حوكمی فیترەتی مرۆڤ و فیترەتی بوونی گشتی دەكات، كە هەمویانی لە شێوەی ڕستەیەكی تەواودا داڕژتووە.

هەر ووشەیەك لە ووشەكانی خوا، هەر فەرماندان و بەرهەڵستییەك، هەر بەڵێن و هەڕەشەیەك، هەر بەندی یاساو تەوجیهێك... هەر یەكێك لەمانە، بەشێكن لە سیستمی گشتی.... هەر یەكەشیان ڕاست و ڕێكەو لەسەر ڕێسای خۆیەتی، وەك ئەو یاسایانەی پێیان دەڵێن: یاسای سروشت - واتە یاسا گەردوونییە خواییەكان- ئەوانەی كە هەموو ساتێك

دەیانبینین ڕاست و ڕێکن.... چونکە فەرمانێکی خواییان بەسەردا دراوەو، ئەوانیش مل کەچین و بوونیان بەدەسەڵات و ویستی خوا دێنەدی و بە قەزاو قەدەری ئەو دەبزوێن...

بۆیە ئەو (شەریعەت)ە ش، کە خوا بۆ رێکخستنی ژیانی مرۆڤی داناوە، شەریعەتێکی گەردوونییە. واتە پەیوەندی بە سیستمی گشتی گەردوونییەوە هەیە، لەگەڵیدا گونجاوە...

لەبەر ئەوە پێویستە ئیلتزام بەو شەریعەتەوە بکرێت، تا ژیانی مرۆڤ و بزوتنەوەی ئەو گەردوونەی تێیدا دەژین، پێکەوە بگونجێن... بگرە دەبێت ئیلتزامی پێوە بکرێت، تا ئەو یاسا شاراوانەی حوکمی فیترەتی مرۆڤ دەکەن بسازێن لەگەڵ ئەو یاسا ئاشکرایانەی حوکمی ژیان دەکەن، و تا شەخسیەتی شاراوەو شەخسیەتی ئاشکرای مرۆڤ پێکەوە بلکێن...

مادام مرۆڤ توانای نییە هەست بە هەموو یاسا گەردوونییەکان بکات و، توانای نییە دەرك بە چوار لای سیستمی گشتی بوونەوەر بکات . تەنانەت ئەوەندەی زانستی نییە، کەچ ڕێسایەك وا زاڵە بەسەر فیترەتی خۆشیدا، شتێکە، کە ئاوا مرۆڤ مل کەچی ئەو حوکمە دەکات . ئەوانە - پێیان خۆش بێت، یان پێیان ناخۆش بێت - زانیاری و توانایەکی ئەوەندەیان نییە یاساو شەریعەتی وا بۆ ژیانی مرۆڤ دابڕێژن، کە ژیانی خەڵکی و بزوتنەوەی گەردوون پێکەوە بگونجێنێت، تەنانەت ناتوانن یاساو شەریعەتێکی واش

دابڕێژن، کە حەزو هەستە فیترەییەکان و داواکارییە ئاشکراکانی مرۆڤ پێکەوە بسازێنێت.... ئەوە لە توانای مرۆڤدا نییە، بەڵکو لە توانای کردگاری مرۆڤ و کردگاری گەردوون دایە. کە کارگێڕی کاروباری گەردوون و مرۆڤی بەدەستە، هەر ئەوە کە شەریعەتێکیان بۆ بڕیار دەدات، کە لەگەڵ ئەو سیستمەی خۆی بۆی هەڵبژاردون و خۆی پێی ڕازییە دەگونجێت...

لەبەر ئەوە ئیش پێکردن و چەسپاندنی شەریعەتەکەی خوا، پێویستییەکی سەرشانە تا ئەو گونجاندنە گەردوونییە بهێنرێتە دی.... ئەمە بێجگە لەوەی، کە پێویستە ئیسلام بچەسپێنری، چونکە عەقیدەیە، ئیسلام تا بەدڵسۆزییەوە خواپەرستی بە تایبەت بۆ خوا تەرخان نەکرێت، لەژیانی تاك و لەژیانی کۆمەڵدا نەبێ، بوونی نابێت.... دەبێت ئەو پەرستنەش تەنها لەو ڕێگایەوە بێت کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕای گەیاندووە، بۆ ئەوەی ناوەڕۆکی ڕوکنی یەکەمی ئیسلام بچەسپێنرێت، کە (لا إِلهَ إلا الله وَ مُحَمَّداً رَسُولُ الله) یە. پێکەوە سازاندنی ژیانی مرۆڤ و سیستمی گەردوون خێرو سودی خودی مرۆڤی تێدایە.... چونکە دەبێتە دەستەبەری پاراستنی ژیان لە خراپەکاری و بەدی... چونکە مرۆڤ - تەنها ئەو کاتە - بە ئاشتی و هێمنی لە نێو خۆیان و لەگەڵ گەردووندا دەژین... ئاشتی لەگەڵ گەردوون لەوەدا دەردەکەوێ، کە بزوتنەوەی مرۆڤ ئەو کاتە لەگەڵ بزوتنەوەی گەردووندا دەگونجێ، هەردووك یەك ئاڕاستەیان دەبێت. ئەو کاتە ئاشتی نێو خۆشیان دێتە دی، چونکە بزوتنەوەی خۆیان و فیترە پاکەکەیان

پێکەوە گونجاوە. ئەو کاتە شەڕ لە نێوان خۆیان و فیترەیان ڕوو نادات، چونکە شەریعەتەکەی خوا زۆر لەسەرخۆ بزوتنەوەی ئاشکراو فیترەتە شاراوەکەیان پێکەوە دەگونجێنێت... لەمەشەوە گونجاندنێکی تر دروست دەبێ، ئەویش ئەوەیە، کە پەیوەندی خەڵکی لەگەڵ چالاکییە گشتییەکانیان دا دەگونجێ، چونکە ئەو کاتە هەمویان یەك ڕێباز دەگرنە بەر، کە ئەویش بەشێکە لە سیستەمە گشتییەکەی گەردوون.

هەروەها ئەو کاتە خێرو چاکە خوازی بۆ مرۆڤایەتی دێتە کایەوە، بەهۆی ڕێنمایی کردن و شارەزابوونی نهێنییەکانی گەردوون و، وزە شاراوەکانی ناویەوە، کە لە توێکانیدا حەشاردراون. ئینجا ئەم هەموو ووزەیەش بەپێی شەریعەتەکەی خوا بەکار دەهێنرێ بۆ خێرخوازی گشتی مرۆڤ، بێ ئەوەی بەرهەڵستی و کەندو کۆسپ بێتە ڕێی.

بەرامبەر شەریعەتەکەی خواش، هەرچی هەیە هەر هەڵقولاوی هەواو هەوەسی مرۆڤە :(وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ)المؤمنون/٧١ واتە:خۆ ئەگەر حەق شوێنی هەواو هەوەسیان بکەوتایە، ئاسمانەکان و زەمین و هەرچی تێیاندایە خراپ دەبوون.

پاشان دیتن و ناسینی ئەو حەقەی ئاسمانەکان و زەمینی لەسەر دروست بووەو ئەو حەقەی ڕێبازی شەریعەتەکەی ئەم دینەی لەسەر دامەزراوە، لە یەك ڕوانگەوە دەبن ئینجا کاروباری دنیاو قیامەت لەسەر ئەم دیدو

لەم ڕوانگەوە دەردەکەوێت. ئەوسا کاروباری دنیاو ڕۆژی دوایی پێ چاك دەبێ، خواش لەو کەسانە دەپرسێتەوە، کە دەست درێژی دەکەنە سەر ئەو حەقە بەڵێ لادانی. هەروەها پاداشتی ئەوانەش دەداتەوە، کە پێوەی پابەندن.... چونکە هەردووکیان یەك حەقپەروەرین، کە بریتییە لەو سیستەمە گشتییە گەردوونییەی خوا لە هەموو کاتێکدا بۆ ئەم بوونەوەرەی ویستووە. کە ئەویش دەسەڵاتی بەسەر هەموو بوونەوەردا هەیە. هەر لە جیهانی شت و مەکەوە تا جیهانی زیندەوەران.[1]

(لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ * وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ * فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ * لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ * قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ * فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ * وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ * لَوْ أَرَدْنَا أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّاتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ * بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ * وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِندَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ * يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ)الأنبياء /١٠-٢٠ واتە: کتێبێکمان بۆ

---

[1] دەتوانرێ بۆ ڕاڤەی ئەم دیدەو شارەزابوون دیراسەی کتێبەکەی المصطلحات الأربعة/ ئیمامی مەودودی بکرێت/ باسی ووشەی دین - وەرگێر-

ناردونەتە خوارەوە، كە باسی خۆتانی تێدایە، بۆچی عەقڵتان پێ ناشكێت؟ چەند ناوچەی ستەمكارمان وێران كردو خەڵكی ترمان لە جێی ئەوان دروست كرد. كە زانیان ژان و ئازاری ئێمەیان دەگاتێ، كەوتنە خۆ، تا هەڵێن!! نا ڕامەكەن.... بگەڕێنەوە ناو نازو نیعمەت و كۆشك و تەلارەكانتان تا لێتان بپرسرێتەوە، كە چۆن شوكرانە بژێریتان كرد! هاواریان لێ هەستا: خوایە گیان ئێمە ستەممان لە خۆمان كرد... بەردەوام لەسەر ئەو ئیعتیراف كردنەیان مانەوە، تا وەك پەرێزی دوراوو پووشی خوراومان لێ كردن.... خۆ ئێمە ئاسمانەكان و زەمینمان هەروا بەهەوانتەو بۆ گاڵتە دروست نەكردووە... خۆ گەر بمانویستایە بۆ ئەوە دروستی بكەین، هەرخۆمان دەمانكرد، بەڵام ئێمە وامان نەكردووە... ئێمە حەق دەگرین و لەسەرەوە بەرەو خوار بە باتڵی دەكێشین و باتڵیش دادەڕزێ و دەپروێ و بەفەتارەت دەچێت... هەی واوەیلا بۆ حاڵتان (ئێوەی كە هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دەدەن) بۆ ئەو قسەو قسەڵۆكەی هەڵی دەبەستن... هەرچی لە ئاسمانەكان و زەویدایە هی ئەون، ئەو كەسانەش كە لای خوای پەروەردگارن بەردەوام دەیپەرستن و لە خواپەرستی بێزار نابن و خۆ بە گەورەتر لەو كارە نابینن... شەوو ڕۆژ لە زیكری خوادان و بێزاری نایانگرێت و سست نابن...

فیترەی مرۆڤیش لە ناخەوە هەست بەم ڕاستییە دەکات، چونکە سروشتی دروست بوونی خۆی و سروشتی دروست بوونی ئەم گەردوونەی دەوروبەری وای حاڵی دەکات، کە هەموی لەسەر حەق و حەقپەروەری دامەزراوە و، بناغەی دامەزراندنەکەیان حەقپەروەرییە، کە لەگەڵ سیستمی گشتی گەردووندایەو ناگۆڕێ و تێك ناچێت و تولە ڕێی تری لێ نابێتەوەو جیاوازی لە نێوان خولەکانیدا نییە و، هەندێکیان بە هەندێکی تریان ناکێشرێن، چونکە وەنەبێ لەسەر رێکەوتی کوێرو هەواو هەوەسی بگۆڕو ئارەزووی سەرشێت دامەزرا بن و هەڵسوڕێن، بەڵکو ڕێسایەکی وردی مەحکەمی دیاری کراویان هەیە، کە لەسەری دەڕۆن ولێی لانادەن.... بەڵام کاتێك پشێوی لە نێوان مرۆڤ و فیترەیدا ڕودەدات . کاتێك کە مرۆڤ لە ڕێبازی حەق پەروەری - کە لە ناخیدا جێگیرە - لادەدات و شەریعەتێك بۆ ژیانی خۆی لەسەر بناغەی هەواو هەوەسی خۆی دادەڕێژێت، نەك لەسەر بناغەی شەریعەتەکەی خوا ئەوجا دەکەوێتە ژێر پاڵەپەستۆی هەواو هەوەس و ئارەزوە بەدەکانی خۆی و خۆی تەسلیم بە خوا ناکات، وەك کە ئەم بوونە گەردوونییە بە تەواوی تەسلیمی خوای کردگاری خۆیەتی .

ئەم جۆرە پشێویەش دەکەوێتە نێوان تاکەکان و کۆمەڵ، یان تاکەکان لەناو خۆیاندا، یان نەتەوەکان و نەوەکان هەندێك لەگەڵ هەندێکی تر، وەك چۆن دەکەوێتە نێوان مرۆڤ و ئەو گەردوونەی دەوروبەری، ئەو کاتەش هەرچی هێزو تێشوو هەیە، لە جیاتی ئەوەی بکرێتە ئامێری ئاوەدان

کردنەوەو ئامێری خۆش بەختی مرۆڤ، دەکرێنە ئامێری وێرانکاری و هۆی ناڕەحەتی .

کەوا بوو مەبەستی دیارو ڕونی دامەزراندن و چەسپاندنی شەریعەتەکەی خوا لەسەر زەمیندا هەر ئەوەندە نییە کاربکرێت بۆ ڕۆژی دوایی، بەڵکو بۆ دنیاو ڕۆژی دواییە، کە دوو قۆناغن و، یەکتری تەواو دەکەن. تەنها شەریعەتەکەی خوایە، کە دەتوانێ هەر دوو قۆناغەکان لە ژیانی مرۆڤدا پێکەوە بسازێنێت، هەموو ژیانیش لەگەڵ سیستمە گشتییە خواییەکەدا بگونجێنێت.

گونجاندنیش لەگەڵ ئەو سیستمەدا، وەنەبێ بەختیاری مرۆڤ بخاتە ڕۆژی دوایی، بەڵکو لە قۆناغی یەکەمیشدا، لە ژیاندا دەیکاتە واقیعێکی چەسپاو، پاشان لە ڕۆژی دواییدا ئەو بەختیارییەی تەواو دەکات.

ئەمە بناغەی تێڕوانینی ئیسلامە بۆ هەموو بوونەوەرو دەربارەی بوونی مرۆڤایەتی ناو ئەو بوونەوەرە گشتییە، ئەمەش بیروباوەڕێکە، کە لە سروشتتدا جیاوازییەکی زۆر زۆری هەیە لەگەڵ هەموو بیروباوەڕێکی تردا،

کە مرۆڤایەتی دیوێتی. بۆیە ئەو پابەندییەش، کە بەم شەریعەتە دادەمەزرێ، لە هیچ بیروباوەڕو سیستەم و تێوەرەکانی تردا دانامەزرێ.

پابەندبوون بەشەریعەتەکەی خواوە - لەبیرو باوەڕی ئیسلامدا- بریتییە لە پەیوەندی تەواوی نێوان ژیانی مرۆڤ و ژیانی گەردوون و پەیوەندی نێوان ئەو سیستمەی حوکمی فیترەی مرۆڤ و حوکمی ئەو گەردوونە دەکات. هەروەها بریتییە لە هاریکاری سیستمی گشتی و ئەو شەریعەتەی خوا، کە ژیانی مرۆڤ ڕێك و پێك دەکات. ئەو پابەندبوونەش بە پەرستنی خوای تاك و تەنها دێتە دی، کە دەبێ مرۆڤ ئەنجامی بدات. هەر وەکو کە ئەو گەردوونە ئەو پەرستنە ئەنجام دەدات. ئەو پەرستنەش هەر بۆ خوای گەورە ئەنجام دەدات و، کەس ناتوانێت لافی ئەوە لێ بدات، کە گەردوون ئەم دەپەرستێت.

ئەم یەککگرتن و گونجاندنەش لەو وتووێژەدا دەردەکەوێت، کە لە نێوان باوکی ئەم نەتەوە موسوڵمانە پێغەمبەر ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێ، و (نەمرود) دا ڕویدا. کە نەمرودی حاکمی زۆردار لافی ئەوەی لێ دەدا، کە مافی دەسەڵاتدارێتی هەیە بەسەر مرۆڤی سەرزەمیندا. لە کاتێکدا، کە نەیتوانی لافی ئەوە لێ بدا، کە مافی دەسەڵاتدارێتی بەسەر گەردووندا هەیە. کە لەبەر چاوی پێغەمبەر ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێ، تەریق بووەوەو سەری سوڕماو بۆی دەرکەوت، کە هیچ دەسەڵاتێکی نییە، چونکە پێغەمبەر ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێ، پێی ووت: ئەو کەسەی دەسەڵاتی

بەسەر گەردووندا هەیە، هەر ئەویش دەبێ دەسەڵاتی بەسەر ژیانی مرۆڤدا هەبێت. بۆیە، کە پێغەمبەر ئیبراهیم ئەمەی سەلماند، نەمرود هیچی بۆنەمایەوە.

وتوووێژەکەش بەم جۆرە بوو: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) البقرة/ ٢٥٨واتە: مەگەر کابرا نابینی، کە ئینکاری بوونی خوای ئیبراهیمی دەکرد، ئەو کەسەی کە خوا دەسەڵاتی پاشایەتی پێ بەخشیبوو. کاتێك ئیبراهیم ووتی خوای من ئەوەیە، کە دەژێنێت و دەشمرێنێت، ووتی: منیش دەژێنم و دەمرێنم. ئیبراهیم ووتی: مادام وایە دەسا ڕۆژ، کە خوا لە ڕۆژهەڵاتەوە دەیهێنێت، تۆ بتوانە لە ڕۆژئاواوە بیهێنە. کابرا سەری سوڕماو نوتقی بەسرا، چونکە کوفری کرد، خۆ خواش ڕێنمایی ستەمکاران ناکات.

فەرمودەی خواش ڕاستە، کە دەفەرموێ :(أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ) آل عمران/٨٣ واتە: بۆچی دەیانەوێت دینێکی تر، غەیری دینەکەی خوا وەربگرن؟! هەرچی لە ئاسمانەکان و زەمیندان، پێیان خۆش بێ، یان پێیان ناخۆش بێ، هەرهی خوان، هەموشیان هەر بۆ خوا دەگەڕێنەوە.

وَهُوَ الَّذِي

فِي السَّمَاء إِلَهٌ

وَفِي الأَرْضِ إِلَهٌ

الزخرف/٨٤

باسی سێیەم

دیدو کلتورو شارستانێتی ئیسلامی

شایەتمان ڕۆشنبیرییەکی تایبەتی و کلتورێکی تایبەتی و شارستانێتییەکی تایبەتی لەسەر دادەمەزرێت، خاوەنی (مُعَالِمْ فِي الْطَرِيق) ئەمەشیان لە دوو بەشدا باس دەکات، یەکەمیان بە ناوی (ئیسلام خۆی شارستانێتییە) و، دووەمیشیان بە ناوی (ئایدیۆلۆژی و ڕۆشنبیری ئیسلامی)..

یەکەم: ئیسلام خۆی شارستانێتییە:

ئیسلام تەنها دوو جۆر کۆمەڵگە دەناسێت... کۆمەڵگەی ئیسلامی و کۆمەڵگەی جاهیلی... (کۆمەڵگەی ئیسلامی) بریتییە: لەو کۆمەڵگەیەی ئیسلام لە عەقیدەو پەرستن، لە یاساو ڕێساو لە نەریت و خووڕەوشتیدا دەدرەوشێتەوە.

(کۆمەڵگەی جاهیلی) یش بریتییە: لەو کۆمەڵگەیەی ئیسلام لە: عەقیدەو بیروباوەڕ، و پێوەرو هەڵسەنگاندن، و یاساو رژێم، و نەریت و خووڕەوشتیدا پیادەو جێبەجێ ناکرێ، واتە ئیسلام سەرپەرشتی ئەو بوارانەی ناکات.

کۆمەڵگەی ئیسلامی ئەوە نییە کۆمەڵە خەڵکێك لەوانەی بە خۆیان دەڵێن (موسوڵمان) لە جێیەك کۆ بووبێتەوە: کە یاسای کۆمەڵگەکەیان نا ئیسلامییە... با هەر بۆ خۆیان نوێژو ڕۆژ و حەجیش بکەن، هەروەها ئەوە

کۆمەڵگەی ئیسلامی نییە کە خەڵك - بە بیروڕای خۆیان - ئیسلامێکیان غەیری ئەو ئیسلامەی خوا بڕیاری لەسەر داوە، پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ڕوونی کردۆتەوە، دارشتبێت، جا حەز دەکەن با - بۆ نموونە - بەو ئیسلامەی خۆیان بڵێن (ئیسلامی پێش کەوتوو)!

(کۆمەڵگەی جاهیلی)ش لەگەلێك شێوەدا دەردەکەوێ.. لەوانەیە کۆمەڵگەیەك بێ ئینکاری بوونی خوا بکات و، مێژوو بە ماددەی دایالیکتیکی لێك بداتەوە، بە دەردی خۆیان پێی دەڵێن: (سوشیالزمی زانستی) لە ڕژێمەکەیدا جێبەجێ بکات. یان لەوانەیە کۆمەڵگەیەك بێ ئینکاری بوونی خوا نەکات، بەڵام تەنها دەسەڵاتدارێتی ئاسمان بدات بە خواو دەسەڵاتدارێتی سەرزەمین بۆ خۆی لە خوا بسێنێت! بەوەی، کە شەریعەتەکەی خوا لە سیستمی ژیانیدا پیادە نەکات، یان ڕەفتارو کرداری بەو تەرازووە نەگۆڕە هەڵنەسەنگێنێت، کە خوا بۆ مرۆڤی دیاری کردوە، لەوانەشە بواری خەڵکی بدات لە بیەع و کەنیسەو مزگەووتەکانیشدا خواپەرستی بکەن، بەڵام بواری ئەوەیان لێ دەبڕێ، کە داوا بکەن شەریعەتەکەی خوا حوکمی ژیانیان بکات، ئەم جۆرە کۆمەڵگەیەش بەم کارەیان ئینکاری خوایەتی خوا دەکەن و، نایانەوێ خوایەتی خوا لەسەر زەمین هەبێت، ئەگەر چی خواش دەفەرموێ :(وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي

الأَرْضِ إِلَهٌ) الزخرف/٨٤ واتە: خوا هەر ئەوەیەکە لە ئاسماندا خوایە، و لەسەر زەمینیش هەر خوایە .

ئەو جۆرە کۆمەڵگەیە ناکەوێتە ژێر سایەی ئاینی خواوە، کە خوا لەو ئایەتەدا دیاری کردووە، کە دەفەرموێ :(إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلَّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ) یوسف/٨٤ حوکم کردن بۆ خوانەبێ بۆ کەس نییە، ئەو فەرمانی داوە، کە تەنها دەبێ ئەو بپەرستن، ئەوەشە دینی ڕاست و دروست.

ئەو کۆمەڵگەیە، بەو کارەی دەچێتە ڕیزی کۆمەڵگەی جاهیلییەوە! با بۆ خۆی هەر بڕیاری بوونی خواش بدات و، بواری خەڵکیش بدات لە بیەع و کەنیسەو مزگەووتەکاندا خوا بپەرستن، و دروشمە پەرستنەکانیان بەجێ بهێنن، ئا بەو سیفەتەش تەنها (کۆمەڵگەی ئیسلامی) دەبێتە (کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتوی شارستانی) کۆمەڵگەی جاهیلیش بە هەموو شێوە جۆر بەجۆرەکانییەوە، هەر کۆمەڵگەیەکی دواکەوتووە !

دەبێ لێرەدا ئەم ڕاستییە گەورەیە زیاتر ڕوون بکرێتەوە:

جارێك خۆم بڵاوم کردەوە، کە کتێبێکم لە ژێر چاپدایە بەناوی (بەرەو کۆمەڵگەیەکی ئیسلامی پێشکەوتوی شارستانی) پاشان شارستانیەکەییم لێ لابرد، چونکە زانیم، کە ناونیشانی کتێبەکە هەر(بەرەو کۆمەڵگەیەکی ئیسلامی- نحو مجتمع اسلامی) بێت بەسە.

ئەم ڕاست کردنەوەیەم سەرنجی نوسەرێکی جەزائیری -کە بە فەرەنسی دەنوسێت - ئەو بەوەی لێکدایەوە، کە هۆی دروست بوونی ئەم هەڵوێستانە (بەرگری کردنێکی ناوخۆیی دەروونە لە ئیسلام) داخی بۆ ئەوە هەڵکێشابوو، کە ئەم ئیشە - نا هۆشیارانە - وام لێ دەکات لە حەقیقەتی خۆیدا ڕوبەڕوی (گیروگرفت)ە کە نەبمەوە !

من عوزرێکم بۆ ئەو نووسەرە هێنایەوە، چونکە منیش وەك ئەو بووم... کاتێك بۆ یەکەمین جار بیرم لە نوسینی ئەو بابەتە دەکردەوە، وەکو ئێستای ئەو وام دەزانی، کە گیروگرفتەکە بریتییە لە (پێناسەی شارستانێتی)! چونکە هێشتا لە پاڵەپەستۆو خڵتەی ئەو ڕۆشنبیرییە ڕزگار نەبو بوم، کە بەشداری پێکهاتنی ژیری و دەروونی کرد بووم... ئەو خڵتەیەی لە سەرچاوە بێگانەکانەوە پەیدا بووە... کە شتێکی نامۆ بوو لە ناو هەست و سۆزە ئیسلامییەکەمدا... ئەگەرچی ئاڕاستەی ئیسلامیشم لەو کاتەدا ڕون و ئاشکرا ببوو، بەڵام ئەو خڵتەیە هێشتا کاریان لە لێڵ کردنی بیرو شێواندنی فیکرمدا مابوو! فیکرەی (شارستانێتی) وەکو کە لە بیرۆکەی ئەوروپاییەکاندا هەیە،دەیخستمە خەیاڵێکی دیکەو، بە جۆرێکی تر فیکری دەشێواندم، کە نەمدەتوانی بەشێوەیەکی ڕەسەن و ڕوون ببینم !

پاشان ڕاستی وێنەکەم بۆ دەرکەوت...کە (کۆمەڵگەی موسوڵمان) خۆی (کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتوی شارستانییە)... ئیتر ووشەی (پێشکەوتوی

شارستانی) هەر دەمەوەری و گەڕەلاوژێیە... چونکە هیچ شتێکی نوێ ناهێنێتە کایەوە... بە پێچەوانەوە، ئەو ووشەیە تارماییەکی بێگانەی نامۆشی لەسەر هەست و سۆزی خوێنەر دروست دەکرد و فیکری دەشێواند، وەکو کە فیکری منی شێواند بوو، نەیدەهێشت بە جۆرێکی ڕون و ڕەسەن ببینم!

کەوابوو جیاوازییەکە بریتییە لە (پێناسەی شارستانێتی)، ئەم ڕاستیەش دەبێ ڕون کردنەوەیەکی وردی هەبێت !

کاتێك لە کۆمەڵگەیەکدا، حاکمێتی باڵا تەنها بۆ خوادەبێ، کە لەوەدا دەردەکەوێ، کە دەسەڵات بەدەست شەریعەتەکەیەوە بێ، ئەمە تەنها شێوازێکە، کە مرۆڤ تێیدا بە تەواوی سەربەستەو لە حەقیقەتدا لەوە ئازاد بووە کە مرۆڤ بپەرستێ. ئەوەشە (شارستانێتی مرۆڤایەتی)، چونکە شارستانێتی مرۆڤ ڕێسایەکی سەرەکی دەوێ بۆ ئازادکردنی ڕاستەقینەی تەواوی مرۆڤ... هەروەها ڕێسایەکی سەرەکی دەوێ بۆ ڕێزلێنانی تاك لە کۆمەڵدا... لە ڕاستیدا مرۆڤ نەڕێزی هەیەو نە سەربەست و ئازادیشە لەو کۆمەڵگایانەدا، کە کۆمەڵێك (هەندێ مرۆڤ) دەبنە خواو یاساو شەریعەت بۆ هەندێکی تر دادەنێن، ئەو هەندەی دووەمیش دەبنە بەندە و مل کەچی و گویڕایەڵی یاساکانی ئەوانەی، کە ئەو یاسایانەیان دەرکردووە، ڕێزو سەربەستیش دەبێ لە هەموو تاکێك لە تاکەکانی کۆمەڵدا دەربکەوێ.

لەبەر ئەوەی ووشەی شەریعەت، ئەمڕۆ لە مێشکی گەلێ کەسدا مانایەکی تەسکی هەیە، دەبێ ئەوە زۆر ڕوون بکەینەوە، کە یاسادانان(تشریع) تەنها لە حوکمە یاساییەکاندا پەنگ ناخواتەوە... چونکە بیروباوەڕو پرۆگرام و، نەریت و خوو ڕەوشت هەموویان یاسان و تاکەکانی کۆمەڵ مل کەچن بەرامبەری... کاتێك هەندێك کەس ئەم کوێخایەتیە دەکەن، و خەڵکەکەی تر گوێڕایەڵیان دەکەن، بەو کۆمەڵگەیە ناوترێ کۆمەڵگەیەکی ئازادو سەربەست، بەڵکو ئەوە کۆمەڵگەیەکە - هەر وەکو ووتمان - هەندێکیان خوان و هەندێکی تریشیان بەندەن.

لەبەر ئەوەیە، کە ئەو کۆمەڵگەیە بە کۆمەڵگەیەکی دواکەوتوو دادەنرێت، یان بە زاراوە ئیسلامییەکە بڵێین: (کۆمەڵگەیەکی جاهیلی)یە .

تەنها کۆمەڵگەی ئیسلامییە، کە تەنها یەك خوا دەسەڵاتی بە سەریدا هەبێ و، خەڵکی لە پەرستنی هەندێ مرۆڤی وەك خۆیان ئازاد بووبن و، چوو بنە ژێر سایەی پەرستنی خوای تاك ووتەنها. لەبەر ئەوە ئازادی و سەربەستییەکی ڕاستەقینەی تەواویان هەیە، کە شارستانێتی مرۆڤایەتی دەتوانێ پشتی پێوە بدات، تەنها ئەو کاتەش تاك و کۆ ئەو ڕێزەیان دەبێ، کە خوای گەورە لێی ناون، ئەویش کە جێ نشینێتی خوایە لەسەر زەمین. جگە لەوەی، کە لە لای خوا خۆی ڕێزێکی گەورەترو زۆرتریان دەبێت .

کاتێك لە کۆمەڵگەیەکدا پەیوەندی عەقیدەو بیروباوەڕو فیکرو پرۆگرامی ژیان، کە لە لایەن خواوە دیاری دەکرێن، دەبێتە پەیوەندی سەرەکی نێوان ئەندامانی کۆمەڵێك، و کاتێك دەسەڵاتی سەرکردایەتی و فەرماندێیتی باڵای مرۆڤ لە لایەن خواوە دیاری دەکرێت، نەك لە لایەن خوای زەمینییەوە، کە مرۆڤ پەرستی تێدا ئاشکرایە... ئەو کاتە ئەو کۆمەڵگەیە دەبێتە پێشانگای بەرزترین سیفاتی ڕۆح و فیکری (مرۆڤایەتی)، بەڵام کاتێك پەیوەندی کۆمەڵگەیەك دەبێتە ڕەگەز و ڕەنگی پێست و نەتەوە و خاك و پەیوەندییەکانی تر، ئاشکراشە، کە ڕەگەزو ڕەنگی پێست و نەتەوە و خاك سیفاتی بەرزی مرۆڤایەتی تێدا دەرناکەوێت... چونکە مرۆڤ بەبێ ڕەگەزو ڕەنگی پێست و نەتەوەو خاك هەر بە مرۆڤ دەمێنێتەوە، بەڵام بە بێ ڕۆح و فیکر بە مرۆڤ نامێنێتەوە. ئەو کاتە - بەپێی سەربەستی ویست و ئیرادەی خۆی- دەسەڵاتی ئەوەی دەبێ عەقیدە و بیر و باوەڕ و فیکرو پرۆگرامی ژیانی خۆی بگۆڕێ، بەڵام خۆ دەسەڵاتی ئەوەی نابێ ڕەنگ و ڕەگەزی خۆی بگۆڕێ. کۆمەڵگەیەکیش خەڵکەکەی لەسەر شتێك کۆببنەوە، کە پەیوەندی بە وویست و ئیرادەی سەربەستی خۆیانەوە هەبێ - خۆیان سەربەست بن لە هەڵبژاردنیدا - ئەوە کۆمەڵگەیەکی پێشکەوتوی شارستانییە. ئەمما ئەو کۆمەڵگەیەی خەڵکەکەی لەسەر شتێکی دەرەوەی ویست و ئیرادەی مرۆڤایەتی خۆیان کۆببنەوە، ئەوە کۆمەڵگەیەکی دواکەوتوە.. یان بەزارەوە ئیسلامییەکە بڵێین: ئەوە (کۆمەڵگەیەکی جاهیلی)یە!

تەنها لە کۆمەڵگەی ئیسلامیدا، عەقیدە دەبێتە پەیوەندی نێوان ئەندامانی کۆمەڵگە، چونکە کۆمەڵگەی ئیسلامی عەقیدەکەی دەبێتە ئەو ڕەگەزنامەیەی، کە ڕەش و سپی و سوور و زەرد، و عەرەبی و ڕۆمی و فارسی و حەبەشی و، هەموو ڕەگەزەکانی تری لە چوارچێوەی یەك نەتەوەدا کۆ دەبێتەوە، کە خوایان(اللە) یەو پەرستنیان تەنها بۆئەوە و، بەرێزترینیان ئەو کەسەیە، کە زۆرتر لە خوا دەترسێ و زۆرتر خۆی لە گوناح دەپارێزێت. هەموو لە وەرگرتنی شەریعەتەکەی خوادا یەکسانن، ئەو یاسا و شەریعەتەی، کە خوا دایناوە، نەك مرۆڤ!

هەروەها کاتێك (مرۆڤایەتی) مرۆڤ لە کۆمەڵدا... دەبێتە بڵندترین نرخ و، کاتێك سیفاتی (مرۆڤایەتی) لە کۆمەڵدا دەبێتە هۆی بایەخ پێدان و ڕێز لێگرتنی مرۆڤ... ئەو کاتە ئەو کۆمەڵگەیە بە پێشکەوتوو شارستانی دادەنرێ... بەڵام کاتێك (مادده) لەهەر شێوەیەکیدا بێت، دەبێتە بڵندترین نرخی تاك، چ لە شێوەی(تیۆر) دابێ وەکو، کە مارکسیزم مێژوو بە مادده لێك دەداتەوە، چ لە شێوەی(بەرهەمی ماددی) دابێ، وەکو لە ئەمەریکاو ئەوروپاو وڵاتەکانی تردا هەیە، کە بەرهەمی ماددی بڵندترین نرخ و هەموو سیفەت و بەهایەکی مرۆڤایەتی لە پێناودا بەخت دەکات...ئەو کۆمەڵگەیە، کۆمەڵگەیەکی دواکەوتووە.... یان بەزاراوە ئیسلامییەکە بڵێین: کۆمەڵگەیەکی جاهیلییە.

کۆمەڵگەی ئیسلامی، کە پێشکەوتوو شارستانییە لە نرخی مادده کەم ناکاتەوە. نە لە شێوەی تیۆردا(بەو ئیعتیبارەی، کە پێکهێنەری ئەم گەردوونەیە، کە تێیدا دەژین و کاری تێ دەکەین و کارمان تێ دەکات) لە شێوەی (بەرهەمی ماددی)دا، چونکە بەرهەمی ماددی لە ڕای کۆمەڵگەی ئیسلامیدا، یەکێکە لەو بنەمایانەی جینشینێتی خوایی پێ دەکرێت لەسەر زەمیندا، بەڵام ئەوەندە هەیە، کە کۆمەڵگەی ئیسلامی ئەو تیۆرو بەرهەمە ماددییە ناکات بە بڵندترین نرخ، کە هەموو سیفەت و بنەمایەکی (مرۆڤ) بکاتە قوربانی. یا ڕێزو سەربەستی تاکی لە پێناودا بەخت بکات. یان هەموو ڕێساو بنەمایەکی (خێزان)ی لەپێناودا بفەوتێنێت. هەروەها بەهاکانی چاکەو پیاوەتی، کە ئیسلام دەیانپارێزێت، بەڵام کۆمەڵگە جاهیلییەکان دەیکەنە قوربانی هێنانە دی و زۆرکردنی بەرهەمی ماددی..

بۆیە کاتێك(ڕەوشتی مرۆڤایەتی)، کە لەسەر(بەهای مرۆڤایەتی) دادەمەزرێت و لە کۆمەڵگەیەکدا بڵاو دەبێتەوە، ئەو کاتە ئەو کۆمەڵگەیە بە پێشکەوتوو شارستانی دەژمێررێت. خووڕەوشتی مرۆڤایەتی و بەهای مرۆڤایەتی، وەنەبێ مەسەلەیەکی ئاڵۆزو تێکچرژاو بن، یان بریتین لە شتێکی گۆڕاوی قابیلی بەرەو پێش چوون(متطور)ی وا، کە لەسەر هیچ حاڵەتێك دابین نەبن و، نەگەڕێنەوە بۆ هیچ سەرچاوەیەك وەکو، کە(سوشیالیزمی زانستی) لە لێکدانەوە ماددیانەکەی مێژوویدا دەیداتە قەڵەم! ئاڕاستەی ئیسلامی ئەو ڕەوشت و بەهایانە گەشە پێ دەدات، کە دەبنە هۆی هاندانی نەش و نماو بەرفراوان و بەهێزبوونی ئەو

تایبەتمەندێتیانەی مرۆڤ، کە لە ئاژەڵی جوێ دەکاتەوە. ئەمەش جیاوازە لەگەڵ ئاڕاستەی تر، کە نرخ و بەها دەداتە ئەو تایبەتمەندێتیانەی، کە لە مرۆڤ و ئاژەڵدا هەن و، تەنها نەش و نماو گەشە بەو لایەنە ئاژەڵیانەی مرۆڤ دەدات!!

کاتێك لەم ڕوانگەوە سەیری باسەکە دەکرێت و بەها دەناسرێت، سنورێکی جێگیرو چەسپاو دەردەکەوێت، کە ناهێڵێت ئەو بنەما ڕەوشتیانە بێ نرخ بکەون و، بکرێنە شتێکی ڕێژەیی و قابیلی گۆڕان وەکو، کە (پێشکەوتوخواز)و (سۆشیالە زانستی)یەکان حاڵی بوون..

ئەو کاتە دەوروبەرو نەریتەکانی کۆمەڵگە، بەها ڕەوشتییەکان دیاری ناکەن، چونکە لە پشت خاڵە ئیختیلافییەکانی دەوروبەر، تەرازوویەکی چەسپاوی نەگۆڕ دەبێ. ئەو کاتە ئەوە نابێ بلێی: ئەوە خووڕەوشت و بەهای (کشت وکاڵییە)و ئەوەشیان هی (پیشەسازی)، یان ئەوەش خووڕەوشت و بەهای (سەرمایەداری) و ئەوەشیان هی(سۆشیالزمی)، یان ئەوەیان خووڕەوشت و بەهای (بورژوازی)یە ئەوەشیان هی (پرۆلیتار)ییە... کە ئەم پێوەرە دەبێ ئیتر ناووترێ دەوروبەرو ئاستی ژیان و سروشتی قۆناغ، ئەو خووڕەوشتانەی هێناوەتە دی! چونکە لە پشت ئەمانەوە، خووڕەوشت و بەهای(مرۆڤانە)پەیدا دەبێت، و بەرامبەریشی خووڕەوشت و بەهای

(ئاژەڵی)، بەزاراوە ئیسلامییە کە بڵێین: ئەو کاتە خووڕەوشت وبەهای (ئیسلامی) دەبێ و، بەرامبەریشی خووڕەوشت و بەهای (جاهیلی).

خووڕەوشت و بەهای ئیسلامی، بڕیار لەسەر(مرۆڤایەتی) ئەو لایەنانەی مرۆڤ دەدات، کە مرۆڤ لە ئاژەڵ جوێ دەکەنەوە. ئەوجا بەردەوام دەبێ لە دروستکردنی و چەسپاندن و پاراستنی ئەو مرۆڤایەتییە لە هەرچی کۆمەڵگەیەکدا بێ، کە ئیسلام سەرپەرشتی دەکات. جا ئیتر ئەو کۆمەڵگەیە لە قۆناغی کشت و کاڵیدا بێت، یان لە قۆناغی پیشەسازیدا، چ لە کۆمەڵگەیەکی خێڵەکی و دەشتەکیدا بێ، کە لەسەر شوانیی دەژین، چ لە کۆمەڵگەیەکی شارستانی دابین بوو دا بێت، یان ئەو کۆمەڵگەیە هەژارو کەم دەرامەت بێت، یان دەوڵەمەندو دەست ڕۆیشتوو. کۆمەڵگە هەر چۆنێك بێت ئیسلام خۆی بەو سیفەتە مرۆڤایەتییانە بەرزی دەکاتەوەو پاسەوانی دەکات. نەبادا دابخزێتەوە بۆ ئاستی ئاژەڵ... چونکە ئەو هێڵەی لە ئیعتبارات و خووڕەوشتەوە بەرەو ژوور هەڵکشاوە تاك و کۆمەڵ لەئاستی ئاژەڵییەوە بەرەو ئاستێکی مرۆڤانە بەرز دەکاتەوە. بە پێچەوانەشەوە ئەگەر ئەو هێڵە - لەگەڵ شارستانێتی ماددەدا - بەرەو خوار درێژ بووەوە ئەوە شارستانێتی نییە! بەڵکو ئەوە دواکەوتنە! یان بەزارەوە ئیسلامییەکە بڵێین: (جاهیلی)یەتە!

کاتێك (خێزان) دەبێتە بنکەی کۆمەڵگە و، لەسەر مەسەلەی (شارەزایی کاروبار)ی نێوان ژن و مێرد دا دەمەزرێ و، کاتێك گرنگترین ئیشی خێزان

دەبێتە پەروەردەکردن و سەرپەرشتیکردنی نەوەی نوێی تازە پێگەیشتوو... ئەو کۆمەڵگەیە پێشکەوتوو شارستانییە... چونکە خێزانی وا - کە تەنها لە ژێر سایەی پرۆگرامی ئیسلامیدا دێتە دی - دەوروبەرێکی دروستکەر پێك دێنێ و گەشە بەو خووڕەوشت و بەها (مرۆڤایەتی) یە دەدات، کە لە بەندی پێشوودا باسمان کرد. ئەمەش لە نەوەی نوێی تازە پێگەیشتوودا دەردەکەوێ، کە ئەستەمە لە هیچ یەکە (وحدە) یەکی تری غەیری خێزاندا دابمەزرێت... ئەمما کاتێك پەیوەندی جنسی (وەکو دەڵێن پەیوەندی جنسی سەربەست)و منداڵ بوونی (غەیرە شەرعی) دەبێتە بنکەی کۆمەڵگە، یان کاتێك پەیوەندی نێوان ژن و مێرد تەنها لەسەر هەواو هەوەس و عاتیفەو ئارەزوی جنسی دادەمەزرێت، لە جیاتی ئەوەی لەسەر بناغەی ئەرکی سەرشان و شارەزایی کاروباری خێزان دابمەزرێت... کاتێك ئیش و کاری ئافرەت دەبێت بە خۆ ڕازاندنەوەو فیتنەی خۆ جوان کردن و سەرنج ڕاکێشانی ئەم و ئەو. کاتێك ئافرەت واز لە ئیشە سەرەکییەکەی خۆی دێنێ، کە بریتییە لە پەروەردەکردن و سەرپەرشتیکردنی نەوەی نوێ، کاتێك ئافرەت کار دەکاتە سەر کۆمەڵگەکە، یان کۆمەڵگەکە کاردەکاتە سەر ئەو، بەوەی دەکرێتە خزمەتچی فڕۆکەو پاپۆڕو ئۆتێلەکان... یان کاتێك هەموو وزەی خۆی لە(بەروبومی ماددی) دا سەرف دەکات، یا لە (پیشەسازی ئامێر دروست کردن) دا، لەجیاتی ئەوەی لە (پیشەسازی مرۆڤ بەرهەم هێنان) دا سەرفی بکات، کە ئەو کاتە بەرهەمی ماددی زۆر بەرێزترو

خۆشەویسترو بەنرختر دەبێ لە (بەرهەمی مرۆڤایەتی)... لە هەر یەك لەو کاتانەدا ئەو کۆمەڵگەیە نموونەی (دواکەوتنی شارستانێتی) دەبێ - ئەگەر بە پێوەری مرۆڤایەتی بپێورێن - ئەو کۆمەڵگەیەش بە پێی زارەوە ئیسلامییەکە، کۆمەڵگەیەکی جاهیلییە !

مەسەلەی خێزان و پەیوەندی نێوان ژن و مێرد، مەسەلەیەکی گرنگ و پێوەرییە، باشترین پێوەری، دیاری کردنی سیفەتی کۆمەڵگەیە، کە ئایا دواکەوتووە یان پێشکەوتووە؟ جاهیلییە یان ئیسلامی؟! چونکە ئەو کۆمەڵگەیەی پەیوەندییەکانی نێوان تاکەکانی دەبێتە خووڕەوشت و بەهای ئاژەڵی، ناکرێ بتوانی کۆمەڵگەی پێشکەوتوو و شارستانی دابمەزرێنێ، با پیشەسازی و ئابووری و زانستیشی هەر سەرکەوتوو بێت! چونکە ئەم پێوەرە کاتێك ڕادەی پێشکەوتنی (مرۆڤایەتی) دەپێوێت هەڵە ناکات !

لە کۆمەڵگا جاهیلییەکانی ئەمڕۆدا مانای (خووڕەوشت)، تەنها لە چەند بوارێکی تەسکدایە بە جۆرێك، کە واز لە هەموو پەیوەندییەك دەهێنرێ، کە (مرۆڤایەتی) لەدیاردە (ئاژەڵ)ییەکان جوێ دەکاتەوە! لەم کۆمەڵگایانەشدا پەیوەندی جنسییە غەیرە شەرعییەکان . تەنانەت پەیوەندییە نامۆ (شاذ)ە کانیش . بە بێ ڕەوشتی و داوێن پیسی و شورەیی دانانرێن... بەڵکو مانای خووڕەوشت تەنها لە مامەڵەی ئابوری و لە سیاسەتدا گیر دەخوات و بەس، تەنانەت ئەویش لە سنوری (بەرژەوەندی دەوڵەت) دایە... بۆ نمونە نەنگ و بێ ئابڕوویەکەی (کریستین کیلەر)و

(پڕۆفیمۆ) ی وەزیری بەریتانی ئینگلیزی، کە لە کۆمەڵگەی ئینگلیزیدا بە شورەیی دانرا، لە لایەنی جنسییەکەیەوە نەبوو، بەڵکو لەبەر ئەوەبوو، کە (کریستین کیلەر) هاوڕێی پاشگری دەریایی ڕوسی (الملحق البحري الروسي)بوو...کە بە کارێکی دژوار (خطر) یان دانا، کە کارتێکردنی زۆرە لە نهێنییەکانی دەوڵەتدا، لەبەر ئەوە بوو کە چۆن ئەو وەزیرە پەیوەندی لەگەڵ ئەو کچە پەیدا کردووە؟! تەنها ئەو لایەنەیان لە مەسەلەکە دەبینی، کە بۆچی وەزیر درۆی لەگەڵ پەرلەمانی ئینگلیزیدا کرد! هەروەها نەنگ و ئابڕو تکانەکانی ئەنجومەنی پیرانی ئەمریکی، و ئابڕو تکانی ئەو فەرمانبەرو سیخوڕە ئینگلیزی و ئەمریکایانەی ڕایان کرد بۆ روسیاو بوونە پەناهێندە... ئەمانە هەموویان وەنەبێ لەبەر لایەنی جنسییەکەیان بە شورەیی و ئابڕو چوون دانرابن، بەڵکو لەبەر ئەوە بوون، کە کارێکی دژواریان کرد بووە سەر نهێنییەکانی دەوڵەت.

نووسەرو ڕۆژنامەگەرو ڕیوایەت نوسی کۆمەڵگەجاهیلییەکان، لێرەو لەوێ، بۆ کچ و ژنە خاوەن مێردەکانیان بڵاو دەکردەوە، کە (سەربەستی) سەرجێیی کردن، شورەیی و ئابڕووچوونی ڕەوشتی نییە، بەڵکو ئابڕوچوونی ڕەوشتی ئەوەیە، کە کوڕێك کچە برادەرەکەی خۆی، وەیان کچێك کوڕە برادەرەکەی خۆی هەڵخەڵەتێنێ، بەوە کە دڵسۆز نەبێ لە خۆشەویستییەکەیدا! هەروەها شورەیی ئەوەیە ژنێکی خاوەن مێرد بەدیار

مێردێکەوە دانیشێت، کە ئارەزوی خۆشەویستی کپ بووە! ئەگەر خۆی بگەڕێ و برادەرێك بدۆزێتەوە و سەر ڕاستانە هەموو لەشی خۆی بداتە دەستی، ئەوە نموونەی سیفەتی چاکییە!... دەیان چیرۆك لە خولگەی ئەم مەسەلانەدا دەگەڕێن و! سەدان تەوجیهاتی هەواڵدان وێنەی کاریکاتێری و نوکتەو گاڵتەبازی هەر لەسەر ئەم مەسەلەیە دادەڕێژرێت!

کۆمەڵگەی وا بەڕای (مرۆڤ) و بەگوێرەی پێوەری هێڵی پێشکەوتنی (مرۆڤایەتی)، کۆمەڵگەیەکی شارستانی نییەو دواکەوتووە.

هێڵی پێشکەوتنی مرۆڤایەتی بەرەو ئاڕاستەی(زەبت کردن) ی ئارەزووە ئاژەڵییەکان دەچێ و، لە چوارچێوەی (خێزان)و لەسەر بناغەی (ئەرکی سەرشان) دادەمەزرێ، تا لەو ڕێگایەوە (کارێکی مرۆڤایەتی) بهێنرێتە دی، کە تەنها لەزەت کردن نەبێتە هەموو مەبەستێك. بەڵکو مەبەست ئامادەکردن و پەروەردەکردنی نەوەیەکی نوێی مرۆڤایەتی بێت، کە لە پاش ئەم نەوەیەی ئێستا بێتە دی و بتوانێ میراتی شارستانێتی (مرۆڤایەتی) بگرێتە دەست. وا بێت بەوانە جوێ بکرێتەوەو سیفەتە مرۆڤایەتییەکانی تێدا بدرەوشێتەوە... ناشکرێ نەوەیەکی وا لە باوەشی خێزانێکدا بێتە دی، کە ئاسایش و دابین بوونی هەست و سۆزی بۆ دابین نەکرابێ، یان خێزانێك لەسەر بناغەی ئەرکی سەرشان و شارەزایی کاروبار دانەمەزرابێ، وا بێت کە هەڵچونی کت و پڕ شلۆقی نەکات... ئەمما لە کۆمەڵگەیەکدا، کە ئەو جۆرە ئاڕاستە و ڕابەرێتییە پیسە ژەهراوییە بهێنێتە دی، کە مانای

خوورەوشت تەنها لە چەند بوارێکی تەسکیدا ما بێ و، وازی لە هەموو ئاداب و ڕەوشتێکی پاکی جنسی هێنا بێ، ناکرێ باوەشی مرۆڤایەتی و پیاوەتی لەو جۆرە کۆمەڵگایانەدا بکرێتەوە...

لەبەر ئەمەیە، کە هەموو خوورەوشت و ئاڕاستە و دەستەبەر کردنێکی ئیسلامی شیاوی مرۆڤە و (ئیسلام خۆی شارستانێتی) دەبێت و، کۆمەڵگەی ئیسلامیش خۆی کۆمەڵگەیەکی پێش کەوتوو شارستانی دەبێت... ئەمەش بەو پێوەرە دەپێورێت، کە هەمیشە نەگۆڕەو هەرگیز تێك ناچێت.

لە کۆتاییدا، کاتێك (مرۆڤ) بە شێوەیەکی ڕاست جێنشینێتی (خوا) دەکات لەسەر زەمیندا. بەوەی کە: پەرستنەکان بۆ خوا تەرخان دەکات، و خۆی لەپەرستنی غەیری خوا ڕزگار دەکات و، تەنها پڕۆگرامەکەی خوا دەچەسپێنێت و، داننانی بەڕاستی و دروستی پڕۆگرامی تری غەیری پڕۆگرامەکەی خوا و، تەنها بەشەریعەتەکەی خوا حوکمی ژیانی خۆی دەکات و، ئینکاری هەموو یاساو شەریعەتێکی تر دەکات... کاتێك لەو خورەوشتەدا دەژی، کە خوا بڕیاری لەسەر داوە و هەموو خورەوشتێکی تر کە خوا پێی ڕازی نییە، دەخاتە لاوە و، پاشان دەکەوێتە بەکارهێنانی ئەمانە بۆ بەرزبوونەوەی ژیان و، دەکەوێتە دەرهێنانی کانزاو ڕزق و ڕۆزیەکانی زەمین، کە خوا پێی بەخشیوە... کاتێك ئەو ڕێسا گەردوونیانەی خوا

کردونی بە مۆرو دەسەڵاتی بەکارهێنانی داوەتە دەست مرۆڤ، بۆ ئەو ماوەیەی خوا دیاری کردووە (کە مرۆڤ پێویستێتی لەچەسپاندنی جێنشینێتییەکەیدا)... واتە کاتێك مرۆڤ بەپێی مەرج و پەیمانی خوایی، جێنشینێتییەکەی بەڕێوە دەبات و، دەکەوێتە هەڵ هێنجانی ڕۆزی لەسەرچاوە زەمینییەکانەوە، کە کەرەستە خاوەکانی زەمین دەکات بەو شتانەی پێویستنی و، پیشەسازییە جۆر بەجۆرەکانی لێ دروست دەکات و، بەکاریان دێنێ بەقەدەر مەودای ئەو شارەزاییەی بە درێژایی مێژوو چنگی کەوتووە... کە ئەمانە دروست دەکات و، دەبێتە (خواویست)ێکی ڕاستەقینەی وا جێنشینیتی خوا بکات لەسەر زەمیندا و، بەو شێوەیە خوا دەپەرستێ... ئەو کاتە مرۆڤ دەبێتە خاوەن شارستانێتییەکی تەواو و، کۆمەڵگەکەشی دەگاتە لوتکەی شارستانێتی... ئەگینا تەنها داهێنانی ماددی لەئیسلامدا پێی ناوترێت شارستانێتی، ئەگەر بشبێت جاهیلییەتی تێکەڵ دەبێت... خوای گەورەش زۆر نمونەی ئەو جۆرە شارستانێتییە خاوەن داهێنانی ماددییەی لە قورئاندا هێناوەتەوە، کە هەموویان لە ڕیزی جاهیلییەت دەژمێررێن، وەك دەربارەی گەلی عاد دەفەرموێ: (أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ * وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ * وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ * فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ * وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ * أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ * وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ) الشعراء/ ١٢٨– ١٣٥ ئەوە ئێوە بۆیە کۆشك و تەلار دەکەن، تا تواناو زانستی خۆتان دەرببڕن و شانازی بەسەریەکدا بکەن؟ ئێوە ئەمانە هەر بە

هەوانتە دروست دەکەن، یان قوللە و قەڵا دروست دەکەن تا تێیاندا بمێننەوە و نەمر بن؟ وا دەزانن نامرن؟ ئێوە وەك بەهێزو پتەون، زۆر دڵڕەقن. کە دەستان وەشاند، زۆر سەخت دەیوەشێنن، دە لە خوا بترسن و بیپەرستن و گوێڕایەڵی فەرمانی من بکەن، کە نێرراوی ئەوم. لەو کەسە بترسن، کە ئەو هەمووەی پێ بەخشیون، کە خۆشتان دەیزانن. مەڕو ماڵات، کوڕو کاڵ، باخ و باخات و، کانیاوی زۆر، من لەوە دەترسێم (ئەگەر بەگوێی نێرراوەکەی خواتان نەکرد) ئازارێکی زۆر بە ژانتان بۆ نازڵ بێ.

دەربارەی گەلی ثەمودیش دەفەرموێ: (أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ * فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ * وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ * فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ* وَلا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ * الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الأَرْضِ وَلا يُصْلِحُونَ) الشعراء/ ١٤٦-١٥٢ بۆ ئێوە وا دەزانن هەروا لێرە بە هێمنی دەمێننەوە؟ (کە گوێڕایەڵی فەرمانی خواش ناکەن) خوا ئەم هەموو نازو نیعمەتەی بەئێوە بەخشیوە، ئەوە باخ و باخات و کانیاوی زۆر و کشت و کاڵ، ئەوە خورما، کە چۆن دەنکە قەسپەکانی گەییوون و هێشوویان بەسەریەکدا کردووە. ئێوە ئەوەتا لەچیا خانوو هەڵدەکۆڵن و زۆر بەزیرەکانە دەیان نەخشێنن، بۆ ئەوەی پێویستیتان پێی بێ. دە لەخوا بترسن و بیپەرستن و گوێڕایەڵی فەرمانی من بکەن، کە نێرراوی خوام. گوێڕایەڵی فەرمانی ئەو سەرکردەو فەرماندانە مەکەن، کە

بەرەو هاوەڵ بۆ خوا بڕیاردانتان دەبەن ئەوانە شەڕخوازی و خراپەکاری دەکەن لەسەر زەمیندا، خۆ چاکەو خێر خوازی ناکەن.

(فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ * فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُواْ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)الأنعام/٤٣-٤٥ واتە: کاتێك ئەوەی کە بۆمان نارد بوون لە بیرخۆیان بردەوە و پشتیان تێکرد، ئینجا بواری هەموو جۆرە شتێکمان بۆ کردنەوە، لە هەرچی شتێك خۆیان حەزبکەن و بیانەوێ، کاتێك پێی دڵخۆش و بەختیار بوون، لە ناکاودا بێ ئەوەی ئاگایان لێ بێ، هەموو شتێکمان لێ گرتنەوە، ئینجا لە هەموو خێرێك رەش بین (مەئیوس) بوون و هیوای ئەوەیان نەما، کە هیچیان دەست بکەوێ. ئاوا ئەو نەتەوەیەی ستەمیان دەکرد تەفرو تونا بوون، سوپاس بۆ خوای هەموو جیهانیان. (... حَتَّىَ إِذَا أَخَذَتِ الأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ...) یونس/٢٤ تا ئەو کاتەی زەمین جوانی و ئاڵ و والآیی خۆی پۆشی، خەڵکەکەی - ئەوانەی کشت وکاڵیان کردبوو لەسەر زەمیندا - وەیان زانی دەتوانن بیدورنەوەو بەرهەمەکەی بکەنەوە، لەپڕ فەرمانمانی لە شەویکدا، یان لە ڕۆژێکدا بۆ چوو، هەمووی وا وشك کرد، دەتووت هەر ئەوەی دوێنێش نییە.

بەڵام ئیسلام وەکو ووتمان ماددە بە بێ نرخ دانانی، بەڵکو ئەم جۆرە پێشکەوتنە - لەژێر سایەی پرۆگرامەکەی خوادا - بە یەکێك لەو نیعمەتانە دەژمێری، کە خوا بەبەندەکانی بەخشیوەو، تا ئەوانیش زیاتر گوێڕایەڵی فەرمانەکانی خوا بکەن، خوا زۆرتر مژدەی پاداشتی چاکەیان دەداتەوە.

(فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا * يُرْسِلِ السَّمَاء عَلَيْكُم مِّدْرَارًا * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا) نوح/١٠-١٢ واتە: نوح سەلامی خوای لێ بێت، دەیفەرموو: پێم ووتن داوای لێ خۆش بوون لە خوای خۆتان بکەن، چونکە خوا زۆر لە گوناهان خۆش دەبێ، ئەوەتا لە ئاسمانەوە بارانێکی زۆرتان بۆ دەبارێنێ، تا زەویەکانتان بە پیت بکات و پاش مردنیان زیندویان بکاتەوە. خوا سامان و کوڕی زۆرتان دەداتێ و، باخ و بێستانی زۆرتان پێ دەبەخشێ و ئاوی زۆرتان بۆ هەڵدەقوڵێنێ و باخ و باخات و ڕوبارتان بۆ دروست دەکات...

(وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُواْ وَاتَّقَواْ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُواْ فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ)الأعراف/٩٦ ئەگەر خەڵکی ناوچەکە باوەڕیان بهێنایەو لە خوابترسانایە، فەرو بەرەکەتێکی زۆرمان پێ دەبەخشین، چ لە ئاسمانەوە چ لەزەمینەوە. بەڵام نیشانەکانی خوایان بەڕاست نەزانی، تەفروتونامان کردن.

گرنگ ئەو ڕێسایەیە، کە ئەو پێشکەوتنە پیشەسازییەی لەسەر دادەمەزرێ، جۆری ئەو خووڕەوشتەیە، کە لە ناو خەڵکیدا بڵاو دەبێتەوە، کە بەهەمویان پێکەوە تایبەتمەندی شارستانێتی (مرۆڤایەتی) دێتە کایەوە.

پاشان ئەو بنکەیەی کۆمەڵگەی ئیسلامی لێوە دەردەچێ و، سروشتی پێکهاتنی ئەندامێتی (التکوین العضوی) سیمایەکی وا دەدەن بەو کۆمەڵگەیە، کە کۆمەڵێکی شێوە تایبەت بێ، بە جۆرێك، کە لەوانەیە هیچ تیۆرێکی بەسەردا نەچەسپێ لەو تیۆرانەی، کە دامەزراندنی کۆمەڵگە جاهیلییەکان و سروشتی پێکهاتنی ئەندامێتی پیلێك دەدەنەوە ..کۆمەڵگەی ئیسلامی سەرەنجامی بزوتنەوە دێتە کایەوە. بزوتنەوەکەشی هەر تێدا بەردەوامە، هەر ئەویشە، کە نرخ و پلەی تاکەکانی خەڵکی پێ دیاری دەکرێ، بە پێی ئەوە پلەیە و ئیش و کاریان بۆ دیاری دەکرێ.

ئەو بزوتنەوەیەی ئەم کۆمەڵگەیەی لێوە دێتەکایەوە، هەر لە سەرەتایەوە لە دەرەوەی سنوری زەمین و لە دەرەوەی سنوری مرۆڤەوە هاتووە... چونکە بریتییە لە عەقیدەیەك، کە لە خواوە بۆ مرۆڤ هاتووە، کە دیدێکی تایبەتیان بەرامبەر بە بوونەوەرو مێژوو، و ژیان خووڕەوشت و ئاوات ئامانج بۆ دادەڕێژێ و، پڕۆگرامێکیشیان بۆ کارکردن بۆ دیاری دەکات، کە ئەم بیروباوەڕەی تێدا بدرەوشێتەوە... ئەو یەکەم پاڵەی لە سەرەتاوە بزوتنەوەکە دروست دەکات، ئەبێ لە دڵ و دەروونی خەڵکەکەوە، یان لە کەرەستەی ئەم گەردوونەوە هەڵقوڵابێ... بەڵکو وەکو

ووتمان، لە دەرەوەی سنوری زەمین و مرۆڤەوە هاتووە... ئەوەش یەکەمین نیشانەی جوێ کردنەوەی سروشت پێکهاتنی کۆمەڵگەی ئیسلامییە.

ئەو بیروباوەڕەی کۆمەڵگەی ئیسلامی لەسەر دادەمەزرێ لەتوخمێکەوە دێ، کە لە دەرەوەی سنوری مرۆڤ و دەرەوەی سنوری گەردوونە ماددییەکەوەیە.

یەکەمین هەنگاوی بزوتنەوەی دامەزراندنی کۆمەڵگەی ئیسلامی و ئیش کردنی (مرۆڤ) بەو توخمە نادیارە دەست پێ دەکات، کە هیچ کەسێك نایەت بە خەیاڵیداو هیچ حسابێکی بۆ دانانی، کە مرۆڤ - لەسەرەتای دەست پێکردنیەوە - دەستی تێدا نەبووە... ئینجا دەکەوێتە کارکردن.

مرۆڤێك باوەڕی بەم عەقیدەیە هێنابێ، کە ئەمیش لەو سەرچاوە نادیارەوە هاتووەو بەڕادەیەکی دیاریکراوی خوایی دەڕوات... کاتێك ئەم مرۆڤە باوەڕ بەم عەقیدەیە دێنێ، هەر بە (حوکمی ئەوە) بوونی کۆمەڵگەی ئیسلامی دەست پێ دەکات. چونکە هیچ کەس نییە، کە ئەم عەقیدەیەی وەرگرت، ئیتر گۆشەگیر بکەوێت و خەریکی خەلوەت کێشان بێت! نەخێر، بەڵکو بەو عەقیدەیەوە دێتە مەیدان... چونکە سروشتی عەقیدەکە وایە... سروشتێکی بزوێنەری زیندووە. ئەو هێزە مەزنەی ئەو عەقیدەیەی خستە ناو ئەو دڵەوە، دەزانێ، کە عەقیدەکەی تێدا مت نابێ، بەڵکو حەتمەن

لەویش تێ دەپەڕێ! ئەو پاڵە زیندووەی ئەم عەقیدەیەی خستە ناو ئەو دڵەوە بەردەوام دەبێ و دەکەوێتە ڕێ.

کاتێك ئەوانەی باوەڕیان بەم عەقیدەیە هێناوە دەبنە سێ کەس، عەقیدەکە پێیان دەڵێ: ئێستا ئێوە کۆمەڵگەیەکن، کۆمەڵگەیەکی ئیسلامی سەربەخۆی لە کۆمەڵگەی جاهیلی دابڕاو، چونکە هێشتا کۆمەڵگەی جاهیلی ئەم عەقیدەیەی ئەوانی وەرنەگرتووە و، خووڕەوشتی ئیسلامیان تێدا بڵاونەبۆتەوە - ئەو خووڕەوشتەی لەوەو پێش باسمان کرد - ئەوکاتە دەوترێ: بەڵێ، کۆمەڵگەی ئیسلامی دروست بووە !

ئەو سێ کەسە دەبنە دە، دەیەکەش دەبێتە سەد، سەدەکەش دەبێتە هەزار، هەزاریش دەبێتە دوازدە هەزار ... ئەو کاتەش بوونی کۆمەڵگەی ئیسلامی دێتەکایەوەو بڕیاری لەسەردەدرێ!

لە ڕێگادا شەڕ لەنێوان کۆمەڵگەی نوێی لەدایك بوو و، کۆمەڵگەی جاهیلیدا بەرپا دەبێت... ئەو کۆمەڵگە نوێیەی، کە لە عەقیدەو بیروباوەڕ، لە خووڕەوشت و ئیعتبارات، لە قەوارەو بوونی خۆیدا لە کۆمەڵگەی جاهیلی جوێ بۆتەوە... ئەگەرچی ئەندامەکانی کۆمەڵگەی نوێ هەر لە کۆمەڵگە جاهیلییەکەوە هاتوون... بزوتنەوەکەش هەر لە خاڵی دەرچوونەوە، تا خاڵی سەلماندنی بوونی خۆ، هێماو سیمایەکی تایبەتی خۆی دەبێ، کە وەك نیشانەیەك وایە، تاکی کۆمەڵگە نوێکەی پێ بناسرێتەوە، کە تازە دروست بووە. هەر تاکێکیش کێش و پلەیەکی دیاری کراوی لە

کۆمەڵگەکەدا - بەپێی ئیعتبارات و تەرازوی ئیسلامی - دەدرێتێ. ئەم کێش و پلەیەش، کە دەیدرێتێ لەلایەن کۆمەڵگەوەیە، بێ ئەوەی خۆی بەچاك بزانێ، یا ئاگاداری بۆ بڵاوکردبێتەوە، کە خۆی چاکە، وەکو لە هەڵبژاردن (انتخابات)ی سیاسیدا دەکرێت، بەڵکو ئەو عەقیدەیەی خۆی هەیەتی و، ئەو خوورەوشتەی لەو و لەکۆمەڵگەکەیدا بڵاو بۆتەوە، وای لێ دەکەن خۆی دەرنەخات و خۆی نەخاتە بەرچاوی ئەوانەی سەرنجیان داوەتێ، لەو دەوروبەرەی خۆیدا چاویان تێ بڕیووە !

چونکە سیفەتی عەقیدەی ئیسلامی و سیفەتی ئەو کۆمەڵگەیەی لێوەی دروست بووە، بریتییە لە (بزوتنەوە) ناهێڵێ کەس خۆی بشارێتەوە، دەبێ هەر یەکێك لە ئەندامەکانی ئەو کۆمەڵگەیە بجوڵێ و، بزوتنەوەی هەبێ: بزوتنەوە لە عەقیدەکەیدا، بزوتنەوە لەخوێنیدا، بزوتنەوە لە کۆمەڵگەکەیدا، بزوتنەوە بۆ پێکهێنانی کۆمەڵگەیەکی یەك پەیکەری لەو جاهیلییەتەی لە دەوروپشتێتی. لەو جاهیلییەتەی هێشتا خڵتەی لە دەروونی ئەم و ئەوانی دەوروپشتیدا ماوە... ئەمەش شەڕێکی ڕۆژانەیە... لە دڵ و دەروونایە... لە ڕەوشتدایە... لە کۆمەڵگەکەشدایە... ئەو شەڕەش بەردەوامە، جیهادیش، تا ڕۆژی دوایی هەر بەردەوامە.

کاتێ بزوتنەوەو لەگەڵ ئاوازی بزوتنەوەکەدا، ڕەوشی هەموو تاکێکی ئەو کۆمەڵگەیە دیاری دەکرێ و، سنور بۆ ئیش و کاری دەکێشرێ و، پێکهێنانی

ئەندامێتی ئەو کۆمەڵگەیە بە گونجانی نێوان تاك و کۆمەڵە ئیش کەرەکانیەوە، بەتەواوی دروست دەبێ. ئیتر ئەندامان هەست دەکەن، کە بزوتنەوەو کۆمەڵگەکەیان بێ یەکتری هەڵناکەن..

ئەم دروست بوون و پێکهاتنە، دوو سیفەتن لە سیفەتەکانی کۆمەڵگەی ئیسلامی، کە بوون و دروست بوون و، سیماوشکڵ و، تەرازووی سیستم و، کاروباری ڕاپەڕاندنی ئەم سیستمە ئیسلامییە دیاری دەکەن و لە سیفاتی کۆمەڵگەی جاهیلی جوێی دەکەنەوە. ئەم دیاردەو ڕواڵەتانەش هەر یەکەیان بۆ خۆیان سەربەخۆن. نابێت بە چەند چەمك و مەفهوماتێکی کۆمەڵایەتی بێگانە چارەسەر بکرێن، یان وەنەبێت بەگوێرەی پڕۆگرامێك دیراسە بکرێن، کە لەگەڵ سروشتی خۆیدا ناگونجێ، یا بە چەند بەندو هەنگاوێك ڕابپەڕێنرێ، کە لەسیستمێکی ترەوە وەرگیرابێت.

کۆمەڵگەی ئیسلامی - وەکو لە پێناسە سەربەخۆکەی خۆماندا دەردەکەوێ، کە بۆ شارستانێتی دەیکەین - بریتی نییە لە وێنەیەکی سافی مێژوویی لەیادگارەکانی ڕابوردودا بۆی بگەڕێین! بەڵکو بریتییە لە داواکاری ئێستاو هیواو ئاواتی دوا ڕۆژ. هەروەها بریتییە لەو هیواو ئاواتەی هەموو مرۆڤایەتی دەتوانی لە (ئەمڕۆ یان سبەینێ) دا چاوی تێببڕێت، تا لە جاهیلەت قوتاری کا... لەو جاهیلییەتەی تێیدا نقووم بووە، جا ئیتر ئەم جاهیلییەتە نەتەوەی پێشکەوتووی پیشەسازی و ئابوری تێدا بێ، یا نەتەوەی هەژار.

ئەو بەهاو خووڕەوشتەی بەشێوەیەکی گشتی دەست نیشانمان کرد، بەهاو خووڕەوشتێکی (مرۆڤایەتی)ن، تەنها لەماوەی (شارستانێتی ئیسلامی) دا نەبێ مرۆڤایەتی بەخۆیەوە نەدیووە (لێرەدا پێویستە ئەوە بڵێین، کە مەبەستمان لە زاراوەی (شارستانێتی ئیسلامی) ئەو شارستانێتییەیە، کە ئەو بەهاو خووڕەوشتەی تێدا هاتبێتە دی، نەك تەنها بریتی بێ لە پێشکەوتنێکی پیشەسازی یان ئابوری، یان زانستی، لە کاتێکدا، کە ئەو کێش وخووڕەوشتە دواکەوتوو بێت).

ئەم بەهاو خووڕەوشتەش وەنەبێت شتێکی (ئایدیالیستی خەیاڵی) بێت، بەڵکو بەهاو خووڕەوشتێکی کردەوەیی واقیعییە و، دەتوانرێ - لە ژێر سایەی چەمك و مەفهومە ڕاستە ئیسلامییەکاندا- بە توانای مرۆڤ بهێنرێتە دی. جا ئیتر لە هەر دەوروبەرێکدا بێت، بێ ئەوەی تەماشای جۆری ژیانی بکرێت، یان تەماشای مەوادی پێشکەوتنی پیشەسازی و ئابوری و زانستی بکرێت. چونکە ئەو بەهاو خووڕەوشتە وەنەبێت لەگەڵ پێشکەوتندا یەکاندگیر نەبنەوە، بەڵکو بە پێچەوانەوە، هەر بە تەرازوی عەقیدەکە دەبێتە هاندەری ئەو پێشکەوتنە و. لە هەمان کاتیشدا وەنەبێ لەو وولاتانەی لەم بوارانەدا هێشتا پێشکەوتو نین، دەسەوسان بوەستێ، چونکە شارستانێتی دەتوانرێت لە هەموو جێیەك و لە هەموو دەوروبەرێك دابمەزرێنرێ . مادام لەسەربناغەی بەهاو خووڕەوشت دابمەزرێت، بەڵام

شێوە ماددییەکەی: ئەوە هەر دەوروبەرێك سەربەستە لەوەدا، کە بە چ شێوەیەك دایدەمەزرێنێ،چونکە هەر دەوروبەرێك ئەو توانایانە بەکاردێنێ، کە لە ناوچەکەیدا هەیە و گەشە بە ناوچەکە دەدات.

کەوا بوو کۆمەڵگەی ئیسلامی - لە لایەن شکڵ وقەوارە و جۆرو چۆنیەتی ژیانی - وێنەیەکی نەگۆڕی مێژوویی نییە، بەڵام بوون و شارستانێتییەکەی پشت بە بەهاو خووڕەوشتێکی مێژوویی نەگۆڕ دەبەستێ... کاتێك دەڵێین (مێژوویی) مەبەستمان لەوە نییە، کە ڕۆژێ لە ڕۆژان، ئەو بەهاو خووڕەوشتە لە مێژودا ناسرا بێت... چونکە خۆ ئەو بەهایە مێژوو دروستی نەکردووە و، سروشتی ئەو کێشە پەیوەندی بە کاتەوە نییە.. ئەمە حەقیقەتێکە و دوای واقیعێکی مرۆڤی و دوای بوونێکی ماددی لەسەرچاوەیەکی خواییەوە بۆ مرۆڤ هاتووە .

هەروەها شارستانێتی ئیسلامی لە پێکهاتنی ماددی و پەیکەری کارگێڕییەکەیدا، لەوانەیە شکڵی جۆر بەجۆر بگرێتە بەر، بەڵام ئەو ئەسڵی بەهاو خووڕەوشتەی لەسەریان دادەمەزرێ، هەر بە نەگۆڕی دەمێنێتەوە، چونکە ئەوانە بنەمای شارستانێتین (کە خواپەرستییە) کۆمەڵە پێك هێنان لەسەر بناغەی پەیوەستی عەقیدە. نرخ و مەزنی مرۆڤایەتی مرۆڤ لە سەرو نرخ و مەزنی ماددەوەیە فەرماندێتی ئەو بەهاو خووڕەوشتەو مرۆڤایەتییەی گەشە بە مرۆڤایەتی مرۆڤ دەدات، نەك بە ئاژەڵییەتییەکەی ڕێزو کەرامەتی خێزان جێنشینێتی خوا لەسەر زەمین بە

پێی مەرج و پەیمانی خوایی. هەروەها حوکم کردن تەنها بە پرۆگرام و شەریعەتەکەی خوا لەئیش و کاری جێنشینێتیدا).

ئەو (شێوەو شکڵ)انەی شارستانێتی ئیسلامی، کە لەسەر ئەم بناغە پتەوو نەگۆڕانە دادەمەزرێن. بێگومان کارتێکردنی بە گوێرەی پێشکەوتنی پیشەسازی و ئابوری و زانستی دەگۆڕێ، چونکە شارستانێتی ئیسلامی لەو دەوروبەرەی، کە خۆی تێیدایەتی چی هەبێ، ئەوە بەکار دێنێت... لەبەر ئەوە ناکرێ، هەر دەبێ شێوەکانی جۆر بەجۆر بن، تا نەرمی و کشانێکی وای هەبێ بتوانێ بچێتە هەموو دەوروبەر و ئاستێکەوە لە چوارچێوەیەکی ئیسلامیدا، تا بتوانێ لەگەڵ بنەماو بەهاو خوورەوشتی ئیسلامیدا بسازێ... ئەم نەرمی و کشانەش، لەشکڵەکانی دەرەوەی شارستانێتیدا، وەنەبێ لەسەر عەقیدەی ئیسلامی، کە شارستانێتی لێوە دروست دەبێت، فەرز کرابێت، بەڵکو ئەمە هەر لە سروشتی خۆیدا هەیە... بەڵام خۆ نەرمی وکشان، بریتی نییە لە یەق کردنەوەو پووکانەوە... نەرمی و کشان شتێکەو، یەق کردنەوەو پووکانەوەش شتێکی تر.

ئیسلام شارستانێتی خۆی لە نێو ڕووتەکانی ناوەڕاستی ئەفریقادا دادەمەزراند، چونکە تەنها بە بوونی ئیسلام لەوێ، ئەو لەشە ڕووتانە دادەپۆشرێن و، خەڵکی دەچنە ناو شارستانێتی پۆشاکەوە، چونکە تەوجیهاتی ڕاستەوخۆی ئیسلامی فێری ئەوەیان دەکات. هەروەها خەڵکی لە

سستی و تەمەڵییەوە دەکەونە چالاکی کارکردن بۆ وەدەست هێنانی گەنجینە و کانزاکانی جیهانی ماددی و، لە قۆناغی هۆز - یان تیرەوگەل –ە وە دەگۆڕێن بۆ قۆناغی نەتەوە. هەروەها لە پەرستنی دارو بەردو گۆشەگیرییەوە دێنە ناو پەرستنی خوای پەروەردگاری جیهانەوە... ئەدی ئەگەر ئەمە شارستانێتی نەبێ، چی شارستانێتییە؟ ئەمە شارستانێتی ئەم دەوروبەرە ڕووتەیە، چونکە ئیعتماد دەکرێتە سەر ئەو تواناو ئیمکانیاتانەی، کە لەو دەوروبەرەدا هەن... بەڵام کاتێك ئیسلام دەچێتە ناو دەوروبەرێکی ترەوە - بەهۆی بەهاو خووڕەوشتە نەگۆڕەکەیەوە - شارستانێتی بە شکڵ و شێوەیەکی تر دادەمەزرێنێت، ئەو کاتەش تواناو ئیمکانیاتی ئەو دەوروبەرە نوێیە بەکار دێنێ و گەشەی پێ دەکات.

دروست بوون ودامەزراندنی شارستانێتی - ئا بەو شێوەیە: بە پێی ڕێبازو پرۆگرامی ئیسلامی- هەرگیز لە پلەیەکی دیاری کراوی پێشکەوتنی پیشەسازی و ئابوری و زانستیدا ناوەستێ.. کە ئیسلام دێتە جێیەك، ئەو پێشکەوتنانە هەن، ئەوەندەی تر بەرەو پێشەوەیان دەبات و ئامانجەکانی بەرزتر دەکاتەوە، ئەگەر ئەو پێشکەوتنانەش نەبوون، ئەوا ئیسلام خۆی دروستیان دەکات و دایاندەمەزرێنێت و دەستە بەری پێگەیشتن و گەشەدارێتییان دەبێت... بەڵام لە هەموو حاڵەتێکدا هەر لەوەدا بە نەگۆڕی دەمێنێتەوە، کە دەبێت هەر لەسەر ئەسڵە نەگۆڕەکان دابمەزرێت، تا کۆمەڵگەی ئیسلامی سیما سەربەخۆکەی خۆی و پێکهاتنە ئەندامێتییەکەی خۆی بمێنێت، کە هەر لە یەکەمین هەنگاوی بزوتنەوەوە

دەردەکەون و کۆمەڵگەی ئیسلامی لە کۆمەڵگە جاهیلییەکان جوێ دەکەنەوە.... ئەمەش ڕێبازێکی خواییە. کێ هەیە ڕێبازی چاکتر لە ڕێبازی خوایی دیاری بکات؟ (صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً) البقرة/ ١٣٨.

ئایدیۆلۆژی و ڕۆشنبیری ئیسلامی

وەکو لە بەشی (لا إِلهَ إلا الله پرۆگرامی ژیانە) دا باسمان کرد، بڕیاری (خواپەرستی) تەنها بۆ خوایە، نیوەی یەکەمی ڕوکنی یەکەمی ئیسلامە، ئەمەش ناوەڕۆکی بڕیاری (لا إِلهَ إلا الله) کەیە و چۆنیەتی وەرگرتنی ئەم پەرستنەش، کە دەبێ لە ڕێگای پێغەمبەرەوە بێ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەشی دووەمی ئەم ڕوکنەیە، ئەمەش ناوەڕۆکی بڕیاری مُحَمَّداً رَسُولُ الله کەیە.

پەرستنی خوا لەوەدا دەردەکەوێ، کە تەنها ئەو بە خوا دابنرێ، چ لە عەقیدەدا بێ، چ لەپەرستن و، چ لە یاساو شەریعەتدا بێ... هەر وەکو لە بەشی ناوبراودا زانیمان: موسوڵمان نابێ وا باوەڕ بکات، کە (خوایەتی) بۆ یەکێکی تری غەیری خوای پەروەردگار دەشێ، نابێ (پەرستن) بۆ یەکێکی تری غەیری خوای پەروەردگار بکات، هەروەها نابێ وا بزانێ، کە (حاکمێتی) بۆ یەکێکی تری غەیری خوای پەروەردگار دروستە.

لەولا ناوەڕۆکی پەرستن و بیروڕاو عەقیدەو دروشم و حاکمیەتمان ڕوون کردووە، لێرەشدا ناوەڕۆکی (حاکمێتی) و پەیوەندی بە (ڕۆشنبیری) یەوە باس دەکەین.

ناوەڕۆکی (حاکمێتی) لە ئایدیۆلۆژی ئیسلامیدا تەنها ئەوەندە نییە، کە دەبێ شەریعەتی یاسایی لە خواوە وەربگیرێت و، هەر حوکمی ئەو ڕابپەڕێنرێت و، تەنها شەریعەتەکەی خوا بچەسپێنرێت. لە ئیسلامدا ناوەڕۆکی(شەریعەت) تەنها لە یاسای شەریعەت و شێوەو ڕژێم و بارو

زروفی حوکمدا ڕاناوەستێ. نەخێر، ناوەڕۆکی (شەریعەت) و ئایدیۆلۆژی ئیسلامی، تەنها ئەم ناوەڕۆکە تەسکەیان نییە.

(شەریعەتی خوایی) هەموو بەندێك دەگرێتەوە، کە خوا بۆ ڕێکخستنی ژیانی مرۆڤایەتی دایناوە، ئەمەش لە بناغەی عەقیدە و، بناغەی حوکمڕانی و، بناغەی خووڕەوشت و، بناغەی زانیاریدا دەردەکەوێ.

هەروەها لە عەقیدەو بیروهۆش و دیددا دەردەکەوێ. بە هەموو بنەماکانی ئایدیۆلۆژییەوە باوەڕکردن بە حەقیقەتی خوایەتی، بە حەقیقەتی گەردوون: دیارو نادیاری، بە حەقیقەتی ژیان: دیارو نادیاری، هەروەها حەقیقەتی مرۆڤ و ئەو پەیوەندیانەی لە نێوان ئەم حەقیقەتانەو هەڵس و کەوتی مرۆڤدا هەیە.

هەروەها لە بارو زروفی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوری و، ئەو بناغانەی لەسەریان دادەمەزرێن، دەردەکەوێ، تا پەرستنی تەواوی بۆ خوای تاك و تەنها تێدا دەربکەوێت. لە یاسادانان‌دا دەردەکەوێت: کە باروزروفێك ڕێك دەخات، ئەوەی، کە بەمانا تەسکەکەی پێی دەڵێن:(شەریعەت) ئەگەرچی لە ڕاستی ناوەڕۆکەکەی و لە ئایدیۆلۆژی ئیسلامیدا وانییە.

لەڕێساکانی خووڕەوشتدا دەردەکەوێت، هەروەها بنەماو نەریت و ئاکارە ڕەوشتییەکاندا دەردەکەوێت، کە لە کۆمەڵگەکەدا بڵاوبوونەتەوە، کە خەڵك وکەل و پەل و ڕووداوەکانی ژیانی کۆمەڵایەتی دەینوێنن.

پاشان لە هەموو لایەنەکانی (زانیاریی) دا دەردەکەوێت. هەروەها لە بناغەی چالاکییە سەربازی و هونەریەکاندا دەردەکەوێت.

ئەم هەموو لایەنانەش هەر دەبێ لە خواوە وەربگیرێت، وەکو، کە حوکمە شەرعییەکان - بە مانا تەسکەکەی - لە خواوە وەردەگیرێن.... چونکە هەردوولایان وەك یەکن .

پاش ئەوەی ئاوا بە پێشەکییەکی کورت ڕونمان کردەوە، ئێستا کەمێك زیاتر مانای (حاکمێتی) بەو مانایەی، کە دەربارەی حوکم و یاسایە، ئاشکرا بوو.

بەڵام مەسەلەی ڕێساکانی خووڕەوشت و ئەو بەهاو هەڵسەنگاندنانە (القیم والتقییم)ی لەکۆمەڵگەدا بڵاون، خەڵکی پێیانەوە پابەندن، هەموی لە عەقیدەوە سەرچاوەیان گرتووە لە ئایدیۆلۆژییەکەوە هاتوون، کە لە کۆمەڵگەکەدا هەیە، هەروەها لەو سەرچاوەیە هەڵقوڵاون، کە عەقیدەی کۆمەڵگەکەی لێوە وەرگیراوە.

بەڵام ئەوەی، کە لێرەدا ئاشکرا نەبێ - تەنانەت لای ئەو کەسانەش، کە ئەم جۆرە باسە ئیسلامیانە دەنووسن - گێڕانەوەی چالاکییە فیکری و هونەرییەکانە بۆ ئایدیۆلۆژی ئیسلامی و سەرچاوە خواییەکەیان.

دەربارەی چالاکییە هونەریەکان کتێبێکی تەواو دەرچووە، باسی ئەم کێشەیە دەکات بەو حسابەی، کە هەموو چالاکییە هونەرییەکان بریتین لە دەربڕینی ئایدۆلۆژی و وەڵام دانەوەو هەڵچونی مرۆڤ، هەروەها بریتین لە دەربڕینی هەست و سۆز بەرامبەر بوونەوەرو ژیان بەو جۆرەی، کە لە دەروونی مرۆڤدا هەستیان پێ دەکرێت.... لەم ڕوانگەیەوەیە، کە ئایدیۆلۆژی ئیسلامی حوکمی هەموو ئەوانە دەکات، کە لە دەروونی موسوڵماندا هەن و، بگرە خۆشی بۆیان دروست دەکات . چونکە ئیسلام هەموو لایەنێکی گەردوون و دەروون و ژیان دەگرێتەوە، هەروەها پەیوەندی ئەمانە بە خوای گەردوون و دەروون و ژیانەوە دەبەستێتەوە بە ئایدیۆلۆژیەکی تایبەتی، کە حەقیقەتی ئەو مرۆڤەو، شوێن پێی لەم گەردوونە و، مەبەست لە بوون و، ئیش و کار و هەڵسەنگاندنی ژیانی دیاری دەکات.... ئەمانەش هەمووی لە ئایدیۆلۆژی ئیسلامیدا هەن، کە ئەویش وەنەبێت تەنها بیرو هۆشێکی فیکری بێ، بەڵکو بیروهۆشێکی

عەقیدەی زیندووی کاریگەری داهێنەری دەسەڵاتدارە بەسەر هەموو چالاکییەکی قەوارەی مرۆڤ.[1]

بەڵام مەسەلەی چالاکییە فیکرییەکان، پێویستە ئەو چالاکییانە بگەڕێنرێتەوە بۆ ئایدیۆلۆژی ئیسلامی و سەرچاوە خواییەکەی، بۆ ئەوەی پەرستنی تەواوی خوای تاك و تەنها بێتەدی، کە دەبێ ئێمە ئەم مەسەلەیە بەتەواوی ڕوون بکەینەوە، چونکەی لای خوێنەران . تەنانەت لای موسوڵمانەکانیش، لەوانەی، کە دەڵێن دەبێ حاکمێتی ویاسادانان تەنها لە دەسەڵاتی خوادا بێ وبەس. شتێکی سەیرو ناساییە.

موسوڵمان ناچارە لە مەسەلەیەکدا، کە پەیوەندی بە حەقیقەتی عەقیدەکەی و بیروباوەڕی گشتی بوونەوەر، یا بە پەرستنەوە، یا بە خووڕەوشت و نەریت و هەڵس و کەوتییەوە، یا پەیوەندی بە بیروڕاو بناغەکانی سیستمی سیاسی، یان کۆمەڵایەتی، یان ئابورییەوە هەبێ، یان پەیوەندی بە هۆی چالاکییە مرۆڤایەتییەکان و بزوتنەوەی مێژووی مرۆڤەوە هەبێ.... ناچارە هەر دەبێ لە سەرچاوەیەکی خواییەوە وەری بگرێت.... ناتوانێ هیچ یەکێك لەمانە لە کەسێکی ترەوە وەربگرێت مەگەر لەو موسوڵمانەوە، کە متمانە بە دین و خواناسی و عەقیدەکەیان دەکات، کە خۆی واقیعی ژیانیان دەبینێ و دەزانێ ڕادەی دینداریان چەندە .

---

[1] کتێبی منهج الفن الاسلامي/محمد قطب .

بەڵام موسوڵمان بۆی هەیە زانیارییە ڕووتەکانی وەك: کیمیا، سروشتناسی، زیندەوەرزانی گەردوونناسی، پزیشکی، پیشەسازی، کشت وکاڵ، ڕێگاکانی کارگێڕی . تەنها لە ڕووی هونەرییەوە، ڕێگا هونەرییەکانی کارکردن، شێوەی شەڕوشۆڕ. لە لایەنی هونەرییەوە و بەس... تا دەگاتە کۆتا چالاکی مرۆڤ، دەتوانێ ئەمانە هەموی لە موسوڵمان و نا موسوڵمانەوە وەربگرێ... ئەگەرچی لە بنەڕەتدا دەبێ کۆمەڵگەی ئیسلامی، کە دروست دەبێ هەوڵی ئەوە بدات هەموو ئەمانەی بێ، چونکە (فەرزی کیفایەن): دەبێ چەند ئەندامێکی کۆمەڵ هەستن بە جێبە جێکردنیان، ئەگینا کۆمەڵگەکە گوناهبار دەبن، چونکە هەموو ئەمانە، یا ئەوەیە خۆیان پەیدایان نەکردووە، یا ئەوەیە بواری گونجاوی وایان نەکردۆتەوە، کە خۆیان تێیدا بژین و فێربن و کاربکەن و بەرهەمی بهێنن... بەڵام تا ئەو کاتەی ئەمانەی تێدا دێتە دی، موسوڵمان بۆی هەیە ئەم زانیارییە ڕووتە و، شێوەی پیادەکردنیان بەکردەوە، لە موسوڵمان و ناموسوڵمانەوە وەربگرێ، یان سوود لە ڕەنج زانینی موسوڵمان و ناموسوڵمان وەربگرێ، یان بواری موسوڵمان و ناموسوڵمان بدات لەو بوارانەدا کار بکەن... چونکە هەر یەك لەمانەی سەرەوە دەکەونە بەر ئەو فەرمودەیەی، کە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ)[1] واتە: خۆتان ژیانی

[1] رواه مسلم.

دونیایی خۆتان باشتر دەزانن، چونکە ئەمانە پەیوەندیان بە پێکهاتنی بیروباوەڕی موسوڵمانەوە نییە، پەیوەندیان بەسەر جۆری لێکدانەوەی ژیان و گەردوون و مرۆڤەوە نییە، هەروەها پەیوەندیان بە بوون و ڕاستی ئیش و، کاریەوە نییە، یان بە جۆری ئەو پەیوەندیانەی بە بوونەوەری دەوروپشتی و بەخوای هەموو گەردوونەوە، هەیەتی یان ئەو پەیوەندیانەی بەو خووڕەوشت و ئاداب و نەریت و هەڵس کەووتەوە نییە، کە لەناو کۆمەڵدا هەن و بوونەتە سیمای کۆمەڵگەکە... مادام ئەو زانستییانە پەیوەندی وایان لەگەڵ ئەمانە نییەو، مادام دژواری لەسەر عەقیدەکە دروست ناکەن، یان کەس لە ئیسلامەوە بۆ جاهیلییەت پاشگەز ناکەنەوە، لەبەر ئەم هۆیانە موسوڵمان دەتوانێ ئەو زانستییانە لە موسوڵمان و ناموسوڵمانەوە وەربگرێ .

بەڵام ئەوەی پەیوەندی بە لێکدانەوەی چالاکییە مرۆڤییەکانەوە هەبێ - چ تاك بێ و چ کۆ - ئەوەی پەیوەندی بە لێکدانەوەی (دەروون) و (بزوتنەوەی مێژووی مرۆڤ)ەوە هەبێ، یان پەیوەندی بە لێکدانەوەی پێکهاتنی ئەم بوونەوەرو دامەزراندنی ژیان و، دروست بوونی مرۆڤ لەلایەن میتافیزیکی پشت سروشتەوە واتە: (لەو لایەنانەی پەیوەندیان بە زانستییە ڕووتەکانەوە وەك کیمیاو پزیشکییەوە نییە) هەر یەك لەمانە، وەك سیستمی یاسایی و بیروباوەڕو ئەو بناغانە وان، کە ژیان و چالاکییەکانی مرۆڤی لەسەر دادەمەزرێ. هەردوکیان پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆیان بەعەقیدەوە هەیە. بۆیە موسوڵمان بۆی نییە لە یەکێکی تری غەیری ئەو

موسوڵمانەوە وەربگرێ، کە خۆی متمانە بە دین و خواناسیەکەیان دەکات، کە دەزانێ ئەو کەسانە هەموو شتێکیان خوا وویستییە، ئەمەش گرنگە، چونکە دەبێ ببێتە هەست و سۆزێك و بە عەقیدەی موسوڵمانەوە بلکێت و، بزانێ، کە ئەمەیە پەرستنی تەواو بۆ خوای تاك و تەنها و، ئەمەشە ناوەڕۆکی (لا إِلهَ إِلا الله مُحَمَّداً رَسُولُ الله).

لەوانەیە موسوڵمانێك تەماشای هەموو شوێنەوارێکی چالاکییە جاهیلییەکان بکات و شارەزای ببێت، بەڵام نەك بۆ ئەوەی خۆی پێ دروست بکات، یان کاروباری خۆی پێ هەڵ بسوڕێنێ، بەڵکو بۆ ئەوەی بزانێ ئەم جاهیلییەتە، تا چ ڕادەیەك لە حەق لایداوە و، تا فێربێ چۆن ئەم لە حەق لادانەی مرۆڤایەتی ڕاست دەکاتەوەو، چۆن دەتوانێ بیگێڕێتەوە بۆ سەرچاوە ڕاستەکانی بنەمای ئایدیۆلۆژی ئیسلامی و، بۆ حەقیقەتی عەقیدەی ئیسلام.

هەموو ئیتیجاهێکی (فەلسەفە) و هەموو ئاڕاستەیەکی(لێکدانەوەی مێژووی مرۆڤ)و هەموو ئاڕاستەیەکی(دەروونناسی)، جگە لەو تێبینیانەی لە لێکدانەوە گشتییەکانەوە وەرنەگیراون، هەموو لێکدانەوەیەکی (خووڕەوشت) هەموو ئاڕاستەیەکی لێکۆڵینەوەی (جیاوازی نێوان دینەکان) و هەموو ئاڕاستەیەکی (لێکدانەوەو ڕێڕەو (مذهب)ە(کۆمەڵایەتییەکان)، جگە لەسەر ژماردن و زانستییە ڕاستەوخۆ

و، شتە بینراو و، ئەنجامە گشتییەکانی، کە لە تەوجیهاتە سەرەکییەکانەوە وەرگیراون، عەقیدەی جاهیلی کاری کردۆتە سەر هەموو ئەم ڕێنماییەو لەکۆن و نوێدا هەموویان لە فیکرەی جاهیلی نائیسلامییەوە وەرگیراون و لەسەر ئایدیۆلۆژییەکی جاهیلی دامەزراون، زۆربەشیان ئەگەر هەمووشیان نەبن لە بناغەی پڕۆگرامەکانیاندا دوژمندارێتییەکی ئاشکرا، یان نهێنی بەرامبەر بە دین بە گشتی و ئیسلام بە تایبەتی، هەیە.

مەسەلەی ئەم جۆرە چالاکییە فیکری و زانیارییانەش! وەك مەسەلەی کیمیاو پزیشکی و گەردووناسی و زیندەوەرزانی نییە، چونکە ئەمانە لە سنوری تاقیکردنەوەی واقیعی و تۆمارکردنی ئەنجامی واقیعیدا دەمێننەوەو، سەر ناکێشن بۆ لێکدانەوەی فەلسەفی بە هەر شێوەیەکی بێت. خۆ ئەگەر سەریان کێشا بۆ ئەوە، وەکو لە داروینیزم دا هەیە لە مەسەلەی سەلماندنی گۆڕانی یەك لەدوای یەکی زیندەوەران و دیراسە کردنییەوە سەر دەکێشێت بۆ ئەوەی بڵێت: پێویست ناکات وا دابنرێت، کە هێزێك هەیە ژیانی دروست کردووە و، پێشی خستووە (گوایە ئەو هێزەش لە دەرەوەی جیهانی سروشتدایە)، کە هیچ بەڵگەیەکیشی نییە لەسەر ئەوەی دەیلێت، مەگەر هەواو هەوەسی خۆی.

موسوڵمان ئەوەندەی بەسە، کە لە خوا ڕاستگۆکەی خۆیەوە ئەو هەموو ڕوونکردنەوانەی دەربارەی ئەمانە بۆ هاتووە... ئەوەندەشی بەسە، کە ئاستی هەوڵدانە لاوازەکەی مرۆڤ لەم بوارانەدا دەبینێت... چ جای

ئەوەی، کە مەسەلەکە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە عەقیدەو بە پەرستنی خوای تاك و تەنهاوە هەیە.

ووتەی(ڕۆشنبیری، کەلەپوری مرۆڤایەتییە)، کە نە نیشتمان و، نە ڕەگەز و نە ئاینێکی تایبەتی هەیە... ووتەیەکی ڕاست و بەجێیە ئەگەر بۆ زانیارییە ڕووتەکان بەکار هات، بەڵام ئەگەر لەوەوە تێپەڕ بێ بۆ لێکدانەوەی ئەنجامی زانستییەکان و بکرێتە جۆرێکی فەلسەفی میتافیزیکیانە، یان بێ بە لێکدانەوەیەکی فەلسەفی دەربارەی مرۆڤ و چالاکی و مێژووی مرۆڤ، یان بێ بە هونەرو ئەدەب و هەموو دەربڕینەکانی تری هەست و سۆز، ئەمە دژوارییەکی گەورەیەو ڕەفز دەکرێت، چونکە لە پشت ئەو ووتەیەوە، تەڵەیەکی جولەکەی جیهانی دانراوە، کە دەیەوێ هەموو بەربەستێك بڕوخێنی .یەکێك لەو بەربەستانەش بگرە یەکەمینیان بەربەستی عەقیدەو بیروباوەڕی خواییە .تا بتوانێ بچێتە ناو لەشە خاوو مەستەکەی جیهانەوە، پاشان بکەوێتە بەکارهێنانی چالاکییە شەیتانییەکانی خۆی، لەپێش هەمووشیانەوە چالاکییە سوودکارەکانیان - النشاط الربوی- و هەموو ڕەنجی مرۆڤایەتی بخەنەدەست خاوەن دەزگاو پرۆژە سامانییە سودخۆرەکانی جولەکەوە.

بەڵام ئیسلام جگە لە زانیارییە ڕووتەکان و پیادە (تطبیق)کردنیان دوو جۆر ڕۆشنبیری دەناسێ:

١- ڕۆشنبیری ئیسلامی، کە لەسەر بناغەی ئایدیۆلۆژی ئیسلامی دروست دەبێ.

٢- ڕۆشنبیری جاهیلی، کە لەسەر گەلێك پڕۆگرام دروست دەبێ، بەڵام ڕێسای هەموویان یەکە... ئەویش ڕێسای دانانی فیکری مرۆڤایەتییە.

ڕۆشنبیری ئیسلامی هەموو بوارێکی چالاکی فیکری و واقیعی مرۆڤ دەگرێتەوە، کە ڕێساو پڕۆگرام و سیفاتی وای تێدایە، کە هەموو کاتێك دەستەبەری چالاکی و زیندوێتییان دەکات.

ئەوەندەش بەسە بزانین، کە ئاڕاستەی تاقیکردنەوە، کە ئێستا ئەوروپا شارستانێتی خۆی لەسەر دامەزراندوە. لەسەرەتاوە لە ئەوروپاوە پەیدا نەبوو، بەڵکو لە زانکۆ ئیسلامییەکانی ئەندەلوس و ڕۆژهەڵاتەوە پەیدا بووە، کە بناغەکەی لەسەر ئایدیۆلۆژی و تەوجیهاتی ئیسلامی دامەزرا بوو، کە گەردوون و سروشتە واقیعییەکەی و ڕزق و ڕۆزی و کانزاکانی پێ لێك دەدایەوە، پاشان ڕاپەڕینی زانستی ئەوروپا ئەم پڕۆگرامەی بە شێوەیەکی سەربەخۆیانە وەرگرت و، بەردەوام نەشونمای پێ کردو گەشەی پێدا. کەچی لەملاوەش جیهانی ئیسلامی وازی لەو ئاڕاستە و ڕێبازی تاقیکردنەوەیە هێنا، چونکە بەرەبەرە لە ئیسلام دوور دەکەووتەوە لەولاوەش پێکهاتنی کۆمەڵگەکەی، بەرەو جۆرێکی نائیسلامی دەڕۆیشت و پەلامارو هەڵمەتی جیهانی خاچ پەرستی و زایۆنیزمیشی هاتەسەر. ئینجا ئەوروپا ڕەگی ئەو پڕۆگرامەی لە ڕۆژهەڵاتی موسوڵمانەوە وەری گرتبوو،

قرتاند! چونکە بە عەقیدەی ئیسلامییەوە بەندبوو، تا بە یەکجاری لە خوا دوری خستەوە. بە تایبەتی لەو کاتەدا، کە لە دەست کەنیسە قوتاری دەبوو. ئەو کەنیسەیەی بەناوی خواوە - بە درۆو دەلەسە - باڵی بەسەر هەموو گەلانی ئەوروپاییدا کێشابوو[1].

بەو جۆرە هەموو بەرهەمی فیکری ئەوروپا - وەکو بەرهەمی فیکری جاهیلی هەموو شوێن و کاتێك -شتێکی تری لێ هاتە کایەوە. بەرهەمێك، کە هەر لە ڕەگەوە لەگەڵ بنەماکانی ئایدیۆلۆژی ئیسلامیدا جیاوازی هەبێ و، لە هەمان کاتیشدا دوژمندارێتییەکی زۆر سەخت و کەللە ڕەقانەی لەگەڵ ئایدیۆلۆژی ئیسلامیدا دروست کرد، کە هەموو موسوڵمانانی ناچار کرد بگەڕێتەوە سەر بنەمای ئایدیۆلۆژییەکەی خۆیان و، ئەگەر توانیان تەنها لە سەرچاوە خواییەکەی خۆیانەوە، وەربگرن، یان لەو موسوڵمانەوە وەربگرن، کە متمانە بە ئایین و خواناسییەکەی دەکەن.

ووتەی (زانستی) لە خاوەن (زانستی) جیایە... ئەگەر دەربارەی ئەو زانیاریانە بێ، کە پەیوەندیان بە عەقیدەوە هەیە و، کار دەکەنە سەر لێکدانەوەی بوون و ژیان و چالاکییە مرۆڤییەکان و بارو زروفی کۆمەڵگە و هەڵس کەوتی و، خووڕەوشت و نەریت و هەرچییەکی تر، کە پەیوەندی بە

[1] بڕوانە بەشی (الفصام النکد) لە کتێبی (المستقبل لهذا الدين)ی نووسەر.

دەروونی مرۆڤ و جم و جوڵییەوە هەیە، ئەوە ئیسلام نە ووتەی وای بیستووەو، نە بە گوێشیدا دەچێت.

ئیسلام ڕێگای موسوڵمان دەدا، کە لە ناموسوڵمانەوە، یا لە موسوڵمانێکی کەم لەخواترسەوە، کیمیا یا سروشتناسی، یا گەردووnناسی، یا پزیشکی، یا پیشەسازی، یا کشت وکاڵی، یا ئیشی کارگێڕی و نووسین ... یا هەرچی زانستییەکی تر هەیە لەو بارەیەوە وەربگرێ، ئەویش لەو کاتانەدا، کە موسوڵمانێکی لە خواترسی چنگ ناکەوێ، ئەو زانستیيانەی لێوە وەربگرێ. وەکو ئەو واقیعەی ئێستای ئەوانەی بە خۆیان دەڵێن: موسوڵمان، کە بە هۆی دوورکەوتنەوەیانەوە لە دین و پڕۆگرام و ئایدیۆلۆژی ئیسلامییەوە دووچاری بوون. کە ئەم هەموو زانیاری و شارەزایی و پسپۆڕیيانەی پێویستە لەو جێنشینێتی پەیدا هەبن. ئیسلام ڕێگا نادا بە موسوڵمانێك بناغەی عەقیدەو بنەمای ئایدیۆلۆژی، تەفسیری قورئان و لێکدانەوەی حەدیس و ڕەوشتی پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، یان پڕۆگرام و مێژوو لێکدانەوەی چالاکییەکانی مرۆڤ یان ڕێڕەوی کۆمەڵگەی، یان سیستمی حوکمی، یان پڕۆگرامی سیاسەتی، یان ئیلهامی هونەرو ئەدەب و دەربڕینەکانی... هتد، لە سەرچاوەیەکی غەیری سەرچاوەی ئیسلامییەوە وەربگرێ، بەڵکو ناهێڵێ موسوڵمان ئەمانەش لە غەیری موسوڵمانێکی لەخواترسەوە وەربگرێ، کە خۆی متمانە بە دین و خواناسینەکەی دەکات، کە لە هەموو کاتێکدا ئەمانە سیمایانن و دەدرەوشێنەوە...

ئەوەی ئێستا وا ئەم چەند دێرانە دەنووسێ[1] مرۆڤێکەو ماوەی چڵ ساڵی ڕەبەق دەیخوێندەوە ئیشی ئەوەڵ و ئەخیری، خوێندنەوەی زۆربەی بوارەکانی زانیاری مرۆڤایەتی بووە... کە نە پسپۆڕ (تخصص)ی خۆی بوو، نە ئارەزوشی وا بوو. پاش ئەو ماوە زۆرە، کە گەڕایەوە سەر سەرچاوەی ئایدیۆلۆژی و عەقیدەکەی خۆی، دەبینێ وا هەرچی ئەو خوێندویەتییەوە شتێکی زۆر زۆر کەمە لە چاو ئەو سەرمایە زۆرەی لە ئایدیۆلۆژییەکەیدا هەیە - دەشبوو وابێ - لەوەش پەشیمان نییە، کە ماوەی چل ساڵی تەمەنی وا سەرف کردووە،چونکە حەقیقەتی جاهیلییەتی ناسی و چاوی بە کەم و کورتی و لەحەق لادان و گرنگی جاهیلییەت کەوت... هەروەها هەڕاڵی و پاڵانتەو خۆ فش کردنەوەی جاهیلییەتی بۆ ڕون بوەوە!! زانی و بە تەواوی دڵنیا بوو، کە نابێ موسوڵمان بتوانێ ئەو دوو سەرچاوەیە لێك بدا و لێیانەوە وەربگرێ!!

لەگەڵ ئەوەشدا وەنەبێ ئەوەی لەو بەندەی سەرەوەدا ووتم، ڕایەکی شەخسی خۆم بووبێ و بیخەمە ڕوو... چونکە مەسەلەکە زۆر زۆر گەورەترە لەوەی ڕای لەسەر بدرێ، لە تەرازوی خواییدا زۆر زۆر لەوە قورسترو دژوارترە، کە موسوڵمان ممتمانە بکاتە سەر ڕای خۆی، بەڵکو ئەوە فەرمایشتی خوای پەروەردگار و پێغەمبەرە نازدارەکەیەتی صَلَّى اللَّهُ

---

[1] سەییدی ڕەحمەتی مەبەستی خۆیەتی (و).

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وا لەو مەسەلەیەدا حوکمی پێ دەکەین و دەگەڕێینەوە سەر فەرمایشتی خواو پێغەمبەرەکە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەك، کە دەبێ ئەو کەسانەی باوەڕیان بە خواو پێغەمبەرەکەی هێناوە، هەر کاتێك، کە ناکۆکی و جیاوازیان لە شتێکدا هاتە ڕێ بگەڕێنەوە بۆ حوکمی ئەو دوو سەرچاوەیە:

خوای گەورە کۆتا ئامانج و هیواو ئاواتی جولەکەو مەسیحییەکان، بە شێوەیەکی گشتی بەرامبەر بە موسوڵمانەکان دەخاتە ڕوو، دەفەرموێ :(وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّاراً حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُواْ وَاصْفَحُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)البقرة/ ١٠٩ واتە: زۆر کەس لە خاوەن کتێبە ئاسمانییەکان پاش ئەوەی، کە ڕاستییان بۆ ئاشکرا بوو - هەر لەبەر حەسوودی و ڕق و کینەی خۆیان - دەیانوویست پاش باوەڕهێنانتان بتانگێڕنەوە سەر کوفر و بتانکەنەوە بە کافر. بەڵام قەیدی نییە لێیان خۆش بن و لێیان ببورن تا خوا فەرمانی خۆی دەنێرێ، خۆ خوا توانای بەسەر هەموو شتێکدا هەیە: (وَلَن تَرْضَى عَنكَ الْيَهُودُ وَلاَ النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءهُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ)البقرة/١٢٠ واتە: هەتا هەتایە نەجوولەکەو نەمەسیحی لێت ڕازی نابن، تا شوێن میللەتی ئەوان نەکەویت. بەڵام تۆ پێیان بڵێ: ڕێنمایی خوا، ڕێنماییە. ئەگەر تۆ شوێن

هەواو هەوەسی ئەوان بکەویت، دوای ئەوەی هەموو زانستییەکت بۆ هاتووە، هیچ سەرپەرشتیارو پشتیوانێکت لەلای خوا نامێنێ.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِن تُطِيعُواْ فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ) آل عمران/١٠٠واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، ئەگەر گوێڕایەڵی دەستەیەك لەوانە بکەن، کە پێش ئێوە کتێبی ئاسمانیان بۆ هاتبوو، پاش ئەوەی باوەڕتان هێناوە، دەتان کەنەوە بەکافر ... (ابو یعلی) لە حەممادەوە ئەویش لە جابرەوە خوا لێیان ڕازی بێت، دەگێڕێتەوە: کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی :(لا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ ، فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا ، وَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ ، وَإِمَّا أَنْ تَكْذِبُوا بِحَقٍّ ، وَإِنَّهُ وَاللَّهِ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلا أَنْ يَتَّبِعَنِي)، واتە: هیچ شتێك لە خاوەن کتێبە ئاسمانییەکان مەپرسن، چونکە ئەوان خۆیان گومڕابوون هەتا هەتایە ناتوانن ڕێنمایی ئێوە بکەن، کە ئێوە پرسیاریان لێ دەکەن، یا ئەوەیە ناحەقێك بە ڕاست دەزانن، یان ئەوەیە ڕاستێك بە درۆ دادەنێن. سوێند بێ بە گەورەیی خوا، ئەگەر موسا زیندوو و، لەنێو ئێوەدا بوایە، بۆی نە بوو، هەر دەبوو شوێن من بکەوێت.

کاتێك خوای گەورە ئامانج و هیواو ئاواتی جولەکەو مەسیحی دەربارەی موسوڵمان بەو شێوە بنەبڕە (القاطع) پیشان دەدات، گەمژەیتییە ئەگەر ساتێك وا گومان بکرێت، کە ئەوانە لەو باسانەدا، کە دەیکەن وویستێکی

پاکیان بووە و هەیە، چ لەوەی پەیوەندی بەعەقیدەی ئیسلامییەوە هەیە، یان بە مێژووی ئیسلامییەوە هەیە، یان لەوەدا، کە تەوجیهی سیستمی کۆمەڵگەی موسوڵمان بکەن، یا لە سیاسەت و ئابوری موسوڵماندا، گێلێتییە وا بزانرێت لە ئامۆژگاری کردنی موسوڵماناندا ڕاستگۆن. یان گوایە مەبەستیان خێرخوازی و ڕێنمایی و ڕێ پیشاندانی موسوڵمانان بێت.... ئەو کەسانەی واگومان دەکەن - دوای ئەوەی خوای گەورە بڕیاری خۆی لەسەر دەرکردن - ئەو کەسانە زۆر گێل و گەوج و گەلحۆو گەوێلْن !!

هەروەها، کە خوا دەفەرموێ :(قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى)بلّی: تەنها ڕێنمایی خوا، ڕێنماییە، ئەو سەرچاوە تەنهایە دیاری دەکات، کە پێویستە موسوڵمان لە هەموو کاروبارێکدا بگەڕێتەوە سەری. دوای ڕێنمایی خواش غەیری گومڕایی و سەرگەردانی نەبێ، هیچیتر نییە. ڕێنماییش لای خوا نەبێت، لای کەسی ترەوە نایەت. ئەو شێوازە کورتەی، کە ئایەتەکەش هێناویتییەوە (قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى) هەر ئەوە دەبەخشێ و، بواری گومان لە ناوەڕۆکی ئەم دەقە قورئانییەدا نییە و لێکدانەوەی ماناکەشی جۆرێکی تری نییە.

هەروەها خوای گەورە بە شێوەیەکی بنەبڕ داوای ئەوە دەکات، کە پشت لەو کەسانە بکرێت، کە گوێیان بە یادو زیکری خوا نەداوەو، هەموو بایەخێکیان بە ژیانی دونیایان داوە، چونکە ئەوانە هیچ نازانن و، لەسەر گومان دەژین. موسوڵمانیش نابێ شوێن گومان بکەوێت مادام ئەو کەسە

تەنها دەربارەی شتە ئاشکراکانی ژیانی دونیا دەزانێت، ئەوە زانستییەکی ڕاستی نییە .(فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّى عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلاَّ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * ذَلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى)النجم/٢٩-٣٠ واتە: گوێ مەدە بەو کەسانەی پشتیان لە یادو زیکری خوا کردووە.، کە ژیانی دونیا نەبێ، هیچی تریان ناوێ. ئەوانە هەر ئەوەندەیان زانستی پێیە، خۆ خوای تۆ دەزانی کێ لە ڕێبازەکەی لایداوەو گومڕابووە، کێ ڕێنمایی وەرگرتووە. (يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ) الروم/٧ واتە: تەنها ڕواڵەتە ئاشکراکەی ژیانی دونیا دەزانن و، ئاگایان لە ڕۆژی دوایی نییە.

ئەو کەسەش، کە لە یادو زیکری خوا بێ ئاگا بێ جگە لە ژیانی دونیا هیچی تری نەوێ - وەکو (زانا) کانی ئەمڕۆ - کە ئەم ڕواڵەتە ئاشکرایانەی دونیا نەبێ هیچی تر نازانن ئەمەش ئەو (زانستی) یە نییە، کە موسوڵمان متمانە بە خاوەنەکەی بکات، و هەموو شتێکی لێوە وەربگرێت، بەڵکو تەنها ئەوەندە دەتوانێت لە سنوری زانستی ماددە ڕووتەکەدا وەربگرێت. نەك تەفسیرو لێکدانەوەی ژیانی گشتی و، دەروون و ئایدیۆلۆژی. هەروەها ئەمە ئەو زانستییە نییە، کە ئایەتەکانی قورئان باسی دەکەن و، ستایشیان بۆ دەکەن، وەك ئایەتی :(قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ)بڵێ: ئایا ئەو کەسانەی دەزانن وەك ئەوانە وان، کە نازانن؟ ئەوە

ئەو زانستییە نییە، کە خوا بە ئایەت ستایشی بکات، وەك، کە هەندێ کەس لەوانەی دەقە قورئانییەکان ڕادەکێشن بۆ غەیری جێگەی خۆی و، بۆ بەڵگەی قسەکانیان دەیهێننەوە !

ئەم پرسیارە لە باسی خواپەرستیدا هاتووە ..کە ئەمە تەواوی دەقەکەیەتی: (أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا الأَلْبَابِ)الزمر/٩ واتە: ئەو کەسەی گوێڕایەڵی فەرمانی خوا دەکات و شەو و ڕۆژ ئیسلامەکەی خوا ڕادەپەڕێنێ و، کڕنووشی بۆ خوا دەبات و، شەو نوێژ دەکات و بەڕۆژ خەریکی پیادەکردنی ئیسلامە، و مەبەستی خوایە، لە سزاو ئازاری ئەو دنیای خوا دەترسێ و دەیەوێ ڕەحمەتی خوای بەسەردا بڕژێت و، لێخۆش بوونی ئەوی دەست بکەوێت. چما ئەوە چاکترە، یان ئەوەی هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دەدات؟ هەرگیز نابێ، ئەو کەسانەی زانان و هەست بەو پڕۆگرامە دەکەن، کە خوا بۆ ژیانی داناوە، لەگەڵ ئەو کەسانەی هیچ نازانن و نەفامن، چون یەك بن؟ ئەمەش ئەو کەسانە هەستی پێ دەکەن، کە بەفام و ژیرن.

بەڵێ ئەو کەسەی وامل کەچی خوایە و، شەونخونی دەکێشێت، کڕنوش دەبات و بە پێوە دەبێ، مەبەستی ڕۆژی دواییە، بەو هیوایەی ڕەحمەتی خوای بەسەردا بڕژێت... ئا ئەو کەسە، ئەوەیە، کە زانستی هەیە و شت دەزانێ...زانستییەکەی ئەو، ئەو زانستییەیە، کە ئەو ئایەتە باسی

دەکات...ئەو زانستییەی، ڕێنمایی دەکات بەرەو لای خوا دەکات... نەك ئەو زانستییەی سروشت و فیترەی مرۆڤ پیس و، وایان لێ دەکات باوەڕیان بەخوا نەمێنێ!

زانست وەنەبی تەنها زانستی عەقیدەو فەرزە ئایینییەکان و حوکمە شەرعییەکان بێ، بەڵکو زانست دەربارەی هەموو شتێك... ئەو زانستییەی دەربارەی ئەو یاسا گەردوونییانەو چۆنێتی بەکارهێنانیان بۆ هێنانە دی جێنشینێتی خوا لەسەر زەوی، ئەو زانستییە هەموو ئەمانە دەگرێتەوە، وەك، کە عەقیدەو فەرزەکان و حوکمە شەرعییەکانیش دەگرێتەوە... بەڵام ئەوەی تریان ئەو زانستییە نییە، کە خوا لە قورئاندا باسی کردوە و ستایشی خاوەنەکانی کردووە، مادام ڕەگی باوەڕهێنانی بە خوا وشك کردوە... چونکە پەیوەستییەکی مەحکەم هەیە لە نێوان ڕێساکانی باوەڕو زانستی گەردووناسی و زیندەوەرزانی و سروشتناسی و کیمیاو زەویناسی (جیۆلۆجی) و هەموو زانستییەکانی تر، هەموویان هەر مرۆڤ دەگەیەنن بە خوا بەو مەرجەی بە هەواو هەوەس بەکارنەهێنرێن بۆ دور لە خوایی. وەکو، کە پرۆگرامی ئەوروپاییەکان، کە . بەداخەوە . لە ڕاپەڕینی زانستیدا بەکاریان هێنا، بە تایبەتی سەرەنجامی ئەو ناکۆکی و تێکچرژانە خراپەی لە مێژووی ئەوروپادا لە نێوان زاناکان و کڵێسەدا ڕوویدا، کە کارتێکردنەکەی کەوتە سەر هەموو پرۆگرامەکانی فیکری ئەوروپایی و شێوازو سروشتی

بیرکردنەوەیان، کە ئەو خڵتە ژەهراویەیان دروست کرد، کە دوژمنداریتی نەك لەگەڵ ئەسڵی بیروباوەڕی کەنیسەو کەنیسە خۆی بکات، بەڵکو لەگەڵ هەموو بیروباوەڕێکی دینیدا بکەن، ئیتر لە هەر بوارێکدا بوایە: لە فەلسەفەی میتافیزیکیدا بوبێ، یان لە لێکۆڵینەوەی زانستییە ڕووتەکان بووبێ .، کە لەڕواڵەتیدا، پەیوەندی بە بابەتی دینەوە نەبوو.[1]

کە بڕیار لەسەر ئەوە درا، کە هەموو پڕۆگرامی ئەوروپا و، بەرهەمی فیکری هەموو بوارەکانی زانینن، لە سەرەتاوە لەسەر بناغەی ئەو خڵتە ژەهراویانە دامەزراون، کە دوژمنداریتی هەموو بناغەیەکی بیروباوەڕی دینی دەکەن، بێگومان دوژمنداریتی ئەو پڕۆگرام و بەرهەمانە زۆر توندو تیژترە بەرامبەر بیروباوەڕی ئیسلامی، ئەویش بە ئەنقەست وا دەکرێ، گەلێ جار ئەوروپا هەرخۆی - بەپێی نەخشەیەکی داڕێژرا و - بە دوی پلانێکدا دەگەڕێ، کە عەقیدەو بیروهۆشە ئیسلامییەکانی پێ بشێوێنێت و، ئینجا ئەو بناغانە هەڵتەکێنێت، کە بنەمای کۆمەڵگەی ئیسلامی لەسەر داڕێژراوە.

لەبەر ئەوە ئەگەر بێ ئاگایانە، لە لێکۆڵینەوەی ئیسلامیدا متمانە بکرێتە سەر پڕۆگرامی فیکری ڕۆژئاوایی و بەرهەمی ئەوروپایی، کارێکی زۆر ناپەسەندو گەلحۆیانەیە. لەبەر ئەوەشە، کە دەبێ بە حەزەرەوە زانستییە ڕووتەکانیشی لێوە وەرگرین - ئەو زانستییانەی، چارمان نییە هەر دەبێ لەو وەختەی ئێستاماندا لە سەرچاوە ڕۆژئاواییەکانەوە وەری بگرین - دەبێ

---

[1] بروانە بەشی (الفصام النكد) لە کتێبی: المستقبل لهذا الدین .

حەزەر لەو سایە فەلسەفیانە بکەین، کە هەنی، چونکە ئەو یاسایانە لە بناغەوە دژی هەموو ئایدیۆلۆژیەکی ئایینین بە گشتی، ئایدیۆلۆژی ئیسلامی بە تایبەتی. هەر تۆزێکیش لەو سایەیە بەسە بۆ ژەهراوی کردنی هەموو سەرچاوە ڕوونە ئیسلامییەکانمان.

باسی چوارەم

ووره بەرزی

شایەتمان هێنان و باوەڕ بوون بە (لا إِلهَ إِلا الله مُحَمَّداً رَسُولُ الله) خاوەنەکەی فێری سەربەرزی و عیزەتی نەفس دەکات، بۆیە خاوەنی (مُعَالِمْ فِي الْطَرِيقِ) لە ژێر ناوی سەربەرزیدا دەڵێ: (وَلاَ تَهِنُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) آل عمران/١٣٩ واتە: کز مەبن و خەفەت مەخۆن، هەر ئێوەن سەرکەوتوو، بە مەرجێ موسوڵمان بن.

یەکەم شت، کە لەم ڕێنماییە قورئانییەوە دێتە خەیاڵی مرۆڤ: کاتی جیهادی چەك و، شەڕ کردنە لە پێناوی خوادا... بەڵام ڕاستی ئەم ڕێنماییەو مەودای ماناکەی زۆر زۆر لەوە زیاترە، کە تەنها ئەو کاتە تاکەی هەبێ، ئەگەر چی ئەو کاتە تاکەش زۆری لێ جوێ دەبێتەوە.

ئەو ڕێنماییە بەرزە بریتییە لە کاتێکی هەمیشەیی، کە دەبێ هەست و سۆزو بیروباوەڕی موسوڵمان بینوێنێ و، لەبەر ڕۆشنایی ئەودا کێش و بەها بۆ هەموو ڕوداوو خووڕەوشت و مرۆڤ وشتێك دابنێ.

بریتیە لەو سەربەرزییەی، کە دەبێ لە دەروونی موسوڵماندا دابین بێ. لە هەمو کات و، بەرامبەر هەموو هەڵوێست باروزروف و هەموو کەسێك و،لە دانانی نرخی هەموو شتێکدا. سەربەرزی بەکێش و نرخی باوەڕ، بەرامبەر هەموو کێش و نرخێکی تر، کە لەسەر بناغەیەکی غەیری بناغەی باوەڕ دادەمەزرێ .

سەربەرزی بەرامبەر هەموو هێزەکانی سەرزەمین، کە لە پرۆگرامی باوەڕ لایانداوە، سەربەرزی بەرامبەر هەموو کێش و نرخی سەرزەمین، کە لە سەرچاوەی باوەڕەوە هەڵ نەهێنجراون. سەربەرزی بەرامبەر هەموو نەریتێکی سەر زەمین، کە باوەڕ نەیهێناونەتە کایەوە، سەربەرزی بەرامبەر هەموو یاسایەکی سەرزەمین، کە باوەڕ داینەڕشتون. سەربەرزی بەرامبەر هەموو بارو زروفێك، کە باوەڕ داینەمەزراندون.

سەربەرزی... لەگەڵ بێ هێزی لەگەڵ ژمارە کەمی... لەگەڵ هەژاری و نەداری... وەکو لەگەڵ بەهێزی و ژمارە زۆری و دەوڵەمەندیدا دەبێ هەبێت.

سەربەرزییەك، کە لە بەردەم هێزە ستەمکارەکان و، نەریتە کۆمەڵایەتییە پووچەڵەکان، و یاسا ناهەموارەکان، و بارو زروفە بۆگەنەکاندا، چۆك دانەدا، ئەو بارو زروفانەی خەڵکی لایان خۆشە، بەڵام پاڵپشتێکی باوەڕی نییە لای موسوڵمانی سەربەرز بێ بایەخ بن...

خۆ ڕاگرتن و وورەبەرزی گەرمەی مەیدانی جیهادی چەك، تەنها کاتێکە لە کاتەکانی ئەو سەربەرزییەی ئەم تەوجیهە خواییە دەیگرێتەوە.

سەربەرزی بە باوەڕهێنان بە خوا، وەنەبێ تەنها ورەیەکی تاك و، حەماسەتێکی پاڵ پێوەنەر و گەرمە تەریقەیەك بێ، بەڵکو بریتییە لەو سەربەرزییەی لەسەر ڕاستییەکی نەبزۆك دادەمەزرێت، کە ئەویش بە

ناخی سروشتی بوونەوەردا ڕۆچووە. ئەو ڕاستییەی بە نەمری لە پشت هێز و، بیروباوەڕی دەوروبەر و، زاراوەی کۆمەڵگە و، پێکناسینی نێوان خەڵکی، ماوەتەوە ئەو ڕاستییە نەمرە هەر دەمێنێ، چونکە بە خوایەکی زیندووەوە بەندە، کە نامرێ..

هەموو کۆمەڵگەیەك نەریتێکی گشتی و، پاڵەپەستۆیەکی توندو، کێشێکی قورس لەسەر شانی ئەو کەسەی دروست دەکات، کە سیمای ئەو کۆمەڵگەیە لەبەر خۆی دادەماڵێ... یان ئەو کەسەی دەیەوێ بەرەنگاری کۆمەڵگەکە بێتەوە، بێ ئەوەی پاڵپشتێکی ئەستوری بێ... ئەو فیکروهۆش و بیروباوەڕانەی لە کۆمەڵگەکەدا بڵاو بوونەتەوە، زەحمەتە یەکێك بتوانێ خۆیان لە دەست قوتار بکات، مەگەر ئەو کەسە خۆی لەسەر حەقیقەتێك جێگیر کرد بێت، کە هەموو فیکرو هۆش و بیروباوەڕێکی لە بەرچاو بچوك بێت و، تەوجیهاتی لەسەرچاوەیەکی بڵندەوە بۆ بێ، کە زۆر گەورەترو بەهێزتر بێ لەو سەرچاوەیەی کۆمەڵگەکەی لێوەی وەردەگرێ.

ئەو کەسەی بەرەنگاری کۆمەڵگەیەك دەکات و، ڕووبەڕووی خوونەریت و، نرخ و کێش و، فیکر و هۆش، و بیروباوەڕ و، لادان و هەڵپەکردنەکەی ڕادەوەستێ، ئەگەر پشتی بەپاڵپشتێکی پتەووە نەدابێ، کە لە خەڵکی بەهێزترو، لە زەمین دابین بووتر و، لە ژیان ئازیزتر بێ، هەست بە کزی و غەریبی دەکات.

بۆیە خوای گەورە موسوڵمان بە تەنہا بەجێ ناهێڵێ و، ناهێڵێت بە هەستی هەتیوانەوە پاڵەپەستۆو قورسایی كێش و كزی و خەفەتی غەریبی توش بێ... بەڵكو لە كات و شوێنی پێویستی خۆیدا، ئەو تەوجیهەی دەداتێ :(وَلاَ تَهِنُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) آل عمران/ ١٣٩.

تا بەرەنگاری كزی و خەفەتەكەی پێ بكات، چونكە كزی و خەفەت، دوو هەستی ڕاستەوخۆن و لەو كاتانەدا، لە دەروونندا دروست دەبن... ئەو كاتە موسوڵمان نەك هەر بە ئارامگرتن و ورە بەرنەدان، بەڵكو بە سەربەرزییەوە ڕوبەڕوی كزی و خەفەتەكە دەبێتەوە، سەربەرزییەك، كە لە لوتكەیەكی بڵندەوە تەماشای هێزی ستەمكارو بیروباوەڕی زۆر و، باروزروفی تێكچڕژاو و، خوونەریتی بەربڵاوو، جەماوەرێكی زۆر دەكات، كە لەسەر گومڕایی كۆبوونەتەوە.

موسوڵمان سەربەرزترین پاڵپشت و سەرچاوەی هەیە، چونكە ئەو هەموو شتێك لە خواوە وەردەگرێ و، لە هەموو شتێكدا دەگەڕێتەوە لای ئەو و، لەسەر پرۆگرامی ئەو دەڕوات، ئیتر زەمین و، خەڵكی چین؟ نرخی ئەو نەریت وخووانە چین، كە لە سەر زەمیندا بڵاوبوونەتەوە؟ ئەو نرخ وكێشە چین، كە خەڵكی بۆ مرۆڤ دادەنێ؟

موسوڵمان بەرزترین بیروباوەڕو ناسكترین هەست و فراوانترین دیدی هەیە بەرامبەر حەقیقەتی بوونەوەر... باوەڕهێنان بە خوای تاك و تەنہا لەو

شێوەیەیدا، کە ئیسلام هێناویێتی، تەواوترین شێوەی زانینی حەقیقەتی گەورەیە. کاتێك ئەم شێوە مەزنە بەو بیروباوەڕو عەقیدەو ڕێڕەوانە دەپێوێ، کە لە ماوەی مێژوودا لەسەر یەکتری کەڵەکە بوون... جا ئایا لە فەلسەفەی کۆن و نوێوە هاتبن، یا کۆتا قۆناغی عەقیدەی بت پەرستەکان و عەقیدەی خاوەن کتێبە ئاسمانییە دەست لێدراوەکان، هێنا بنی، یان ڕێڕەوە ماددییە پووچەکان خزاندبێتیانە ناو چەند مێشکێکەوە... کاتێك ئەو وێنە گەشەدارو جوان و گونجاو و ڕون و ڕێك و پێکەی ئیسلام بەو دروست کراوانە دەپێورێت، گەورەیی و مەزنی عەقیدەی ئیسلامی بۆ دەردەکەوێ. گومان لەوەدا نییە، کە ئەو کەسانەی ئەم زانیاریەیان هەیە سەربەرزترو سەرکەوتووترن.[1]

هەروەها موسوڵمان بەرزترین بیروباوەڕی هەیە، بەرامبەر ئەو پێوەرەی ژیان و ڕووداو، مرۆڤ و شتی تری پێ دەپێورێت... ئەو عەقیدەی لە خواناسین (بەو سیفەتانەی ئیسلام هێناویێتی)و لە ناسینی حەقیقەتی گەورەی گەردوونەوە (نەك لە بواری ناسینی ئەم زەمینە بچکۆلەیەوە) دروست دەبێ... ئەمەیە ئەو عەقیدەیەی، کە دەتوانێ بیروڕایەکی وا دەربارەی نرخ و کێش و هەڵسەنگاندن بە موسوڵمان ببەخشێ، کە زۆر زۆر بەرزترو بە دیقەت تر بێ لەو پێوەرە لاسەنگانەی لە بەردەستی مرۆڤدان، ئەو مرۆڤەی تەنها بەرپێی خۆی دەبینێ، کە لە پێوانی یەك

---

[1] **بڕوانە بەشی (تیە ورکام) لە کتێبی (خصائص التصور الاسلامي ومقوماته).**

نەوەدا، لەسەر یەك پێوەر نامێنێتەوە، بەڵکو هەر لە یەك نەتەوەدا، بگرە لە حوکمی یەك دەرووندا... خێرا خێرا پێوەر دەگۆڕێ.

هەروەها موسوڵمان هەست و ویژدان و خووڕەوشتی زۆر زۆر بەرزن، چونکە عەقیدەکەی لە خوای خاوەن ناوی جوان و سیفەتی نمونەییەوە بۆ هاتووە، لەبەر ئەوە ئەو عەقیدەیە ئیلهامی بڵندی و پاکژی و، خاوێنی و، داوێن پاکی و، لە خواترسان و، چاکەخوازی و، جێنشینێتییەکی پارسەنگی پێ دەبەخشێ، جگە لەوەی ئەو عەقیدەیە هەمیشە پاداشتی ڕۆژی دوایی دەخاتە پێش چاوی ئەو موسوڵمانە... پاداشتی ڕۆژی دوایی..، کە هەموو ناڕەحەتییەکی دونیایی و ئێش و ئازارێك لە بەرامبەریدا ئاسان دەبێ، ویژدان و زەمیری موسوڵمانی پێ دەحەوێتەوە، تەنانەت ئەگەر لە هەموو سامان وخێری دونیایی بێ بەشانە سەر بنێتەوەو ژیانی دونیا بەجێ بهێڵێت، هەر دڵ هێمنەو سرەوتوە، چونکە چاوی لە پاداشتی لای خوا بڕیوە.

هەروەها موسوڵمان بەرزترین سیستم و شەریعەتی هەیە...کاتێك موسوڵمان بە چاوی لێکۆڵینەوەوە دەڕوانێتە هەموو ئەو یاساو ڕێسایانەی مرۆڤایەتی لە کۆن و نوێدا دیونی، کە دەیانپێوی بە سیستم و شەریعەتەکەی خۆی، دەبینێ ئەو سیستمانە لە چاو شەریعەتە پێگەیشتوو و، ڕژێمە تەواوەکەی خۆیدا، وەك گەڕەلاوژێ و گەمەی منداڵان و، پەلهاوێشتنی کوێر وایە...ئەوجا لەو لوتکە بڵندەوە، بە چاوێکی

پڕ بەزەیی و سۆزەوە دەڕوانێتە ئەم مرۆڤایەتییەی گومڕاو نەگبەت و وێڵەو، وا لە دەردەسەری و کەساسیدا مۆنج دەدات...، کە تەماشای پلەی خۆشی دەکات... وا لەو سەربەرزی و لوتکە بڵندەدایە، کە زۆر بەرزترە لەوەی گومڕایی و دەردەسەری بگاتێ.

موسوڵمانانی یەکەمیش ئاوا لەبەردەم ئەو ڕواڵەتە بۆش و هێزە فشەڵ و ئیعتیباری جاهیلییانەدا ڕادەوەستان، کە خەڵکی دەیانپەرستن.

جاهیلییەت وەنەبێ ماوەیەکی مێژوو بێت، بەڵکو بریتییە لەو کاتانەی، کە کۆمەڵگە لە ئیسلام لا دەدات...ئەمەش زۆر دووپات دەبێتەوە. چ لە ڕابوردودا بوو بێن، چ ئێستا ڕوو بدات، چ لە داهاتودا.

موغیرەی کوڕی شوعبەش ئاوا لە ئۆردوگای ڕۆستەمی فەرماندەی بە ناوبانگی فارسدا وەستا، ئاوا بەرامبەر شێوەو باروزروف و کێش و نرخ و بیروباوەڕی جاهیلی دوا...

(ئەبو عثمان النهدی دەگێڕێتەوە کە: کاتێك موغیرە چووە سەر پردەکەو پەڕییەوە، چووە ناو فارسەکان، ئەوانیش دایان نیشاند، ئینجا پرسیان بە ڕۆستەم کرد، کە ئەگەر ڕێی دەدات بێتە لای. هیچ شتێکیان نەگۆڕیبوو، هەموو وەك خۆی مابوو، چونکە بە دەسەڵات و هێزی خۆیان هەڕاڵ ببوون. هەر بە بەرگی خۆیانەوە بوون، کە موغیرەی کوڕی شوعبە چووە لایان، هەموو تاج و پۆشاکە زێڕچنەکانیان لەبەردا بوو. مافور (فەرش)ێکیان لەبەردەم بارەگاکەیاندا ڕاخستبوو، درێژی بەقەدەر ماوەی

تیر هاویشتنێك (غلوه) درێژ بوو واتە: نزیکەی سێ سەد یان چوارسەد هەنگاو دەبوو، دەشبوو لەو پەڕی فەرشەکەوە قسە لەگەڵ ڕۆستەمدا بکرێت. موغیرە هاتە پێشەوە، خۆی و چوار پرچەکەی قژی، ڕۆیشت ڕۆیشت، تا گەیشتە سەر دۆشەك و سەرینەکەی ڕۆستەم و لەسەری دانیشت! ئاڵقە لەگوێکان خێرا پەلاماریانداو بە پاڵ و، تەکان هێنایانە خوارەوە. موغیرە وتی: ئێمە مەگەر بەخەو بە ئێوە بگەیشتینایە، کەچی ئێستا دەبینم ئێوە لە هەموو کەسێك، کە من بینیبێتم گەوج و بێ مێشك ترن. ئێمەی موسڵمان هەموو لەناو خۆماندا یەکسانین، کەس کەس ناچار ناکات بیپەرستێ. وام زانی ئێوەش وەك ئێمە بە تەنگ هۆزو نەتەوەی خۆتانەوە دێن. لە جیاتی ئاوا هەواڵتان بدامایە، باشتر بوو بتان ووتایە، کە هەندێکتان خوای هەندێکی ترتانن. دەزانم ئەمە ئاوا بۆتان سەر ناگرێ، ئێمە ئەوە ناکەین. ئێستاش ئێوە منتان بانگ کردووە نەك من لە خۆمەوە هاتبم. ئەمڕۆش دڵنیا بووم، کە ئەم تەخت و تاراجەتان لە نەماندایە و ئێوە دەیدۆڕێنن و ئێمە بەسەرتاندا زاڵ دەبین، چونکە دەسەڵاتداری لەسەر ئەم خووڕەوشت و لەسەر ئەم ژیری و مێشکانە دانامەزرێت.

ڕوبعی کوڕی عامریش هەر بەو شێوەیە بوو، کە لەگەڵ هەمان ڕۆستەم ودەس و دایەرەیدا ڕەفتاری کرد (پێش دەست پێکردنی شەڕ، سعدی کوڕی

ئەبی وەققاس، ڕوبعی کوڕی عامری نارد بۆ لای ڕۆستەم، کە فەرماندەو سەرۆکی سوپای فارسەکان بوو ڕوبعی چوو .

وا بارەگایان بە سەرین و دۆشەکی ئاوریشمین ڕازاندۆتەوە... یاقوت و مرواری بە نرخ لەبەر ڕۆستەمدا دەدرەوشێتەوەو، تاجێکی لەسەر ناوە... ئیتر هەرچییەکی تری بەنرخ و جوان هەیە پۆشیوێتی، وا لەسەر دۆشەکێکی زێرینیش دانیشتووە، ڕوبعیش هەروا بەو جلە شڕو وڕانەی خۆیەوە، بە سواری ئەسپەکەیەوە خۆی کرد بە ژوردا، هەتا ناڵی ئەسپەکەی لایەکی مافورەکەی شێلا. ئینجا دابەزی و ئەسپەکەی بە سەرینێکەوە بەستەوەو هاتە پێشەوە، چەکەکەشی هەر بەدەستەوە بوو و، کڵاوە جەنگییەکەشی لەسەردا بوو، پێیان ووت: چەکەکەت دانێ ووتی: من خۆم لە خۆمەوە نەهاتوم، بەڵکو ئێوە بە دووتاندا ناردوم، ئەگەر ڕازی دەبن هەروا بەم شێوەم دەمێنمەوە، ئەگینا دەگەڕێمەوە. ڕۆستەم ووتی: لێی گەڕێن با هەر بەو شێوەیەی بێت، ئەوجا ڕوبعی، کە خۆیدا بوو بەسەر ڕمەکەیداو نوکەکەی لە دۆشەکەکە چەقاند بوو... پاشان ڕۆستەم ووتی: چی وای لە ئێوە کرد ئاوا بەو شێوەیە بەرەو ووڵاتی ئێمە بێن ؟ ڕوبعی ووتی: خوا ئێمەی هەڵبژاردووە، تا ئەو کەسانەی . خوا حەز دەکات . لە مرۆڤ پەرستییەوە ڕزگاریان بکەین وبیانخەینە سەر ڕێی پەرستنی خوای تاك ووتەنها، لە تەسك وتاری دونیاوە دەریان بهێنین و بیانخەینە ناو بەرفراوانی دنیاو ڕۆژی دواییەوە، هەروەها تا لە ستەم و زۆرداری دینەکانەوە بیانخەینە نێو دادپەروەری ئیسلامەوە).

باروو زروف دێ و دەگۆڕێ، هەڵوێستی موسوڵمان دەبێتە هەڵوێستی یەكێكی بەزیوی بێ چەك و هێزی ماددی. بەڵام مادام موسوڵمانە، هەست و سۆزی بەردەوام تێی دەگەیێنێ، كە هەر ئەو سەر بەرز و سەربڵندە. بۆیە بە چاوی زاڵ و نەبەزەوە، لە لوتكەی بەرزی و مەزنییەوە تەماشای بەرامبەری دەكات، چونكە دڵنیایە لەوەی ئەم بەزینەش ماوەیەكەو بەسەر دەچێ و باوەڕیش، كە نۆرەی خۆی هەیە، هەر دەبێ بێت... موسوڵمان هەرگیز سەرشۆڕ ناكات، چونكە خەڵكی هەموو دەمرن، بەڵام ئەم شەهید دەبێ. ئەم، كە ئەم سەر زەمینە جێ دێڵێت، بەرەو بەهەشت دەڕوا. بەڵام ئەوان -زۆربەیان- بەرەو دۆزەخ مل دەنێن... جیاوازی نێوان ئەم دوو هەڵوێستەش زۆر زۆرە... موسوڵمان گوێ لە بانگەوازەكەی خوای پەروەردگار دەگرێ، كە دەفەرموێ : (لاَ يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُواْ فِي الْبِلادِ * مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ * لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلاً مِّنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ لِّلأَبْرَارِ)عمران/١٩٦- ١٩٨ واتە: هەوڵدانی سەربەخۆی ئەو كەسانەی باوەڕیان بە خوا نییە، كە بۆ بازرگانی و پارە پەیداكردن دەیدەن، هەڕاڵت نەكات. ئەوە شتێكی كەم و كاتییە. پەناگەی ئەو كەسانە، سەرەنجام دۆزەخەو خراپترین جێیان دەبێ. بەڵام ئەوانەی لە خوای خۆیان دەترسێن، خوا بەهەشتێكی بۆ ئامادە كردوون، كە ڕوباری بەژێردا دەڕوات و، بە نەمری تێیدا دەمێننەوە. ئەمەش سەرەتای بەخێرهاتن كردنیانە، كە

لەلایەن خواوە بۆیان ئامادە دەکری خێرو چاکەی پیاوچاکانیش لەوەدایە، کە لەلای خوایە.

عەقیدەو بیروباوەڕو خووڕەوشت و باروو زروفی نا لەباری وا باڵ دەکێشێ بەسەر کۆمەڵگەدا، کە هەمووی جیاوازیان هەیە لەگەڵ عەقیدەو بیروباوەڕو خووڕەوشت و هەڵس و کەوتی موسوڵمان. بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا ئەو هەستەی لێ جیا نابێتەوە، کە هەر ئەم سەربەرزو سەرکەوتووە و، هەموو ئەوانە لە پلەیەکی نزمدان...بۆیە لە لوتکەی ڕێزو شانازییەوە تەماشای ئەوانە دەکات. هەروەها لە لوتکەی ڕەحمەت و بەزەییەوە دەیانڕوانێنی و حەز بەڕێنماییان دەکات بەرەو ئەو خێرخوازییەی ئەمی تێدایە و، ئەم گەیشتۆتی و، حەز دەکات بەرزیان بکاتەوە بۆ ئەو ئاسۆ ڕوناکەی ئەمی تێدا دەژی.

بەدکاری و ناهەقی، کە لە کۆمەڵگەدا تەشەنە دەکات و ئەهلی باتڵ، کە باڵ بەسەر کۆمەڵگەدا دەکێشن، دەنگ بەرزدەکەنەوە و پەڕی کلک و باڵیان گیڤ دەکەنەوە، خەرمانەی مەزنی و پیرۆزی بە دەوریاندا دەکێشرێت، کە دوکەڵی دووڕویی ڕۆشنایی چاوو بینایی دەگرێ و، ناهێڵێت ڕووی ڕەش و کردەوەی بەدو خراپەکارییەکانیان ببینرێن لەوکاتانەدا موسوڵمان لە لوتکەی بڵندی و مەزنی باوەڕو پلەی خۆیەوە، دەڕوانێتە ئەو بەدکارییە فشەڵە، سەیری ئەو جەماوەرە هەڵخەڵەتاوەی دەوروپشتی دەکات... بەڵام کز نابێ و، خەفەت ناخوا و، سوور بوونی لەسەر ئەو ڕاستپەروەرییەی

لەسەری پەروەردە بووە، کەم نابێتەوە و، باوەڕو ئیلتزامی بە پرۆگرامەکەی، کە شوێنی کەوتووە، لەق نابێ و ناجمێ. حەزو ئارەزووشی کز نابێ لەوەی، کە هەر بە هیوایە ئەو گومڕاو فریودراوانە ڕێنمایی بکات و بەرەو مێرگوزاری باوەڕ بیانهێنێت.

کۆمەڵگە لە هەواوهەوەسی داخزێنەری خۆیدا نقوم دەبێ، بە لیتەو قوڕاوی زۆنکاوەکەیدا ڕۆدەچێت، کەچی وادەزانی خۆی لە کۆت و زنجیر قوتار کردووە و ئازادەو ڕادەبوێری! پەیدا کردنی پارەو نانی حەڵاڵ دەکەوێتە کۆڵی شێرەوە و، ڕابواردنی بێ تاوان دەبێ لەچاوی ماردا دەربهێنرێت... زۆلکاو و زۆنگاوی کۆمەڵگە بە جۆرێك شێلو دەبێ، لە قەوزەو قوڕو لیتاو زیاتر، ڕونی تێدا بەدی ناکرێت... بەڵام موسوڵمان لە لوتکەی بەرزو بڵندی خۆیەوە دەڕوانێتە ئەوانەی وا لە لیتاوی بنی زەلکاودا نقوم دەبن و تەماشای خۆی دەکات، وا بە تەنها ماوەتەوە، بەڵام کزنابێ و خەفەت ناخوا و، نایەت بە خەیاڵیدا جلە پاکژو خاوێنەکانی خۆی داکەنێ، وەك وان خۆ لە قوڕا و لیتاو باوێ... بە تایبەتی، کە دڵنیاشە لەوەی، هەر ئەم سەربەرز و بڵندە، چونکە لە قوڵایی ناخیدا لەزەت وتامی باوەڕ دەچێژێ و لە دڵدا هێمنەو ڕادەبوێرێ.

بەڵێ ئاوا موسوڵمان، کە باوەشی بە دیینەکەیدا کردووە، وەك ئەوە وایە باوەشی بە کورە پشکۆی ئاگردا کردبێ... لە کۆمەڵگەیەکدا، کە دوورە لە

دین، لە چاکە، لە خووڕەوشتی پاك و بەرز، لە بایەخدانی بەڕێز، لە هەرچی شتێك، کە جوان و پاکژو خاوێنە... لە کاتێکدا، کە زۆربەی کۆمەڵگەکەش گاڵتە بە هەڵوێستی ئەم دەکەن، توانج دەگرنە بیروباوەڕی بە هەڵس کەوت و خووڕەوشتە پاکەکەی پێدەکەنن! بەڵام موسوڵمان کز نابێ، کە ئەو لەو لوتکە بەرزو بڵندەوە دەڕوانێتە ئەوانەی وا گاڵتە بەم دەکەن و تیرو توانجی تێ دەگرن و، پێی پێدەکەنن. هەڵوێستی ئەمیش وەکو یەکێك لە کاروانچیانی کاروانی باوەڕ وایە، کە لە پێش ئەمدا بە ڕێگای دوری ڕوناکی ژیاندا ڕۆیشتوون.... هەڵوێستی حەزرەتی نوح سەلامی خوای لێ بێت : (إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ) هود/٣٨ واتە: ئەگەر ئێوە گاڵتە بەئێمە دەکەن، لە ڕاستیدا ئێمە گاڵتە بە ئێوە دەکەین، ئێستاش وەکو ئێوە گاڵتەمان پێ دەکەن، گاڵتەتان پێ دەکەینەوە، چونکە موسوڵمان مەنزڵی کۆتایی کاروانی باوەڕ و، مەنزڵی کۆتایی کاروانی بەد بەختی کافرانی چاولێیە، هەر یەکیان لەو ئایەتەدا دەبینێ کەخوا دەفەرموێ :

(إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُواْ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ * وَإِذَا مَرُّواْ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ * وَإِذَا انقَلَبُواْ إِلَى أَهْلِهِمُ انقَلَبُواْ فَكِهِينَ * وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاء لَضَالُّونَ * وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ * فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُواْ مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ * عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ * هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ)الطففين/٢٩-٣٦ واتە: تاوانباران بەوانە پێ دەکەنین، کە باوەڕیان

هێناوە. کاتی پێیان دەگەیشتن چاویان لە یەکتری دادەگرت - وەکو نهێنییەکی ناوخۆیان بێ، وتا موسوڵمانەکان تەریق ببنەوەو شەرمیان بەخۆبێ- ، کە دەشگەڕانەوە ناو کۆمەڵەی خۆیان زۆر بەوە کەیف دڵخۆش دەبوون، کە گاڵتەیان بە موسوڵمانان کردووە. ئەگەر موسوڵمانەکانیان ببینیایە، دەیانووت: ئا ئەمانەن گومڕاو سەرلێ شێواو -وەنەبێ ئەمانەش بە چاودێر دانرا بن بەسەر موسوڵمانەوە - ئینجا خوا دەفەرموێ: ئەمڕۆ - لە ڕۆژی دواییدا - موسوڵمانەکانیش، ئەوانەی باوەڕیان بە خوا هێنا بوو بە کافرەکان پێ دەکەنن، خۆشیان وان لەسەر جێی حەسانەوەی خۆیانەوە دەڕواننە ڕووی خوا. ئینجا خوا دەپرسێ: ئایا کافرەکان پاداشتی ئەوەیان وەرگرت، کە دەیانکرد؟!

هەر لە کۆنەوە خوا لە قورئانی پیرۆزدا، قسەی کافرەکانی بۆ ئێمە گێڕاوەتەوە، کە بە موسوڵمانەکانیان دەووت:

(وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا)مريم/٧٣ واتە: ئەگەر ئایەتەکانی ئێمەیان لا بخوێنرایەتەوە، کافرەکان بەو کەسانەیان دەووت، کە باوەڕیان هێنا بوو: کۆمەڵی چ لایەکمان پلەوپایەی بەرزترە؟ کۆڕو یانەی کاممان چاکترە؟

چ لایەك؟ کۆڕی کام لایان چاکترە؟ بە هەواو فیزو لە خۆبایی بووەکان، کە باوەڕیان بە موحەممەد نەهێناوە؟ یان هەژارەکانی دەوروپشتی؟ کۆڕی

کامیان؟ نەزری کوڕی حارب و عەمرۆی کوڕی هیشام و وەلیدی کوڕی موغیرەو ئەبو سوفیانی کوڕی حەرب؟ یان بیلال و عەممارو سوهەیب وخەبباب؟!

(بۆچی ئەگەر ئەو بانگەوازەی موحەممەد بڵاوی دەکردەوە، ئەگەر باش بوایە، شوێن کەوتوەکانی ئەوانە دەبوون؟ ئەوانەی، کە نە دەسەڵاتیان لە نێو قوڕەیشدا هەیە، و دژواریش دروست دەکەن بۆی؟ کە لە خانویەکی نزمی لا داخوراوی وەکو خانووەکەی (ئەرقەم)دا کۆ دەبوونەوە، بەرهەڵستی کەرانیشی ئەوانەی کۆشکی ڕازاوەی(دار الندوة) بوون، کە خاوەنی پلەو پایەو دەسەڵات و سامان بوون؟!) .

ئەمە هەڵسەنگاندنی سەر زەمینە... هەڵسەنگاندنی ئەو کەسانەیە، کە ئاسۆ بڵندەکان نابینن، ئەوانەش لە هەمووکات و شوێنێکدا هەن... ئەمەش حیکمەتێکی خوایە، کە عەقیدەکەی دوورە لە هەموو ڕواڵەتێکی ڕازاوەی سواغ دراوی درۆو دەلەسەی هەراڵ کەر... حیکمەتی خوای گەورەیە، کە ئەو عەقیدەیە هیچ پلەوپایەو سامان و ناوێکی پێوە نیە، خەڵکی بۆ خۆی پێ ڕاکێشێت... نە خزمایەتی حاکم و کاربەدەستانی نە هیوای دەسەڵاتداری، نە ختوکەدان و بزواندنی هەواو هەوەس... بەڵکو لە جێی ئەوانە هەوڵ و تێکۆشان و ناڕەحەتی و جیهادو شەهید بوونە!! تا ئەو کەسەی، کە دەیەوێ بێتە ڕێزەوە، هەر لە سەرەتاوە دڵنیا بێت، کە لەبەر ڕەزامەندی خوا دێت و بەس... مەبەستی هیواو پاداشتی خەڵکی نییە،

چاوەڕوانی ئەوە نییە دەستی لە (شتێك)گیر بێت! ئەو کەسەی مەبەستی تەماع و سوودو بەرژەوەندییە، با خۆی هەر لێی دورە پەرێز بگرێت، هەر کەسێ هیوای خۆڕازاندنەوەو ڕواڵەتی سواغ دراوی درۆزنە، با هەر دور کەوێتەوە. هەر کەسێ ئامانجی سامان و ڕابواردنە، با قەرەی نەکەوێ و خۆی نەکات بە خاوەنی! ئیعتیباراتی خەڵکی چ کێش و نرخێکیان دەبێ، ئەگەر لە تەرازوی خواییدا سوك بوون.

موسوڵمان عەقیدەو بیروباوەڕو بەهای لە خەڵکییەوە وەرنەگرتووە، تا هەوڵ بدات ڕێزی خەڵکی دەست بکەوێ، بەڵکو لە خوای خەڵکییەوە وەری گرتووە، کە ئەمەشی بەسە موسوڵمان ئەمانەی لە ئارەزوو هەواو هەوەسی خەڵکییەوە، وەرنەگرتووە، تا لەگەڵ ئارەزوو هەواو هەوەسی ئەواندا، بەرزو نزم و لارو وێر بێت، موسوڵمان ئەمانەی لەم جیهانە دیاری کراوەوە وەرنەگرتووە، ئیتر چۆن ئەو موسوڵمانە لە دەروونیدا هەست بە کزی دەکات، یان لە دڵی خۆیدا خەفەت دەخوا، کە ئەو پەیوەندە بە خوای خەڵك و تەرازووی ڕاستپەروەری و سەرچاوەکانی بوون هەڵدەسەنگێنێ و، نرخی دەداتێ، ئیتر پێوەرو بەهاو مەدح و سەنای خەڵکی چییە؟!

موسوڵمان لەسەر حەقە... لە حەقیش بترازێ گومڕاییە... با ئەو گومڕاییەش دەسەڵاتی هەبێ، باڕازاوەو ڕواڵەتی بریسکەداریشی هەبێت، با کۆمەڵەو جەماوەریشی هەبێ... ئەمانە هیچیان هیچ لە حەق ناگۆڕن...

مادام ئەم موسوڵمانەو لەسەر حەقە، ئیتر هەرچی لە حەق بترازێت گومڕایی و سەرگەردانییە.

موسوڵمانیش -کە باوەڕی بە خوا هەیە - ناکرێ گومڕایی و سەرگەردانی هەڵبژێری و حەق بخاتە لاوە. نابێ هیچ کاتێك حەق بە گومڕایی بگۆڕێتەوە، هەرچەند گومڕایی ڕواڵەتی جۆراوجۆری هەبێ و ئاڵاواڵا بنوێنێ و، ئەمیش باروزروفی نا هەمواری یەك بە دووی یەکدا بێن! (رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ * رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لاَّ رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللّهَ لاَ يُخْلِفُ الْمِيعَادَ) آل عمران/ ٨ -٩ واتە: خوایە دوای ئەوەی ڕێنماییت کردین دڵمان لەسەر ڕێبازی ڕاستیی سارد مەکەرەوە، ڕەحمەت و بەزەیی خۆتمان پێ ببەخشە، چونکە بە ڕاستی تۆ بەخشندەییت، خوایە تۆ هەموو خەڵکی لە ڕۆژێکدا کۆ دەکەیتەوە، کە گومان لە هاتن و حەقیقەتیدا نییە، خوای گەورە بەڵێن ناشکێنێت.

بەم شێوەیە ئەوەی ویستمان بیخەینە پێش چاو لە مامۆستا سەییدی ڕەحمەتییەوە، وەرمان گرت. ئەگەرچی زۆریش بوو، بەڵام قەیدی نییە، چونکە پێویست بوو، چونکە بزوتنەوەکانی ئەم سەردەمەی ئێستامان زیاتر پێویستیان بە زانینی ناوەرۆکی شایەتمان هەیە.

زاناکانمان - وەك چۆن زۆر کتێبیان دەربارەی باوەڕو لقەکانی باوەڕ نوسیوە، کە هەموویان هەر دەربارەی شوێنەوارو ئاسەواری شایەتمانن - هەر بەو شێوەیەش زۆریان کتێب لەسەر بەرهەم و کارتێکردنی شایەتمان

نوسیوه. بگره هەرچییان دەربارەی خوا بەیەكناسی و شەرع و سۆفیگەری نوسیوه لە ڕاستیدا هەر بریتی بووه لەلێكدانەوەو ڕاڤەكردنی ووشەكانی شایەتمان و، كاریگەریيان لەسەر دڵ و دەروون و پارسەنگ پەروەردەكردنی موسوڵمان. مرۆڤیش تا بە تەواوی شارەزای هەموو دەقەكانی قورئان و حەدیس نەبێت و بە تەواوی لێیان حاڵی نەبێت و نەزانێت ئەم ئەحكامانە چۆن لەو دەقانەوە وەرگیراون، نازانێت شوێنەوارو كارتێكردنی ناوەڕۆكی شایەتمانەكە چییەو چەندە؟! ئەوەندەی هێناشمانەوە لەسەر ئەم باسە، بەسە بۆ هەر كەسێك سەرنجی دا بێت، كە هەر خاڵێكمان لە لایەنێكی كاریگەری شایەتمانەكەوە وەرگرتوە..

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ

مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا

وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

الجاثية: ١٨

بەشی سێیەم

چی پێچەوانەی شایەتمانە

زۆر کەس لەوەدا بە هەڵەدا دەچن، کە گوایە هەر کەس شایەتمانی هێنا، یان ناوو نازناوو لەقەبێکی ئیسلامی لە خۆی نا، ئیتر بە هیچ شێوەیەك لە ئیسلام ناچێتە دەرەوە!! بەڵام هەڵەنگوتن و سەرسم دانە!! چونکە زۆر شت هەیە، ئەگەر موسوڵمانێك بیان کات، یان بیانڵێ، پێی لە ئیسلام دەچێتە دەرەوە، بەو دەربڕینەی، کە پێچەوانەی شایەتمان ڕەفتاری نواندوە... بۆیە شارەزا بوون لەم باسە زۆر پێویستە، زۆر جار و زۆر موسوڵمان هەن، یان بە نەزانی، یان بە گێلێتی ئاسان دەکەونە ناو کوفرەوەو هەر واش نازانن، کە گوناحێکیان کرد بێت!! یان موسوڵمانی وا هەیە کابرایەکی مورتەد دەکاتە سەرپەرشتیاری خۆی و واش نازانێت، کە پێچەوانەی شایەتمانەکەی جوڵاوەتەوە، یان وا دەزانێ کافر بوونی ئەو، زیان بە ئایین و دینداری ئەم ناگەیێنێت! ئەمەش وا نییە... لەبەر ئەوە وا هەندێك لەو هەڵوێستانە دێنینەوە، کە پێچەوانەی شایەتمانن، گەرچی ناتوانین - بێگومان -لێرەدا هەموو هەڵوێستێك و هەم بە بەڵگەوە باس بکەین، ئەوە کتێبی تایبەتی خۆی هەیە، بەڵام ئەوەی، کە بە پێویستی دەزانین و وا هەست دەکەین زۆر موسوڵمان لێیان بێ ئاگا بوون، ئەوانە باس دەکەین:

١- پشت بە غەیری خوا بەستن: واتە ئیعتیماد کردنە سەر غەیری خوای پەروەردگار، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَعَلَى اللّهِ فَتَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) المائدة/٢٣ واتە: پشت بە خوا ببەستن، ئەگەر ڕاست دەکەن و موسوڵمانن... لەمەوە ئەوە ڕون دەبێتەوە، کە مادام موسوڵمانین بۆمان نییە پشت بە غەیری خوا ببەستین. یان: (وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ)التوبة/٢٥ واتە: ڕۆژی حونەین، کە زۆری ژمارەی خۆتان سەرسام و هەڕاڵی کردن[١] کەچی هیچ سوودێکی نەبوو بۆتان! ئەو سەر زەمینە پان و پۆڕەتان لێ هاتەوە یەك و سەری دنیاتان لێ هاتەوە یەك!.

ئەمە لە ناوەڕۆکی (لا إِلهَ إِلا اللّٰه)دا دەردەکەوێت، چونکە وەکو دیمان ئاسودەیی و هێمنی لە کەناری پشت بە خوا بەستن و یاد کردنی ئەودا دەست دەکەوێت ...

پشت بە خوا بەستن، مانای پشتێن کردنەوەو واز لە کار کردن نییە بەو بەهانەی پشت بە خوا بەستراوە!! نا، چونکە خوای گەورە دوو فەرمانی بە ئێمەی موسوڵمان کردوە: فەرمانی پێداوین، کە کار بکەین، فەرمانیشی

[١] ژمارەیان دوازدە هەزارکەس بوو بۆیە پێیان دەفەرموێ: موعجیب بوون بە زۆری ژمارەی جەنگاوەرەکانتان. (و)

پێداوین، کە پشت بە کارەکەی خۆمان نەبەستین... فەرمانی پێداوین کاسبی بکەین، فەرمانیشی پێداوین، کە باوەڕمان بە وە هەبێت، کە تەنها خوا ڕزق و ڕۆزیدەرە... فەرمانی پێداوین، کە ئامێرو تفاقی شەڕ ئامادە کەین، بەڵام فەرمانیشی پێداوین، کە یەقینمان هەبێت، کە سەرکەوتن هەر لە لایەن خواوەیەو ئەو دەیبەخشێت... فەرمانی پێداوین، دەرمان بۆ چارەسەری نەخۆشیەکانمان بەکار بهێنین، فەرمانیشی پێداوین، کە بیرو ئیعتیقادمان وا نەبێت، کە دەرمانەکە بۆ خۆی چاکمان دەکاتەوە! فەرمانی پێداوین، کە هەموو هۆیەك بۆ سەرکەوتنی کارەکانمان بگرینە بەر، فەرمانیشی پێداوین، کە ئیعتماد بکەینە سەر خوای گەورە لە وەدەست هێنانی سەرکەوتندا... جا هەر کەسێك هەموو هۆکاری ئەنجامدانی کارێکی ئامادە کرد، بەڵام لە کارەکەیدا پشتی بە خوا نەبەست، ئەوە یەکێك لە فەرمانەکانی شکاندوە. هەر کەسێکیش پشتی بە خوا بەست بێئەوەی هۆکارەکانی ئەنجامدان و سەرکەوتنی کارەکەی ئامادە بکات، ئەوە ئەویش فەرمانێکی بەجێ نەهێناوەو، کە فەرمانی دووەمە..

جیاوازی نێوان کافر و موسوڵمان لێرەدا دەردەکەوێت، کافر هەموو تواناو ڕەنجێکی دەخاتە گەڕ، موسوڵمانیش وەکو ئەو هەموو تواناو ڕەنجێکی دەخاتە گەڕ، بەڵام کافرەکە ئیعتیماد دەکاتە سەر ڕەنجەکەی خۆی، موسوڵمانەکەش ئیعتیماد دەکاتە سەر خوای خاوەنی.

کەوا بوو پشت بەستن بە هۆو لە خوا غافڵ بوون گوناحە، باوەڕ بوون بەوەی، کە هۆکار بەسە بۆ سەرکەوتن، ئەمە پەیوەندی بە پشت بە خوا بەستنەوە نییە: شیرکە... پێچەوانەی شایەتمانەکەیە، چونکە بە درۆ خستنەوەی دەیان ئایەتی قورئانە، کە لە هەمویاندا زانست و توانا و ویستی خوا دەردەکەوێت، وەك: (وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللّهَ رَمَى)الأنفال/١٧ واتە: تیرەکە تۆ نەتدەهاویشت، کە دەتهاوێشت، خوا بوو دەیهاویشت. (وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللّهِ)الأنفال/١٠ سەرکەوتن تەنها لە لایەن خواوەیە .(إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ)الذاريات/٥٨ تەنها خوا ڕۆزی دەرەوو هەر ئەویش خاوەن هێزی کاریگەرە. (وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ)الشعراء/٨٠، کە نەخۆشیش کەوتم ئەو چاکم دەکاتەوە. (أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء)الحج/٦٣ نابینیت خوا لە ئاسمانەوە ئاوی ناردۆتە خوارەوە؟!

کەوا بوو دەبێت باوەڕمان بەو هۆکارانە هەبێت، کە خوا لەم گەردوونەدا دایناون، دەبێت باوەڕمان بەوە هەبێت، کە تەنها خوای گەورە کردگارو بکەری هەموو شتێکە: (اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ)الزمر/٦٢خوا کردگاری هەمو شتێکە. ئەو کەسەی ئینکاری هۆکان بکات و نرخیان نەداتێ، کوفری کردوە، ئەوی هەمو نرخ و بەهایەك بە هۆکارەکان دەدات و بەس، ئەوە هاوەڵی بۆ خوا پەیدا کردوە...

٢- دان بەوە دا نەنان، کە هەرچی نازو نیعمەتێك هەیە، ئەوی دیارەو ئەوی پەنهانە، زۆرە یان کەم، هەست پێکراوە یان هەست پێنەکراو، هەموی هەر لە خواوەن، ئەگەر فەزڵی خوا نەبێت ئەمانەش نابن... لە لێکۆڵینەوەی (لا إلهَ إلا الله)کەدا ئەوەمان تێبینی کرد، کە تەنها خوای پەروەردگار نیعمەت بەخشە.. ئەم مانایە بەوە زیاتر دەچەسپێت، کە دان بنێین بەوەدا، کە هەرچی توشمان دێت لە خواوەیە، تەنها ئەو پێمان دەبەخشێت و ئەویش وەریدەگرێتەوە، مافی خۆشیەتی لە بەخشین و وەرگرتنەوەیدا، ئەو ئێمەی پێ تاقی دەکاتەوە :(وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ)ابراهیم/٣٤ واتە: ئەگەر نیعمەتەکانی خوا بژمێرن، بۆتان لە ژمارە نایەن، بەڵام مرۆڤ خۆی زۆر ستەم پیشەو کوفرانە بژێرە! (أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ)لقمان/٢٠ واتە: ئایا نابینن خوا هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە بۆ ئێوەی ژێر دەست کردوە، نیعمەتی دیارو نادیاری خۆی بەسەرتاندا ڕشتوە، کەسانی وا هەن، کە بێ ئەوەی دەربارەی خوای گەورە هیچ زانیاریەکیان هەبێت، کەوتونەتە موجادەلەو دەمەوەری !!

* (إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ

الْفَرِحِينَ * وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ* قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ)٧٦-٧٨ واتە: قاروون لە قەومی موسا بوو، دەستدرێژی کردە سەر قەومەکەی خۆی، ئەوەندەمان ماڵ و سامان دابویە، کە کلیلی گەنجینەو قاسەکانی، کۆمەڵێکی زۆر بەخۆو بازو ئەستوور، بە زەحمەت بۆیان هەڵ نەدەگیرا!، پیاو ماقوڵانی قەومەکەی پێیان دەووت: دڵ بە ماڵ و سامانت خۆش مەکە، پێی هەڕاڵ(مەغرور) مەبە خوا ئەو کەسانەی خۆش ناوێت، کە بە ماڵ و سامانی دنیاوە خۆ با دەدەن و مەغرور دەبن پێی، با مەبەستت لە بەکار هێنانی ئەوەی، کە خوا پێی داویت ڕۆژی قیامەت بێت، دنیاشت ئەوەندە لە هۆشدا بێت، کە لە بیرت نەچێتەوە! چاکەش بکە هەر وەکو، کە خوای گەورە چاکەی لەگەڵدا کردویت. خوا خراپەکاری خۆش ناوێت. ئەویش ووتی: ئەوەی دەستم کەوتووە ئازایەتی خۆمە، لە زانیاری و کارامەیی خۆمەوەیە! بۆچی نازانێت، کە خوای گەورە لە نەتەوەو قەومەکانی پێشوو کەسانی وای بە فەتارەت دا، کە زۆر لەم بەهێزترو خاوەن دەسەڵاتتر بوون! خاوەن شوێن کەوتوی زۆرتریش بوون، ئێستا لە تاوانباران ناپرسرێتەوە چیان کرد (هەڵ دەگیرێت بۆ قیامەتیان)..

* هەروەها دەفەرموێ: (وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ)التغابن/١١ هەر کەس باوەڕ بهێنێت، ڕێنمایی دڵی دەکرێت ..

* (فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ) العنكبوت/٦٥ واتە: کە سواری پاپۆڕو کەشتی دەریا دەبن، زۆر خواویستانەو لە ناخەوە لە خوا دەپاڕێنەوە و ڕوی تێدەکەن، کەچی، کە ڕزگاریشیان دەکات و بە سەلامەتی دەیانگەیێنێتە کەناری ئەمان، دیسان هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دەدەن !!

* (فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ . قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَى عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ . فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَؤُلَاء سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ . أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ)الزمر٤٩-٥١ واتە: مرۆڤ هەر، کە زیانێکی پێ دەگات هاناو هاوار بۆ ئێمە دێنێت! کەچی هەر بەوەندەی نیعمەتێکمان پێ بەخشی، دەڵێ: من بە هۆی زانیاری خۆمەوە ئەمەم دەست کەوتووە! نازانێت ئەوە ماددەی تاقی کردنەوەیەتی و خراوەتە بەردەستی، ئیتر هەر وایە زۆربەیان پەی بەوە نابەن و نازانن، زۆری تریش پێش ئەوان وای ووت، کەچی هەموو ئەوەی پەیدایان کرد دادێکی نەدان و کردەوە بەدو خراپەکانیان هاتەوە ڕێیان! هەروەها ئەو

کەسانەشیان، کە ستەمیان دەکرد دەرئەنجامی کارە ناپەسەندەکانیان دێتەوە پێشیان و حەتمەن دەرەقەتی نایەنەوەو ناشتوانن خوٚی لێ بدزنەوە. مەگەر ئەوانە نازانن، کە خوای گەورە روٚزی و بەرەکەتی خوٚی بەسەر ئەو کەسانەدا دەرێژێت، کە خوٚی دەیەوێن، لەو کەسانەشی دەگرێتەوە، کە نایەوێت پێیان ببەخشێت، ئەمانەش بەڵگەن بوٚ کەسانێك، کە باوەڕ دەهێنن...

* (لَا يَسْأَمُ الْإِنسَانُ مِن دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُوسٌ قَنُوطٌ . وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِن بَعْدِ ضَرَّاء مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِندَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ . وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاء عَرِيضٍ) فُصِّلَتْ/ ٤٩-٥٠ واتە: مروٚڤ لە پاڕانەوەو هانا بردن بوٚ خوای گەورە وەڕس نابێت، کەچی، کە ناخوٚشیەکی دێتە ڕێ ڕەش بین و هیوا بڕاو دەبێت! ئەگەر ڕەحمەتی خوٚمانی بەسەردا بڕێژینەوە - دوای ئەوەی، کە ناڕەحەتی و دەردەسەری هاتە ڕێ - لەسەر ئەوە دڵنیا دەبێ، کە ئەمە ئازایەتی خوٚیەتی و لە بلیمەتی خوٚیەوەیە، کە توانیوێتی کێشەکانی چارەسەر کات! دەڵێ: من خوٚم شایانی ئەوەم، بوٚ قیامەتیشی دەڵێ: بڕوا ناکەم زیندو بوونەوە هەبێت!! گەر گەڕانەوە بوٚ لای خوا هەبێت و زیندو بکرێینەوە، لای ئەویش هەر چاکەو خێرم دەست

دەکەوێت! بێگومان ئەوانەی، کە بێ باوەڕ بوون، ئێمە ئەوانەیان هەموو بە ڕوودا دەدەینەوەو لە ژان و سزای سەختیان پێ دەچێژین. زۆر مرۆڤ هەن، کە نازو نیعمەتی پێ دەبەخشین پشت هەڵ دەکات و یاخی دەبێت، خۆی بە زل دێتە پێش چاوو دوور لە خواویستی دەژی!

هەر بەوەندەش دوچاری نارەحەتیەکیش دێت، بە کوڵ و دڵ دەکەوێتەوە ئاهو نزۆڵەی پاڕانەوە !!

* (وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ * ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ * لِيَكْفُرُواْ بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُواْ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ) النحل/٥٣-٥٥ واتە: هەرچی نیعمەتێکتان هەیە هەر لە خواوە بۆتان دیاری کراوە، کەچی هەر، کە نارەحەتی و پشێویەکتان دێتە ڕێ هاوارتان لێ هەڵ دەستێت و پەنا دەبەنەوە بەر خوا! هەر بەوەندەش، کە نارەحەتیەکەی لەسەر نەهێشتن، هەندێکتان دەکەونە هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دان! چونکە دەیانەوێت بە کوفرانە بژێری، سپڵەیی خۆیان دەرخەن!! ڕابوێرن بە کەیفی خۆتان، دوایی دەزانن چیتان دێتەوە ڕێ.

* (هَذَا مِن فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ) النمل/٤٠ ئەمە فەزڵ و بەخششی خوای گەورەی خۆمەو ویستی وایە تاقیم کاتەوە پێیان، کە ئایا شوکرانە بژێرم، یان کوفرانە بژێر؟

٣- هەروەها لەوانەی پێچەوانەی شایەتمان دەبنەوە كاركردنە بۆ غەیری خوای گەورەو كاركردن بە ناوی غەیری خوای گەورەوە. بەڵگەی ئەمەش ئەوەیە كە خوای گەورە دەفەرموێ:

(* قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لاَ شَرِيكَ لَهُ ..)

الأنعام/١٦٢-١٦٣بڵێ: من نوێژو پەرستن و ژیان و مردنم، هەر بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە، كە بە هیچ شێوەیەك هاوەڵی نییە .

هەروەها ئەم حوكمە لەوەوە وەردەگرین، كە دەڵێین: (**لَا مَعْبُودَ بِحَقٍ الَّا الله**: هیچ پەرستراوێك نییە، كە بە حەقیقەت شایانی پەرستن بێت، جگە لە خوای گەورە) پەرستنیش هەر نوێژو ڕۆژوو زەكات و حەج نییە، بەڵكو هەموو كارێكە، كە لەبەر خاتری خوا ئەنجام دەدرێت، هەر كارێكیش لەبەر غەیری خوای گەورە بكرێت، شیركەو هاوەڵ بۆ خوا پەیدا كردنە... هاوەڵ بۆ خوا بریار دان زۆر شێوازی هەیە:

أ- ئەگەر موسوڵمان نەتەوایەتی كردە ڕێبازو ئامانج و، هەموو گوفتارو كردارێكی بۆ هێنانە دی، ئامانجی نەتەوایەتی تەرخان كرد! وەك ئەوەی بۆ ڕێبازی نەتەوایەتی ببێتە سەربازو لە پێناوی ئامانجی، ئەودا بجەنگێت، یان بانگەوازی قەومی هەڵگرێت و خەڵكی بۆ بانگهێشت بكات. یان ڕەگەز پەرستی بنوێنێت، ئەمانە هەموی شیركن و هاوەڵ بۆ خوا پەیدا كردنن،

چونکە خوای گەورە فەرمانی بەوە داوە، کە تەنها بەرنامەکەی ئەو بگیرێتە بەرو ڕێبازی پێغەمبەران بکرێتە ڕێبازی خەبات و ڕەنجدان هەر بۆ سەرخستنی ئایینەکەی ئەو بدرێت و، جەنگیش بۆ بەرز کردنەوەی ووشەی خواو لەبەر خاتری خوا بکرێت و بەس... ئێمە کاتێك هەموو ئەمانە لەبەر خاتری خوا ئەنجام دەدەین، مانای وایە خزمەتی گەل و نەتەوەی خۆمانمان کردوە، بە پێچەوانەشەوە ئەگەر لێ گەڕێن خەڵکانێکی کافرو مورتەد گەل و نەتەوەی ئێمە بەرەو هەڵدێری کوفرو بێ دینی پەلکێش کەن، تا بە کافری دەژین و بەکافری دەمرن، مانای وایە دژی گەل و نەتەوەی خۆمان وەستاوینەتەوەو، بەرژەوەندیەکانیمان خستۆتە دەست خەڵکێکی ئاڵقە لە گوێ ی کوفرو بەکرێ گیراوی ئەملاولا... ئەمە جگە لەوەی موسوڵمان بە دیدو بوون و بەرژەوەندی خۆی و نەتەوەکەیەوە، بە خوا وویستی و بەرنامەی ئیسلامەکەیەوە پەیوەستەو بەس، ڕەزامەندی خوای گەورە لەمەدایە، نەك لە نەتەوەگەرێتی جاهیلی.

ب- کار کردن بۆ نیشتمان پەروەرێتی، ئەمیش هەر شیرکەو هاوەڵ پەیدا کردنە بۆ خوای پەروەردگار، چونکە موسوڵمان بەو ئەندازەیەوە بە ووڵاتێکەوە بەندە، کە خەڵکەکەی بە موسوڵمانێتی ملکەچی ئایینی خوا بوبن و بەرنامەی ئەو ڕاپەڕێنن، ئەو کاتەش کار کردن بۆ خاك و نەتەوەو ووڵات کار کردن دەبێت بۆ خوا... ئەگەر ووڵات و نیشتمان بوو بە قیبلەو ڕووی هەموو کارێك لەو کراو نیەت لەبەر خاتری خوا نەما، ئەوە هەر شیرکەکەیەو هاوەڵ بۆ خوا پەیدا کردنەکەی جاهیلییە، خوای گەورە

ڕەخنەو گازاندەی لە نەفامی و نەزانی ئەو كەسانە گرتووە، كە بە بەهانەی خۆبەستنەوەوە بە خاك و وولاتێكەوە فەرمانی خوایان فەرامۆش كرد! وەك دەفەرموێ: (وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُواْ أَنفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُواْ مِن دِيَارِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلاَّ قَلِيلٌ مِّنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُواْ مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا) النساء/٦٦ واتە: ئەگەر ئێمە لەسەر ئەو كەسانەی، كە حوكمی تاغووت ڕادەپەڕێنن فەرزمان بكردایە، كە نیشتمانەكەیان جێ بهێڵن و كۆچ بكەن، دەستەیەكی كەمیان نەبێت، كەسیان نەیاندەكرد! ئەگەر ئەو دووڕوانە ملكەچی و گوێ ڕایەڵی ئەو ڕێنماییانەی ئێمە ببوونایە، كە ئامۆژگاریان پێ كرابوو، حەتمەن چاكتر بوو بۆیان و پتەوترو جێ پێ قایمتر دەبوون .

نابێت بەرز كردنەوەی ئاڵای نیشتمانی و پەروەردەی نیشتمانی و یەكێتی نیشتمانی و خەباتی نیشتمانی بكرێتە تەرازوو پارسەنگی كارو كردەوەو، جموجوڵی خەڵكی پێ بكێشرێت... ئەگەر كرا ئەوە شیرك ئەنجامدانە، ئەوە هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دانە... ئەمما ئەگەر باوەڕ هێنان بە خواو ڕاپەڕاندنی فەرمانی خوایی بووە تەرازوو و مەحەكی پارسەنگی و كارو كردەوە و مەسەلەیەك هاتە پێش، كە خزمەتی وولات و نیشتمان دەكات و دژایەتی لەگەڵ ئیسلامەكەدا ناكات، دەشێت هەوڵی بۆ بدەین، چونكە لەم كاتانەدا، نەك هەر قبوڵە، بەڵكو بە خواپەرستیش دادەنرێت ...

ج - ئیش کردن لە پێناوی مرۆڤ و مرۆڤایەتی: ئەمەش شیرك و هاوەڵ بۆ خوا بڕیاردانە، چونکە دور خستنەوەی مرۆڤە لە خوا، کە دەبێت مرۆڤ هەمیشە ڕووی چاوو دڵی لەو بێت و ئەو بپەرستێت (بە مانا بەرفراوانەکەی پەرستن).

هەروەها دروشمی زانست بۆ زانست شیرکە ... دروشمی هونەر بۆ هونەر شیرکە.. ئەدەب بۆ ئەدەب شیرکە ...هەروەها هەر دروشمێکی تر، کە مرۆڤ لە خواویستی دور بخاتەوەو بەرنامەو ئایینی خوای پێ بگۆڕێت ...

٤- بڕیاری ڕەهای یاساو ڕێسا دارشتن بدرێت بە هەر کەسێك شیرکە:
چونکە ئەمە مافی خوایەو بەس... هەر کەسێك ئەم مافە (مافی حەڵاڵ کردن و حەرام کردن) بۆ خۆی زەوت کات، یان بە یەکێکی تری ببەخشێت، یان بۆ یەکێکی تری بە ڕەوا بزانێت، پێی کافر دەبێت، چونکە خوای پەوەردگار دەفەرموێ :(أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ)الأعراف/٥٤ خەڵق کردن و فەرمان دەرکردن هەر هی خوایەو بەس.(إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ) الأنعام/٥٧ حوکم تەنها حوکمی خوایەو بەس .

* (اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ) التوبة/٣١ حیبرو ڕاهیب (پیاوانی ئایینی دیان و جولەکە)کانی خۆیان کردبوو بە خواو لە جێی خوای پەروەردگار دایاننابوون .

ئەم حوکمە ئەوەش دەگرێتەوە، کە پێی دەڵێن (دیموکراسی)، چونکە دیموکراسی بریتییە لە سەرجەمی ڕای زۆربەی ئەندامانی ئەنجومەن (پەرلەمان). ئاشکراشە، کە ئەم ئەندامانەن، کە یاساو ڕێسا دادەڕێژن، هیچ دەسەڵاتێکی تر - جگە لە دەسەڵاتی دەستور - لەسەرو دەسەڵاتی ئەمانەوە نییە، گەرچی دەستوریش هەر کەسانی تری وەکو ئەمان، ئەندامی پەرلەمانێکی پێشوتر بوون و ئەو یاساو ڕێسایانەیان دارشتووە. کەوا بوو مادام هەر گەڕایەوە سەر بیرو ڕاو بۆچونی هەندێ مرۆڤ، هەر شیرکەو هەر هاوەڵ بۆ خوا بڕیار دانە، چونکە مافی بە حەڵاڵ دانان و بە حەرام دانانی تێدا دراوەتە دەست غەیری خوای پەروەردگار... لە ئیسلامدا شێوەیەکی ڕاستتر و پەسەند هەیە، کە نەدەمانخاتە ناو گێژاوی شیرکەوە، نە بیر جەمانیشمان دەکات، ئەویش پێکهێنانی ئەنجومەنی ڕاوێژکاری (مجلس الشوری)ایە، ئەندامانی ئەم ئەنجومەنە بە ڕێسا شەرعیەکانی خوای گەورەوە دەبەسترێنەوە، بۆیان نییە لە دەقەکانی قورئان و فەرمودە لادەن، جا ئیتر ئەمانە بە ڕێگاکانی هەڵبژاردن هاتونەتە سەرەوە، یان بە تەعین، گرنگ ئەوەیە پابەندن بە کۆمەڵێك یاساو ڕێساوە، کە ئوممەتەکەش پێشتر زانیوێتی چین، ئەمما لەو مەسەلانەدا، کە دەقێکی قورئان، یان حەدیسی سەحیحی لەسەر نییە، یان لەسەری هەیە، بەڵام مانای جیاوازو لێکدانەوەی هەمە جۆری هەیە، یان دەقەکە بە شێوەیەکی هێندە بنبڕ (قَطعی) نییە، تا لێی لانەدرێت، لەم حاڵەتانەدا ڕاوێژکاران

دەتوانن ئەو ڕایەی زۆرینەی بۆچوونەکان دەگرێتە خۆ، بیکەنە یاساو خەڵکەکەی پێوە پابەند کەن...

کەوا بوو بەم ڕێگایە ئەوەمان سەلماند، کە دەستوری ووڵات هەر قورئان و حەدیسەو هەر ئیسلامە، بەڵام لە هەمان کاتدا سودمان لە نەرمی و کشانی ڕێسا شەرعیەکان وەرگرت... ئەمما ئەنجومەنێك، یان سەرکردایەتی حیزبێك (وەك لە سەرمایەداریدا هەیە)، یان پێشڕەوانی چینێك (وەك لە سۆشیالیستی و کۆمۆنیستیدا هەیە)، یان تاکە کەسێك(دیکتاتۆرێکی فیرعەون ئاسا) یان کۆمەڵێك هەر بە ناوی دینەوە! خۆیان لەو خەڵکە بکەنە خواو، یاساو ڕێسایان بۆ دارێژن و خەڵکەکە ناچار بکەن بڕیارەکانیان وەرگرن و جێبەجێی بکەن، ئەوە لە ئیسلامدا جێی نابێتەوە، ئەوانەو ئەوانەش، کە بە حوکمیان ڕازین،حوکمی شیرك و کوفر و لەئایین هەڵگەڕانەوەیان بەسەردا دراوە.... ئەمە حوکمی هاوەڵ بۆ خوا پەیدا کردنی هەیە ئەوەش دەگرێتەوە، کە کەسێك دان بەوەدا نەنێت، کە لێپرسراوە بەرامبەر هەموو فەرمانێکی خوایی، کە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێی ڕاگەیاندوون، چونکە پێویستی سەر شانی هەمو موسوڵمانێکە لێپرسراوێتی پابەند بوون بە شەریعەتی خوای گەورەو ڕاپەڕاندنی لە دنیادا بخاتە ئەستۆی، چونکە لەو شەریعەتە ڕێدراوە بترازێت ئیتر هەواو هەوەسە، وەك خوای گەورە دەفەرموێ :(ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ)الجاثية/١٨ واتە: پاشان تۆمان

خستە سەر بەرنامەو ڕێسای شەریعەتێك، دەتۆش شوێنی کەوەو شوێن هەواو هەوەسی ئەو کەسانە مەکەوە، کە نازانن ...

٥- لەوانەی کە پێچەوانەی شایەتمانە ئەوەیە کە: ملکەچی و گوێڕایەڵی خۆت بدەیتە دەست غەیری خوا، هەروەها غەیری ئەوانەی خوای گەورە رێی داون، چونکە یەکێك لە ماناکانی(لا إِلهَ إِلا الله)ئەوەیە، کە ملکەچی و گوێڕایەڵی هیچ کەسێك بە ڕەهایی ناکرێت غەیری خوای پەروەردگار، مەگەر پێغەمبەرصَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، کە خوای پەروەردگار ڕێی پێداوین و فەرمانی پێکردووین، کە وەلائی خۆمان بدەینە دەست ئەو زاتە، چونکە گوێڕایەڵی پێغەمبەر صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ هەر گوێڕایەڵی خوای گەوەرەیە وەك دەفەرموێ: (مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّهَ) النساء/٨٠ واتە: هەر کەس گوێڕایەڵی پێغەمبەر صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، بێت ئەوە گوێڕایەڵی خوای گەورە بووە... هەروەها دەشێت ئەو ملکەچی و گوێڕایەڵییە بدرێت بە پێشەواو کاربەدەستانی ئیسلام، بەو مەرجەی هەموو فەرمان و بەرهەڵستی و قەدەغەکردنەکانیان لە قورئان و سوننەتەوەو، بە پێی ئەو ڕێسایانە وەرگیرا بێت، کە ئوممەتی ئیسلام - بە درێژایی مێژوو - لەسەری کۆك بوون، خۆ ئەگەر کەمێك لەو سەرچاوانەی شەرع لایاندا، ئیتر نە ملکەچییان بۆ دەردەبڕێت و، نە گوێڕایەڵیشیان فەرز دەبێت، چونکە لە ئیسلامدا نابێت و بە هیچ شێوەیەك و بۆ هیچ کەسێك جائیز نییە،

گوێڕایەڵی کەسێك لە سەرپێچی فەرمانی خوادا بکات! با ئەو کەسە سەرکردەش بێت، یان پێشەواو خەلیفەی موسوڵمانانیش بێت. خوای گەورە دەفەرموێ:(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ) النساء/٥٩ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە،گوێڕایەڵی خواو گوێڕایەڵی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بکەن، هەوەرها گوێڕایەڵی ئەو کاربەدەستانەش بکەن، کە لە خۆتانن، جا ئەگەر لە کێشەیەکیشدا ڕاتان لێك جیاواز بوو، یان ناکۆکیتان کەوتە نێوان، ئەوا بگەڕێنەوە سەر فەرمانی خواو پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەگەر ڕاست دەکەن و بە ڕاستی باوەڕتان هێناوە، خۆ ئەمە خێرەو ئەمەش چاکترین هەڵوێستی لێکدانەوەو بۆچوونە...

بە پێی ئەم ئایەتە، مەرجە کە ئەو کاربەدەستانەی ئێمە گوێڕایەڵییان دەکەین (ئەمیرو سەرۆك و خەلیفەو...)لە خۆمان بن، ئەوانیش وەکو ئێمە باوەڕیان بە ئیسلامەکە هەبێت و، پێوەی پابەند بن و سور بن لەسەر ڕاپەڕاندنی، گەر وا نەبوون، ئەوە لە ڕیزی ئێمە دا نەماون و، ئێمەش بۆمان نییەگوێڕایەڵیان بین، چونکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (لا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ)[١] هەروەها :(إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ)

---

[١] نوسەر ڕەحمەتی خوای لێ بێت، هیچ ئاماژەیەکی بە سەنەدی ئەو حەدیسەو حەدیسەکەی دوای ئەو یان بە سەرچاوەکەی نەکردووە، دیارە لەبەر ئەوەیە کە هەردوو حەدیسەکە بەناوبانگن چونکە بە لەفزی جیاواز لە بوخاری/ کتاب

واتە: گوێڕایەڵی هەر لەو فەرمانانەدا دەبێت، کە بە دیدی شەرع چاکەن... چونکە موسوڵمان گوێڕایەڵی شەیتان و هەواو هەوەسی کافرو موشریك و بۆچونی مورتەدو فاسیق و بەرنامەی بیدعەچی و دەستبلاوو بێ ئاگا لە ئیسلام ناکات... هەروەها گوێڕایەڵی کەسێك ناکات، کە خەڵکی بەرەو گومڕایی و دوور لە خوایی بەرێت. ئەوانە هەواو هەوەسی خۆیان کردوە بە خوای خۆیان و، بە گوێرەی داواکاریەکانی نەفس و نەوسی خۆیان دەجوڵێنەوە، خوای گەورە دەربارەیان دەفەرموێ: (أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ

المغازي (بە لەفزی :الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ) و موسلیم/ کتاب الإمارة (بە لەفزی: الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ) و ئەبو داوود/ کتاب الجهاد (بە لەفزی : لاطَّاعَةَ لِمَخلوق في مَعصيَة الخَالِق) و (لا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ)، النسائی : کتاب البیعه (بە لەفزی: لا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ) و مسند الامام احمد/ مسند العشره المبشرين بالجنه بە لەفزی (إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ). هەمووشیان ئەم روداوە بە هۆی هاتنی حەدیسەکە دەگێڕنەوە : کە ئامر مەفرەزەیەکی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمانی بە مەفرەزەکەی خۆی کرد کە پووش و دارکۆکەنەوە، دوایی فەرمانی پێدان کە ئاگری تێ بەردەن ، ئینجا پێی ووتن بچنە ناویەوە ! ئەوانیش کەوتنە موناقەشە ووتیان: خۆ ئێمە بۆیە باوەڕمان بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هێناوە تا لە ئاگر رزگاربین . ئیترکەس نەچووە ناوی ، کە هاتنەوە روداوەکەیان بۆ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گێڕایەوە فەرمووی: ئەگەر بچوونایەتە ناوی تا قیامەت نەدەهاتنەوە دەرەوە ، ملکەچی و گوێڕایەڵی لە کاری چاکەدایە. (و)

هَوَاهُ)الجاثية/٢٣ واتە: ئایا ئەو کەسەت ناسیوە، کە هەواو هەوەسی خۆی کردۆتە خوای خۆی و شوێنی دەکەوێت؟! شوێن کەوتنی ئەو کەسانە، هەر مایەی سەرگەردانی و وێڵی و گومڕایی و خۆدۆڕاندنە: (وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللّهِ)الأنعام/١١٦ واتە: ئەگەر گوێڕایەڵی زۆربەی خەڵکی سەر زەمین بکەیت، لە ڕێبازی ڕاستی خواویستی دوورت دەخەنەوەو گومڕات دەکەن .

* (وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ * الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ)الشعراء/١٥١ واتە: فەرمانی زێدەڕۆیان جێبەجێ مەکەن، ئەوانەی، کە هەر فەسادو خراپەکاری لەسەر زەمیندا دەنێنەوەو چاکە خوازی ناکەن ...

* (إِن تُطِيعُواْ الَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَاسِرِينَ) آل عمران/ ١٤٩ واتە: ئەگەر گوێڕایەڵی ئەو کەسانە بکەن، کە کافر بوون، لە ئاینەکەتان پاشگەزتان دەکەنەوە، ئیتر دوایی خۆتان زەرەرمەند دەبن .

* (إِن تُطِيعُواْ فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ)آل عمران/١٠٠ واتە: ئەگەر دوای باوەڕ هێنانتان بە محمد پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ گوێڕایەڵی هەندێك لە مەسیحی و جولەکەکان بکەن، پاشگەزتان دەکەنەوەو، پاش باوەڕهێنانتان دەتان گێڕنەوەو بەرەو کوفر .

* (أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ) يسن/٦٠گوێڕایەڵی شەیتان مەکەن، چونکە ئەو دوژمنی سەرەکی ئاشکرای ئێوەیە ...

گوێڕایەڵی هەر یەکێك لەوانە گومڕا بوونەو شیرکەو، مانای وایە ئەوانەت بە خوای خۆت داناوە، ئەمەش پێچەوانەی شایەتمانەو کافر بوونە. خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ . ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ) محمد/٢٥ واتە: ئەو کەسانەی لە ئایینەکە پاشگەز بوونەوە. دوای ئەوەی، کە نیشانەو بەڵگەی زۆری ڕێنمایی خوایی و خواویستیان بۆ ڕون بوەوە . ئەوە شەیتان پێی هەڵخلیسکاندن، هەرچەندە لە ڕاستیدا ئەوانە خۆیان هیدایەتی خواییان، سەرڕاستانە وەرنەگرتبوو، چونکە هەر بە کافرەکانیان دەوت: لە هەندێك فەرمان و ڕێنمایتاندا گوێڕایەڵیتان دەکەین !!!

کە کەوتیتە گوێڕایەڵی کەسانی لە خوایاخی و ملهوڕانی کوفر، ئەمە حوکمت دەبێت و بشزانە، کە هەر خۆشت لێپرسراوی ئەو هەڵوێستەی خۆت دەبیت..

ڕواڵەتی پاشگەزبوونەوەی ئەوانە، کە خوای گەورە لەم ئایەتەدا باسی فەرموون ئەوەیە، کە گوێڕایەڵی کەسانێکیان کردووە، کە هەندێك لەو

ئەحکامە شەرعیانە دەبوغزێنن، کە خوا ناردوێتیە خوارەوە بۆ پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم نەك باوەڕیان بە هەموی نییە، نەك باوەڕیشیان بەو هەندە ئەحکامەش نییە نا، تەنها پێیان ناخۆشەو دەیبوغزێنن!!) ئەم خاڵەش تەوەرەیەو لقی تری لێ دەبێتەوە وەك: گوێڕایەڵی نەکردنی پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەمەش لە خوا یاخی بوونە! چونکە ئێمە لە ڕێگای پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خوامان ناسیوە، ئەحکامی خواییمان لەوەوە بۆ ڕون بۆتەوە. بۆیە وەرگرتنی هەندێك سوننەتی ئەو هەیە، کە فەرزە لەسەر موسوڵمان وەری گرێت و پێوەی پابەند بێت، باوەڕیشی پێ نەبێت کافر دەبێت، ئەمما هەندێك سوننەتی هەیە، ئەگەر کابرا باوەڕی پێی بوو، بەڵام وەری نەدەگرت و پێوەی پابەند نەدەبوو، ڕەنگە بەوانە کافر نەبێت… هەندێکی تریش هەیە بە وەرنەگرتنیان کافر نابین …

٦- حوکم کردن بە غەیری ئەو بەرنامەی خوا ناردوێتیە خوارەوە، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ)المائدة/٤٤ واتە: ئەو کەسەی بەوە حوکم نەکات، کە خوا ناردوێتیە خوارەوە، کافرە.

* (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُواْ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُواْ إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُواْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلاَلاً بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ

رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا)النساء/٦٠-٦١ واتە: ئەوانەت نەدیوە، کە لاف و گەزافی ئەوە لێ دەدەن، گوایە باوەڕیان بەوە هێناوە، کە بۆ تۆ هاتۆتە خوارەوە؟! هەروەها بەوەش، کە پێش تۆش هاتۆتە خوار؟! کەچی هەر ئەوانە خۆیان دەیانەوێت داوەری خۆیان ببەنە لای تاغوت! (شەیتان و بت و ئەو حاکم و داوەرانەی بە پێی شەرعی خوا داوەری و حوکم ناکەن) لای ئەو تاغووتەی، کە دەبوو باوەڕی پێ نەهێنن و شوێنی نەکەون و فەرمانەکانی وەرنەگرن! بەڵام ئەوەتا شەیتان سورە لەسەر ئەوەی، کە گومڕایان کات، گومڕاییەکی بێ ڕێ وجێ! کە پێشیان دەوترێت وەرنە سەر ڕێبازی خوا و داوەری بهێننە لای ئەو شەرعەی، کە خوا ناردویتیە خوارەوەو، با پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناو بژیوانتان بێت، دەبینیت دووڕووەکان پشت هەڵدەکەن و لالوتانە ڕو وەردەگێڕن و بەربەستیشت لە ڕێدا دادەنێن، تا خەڵکی تریش نەیەنە لات !!

* هەروەها دەفەرموێ :(فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا)النساء/٦٥ واتە: سوێند بێت بە خواکەی تۆ، باوەڕیان نییە تا تۆ نەکەنە ناوبژیوان و داوەریت لە هەموو ئەو کێشەو مەسەلانەدا نەهێننە لا، کە لە نێوانیاندا ڕو دەدات، تۆش داوەریان دەکەیت، دوایی نابێت هیچ

گرێ و گۆڵێك لەسەر داوەریەكەی تۆ لە دڵ و دەروونیاندا دروست ببێت، ئەگینا موسوڵمان نامێنن!!

* (وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ اللّهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَن بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ) المائدة/٤٩ واتە: داوەری نێوانیان بەوە بكە، كە خوا بۆی ناردویتەتە خوارەوە گوێ بە هەواو هەوەسی ئەوان مەدەو (گوێ لە ڕاوبۆچوونیان مەگرەو یاسای ئەوان جێبەجێ مەكە) ئاگادار بە تەفرەت نەدەن، وات لێ نەكەن واز لە هەندێك لەو ئەحكامانە بهێنیت، كە بۆت هاتۆتە خوارەوە! ئەگەر پشتیان هەڵكردو نەهاتن بە دەم حوكمی خواوە، ئەوە بزانە، كە خوا دەیەوێت بە تاوان و سەرپێچیەكانی خۆیان بیانگرێت و، توشی كوێرەوەریان بكات، زۆربەی خەڵكی لە گوێڕایەڵی خوای پەروەردگار لایانداوەو كەوتونەتە گوناحەوە ...

* باسی دووڕوەكانیش لەم بارەوە ئاوا دەكات(وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُوْلَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ * وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ * وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ * أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى

اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ * وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ) النور/٤٧-٥٢ واته: دووڕووەکان دەڵێن: باوەڕمان بە خواو پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هێناوە، ملکەچ و گوێڕایەڵین، کەچی دوای ئەوەی ئەمە دەڵێن کۆمەڵێکیان لەولاوە پشت هەڵ دەکەن و یاخی دەبن! ئەوانە موسوڵمان نین... کاتێك بەو دووڕوانە دەوترێت: وەرن حوکمی خواو پێغەمبەرەکەی وەرگرن و داوەری بێننە لای ئەم، دەستەیەکی زۆریان هەر گوێی نادەنێ و خۆ لە حەق، کاس دەکەن! بەڵام ئەگەر زانیان حەقێکیان بۆ دەستێنیتەوەو مافیان دەکەوێت، هەر زوو ملکەچانە بەرەو پیرت دێن! ئایا ئەوانە نەخۆشیی دڵی داگرتون؟! یان لە پەیامەکەت دوو دڵ و ڕاڕا بوون؟! یان لەوە دەترسێن خواو پێغەمبەری خواصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مافیان بخۆن؟!! نا، لە ڕاستیدا ئەوانە خۆیان هەر وا زاڵم و ستەمکارن و سەرپێچی حوکمی خوایان لا چاکەیە! ئەمما موسوڵمانان، کە بۆ داوەرێتی حوکمی خواو پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بانگ دەکرێن، دەست بەجێ دەڵێن: بەڵێ، گیان، گوێمان لە بانگهێشتەکە بوو، وا هاتین بەسەر چاوو دڵ! ئێمە گوێڕایەڵی خواو ئەو کەسەشین، کە حوکمەکەی هێناوە... ئەوانە سەرکەوتوو سەرفرازن. ئەوانەی، کە گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی دەبن و، هەر لەو دەترسێن و بایەخ بە تەقواو پارێزکاری

ئەو دەدەن، ئا ئەوانە سەرفرازن و ئەوانە ڕەزامەندی خوایان بۆ خۆیان مسۆگەر کردوە ...

٧- بوغزاندنی بەشێکی ئیسلام، چونکە ئەمە بوغزاندنی هەموو ئیسلامە... خوای گەورە دەفەرموێ: (وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ) محمد/٨-٩

واتە: داماوی و سەرشۆڕی بۆ ئەو کەسانەیە، کە باوەڕیان نەهێناوەو کافرن، ئەوانە گومڕای ڕەنج بە خەسارن، چونکە ئەو ڕێنماییانەیان دەبوغزاند، کە خوای گەورە ناردیە خوارەوە، بۆیە خوای گەورەش کارو کردەوەکانیانی مایە پوت کرد ...

پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (لَا يؤمِنُ أحَدُكمْ حتَّى يَكونَ هواهُ تَبَعاً لِمَا جِئْتُ بِهِ)[١] هیچ کەسێکتان باوەڕی نابێت، هەتا حەزو مەیلی نەبێتە شوێن کەوتوی ئەوەی، کە من هێناومە... حوکمی ئەم خاڵە ئەو کەسەش دەگرێتەوە، کە باوەڕی بە لقە حوکمێکی ئیسلام نەبێت، یان خۆشیی پێی نەیەت و بیبوغزێنێت، وەك پەرستنەکان، یان سیستمی ئابوری ئیسلامی، یان ئەحکامەکانی سەوداو مامەڵەی بازاڕ، یان ڕێساکانی

---

[١] نوسەری ڕەحمەتی دەربارەی سەنەدەکەی دەفەرموێ: ئیمامی نەوەوی دەفەرموێ: (حديث حسن صحيح . زانای تریش هەن کە بە سەحیحیان داناوە . بەڵام ابن رجب الحنبلی لە کتێبی (جامع العلوم والحكم) دا بە سەحیحی دانەناوە..) حەدیسەکە ژمارە چل و یەکەمی الاربعين النوويه یە هەر ئیمامی نەوەوی لە کتێبی (الحجه) دا دەفەرموێ: صحيح . (و)

سیاسەت، یان یاساکانی جەنگ و ئاشتی، یان پێگە ڕەووشتیەکان، یان زانستی شەرعی!! یان ئایەتێکی قورئان، حەدیسێکی ڕاستی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، یان گاڵتە کردنی بە سوننەتێك! (کردەوەی بێت، یان فەرمایشتی یان بڕیاردانێکی لەسەر شتێك) هەر کەسێك هەر شتێك لەمانە ببوغزێنێت، لە ئیسلام دەچێتە دەرەوەو پێی کافر دەبێت..

٨- کەسێك ژیانی دنیای لە ژیانی قیامەت پێ باشتر بێت و، فەزڵی ئەمیان بدات بەسەرئەویاندا. یان هەر دنیا بکاتە یەکەم و کۆتا ئامانجی و هەموو ڕەنجێکی هەر بۆ خۆشگوزەرانی ئەم دنیایەی بێت. ئەوە ئەویش هەر پێچەوانەی شایەتمانەکە ڕەفتاری کردووە و، کەوتۆتە شیرکەوەو لێی قبوڵ ناکرێت، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ * الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُوْلَئِكَ فِي ضَلاَلٍ بَعِيدٍ) ابراهيم/٢-٣ واتە: با کافرەکان لە سزای سەختی وەیلدا (دۆڵێکە لە دۆزەخ) بە فەتارەت چن، مادام ژیانی دنیایان خۆشتر دەوێت و فەزڵی ئەم دەدەن بەسەر ژیانی دوا ڕۆژدا، ئەوانە بەردەوام لە ڕەنجی ئەوەدان، کە بەربەست بخەنە ڕێی بانگەوازی خوا، هەوڵ دەدەن ڕێبازەکەی خوا کەچ کەن و لارو وێری بخەنە ناو، ئەوانە بەڕاستی لە گومڕاییەکی بێ جێ و بێ ڕێدان ...

* (مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ * أُوْلَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ)هود/١٥-١٦ واتە: هەر کەسێك مەبەستی جوانی و خۆشی دنیا بێت، ئێمە مافی خۆی بە تەواوی دەدەینێ و یارمەتی تەواوی دەدەین و هاریکاری دەکەین، بەڵام لە ڕۆژی دواییدا غەیری ئاگری دۆزەخ، هیچی تریان نادرێتێ! چونکە هەرچییەك دەکەن لە ژیانی دنیایاندا لای خوا بێ نرخەو کارو کردەوەیان پووچەڵە.

* (مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا * وَمَنْ أَرَادَ الآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا * كُلاًّ نُّمِدُّ هَؤُلاء وَهَؤُلاء مِنْ عَطَاء رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاء رَبِّكَ مَحْظُورًا)الإسراء/١٨-٢٠ واتە: هەر کەسێك ژیانی دنیای بوێت (هەر ژیانی دنیای مەبەست بێت) و هەوڵ هەر بۆ ئەو بدات، ئێمە بۆ هەر کەسێك حەز بکەین پێی دەبەخشین، بەڵام حەتمەن دوایی زۆر بە زەلیلی و ڕسوایی و سەرشۆڕیەوە دەیخەینە ناو ئەو دۆزەخەوە، کە بۆیمان تەرخان کردووە، هەر کەسێکیش ژیانی ئەو دنیای بوێت و موسوڵمانانە هەوڵی بۆ بدات و بۆی تێبکۆشێت، ڕەنجی ئەوانە جێی ڕێزەو هەوڵ و کۆششیان، جێ ڕێزو سوپاسەو سوپاسکراون، ئێمە نیعمەتەکانی خۆمان لە دنیادا لە خەزێنەو گەنجینەی خواکەت بە هەردوولایان

دەبەخشین، خۆ بەخشینی پەروەردگارت لە کەس نەگیراوەتەوە ڕێی کەسیشی لێ نەگیراوە ...

* (مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ)الشورى/٢٠ واتە: هەر کەسێك بەدەست هێنانی بەرهەمی ڕۆژی دوایی مەبەست بێت، ئێمەش خێرو فەڕی زیاتر دەخەینە بەرهەمیەوە، بەرەکەت دەخەینە ڕەنجییەوە، هەر کەسێکیش هەر بە دەست هێنانی ژیانی دنیای لا مەبەست بوو، دەیدەنێ، بەڵام لە ڕۆژی دواییدا بێ پشك (بەش) دەکەوێت ...

* خوای گەورە گرنگی و قەدری ژیانی دونیا بەم شێوەیە باس دەفەرموێ:

(زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ * قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ) آل عمران ١٤-١٥واتە: ئەو شتانەی دنیا، کە لە بەر چاوی خەڵکی جوان و ڕازاوە کراون، بریتین لە حەزو ئارەزوی هەبوونی هاوسەرو منداڵی نێرینەو پارەو پول و زێڕو زیو، هەروەها ئەسپی ڕەسەن و ماڵات و زەوی زارو کشت و کاڵ...ئەمانە هەمووی نازو نیعمەتی دنیان،

بەڵام خوای گەورە بۆ پیاوچاکان لای خۆی لە بەهەشت شتی وای ئامادە کردووە، کە دڵ شەیدای گەڕانەوە لای بێت. بەو خەڵکە ڕاگەیێنە: ئایا هەواڵی چاکتر لەو نازو نیعمەتانەتان پێ ڕاگەیێنم؟! ئەویش ئەوەیە، کە بۆ ئەوانەی پارێزکارو خواناسن، لای خوای پەروەردگاریان باخی بەهەشتیان بۆ ئامادەیە، کە ڕوبارو کانیاویان بە ژێردا ڕەت دەبێت و هاوسەری پاك و پاکژیان دەدرێتێ، لەسەر هەمووشیەوە ڕەزامەندی خوایان دەست دەکەوێت، خوا بە بەندەکانی بینایە و ئاگای لە هەموانە ...

* (اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ) الحديد/٢٠ واتە: بزانن، کە هەمو ژیانی دنیا، یاری منداڵ و گاڵتەی هەرزەو خۆڕازاندنەوەو شانازی کردنی نێوانتانە بە زۆر بوونی سەروەت و سامان و ڕۆڵەو ڕەچەڵەکتانەوە! ئەمانە هەموی وەك تاوە بارانێکە، کە جوتیاری پێ دڵخۆش دەبێت، کە دەبێتە مایەی سەوز بوونی حاسڵاتەکەی دەگەشێتەوە، بەڵام هەر زوو دەیبینیت زەرد هەڵگەڕاوە، ئینجا دەبێتە کۆتەرەو پلو پوش!! لە ڕۆژی دواییشدا بۆ پیاو خراپان دەبێتە سزای پڕ ژان و ئێش! بۆ پیاوچاکانیش دەبێتە مایەی لێبوردنی خوایی... بەڕاستی دنیا هەر هی هەڕاڵ (مەغرور) بوونە، هی فریو خواردن و دەستخەڕۆ بوونە ...

- هەروەها سیفەتی ئەو کەسانە دیاری دەکات، کە پیاوی ئەو دنیان و شەیدای پاداشتی لای خوان و بەسەر سەد کەندو کۆسپی دنیادا هەر بەرەو خوا دەکشێن، هەڕەشەی سەخت و توندو تیژیش لەو موسوڵمانانە دەکات، کە زۆر پەیوەستی دنیان و وا باوەشیان بە ژیاندا کردووە، کە جیهادیان فەرامۆش کردوە !

* (قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللّهُ بِأَمْرِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) التوبة/٢٤ واتە: بڵێ: موسوڵمانینە، ئەگەر باوك و کوڕو براو هاوسەرو تیرەو هۆزو ئەو پارەیەی، کۆتانکردۆتەوەو ئەو بازرگانیەی دەترسێن بازاڕی بشکێت و ئەو خانوو کۆشك و تەلارانەی دڵتان پێیان دەکرێتەوە، گەر ئەمانەتان لا خۆشەویسترە وەك لە خواو لە پێغەمبەرەکەی و جیهادی ڕێی خواوویستی، دە چاوەڕوانی سزای سەختی خوا بن، خوا کەسانی فاسقی خۆش ناوێت، کەسانێکی وای پێ پەسەند نییە، کە لەبەر خاتری دنیا سەرپێچی فەرمانەکانی دەکەن ...

٩- گاڵتە کردن بە ئیسلام: بە قورئان یان بە سوننەت، یان بە شوێن کەوتنی ئەو دوانە، بەو سیفەتانەیان، کە هی خواو پێغەمبەرن، یان گاڵتە کردن بە فەرمانێك لە فەرمانەکانی خوای پەروەردگار، یان بە دروشمێکی

ئیسلام... ئیبنو عومەر و محمدی کوڕی کەعب و زەیدی کوڕی ئەسلەم و قەتادە خوا لێ یان ڕازی بێت، گێڕاویانەتەوە،[1] کە جارێك کابرایەك لە غەزای تەبوکدا ووتی: قەت وەك ئەمانە چاو برسی و درۆزن و ترسنۆکم نەدیوە (مەبەستی لە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرەکانی بوو) عەوفی کوڕی مالیك گوێی لێبوو، لێی هەڵگەڕایەوەو پێی ووت: درۆت کرد، هەی دووڕو، دەبێت هەر ئێستا بچمە خزمەت پێغەمبەرو صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

---

[1] نوسەری رەحمەتی ئەوەی سەرەوەی لە ابن جرير الطبری و ابن مردويه نەقڵ کردووەو هیچ ئاماژەی بە سەنەدیان نەداوە. ئەم داستانە بەناوبانگە، زۆرینەی ئەوانەی تەفسیرییان کردووەو هۆی هاتنە خوارەوەی ئایاتیان نووسیوەتەوەو گێڕاویانەتەوە وەکو (ابن كثير ٣٣٢/٢) ئەمما لە رووی سەنەدەکەیەوە بەم شێوەیەیە: شێوازی گێڕانەوەکە: لە چەند رێگایەکەوەیەو تێکەڵ کراوە یان بڵێین: کراون بە یەك، چونکە جاری وا هەیە زانایەکی فەرموودەوانی وەکو ئیمامی الزوهری سەیر دەکات فەرمودەیەکی لە لایە، کە لە سێ کەسەوە بۆ نموونە ریوایەت کراوە، بەڵام هەندێك رستەی حەدیسەکە لای ئەمیان جیاوازی هەیە وەك ئەوەی لای ئەوی تریان یان لای سێیەمیان .. وە هەروەها بۆیە زانایانی فەرمووده ئەم جۆرە حەدیسانەیان لا قبووڵ بووە بەو مەرجەی هەر هەموو راویەکان مەرجی فەرمووده گێڕانەوەیان تێدا بوو بێت (وەکو موسوڵمانێتی و دادپەروەری و کۆنترۆڵ کردنی (الضبط) ی حەدیسەکەو...هتد) ئەم حەدیسەش وایە. ئیبنو عومەرياوەرە (سەحابە) و سیانەکەی تر تابعینن، ریوایەتی ئیبنو عومەر (مەرفوع) ە و هی ئەوانی تر پێی دەوترێت (مورسەل) واتە: یەکسەر تابعینێك دەفەرموێ: پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی، واتە لە نێوان ئەو تابعینەو پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یاوەرێك هەیە. عادەتەن ئەو زانا فەرموودەوانانە لە باسی ئەو جۆرە فەرموودانەدا دەفەرموون: دخل حديث بعضهم في بعض، یان: حدثني بعضهم بكذا و بعضهم بكذا یان عیباراتی تری وا ..(و).

وَسَلَّمَ شكاتت لێ بكەم، كاتێك عەوف دەچووە خزمەتی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەو بە سواری وشترێكەوە بوو، وەحی بۆ هات، كابراش خێرا خۆی گەیاندێ و زوو كەوتە پاكانەی خۆی! ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا، بەو هیوایەی كەمێك نارەحەتی ڕێمان دەركەین، دەربارەی كاروان و گەشتی خۆمان قسەمان دەكرد، ئیبنو عومەر دەفەرمویێ: كابرا خۆی بە هەوساری وشترەكەی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەڵڕۆسكاند بوو، لە تاوا هەر لەسەر نوكی پەنجەی دەڕۆیشت، هەر دەیووت: ئـەی پێغەمبەری خوا، ئێمە تەنها دەربارەی گەشت و كاروانی خۆمان قسەمان دەكرد، تا ماندوویی ڕێمان دەركەین، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: ئەوە گاڵتەتان بە خـواو بە ئایەتەكـانی و بە پێغەمبەرەكەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەكرد؟! هەر ئەوەی دەفەرموو، لاشی لە كابرا نەدەكردەوە، ئینجا ئەو كاتە ئەو ئایەتە هاتە خـــوارەوە، كە دەفەرمویێ: (يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِم قُلِ اسْتَهْزِؤُواْ إِنَّ اللّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ * وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ * لاَ تَعْتَذِرُواْ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُواْ مُجْرِمِينَ) التوبة/٦٤-٦٦ واتە: دوو ڕووەكان لەوە دەترسن، كە سوورەتێكی قورئان دەربارەیان بێتە خوارەوەو، هەرچی لە دڵ و دەروونیاندایە بۆ موسوڵمانانی بخاتە ڕوو!

تۆ پێیان بڵێ: گاڵتەجاڕی خۆتان بکەن!! ئاخری خوای گەورە ئاوا کەشفتان دەکات، هەرچی لە دڵتاندایە دەیخاتە ڕوو، ئەگەر لێشیان بپرسیت، تەئکید دەکەنەوە، کە گوایە سوعبەتیان دەکرد، پێیان بڵێ: ئەوە گاڵتەتان بە خواو بە ئایەتەکانی و بە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکرد؟! چیدی بەهانەی درۆو دەلەسە مەهێننەوە، ئێوە تیرو توانجتان دەگرتە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەمەش پاشگەزبوونەوەتانە، گەر لەوانەشتان خۆش بین، کە پەشیمان بوونەتەوەو تۆبەیان کردوە، حەتمەن ئەوانی ترتان هەر توشی ئازارو دەردەسەری دەکەین، چونکە یاخی و تاوانبارن..

کەوا بوو گاڵتە کردن بە هەر بەشێکی ئیسلام، بە هەر دروشمێکی بێت، یان بە دەقێکی قورئان و فەرموودەی سەحیح بێت، هەر کافر بوونە، چونکە پێچەوانەی شایەتمانە... بۆ نموونە یەکێك بڵێت: چییە؟ دەتانەوێت بمانگێڕنەوە بۆ شەریعەتی هەق بە هەقی دان بە دان و چاو بە چاو؟! یان، کە گوێی لە ئایەتێك، یان فەرمودەیەك ببێت بڵێ: بابە واز لەم قسە هیچ و پوچانە بهێنن! یان دەربارەی مەسەلەیەکی ئیسلامی بڵێ: ئێوە چیتانە؟! لەم ئیسلامەتیەدا هەر توێکڵەکەیتان گرتوەو؟! وەك بیەوێت ئەوە بسەلمێنێت، کە ئیسلام بەشێکی توێکڵەو پێویستە داڕنرێت و بەشێکی تریشی کرۆك و ناوکە!! تەنانەت لە پێچەوانەی شایەتمان و مورتەد بوونەوەیە، ئەگەر یەکێك گاڵتە بە ڕیش (ڕدێن)ی موسوڵمانێك (بەو سیفەتەی، کە هێماو سیمایەکی ئیسلامە) بکات! چ جای بە نوێژو ڕۆژو،

یان نوێژ خوێن و ڕۆژووەوان... یان گاڵتە کردن بە زانستیە شەرعیەکانی وەکو خوابەیەکناسی (التوحید) و فیقە و هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی قورئان و..هتد، یان بە زاناو شەرعناسانی ئیسلام، بە ئیهانە کردنیان، بە ڕێز شکاندنیان، بەو سیفەتەیان، کە بانگخوازی ئیسلامن، یان گاڵتە کردن بە عیلمەکەیان، کە گوایە هیچی تر غەیری زانستی ئایینی نازانن! زۆر شتی تریش لەم بابەتانەی، کە نەك هەر کافرو دووڕووەکان تێی دەکەون، بە داخەوە هەندێك لە موسوڵمانانیش- لە نەزانیین و بایەخ پێ نەدانیاندا - تێی دەکەون!! بێژەری هەر یەکێك لەمانەی باس کراو هی هاوشێوەی تریشی، لە بازنەی ئیسلامەتی پێیان دەچێتە دەرەوە و فڕێ ئیسلامی بەسەرەوە نامێنێت! ئاخر بۆیە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ) رواه البخاری[1] واتە: لەوانەیە کابرایەك ووشەیەکی لەوەی مایەی ڕق هەستانی خوایە لە دەم بێتە دەرەوە، بێ ئەوەی خۆی بایەخی پێ بدات، بەڵام دەبێتە هۆی فڕێ دانیە ناو دۆزەخەوە ...

---

[1] البخاري له صحيح و ابن و حجر له الفتح (١١/ ٣٠٨) والامام أحمد (٢/ ٣٣٤) هەموو حەدیسەکەش ئەمەیە: (إنَّ العَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بالكَلِمَةِ لا يَلْقِي لَهَا بَالاً يَرْفَعُهُ اللهُ بِهَا دَرَجَاتٍ وَإنَّ العبدَ لَيتكلَّمُ بالكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ لا يَلْقِي لَهَا بَالاً يَهوي بِهَا في جَهَنَّمَ) (و).

١٠- حەڵاڵ کردنی شتێك، کە ئیسلام حەرامی کردووە، یان حەرام کردنی شتێك، کە ئیسلام حەڵاڵی کردوە: خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللّهِ وَأُوْلئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ) النحل/١٠٥ واتە: ئەو کەسانە درۆ بە دەم خواوە هەڵدەبەستن، کە باوەڕیان بە نیشانەو بەڵگەکانی ئەو نییە، ئەوانە هەر درۆزنن.

درۆ هەڵبەستن بە ناوی خواوە بریتییە لە حەڵاڵ کردنی ئەوەی، کە ئەو حەرامی کردووە، یان حەرام کردنی ئەوەی، کە ئەو حەڵاڵی کردوو، ئەمەش یەکێکە لە گەورەترین تاوانەکانی مرۆڤ لە ڕوانگەی ئیسلامەوە، پەروەردگار دەربارەی دەفەرموێ: (وَلاَ تَقُولُواْ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلاَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُواْ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ لاَ يُفْلِحُونَ) النحل/١١٦ واتە: هەر وا بە قسەی سەرزارەکیتان مەڵێن ئەمە حەڵاڵەو ئەوە حەرامە، درۆش بە ناوی خواوە دروست مەکەن، ئەوانەی درۆ بەدەم خوای گەوەروە هەڵ دەبەستن، سەرکەوتو نابن، کەمێك سودیان پێ دەگات و لەزەتی لێ دەکەن، بەڵام دوایی دوچاری ئەو سزا سەخت و بەژانە دەبن، کە بۆیان دانراوە ... * هەروەرها دەفەرموێ: (إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُواْ يُحِلِّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِؤُواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّهُ فَيُحِلُّواْ مَا حَرَّمَ اللّهُ زُيِّنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ)التوبة/٣٧ واتە: دواخستنی

مانگەحەرامەکان، یان گۆڕینیان بۆ مانگی تر[1] (واتە دەسکاری کردنی یاسای کۆمەڵایەتی جەنگ و ئاشتی)، نەك هەر کوفرە بەڵکو کوفرەو لەبان کوفرە! چونکە دەبێتە مایەی گومڕایی و سەرگەردانی کافرەکان، لەبەر ئەوەی ساڵێك بە حەڵاڵی دادەنێن و ساڵێکی دی بە حەرام! ئاوا دەیانەوێت لەگەڵ ئەو مانگانەی خوای گەورە بە حەرام ناساندوونی تێکیان هەڵکێشن! تا ئەوەی خوا بە حەرامی داناوە، ئەمان حەڵاڵی کەن! ئەم ڕەفتارە ناقۆڵانەیان لا جوان کراوە، بەڵام خۆ خوا هیدایەتی کەسانی کافر نادات.

حەرام کردنی ئەو شتانەی خوای گەورە حەڵاڵی کردون و، حەڵاڵ کردنی ئەوانەی ئەویش حەرامی کردون، کوفرە، پەلە کردن لە شت حەرام کردن، وەك پەلە کردنە لە شت حەڵاڵ کردن، خەڵکیش هەیانە زێدەڕۆیی دەکەن و زۆر شت حەرام دەکەن، هەشیانە شلگیرن و نایانەوێت هیچیان لێ

---

[1] **لەبەر ئەوەی لە عورفی کۆمەڵایەتی و سیاسی عەرەبەکانی پێش ئیسلامدا وا بوو کە نابێت لەو مانگانەدا شەڕ بەرپا بکرێت کە پێیان دەوترا مانگە حەرامەکان (الاشهر الحرم) کە بریتی بوون لە موحەڕەم و ڕەجەب و شەعبان و زیلحیججە)، بەڵام جاری وا هەبوو - بە گوێرەی بەرژەوەندی زلهێزەکانیان - شەڕیان لە یەکێك لەو مانگانەدا بەرپا دەکرد، (بۆ نموونە لە ڕەجەبدا) بەڵام لە جیاتی ئەو مانگە، مانگێکی تری ئەو ساڵەیان (بۆ نموونە شەعبان) دەکردە مانگی حەرام!! خوای گەورەش ئەمەی - کە ناوی النسیئە- لێ کردنە بەڵگەی یاسا دانان بە گوێرەی کەیف و بەرژەوەندی !! کە لە ئیسلامدا بە نیشانەی کافربوونی ناساند .. (و)**

حەرام بێت! هەردو هەڵوێستەکەش هەڵەن! موسوڵمان بۆی نییە ڕای خۆی بخاتە پێش ڕێنمایی خواو پێغەمبەرەوە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، هیچ ڕایەکیش لەسەر هیچ مەسەلەیەك دەرنابڕێت، تا نەزانێت حوکمی شەرعی ئەو مەسەلەیە چییە؟ چونکە دەزانێ ئەمە پێچەوانەی شایەتمانە و سەرپێچییە لە فەرمانی خوا، کە دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ)الحجرات/١ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، ڕای خۆتان پێش خواو پێغەمبەری خوا دەرمەبڕن و پێشنیاریان مەخەنە پێش !

١١- باوەڕ نەهێنان بە هەموو دەقەکانی قورئان و سوننەتی ڕاستی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاء مَن يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنكُمْ إِلاَّ خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ)البقرة/٨٥ واتە: ئایا باوەڕتان بە هەندێك ئایەت هەیەو، باوەڕتان بەوانی تری نییە؟!! خۆ سزای ئەو کەسەی، کە ئاوایە سەرشۆڕی دنیایەو لە ڕۆژی دواییشدا ڕادەکێشرێتە ناو سەختترین سزاوە، خۆ خوا بێ ئاگا نییە لەو کردەوە بەدو چەپەڵانەی، کە ئەنجامی دەدەن...

پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (هلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الحديثُ عَنِّي وهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فيَقول: بَيننَا وبينَكُمْ كتابُ اللّهِ، فَمَا وَجدْنَا فيهِ حَلَالاً اسْتَحْلَلْنَاهُ ومَا وَجدْنَا فيهِ حَرَاماً حَرَّمْنَاهُ وإنَّ مَا حرَّمَ رسولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كمّا حَرَّمَ اللّهُ) رواه الترمذي وقال حديث

حسن صحیح و رواه مالك[1] واتە: ئەریٚ ڕەنگە كابرایەك . لەو كاتەیدا، كە لەسەر دۆشەك و سەكۆی حەوانەوەی پاڵی لیٚ داوەتەوە . حەدیسیٚكی منی پیٚ بگات، یەكسەر بلیٚ: نا، ئەوەی لە نیٚوان ئیٚمەو ئیٚوەدایە قورئانەكەیە، ئەو چی حەڵاڵ كردبیٚت بە حەڵاڵی دەزانین و، چیشی حەرام كردبیٚت بە حەرامی دەزانین (وەك بلیٚی: ئیتر حەقمان بەسەر حەدیسەوە نییە) نا، نەخیٚر، ئەوەی، كە پیٚغەمبەری خواش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حەرامی كردووە هەر وەكو ئەوەیە، كە خوای گەورە حەرامی كردوە ...

هەروەها دەفەرمویٚ: (تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا: كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ رَسُولِهِ) رواه الامام مالك واتە: دوو شتم بۆتان بەجیٚ هیٚشتوە گەر دەستیان پیٚوە بگرن، هەتا ماون گومڕا نابن: كتیٚبەكەی خواو سوننەتی پیٚغەمبەرەكەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

باوەڕ نەهیٚنان بە شتیٚك لە دەقەكانی قورئان، پیٚچەوانەی شایەتمانەو كوفرە، چونكە خوای گەورە دەفەرمویٚ (إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ):الحجر/٩ واتە: ئیٚمە خۆمان قورئانمان ناردۆتە خوارەوەو

---

[1] الترمذي كتاب العلم باب/١٠ ژمارە (٢٦٦٤) وابو داوود كە پیٚش ئەو لەفزە ئەمەی هیٚناوە: (أَلَا وإِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ) واحمد لە المسند (يُوشِكُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُكَذِّبَنِي وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يُحَدَّثُ بِحَدِيثِي ، فَيَقُولُ: بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ ، فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَحْلَلْنَاهُ ، وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَّمْنَاهُ ، أَلَا وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ.) . و

خۆشمان پارێزگاری ئەوین... باوەڕ نەهێنان بە سوننەتێکی ڕاست و سەلمێنراوی پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەر پێچەوانەی شایەتمانەو هەر کوفرە، چونکە بە درۆخستنەوەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بە درۆخستنەوەی ئەویش لە بچوکترین شتیدا کوفرە... جا چۆن بە ڕاست نەزانینی سوننەتی ڕاست سەلمێنراوی دەماودەم گێڕراوە، پێچەوانەی شایەتمانەو کوفرە، زیاد کردنی ئەنقەستی ووشەو ڕستەی تریش بۆ حەدیس هەر پێچەوانەی شایەتمانەو کوفرە... چونکە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خۆی دەفەرموێ: (مَنْ كَذَبَ عَلَى نَبِيهِ، أَوْ عَلَى عَيْنَيْهِ، أَوْ عَلَى وَالِدَيْهِ، فَلا يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ) حديث حسن رواه الطبراني في الكبير[١] واتە: هەر کەسێك درۆیەك بە دەم پێغەمبەرەکەیەوە... یان بە دەم دایك و باوکیەوە هەڵبەستێت، بۆنی بەهەشت ناکات... هەروەها دەفەرموێ: (مَنْ حَدَّثَ عَنِّي حَدِيثًا وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبَيْنِ) رواه مسلم والترمذي. واتە: هەر کەسێك قسەیەك، کە دەزانێت درۆیە بە دەم منەوە بگێڕێتەوە، خۆشی یەکێکە لە درۆزنەکان ...

١٢- پشتگیری کافر و دووڕوان و قبوڵ کردنی سەرپەرشتیارێتییان، هەروەها خۆش نەویستنی موسوڵمانان و خوا بەیەك ناسان، چونکە

---

[١] فەرموودەی تر لەو بارەوە زۆرە وەکو ئەوەی نوسەری ڕەحمەتی دواتر هێناویەتیەوە کە ئەویش جگە لە ئیمامی موسلیم و ئەحمەد هەر شەش خاوەن (السنن)ەکان گێڕاویانەتەوە، یەکێك لەو ریوایەتانە: (مَنْ قَالَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَه مِنَ النَّارِ) کە شێخی ئیبن بازدەفەرموێ: متفق على صحته (و) .

خوای گەورە دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَتَّخِذُواْ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاء بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاء بَعْضٍ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللّهُ أَن يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِ فَيُصْبِحُواْ عَلَى مَا أَسَرُّواْ فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ * وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُواْ أَهَؤُلاء الَّذِينَ أَقْسَمُواْ بِاللّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُواْ خَاسِرِينَ) المائدة/٥١-٥٣ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، جولەکەو دیانان - لە جێی موسوڵمانان - مەکەنە سەرپەرشتیاری خۆتان، ئەوانە لە ناو خۆیاندا پشتی یەکتر بەرامبەر موسوڵمانان دەگرن و، دژایەتی ئەو کەسانە دەکەن،کە لە ئایین و میللەتی خۆیان نین، ئاخر هەر کەسێکتان پشتیوانی لەوان بکات و بەسەرپەرشتی خۆییان قبوڵ بکات، حوکمی ئەویش وەکو هی ئەوانی لێ دێت! خواش هیدایەتی خەڵکانی ستەمکار نادات. دەبینیت ئەوانەی دڵ و دەروون نەخۆشن ڕادەکەنە لای ئەو کافرانەو دەچنە ڕیزیانەوە، دەڵێن: ئاخر دەترسێین ڕۆژێك بێت دوچاری کێشەو بەڵێ ببین، با لای ئەوان دەستێکمان هەبێت! باشە ئەگەر خوای گەورە سەرکەوتنی بە موسوڵمانان بەخشی و ئەوان سەرکەوتن (ئەگەر مەککەیان ڕزگار کرد)، یان هەر فەرمانێکی تری ئەو بۆ موسوڵمانان دەرچێت، کە زاڵ ببن و دەسەڵات بگرنە دەست، جا دەبینیت چۆن ئەو

دەروون نەخۆشانە پەنجەی پەشیمانی دەگەزن و ژێوان دەبنەوە.. ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوە بە سەرسامیەوە دەپرسن: ئەمە ئەوانەن، کە ئەو هەمو سوێندەیان بۆ ئێمە دەخوارد، کە لەگەڵتانین؟! ئەمە ئەوانەن؟!! جا ئەوانە کارو کردەوەیان مایەپووچ دەبێت و بێ پاداشت، ڕیسواو زەرەرمەند دەبن ...

* هەروەها دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَتَّخِذُواْ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ)المائدة/٥٧ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، ئەو کەسانە مەکەن بە سەرپەرشتیارو بەرپرس و جێ متمانەی خۆتان، کە ئایینەکەتانیان دەکردە مایەی گاڵتەو گەپ و گەمەی کۆڕیان، چ لەوانەی، کە ئەهلی کیتابن، چ کافرانی تر، لە خوا بترسن و پارێزکار بن، ئەگەر ڕاست دەکەن و موسوڵمانن ...

* (الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُواْ اللّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ* وَعَدَ الله الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ)التوبة/٦٧-٦٨ واتە: ژن و پیاوی دووڕووەکان سەر بەیەکن و هەمویان، هەر فەرمان بە خراپەو بەرهەڵستی لە چاکە دەکەن، پیسکەو ڕەزیلن، ئەوان خوایان لە بیر کردووەو خوای گەورەش

ئەوانی فەراموٚش کردوە(ئیهمالی کردون و لە ڕەحمەت و بەزەیی خوٚی بێ بەشی کردون). بەڕاستی دووڕووەکان لە فەرمانی خوای گەورە دەرچوون و کافر بوون، بوٚیە خوای گەورە بەڵێنی بە ژن و پیاوە دووڕووەکان و بە کافرەکانیشی داوە، کە حەتمەن دەیانخاتە ناو ئاگری دوٚزەخەوەو، بە هەتا هەتاییش دەبێت تێیدا بمێننەوە، دوٚزەخیش بەسە بوٚیان، دوٚزەخ لە عەوەیان دێت، خوا نەفرینی لەو دووڕو کافرانە کردووەو بڕیاری داوە، کە سزاو ئازارێکی زوٚر بە ژان و ئێشی هەمیشەییان بێنێتە ڕێ …

* (بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا * الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاء مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا)النساء/١٣٨-١٣٩ مژدە بدە بە دووڕووەکان، کە لە خواوە سزایەکی سەختیان بوٚ دانراوە، ئەوانەی، کە - لە جیاتی موسوڵمانان - کافرەکان دەکەنە سەرپەرشتیارو بەرپرسی خوٚیان، چما بە هیوای وەدەست هێنانی دەسەڵات و هێزو عیزەتیان دەچنە پاڵ ئەوان ؟!! ئاخر خوٚ هەموو دەسەڵاتی تەواوی بێ هاوتا، هەر هی خوای پەروەردگارەو بەس؟!

* (وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِيَ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ * وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ذَّلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ

كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ * سَاء مَثَلاً الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُواْ يَظْلِمُونَ)الأعراف/١٧٥-١٧٧ واتە: باسی ئەو کابرایەیان بۆ بکە، کە چەندین ئایات و بەڵگەی خۆمان پێدا بوو، کەچی ئەو هەمووی لەبەر خۆی داماڵی و وای لێ هات شەیتان کەووتە شوێنی!! زەرەری کردو چووە ڕیزی گومڕایانەوە، ئەگەر حەزمان کردایە هەر ئەو ئایەتانەمان دەکردە مایەی پلەبەرزی و سەرفرازیی، بەڵام ئەو خۆی باوەشی بە دنیادا کردو ویستی بە نەمری لەسەر زەمیندا بمێنێتەوە! نمونەی ئەمە وەکو سەگە، ڕاوی دەنێیت، هەر زمانی دەرەکێشێت و هانکە هانکێتی، لێی دەگەڕێیت هەروەتر: زمانی دەرکێشاوەو هانکە هانکێتی! نمونەی ئەو کەسانەش، کە ئایەتەکانی ئێمە بەدرۆ دەخەنەوە، وەکو ئەو سەگە وان، ئەم داستان و نمونانەیان بۆ بگێڕەرەوە، بەڵکو هۆشێکیان بێتەوە بەبەردا، بەڕاستی نمونەو حاڵی ئەو کەسانەی ئایات و بەڵگەکانی ئێمەیان بە درۆ دەخستەوە خراپ و، ناقۆڵاو دزێوە، ئێ هەر خۆیان ستەمەکەیان لە خۆیان کرد.

زۆرینەی موفەسسیرەکان ڕایان وایە، کە ئەم ئایەتانە باسی کابرایەکی بەنی ئیسرائیلی دەکەن، کە ناوی بەلعەمی کوڕی باعورا بوو، کە سەرەتا باوەڕی بە بانگەوازەکەی موسا هێنا بوو، بەڵام دوایی بۆ ماڵی دنیاو بە بەرتیلی حاکمی ئەو زەمانە هەڵگەڕایەوەو، کەووتە شوێن هەواو هەوەسی خۆی و بابای حاکم، بۆیە بو بە سەگی هار!!

١٣- بێ ئەدەبی بەرامبەر بە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لا تَشْعُرُونَ)الحجرات/٢ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، دەنگتان بەسەر دەنگی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەرز مەکەنەوەو لە دورەوە بانگی مەکەن، هەر وەکو لە ناو خۆتاندا هاوار لە یەکتری دەکەن! نەبادا کارو کردەوەکانتان پوچ هەڵگەڕێن و ئێوەش پێ نەزانن، دوایی لێتان تێك چێت و وا بزانن کارو کردەوەکانتان لە فەرِو بەرەکەتی خوادا زۆر بووە ...

هەڕەشە کردنەکە بە پوچەڵ بوونی کارو کردەوەکانیان بە قبوڵ نەکردنێتی، دیارە بۆیە قبوڵیش ناکرێت، چونکە پێچەوانەی شایەتمانەکەیەو بۆ خوا نەبووە، ئەمەش هاوشانی پاشگەز بوونەوەیە لە ئایین، لە جێیەکی تریشدا دەفەرموێ :

* (....وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُوْلَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)البقرة/٢١٧ واتە: هەر کەسێکتان لە ئایینەکەی پاشگەز ببێتەوەو ئاوا بمرێت، ئەوە بە کافری مردووەو هەموو ئەو کارو کردەوانەشی کە کردبوونی، پوچەڵ دەبێتەوەو لای خوای گەورە هیچ نرخێکی نابێت، ئەوانە دوایی، کە دەچنە ناو ئاگری دۆزەخەوە، بە نەمری هەتا هەتایە تێیدا دەمێننەوە.

جا ئەگەر دواندنی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و بانگ کردنی بە دەنگی بەرز ببێتە مایەی پوچەڵ بوونەوەی کارو کردەوەی موسوڵمان و بیخاتە ڕیزی ئەو کەسانەوە، کە مورتەد بوونەتەوە! ئەدی حوکمی کارێکی لەو دژوارتر، دەبێت چی بێت؟! دەبێت حوکمی گاڵتە پێ کردنی چی بێت؟! وەکو ئەو نەفرین لێکراوانە شایانی کوشتنن، کە بەتەوسەوە دەڵێن محمد خاوەنی نۆ ژن بوە!

حوکمی ئەم خاڵە زۆر لایەنی تر دەگرێتەوە، وەك ئەو کەسانەی، کە باسی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە نوسینەکانیاندا بە خراپی دەکەن، هەر وەکو باسی کابرایەکی ئاسایی نەناس بکەن! ئەو مورتەدانەی بە ناوی زانستی و شیکردنەوەی مێژو هەڵسەنگاندنەوە دەیانەوێت تانەو تەشەر لە پێغەمبەری خۆشەویستی خواو سەروەری ئەهلی ئیسلام بدەن... خوای پەروەدگارو کارزان جوانی فەرمووە، کە دەفەرموێ: (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ * وَلِتَصْغَى إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُواْ مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ)الأنعام/١١٢-١١٣ واتە: هەر بەو شێوەیە بۆ هەمو پێغەمبەرێك دوژمنمان لە مرۆڤ و شەیتانان دیاری کردوە، کە لە ناو خۆیاندا ڕاو بۆچون دەگۆڕنەوەو ئاماژەی پلان و پیلان بۆ یەکتر دەکەن و، قسەی باق و بریق و زل زل بۆ مەغرور کردنی یەکتری دەکەن! ئەگەر پەروەردگاری تۆ بیوویستایە هەمو پلان و پیلانێکی ئەوانەی لەو پێغەمبەرانە دور دەخستەوە، بەڵام لێیان گەڕێ، با

هەر ئاوا درۆو دەلەسە هەڵبەستن، با کافرەکانیش ئەوانەی باوەڕیان بە ڕۆژی دوایی نییە، گوێی دڵی خۆیانیان بۆ هەڵخەن! با دڵیان پێیان بکرێتەوەو ڕازیان کەن، لێیان گەڕێ، با چ تاوانێك هەیە بیکەن و، کام خراپەیان لە دەست دێت، با قسور نەکەن ...

١٤- دڵ گوشران و ناڕەحەت بوون لە یەکخواپەرستی و باس کردنی و دڵشاد بوون بە باسی کوفرو بێ دینی! چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ)الزمر/٤٥ واتە: کە باسی خوای تاك و تەنها دەکرێت، ئەوانەی بێ باوەڕن، دڵیان دەگوشرێت و پێی ناڕەحەت دەبن!! کەچی، کە باسی بت و بتپەرستی دەکرێت، دڵشاد و خۆشحاڵ دەبن... نمونەی وا لە ناو خەڵکیدا زۆر دەبینرێت، بۆ نمونە: ئەگەر هۆی سەرکەوتنی ئیش و کارو سەرکەوتنەکان بگێڕرێنەوە بۆ تواناودەسەڵاتی خوای گەورە، دڵیان تەنگ دەبێت، پێیان ناخۆشە وا لێك بدرێتەوە، گەر بیشیگێڕنەوە بۆ سروشت و باروزروف و... هتد، دڵخۆش دەبن! ئەگەر بڵێیت هۆی بەزین و تێکشکانی موسوڵمانان ئەوەیە، کە ئێمە زۆر شارەزای نەخشەو پلانی ململانێی نوێ نەبووین، پێیان خۆشە، کەچی، کە دەڵێیت: ئیرادەی خوا وا بو، کە بە تێکشکان تاقیمان کاتەوە، یان چونکە گوناهمان زۆرەو تۆبەی تەواومان لێیان نەکردوە، لچ هەڵ دەقورچێنن و ڕو گرژ

دەکەن، کە دەڵێیت: هۆی سەرکەوتنمان باش خۆ ئامادە کردن و ئازایەتی و خۆگرتنی خۆمانە، ئاسودەیی دەردەبڕن، کەچی هەر بەوەندەی بڵێیت: سەرکەوتنەکەمان لەلایەن خوای گەورەوەیەو ئەو بە لوتفی خۆی پێی بەخشیوین، مڕومۆچ دەبن و نکوڵی لێ دەکەن...، کە پێیان دەڵێیت: با هەمیشە نییەتمان بۆ خوای گەورە ساغ کەینەوەو نیازمان ڕەزامەندی ئەو بێت، پێیان ناخۆش دەبێت، کەچی، کە باسی هەواو هەوەس و نەوس و نەفس و هەڵپەو چڵێسیان بۆ دەکەیت، شاگەشکە دەبن .

١٥- ووتن و باوەڕکردن بەوەی، کە ئایەتی قورئان و فەرموودەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مانای تری ناوەکیان هەیە: واتە جگە لە مانای زاهیری مانای تری (باطنی) یان هەیە! واتە: گوایە ئەم ئایەتانەی قورئان و ئەم حەدیسانە مانای تریان لە خۆ گرتووە، کە تەنها ئەو کەسانە تێیان دەگەن، کە خوای گەورە ئیلهامی پێ بەخشیون و بە دەردی خۆیان دەڵێن، ئەوانەی (عیلمی لەدوننی) یان هەیە! ئەمەش پێچەوانەی شایەتمانە و کوفرە،چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) یوسف/٢ واتە: ئێمە قورئانمان بە زمانی عەرەبی ناردۆتە خوارەوە تا پەی پێ ببەن و ئەقڵتان پێی بشکێت ...

* (لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ)النحل/١٠٣

واتە: زمانی ئەو کەسەی ئەم قورئانەی دەدەنە پاڵ[١] زمانێکی بێگانەیە! خۆ زمانی قورئان، زمانی ڕەوانبێژی عەرەبییە.

* (وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءهُم بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ وَاقٍ) الرعد/٣٧ واتە: هەروەها قورئانێکی عەرەبیمان بۆ ناردیت تا شوێنی بکەویت، خۆ ئەگەر شوێن هەواو هەوەسی ئەوان (کافرەکان) بکەویت . دوای ئەوەی ڕێبازی خواوویستیت بۆ ڕوون کرایەوەو ناسیت . لە ڕیزی ئیسلامەتی دەردەچیت و کەسیش نابێت لە لای خوای گەورە پشتیوانیت لێ بکات! کەسیش ناتوانێت لە سزای ئەو بتپارێزێت ...

زمانی عەرەبی ئاشکرایەو ووشەکانی ناسراون و تۆمار کراون، ڕێزمانەکەشی نوسراوەتەوە، ناشکرێ کەسێك بتوانێت قورئان تەفسیر بکات، بێ ئەوەی شارەزایی لە ووشەو ڕستەو زمانی عەرەبییدا هەبێت، هەر کەسێکیش بە غەیری ڕێسای زمانی عەرەبی، قورئان لێکداتەوە، لێی وەرناگیرێت و بەو کارەشی کافر دەبێت، جا هەر کەس بێت و بە مانای

---

[١] ئەهلی جاهیلییەتی قورەیش دەیانووت: ئەو کەسەی ئەم قورئانە بە محمد دەڵێت کابرایەکی ڕۆمیە کە ناوی (جەبر الرومی) یە! (و).

ناوەکی قورئان لێك داتەوە، قورئان چی بەسەر چییەوە دەمێنێت ؟! ئەوجا پێوەر چی دەبێت بۆ جیاکردنەوەی هەڵەو ڕاستی ئەو جۆرە تەفسیرانە ؟! خۆ ئەو کاتە موسوڵمانان دە ئەوەندەی دیان و جولەکە. ئایینەکەیان لێ دەشێوێت و سەد ئەوەندەی ئەوان، لەت و پەت دەبن و پەرتەوازە دەکەون! لەم ڕوانگەشەوەیە، کە دەبێت بزانین دوژمنایەتی کردنی زمانی عەربی و بەرهەڵستی کردنی عەربی پەتی (فوسحا)، نەك هەر لادانە لە ئیسلام، بەڵکو ڕیشەکێش کردنی خودی ئیسلامەکەیە... چونکە قورئان ئەو کتێبەیە، کە عەلی کوڕی ئەبو تاڵیب خوای لێ رازی بێت دەفەرموێ، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئاوا باسی قورئانی فەرمووە: (كِتَابُ اللهِ، فِيهِ نَبَأُ مَا كَانَ قَبْلَكُمْ ، وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ ، وَحُكْمُ مَا بَيْنَكُمْ ، وَهُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ، مَنْ تَرَكَهُ مِنْ جَبَّارٍ قَصَمَهُ اللَّهُ، وَمَنِ ابْتَغَى الْهُدَى فِي غَيْرِهِ أَضَلَّهُ اللَّهُ، وَهُوَ حَبْلُ اللهِ الْمَتِينُ، وَهُوَ الذِّكْرُ الْحَكِيمُ، وَهُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ، هُوَ الَّذِي لاَ تَزِيغُ بِهِ الأَهْوَاءُ، وَلاَ تَلْتَبِسُ بِهِ الأَلْسِنَةُ، وَلاَ يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَاءُ، وَلاَ يَخْلَقُ عَلَى كَثْرَةِ الرَّدِّ، وَلاَ تَنْقَضِي عَجَائِبُهُ، هُوَ الَّذِي لَمْ تَنْتَهِ الْجِنُّ إِذْ سَمِعَتْهُ حَتَّى قَالُوا: "إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ) مَنْ قَالَ بِهِ صَدَقَ، وَمَنْ عَمِلَ بِهِ أُجِرَ، وَمَنْ حَكَمَ بِهِ عَدَلَ، وَمَنْ دَعَا إِلَيْهِ هَدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) رواه الترمذي [1] واتە: قورئان کتێبی خوایە باسی

[1] اخرجه الترمذی و الدارمی و احمد . بەڵام شێخی ئەلبانی بە زەعیفی داناوە لە کتێبی (ضعیف سنن الترمذي ژمارە٥٥٤) هەندێك زانای تر فەرموویانە ئەمە

ئەوانەی پێش خۆتان و هەواڵی ئەوانەی دوای خۆتان و دەستوری حوکم کردنی خۆتانی تێدایە، ڕاکانی قورئان بنبڕ (قەتعی)ن هەوانتەو گاڵتەجاڕ نین، هەر دەسەڵاتدارێك پشتی تێ کا، خوا پشتی دەشکێنێت، هەر کەسێکیش ڕێنماییەکانی وەرگرێت، هەواو هەوەس سەرگەردانی ناکات، هیچ زمانێك ناتوانێت وەك ئەو دارێژێت، هەر قورئانە، کە زانایان لێی تێر نابن، هەرچەند بەرپەرچ بدرێتەوەو بە درۆ بخرێتەوە سوك نابێت، سەرسوڕهێنەرەکانی ناوی تەواو نابن، هەر ئەو قورئانەیە، کە پەریەکان لە ناو خۆیاندا بە یەکتریان دەوت: گوێمان لە قورئانێکی سەیر بوو، کە ڕێنمایی بەرەو چاکەخوازی دەکات، ئێمەش باوەڕمان پێی هێناوەو شوێنی کەوتوین، هەر کەس قسە بە قورئان بکات، ڕاستگۆ دەردەچێت، ئەوی جێ بەجێی بکات، پاداشت وەردەگرێت، ئەوی حوکمی پێ بکات، دادپەروەر دەبێت، ئەوی خەڵکی بانگ بکات بۆ لای، مانای وایە خەڵکی خستۆتە سەر ڕێی خواویستی...

١٦- نەناسینی خوا بەشێوەیەکی ڕاست و دروست، یان ئینکار کردنی یەکێك لە سیفەتەکانی، یان ناوە پیرۆزەکانی، یان کردەوەکانی: خوای گەورە دەفەرموێ: (وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ

فەرمایشتی سەییدنا عەلی خۆیەتی، بە هەر حاڵ خۆ گومانی تێدا نییە کە ئەوە هەمووی وەسفی قورئانەوحەقە (و) .

فِي أَسْمَآئِهِ)الأعراف/١٨٠ واتە: خوا چەندین ناوی پیرۆزی هەیە، بەو ناوانە هانای بۆ بهێنن و، لێی بپاڕێنەوە، واز لەو کەسانە بهێنن، کە لە ماناو ناوەرۆکی ناوەکانی خوا لایانداوەو نادروست لێکی دەدەنەوە ...

* (اللَّهُ لا إِلَهَ إلاَّ هُوَ لَهُ الأَسْمَاءِ الْحُسْنَى) طه/٨ واتە: خوا ئەو تەنها پەرستراوەیە، کە بە حەق شایانی پەرستنە و هیچ لە شێوەی ئەو نییە و، چەندین ناوی پیرۆزی هەیە.

* (قُلِ ادْعُواْ اللَّهَ أَوِ ادْعُواْ الرَّحْمَنَ أَيًّا مَّا تَدْعُواْ فَلَهُ الأَسْمَاءَ الْحُسْنَى) الاسراء/١١٠ واتە: چ هاواری (اللە) بکەن، چ هاواری (الرحمن) بکەن، هەر یەکە، خوا چەندین ناوی پیرۆزی هەیە.[1]

* (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ) الشوری/١١ واتە: هیچ شتێك وەکو خوا نییە، ئەو خۆی بینەرو بیسەرە.

* (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ) الإخلاص واتە: بڵێ: ئەوە خوای تاك و تەنها. ئەو خوایەی جێی نیازو

---

[1] ئەم ئایەتە بەرپەرچی ئەبو جەهل بوو کە دەیووت: محمد خۆشی نازانێت خواکەی کامەیە، جارێك دەڵێ: ناوی اللە یە و جارێکی تر دەڵێ: ناوی الرحمن ە !!

ئومێدە. هانای بۆ دەبرێت، کەسی لێ نەبووە لەکەس نەبوە. کەسیش
هاوتاو هاوشێوەو هاوجۆری ئەو نییە..

* (هُوَ الَّذِيَ أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ
مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاء الْفِتْنَةِ
وَابْتِغَاء تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلاَّ اللّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ
كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلاَّ أُوْلُواْ الألْبَابِ * رَبَّنَا لاَ تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ
هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ) آل عمران/٧ واتە:
خوایە، کە قورئانی بۆ ناردویتە خوارەوە، کە ئایەتی وای تێدایە موحکەمن
(بەڵگەو نیشانەکانی ئاشکران و هەمو کەس تێیان دەگات) هەروەها ئایاتی
تریش، کە مووتەشابیهاتن (وەکو باسی نادیارو چۆنیەتی سیفاتی خواو...
هتد) ئەو موسوڵمانانەی، کە باوەڕیان بە خوا هەیە تەسلیمی دەبن و
باوەڕی پێ دەهێنن، چونکە دەزانن لە خواوە هاتوە، بەڵام ئەو کەسانەی،
کە گوماناوی و دوو دڵ و ڕاڕان هەوڵ دەدەن دەمەوەری لەو ئایەتە
مووتەشابیهاتانەدا بکەن، بەو هیوایەی موسوڵمانان بە شەڕە قسەو
ئاشوب و شتی بێ سودەوە خەریك بکەن، گوایە ئەوانیش هەر قورئانەکە
تەفسیر دەکەن! بەڵام خۆ خوای گەورە دەزانێت لێکدانەوەی چۆنە، زانا
شارەزاکانیش دەڵێن: باوەڕمان بەوانە هەمووی هێناوە، چونکە لە لایەن
خوای پەروەردگارمانەوە هاتوە. بەڵام جگە لە خاوەن ژیرییەکان کەس ئەو

پەندو ئامۆژگاریانە وەرناگرێت. دەسا خوایە، دوای ئەوەی ڕێنماییت کردین بۆ ڕێبازەکەی خۆت و بۆ شوێن کەوتن و پێوە پابەند بوونی، دلیشَمان لەسەر خۆشەویستی ڕێبازەکە سارد مەکەرەوە، بە ڕەحمەتی خۆت دابین بوون و جێگیریمان پێ ببەخشە، چونکە بەڕاستی هەر جەنابت ڕێنمایی ڕەحمەت دەبەخشیت ...

* (أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً) الحج/٦٣ واتە: مەگەر نابینیت، کە ئاوا خوا بارانی لە ئاسمانەوە باراندوە ؟!...

- لەسەر زمانی حەزرەتی ئیبراهیمیش سەلامی خوای لێ بێت، دەفەرموێ: (وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ) الشعراء/٧٩-٨٠ واتە: خوای پەروەردگاری من ئەوەیە، کە خواردن و خواردنەوەی پێ بەخشیوم، ڕۆزیم دەدات، ئەگەر نەخۆشیش کەوتم چاکم دەکاتەوە، هەر ئەویشە دەممرێنێت و زیندوم دەکاتەوە..

* (وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ) الأنعام/٦٠ واتە: هەر خوایە، کە بەشەوان دەتانمرێنێت و هەموو ئەوانەش دەزانێت، کە بە ڕۆژ کردوتانە ...

* (وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللّهَ رَمَى) الأنفال/١٧ واتە: ئەی محمد، تۆ ئەو چنگە خۆڵەی گرتە چاوی کافرەکان، تۆ نەت هاویشت، بەڵکو خوا بوو، کە هاوێشتی و گەیاندییە دەم و چاوی هەموو کافرەکان .[1]

* (اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) الزمر/٦٢ خوا کردگاری هەموو شتێکە .

* (لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ الاّ باللّهِ)[2] لە تەسبیحاتی بەردەوامی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بوو واتە: هیچ جۆرە تواناویەك و هیچ جۆرە هێزێك نییە، مەگەر ئەوەی، کە خوای پەروەردگار داوێتی ...

---

[1] ئیبنو عەبباس خوا لێیان رازی بێت، دەفەرموێ: پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە غەزای بەدردا چنگێك خۆڵی هەڵگرت و وەشاندییە کافرەکان و فەرمووی: (شاهت الوجوه) کەس نەما لە کافرەکان بەرچاوو لووتی نەکەوتبێت. بڕوانە سیرة ابن هشام/ عبدالسلام هارون لا ١٣٩ و فقه السيرة/ محمد سعيد رمضان البوطى لا ٢١٧ ئەم ئایەتەش ئاماژەیە بۆ ئەو رووداوە.(و)

[2] عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال : قال لي النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:" ألا أدلك على كنز من كنوز الجنة ؟ فقلت : " بلى ، يا رسول الله ، قال :لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ الاّ باللّهِ) متفق عليه. (و) .

* یان لەسەر زمانی موسا دەفەرموێ: (إِنْ هِيَ إِلاَّ فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاء وَتَهْدِي مَن تَشَاء) الأعراف/١٥٥ واتە: خوایە ئەمە تاقی کردنەوەی خۆتە، تا ئەوە بسەلمێت، کە کێ حەزی لە گومڕاییەو کێش ڕێنمایی خوا وەردەگرێت...

ئیمامی بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە، کە (عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ :صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةَ فِي إِثْرِ السَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلِ؛ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: " هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ عَزَّ وَجَلَّ"؟ قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ: " أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي، وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي، كَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا؛ فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي، مُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ)[١] واتە: زەیدی کوڕی خالد خوا لێی رازی بێت فەرمووی: جارێك پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە حودەیبییە نوێژی بەیانی پێکردین، شەو باران باریبوو، پاش ئەوەی لە نوێژ تەواو بوو، ڕوی کردە خەڵکەکەو فەرمووی: ئایا دەزانن، کە خوا چی فەرموە؟! ووتیان: خواو پێغەمبەری خوا دەزانن، فەرمووی: هەندێك کەس لە بەندەکانم کافر بوون و، هەندێکی تریشیان موسوڵمان، ئەوی، کە ووتی لە فەزڵ و ڕەحمەتی خواوە بارانمان بۆ باری، ئەوە باوەڕی بە من هێناوەو کوفرانەی بە ئەستێرە کردوە، ئەو کەسەش، کە ووتی: بە ئاوا بوونی فلان ئەستێرە

---

[١] ئیمامی بوخاری لە الأذان ، باب : يستقبل الإمام الناس إذا سلم (٨٤٦) ، ومسلم لە الإيمان (٧١).

بارانمان بۆ باریوە، ئەوە کوفرانەی بە من کردوە و باوەڕی بە ئەستێرە هێناوە[1] .

کەوا بو ئەو کەسەی، کە هەرچی لە بوونەوەردایە بە کاری خوای نەزانێت، مانای وایە خوای نەناسیووە، ئەو کەسەی کەم و کورتییەکی خستە پاڵ خوای گەورە، ئەوە خوای نەناسیووە، ئەو کەسەی ناوو سیفەتەکانی خوای نەزانیووە، مانای وایە خوای نەناسیووە... ئەو کەسەی قەناعەتی تەواوی وا نەبێت، کە خوای گەورە تەواویی بێ سنورە، خوای نەناسیووە، ئەوی خواشی نەناسیووە کافرە ..خوا دەفەرموێ: (مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ)الحج/٧٤ واتە: کافرەکان بەڕاستی وەك پێویست، ڕێزو قەدری خوایان نەگرت، چونکە هاوەڵیان بۆ پەیدا کردووە، خواش بەهێزو بەڕێزو خاوەن دەسەڵاتە... هەروەها دەفەرموێ: (وَمَا قَدَرُواْ اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُواْ مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ) الأنعام/ ٩١ واتە: کافرەکان بە ڕاستی قەدری خوایان - وەکو، کە پێویست بوو - نەگرت، چونکە دەیانوت خوا وەحی خۆی بۆ هیچ مرۆڤێك نەناردوە ...

---

[1] عەرەبەکان لە زەمانی جاهیلییەتی پێشوودا باوەڕیان وا بوو کە ئاوا بوونی فلان ئەستێرە دەبێتە هۆی باران بارین! خوای گەورەش لەم حەدیسە قودسیەدا وای دیاری کردووە کە ئەو باوەڕە کوفرەو پێچەوانەی شایەتمانە .. (و).

دیانەکان بەوە کافر بوون، کە (پەنا بە خوا) دەیان ووت: عیسا کوڕی خوایە، جولەکەکانیش کافر بوون، چونکە (پەنا بە خوا) دەیان ووت: خوا ڕەزیلە! یان دەیان ووت، کە خوا بوونەوەری دروست کرد ماندو بوو، دوایی حەسایەوە!! خوای گەورە دەفەرموێ: (لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ) المائدة/٧٢ واتە: بە تەئکید ئەو کەسانە کافر بوون، کە ووتیان خوا هەر عیسای کوڕی مەریەمە!(لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللّهَ ثَالِثُ ثَلاَثَةٍ) المائدة/٧٣ واتە: ئەوانەی، کە دەیانووت خوا سێیەمی سێ خواکەیە، کافر بوون.

* (وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا * لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا * تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا * أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا * وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا * إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا) مريم/٨٨-٩٣ واتە: دەیانوت: خوا کوڕێکی بۆ خۆی داناوە، ئەمە بە ڕاستی ناماقوڵییە، خەریکە ئاسمانەکان لە ناقۆڵایی ئەو قسەدا داکەون و زەوی شەق بەرێت و بە خۆدا ڕۆچێت، چیاکانیش خەریکە وردو خاش بن! لە تاوی ئەو قسە دژوارەی، کە دەڵێن خوا کوڕێکی هەیە. ئاخر ناشێت و ناکرێت خوا کوڕی هەبێت، چونکە هەرچی لە ئاسمانەکان و زەمیندان، هەر هەمو بە کۆیلەیی و بەندایەتی دێنەوە بەر دەستی خوا ...

ئەو جولەکانەش کافر بوون، کە دەیانوت: (لَّقَدْ سَمِعَ اللّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُواْ إِنَّ اللّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاء) آل عمران/١٨١ واتە: خوا قسەی ئەوانەی

بيست (ناوى فەنحاس بوو)، كە دەيانوت: خوا دستكورتەو هەژارەو ئێمە دەوڵەمەندين! ئەوانى تريشيان، كە دەيانووت: (وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُواْ بِمَا قَالُواْ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ)المائدة/٦٤ واتە: جولەكەكان دەيانوت: دەستى خوا لە عاستى خێرەومەنديدا نوقاوەو ڕەزيلە! دەك ئيفليج بن، دەى مادام وا دەڵێن لەعنەتى خوايان لێ بێت، خۆ خواى گەورە هەردوو دەستى كراوەن. هەروەها لە ڕەدديانددا دەفەرموێ: (وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ) ق/٣٨ واتە: هەمو ئاسمانەكان و زەويمان بە شەش ڕۆژ دروست كردووە هيچ تينێكى ماندو بوونيشمان پێ نەگەيشتووە.

نەناسينى تەواوى خواى گەورە، يان وەسف كردنى بە سيفەتێك، بە شتێك، كە لەو نەوەشێتەوە، يان شوبهاندنى بە يەكێك لە مەخلووقات، يان ناساندنى مەخلوقێك بەو، يان بە سيفەتێكى ئەو، يان وەسف كردنى مەخلوقێك بە يەكێك لە سيفەتەكانى ئەو... ئەمانە هەمويان پێچەوانەى شايەتمانەكەن و كوفرن، چونكە ئەوەيان لێ دەفامرێتەوە، كە خوايەتييەكە دراوە بە كەسێك، يان بە شتێكى تر، كە شايانى نييە، ئەو كەسەى خوا ناناسێت، ناشزانێت خوايەتى چييە، ئەوى خوايەتيش نەزانێت، خوا بە يەك دانانێت، ئەوى خواشى بەيەك دانەنا، ماناى وايە وەحيەكانى خواى مەزنى بە درۆ خستۆتەوە ...

١٧- نەناسینی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەو شێوە ڕاست و دروستەی، کە ئیسلام داوای کردوە، هەروەها داماڵینی سیفەتێکی لەوانەی، کە خوای گەورە باسی فەرموون، یان باس کردنی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە شێوەو شێوازێك، کە لە ڕێزی کەم کاتەوە، هەروەها تیرو توانج تێگرتن، یان دان نەنانی بەوەی، کە هەر ئەو پێشەوای مرۆڤایەتییە... خوای گەورە دەفەرموێ: (لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ) الاحزاب/٢١ واتە: بەڕاستی لە پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چاکترین نمونەتان بۆ شوێن کەوتن هەیە .

* (قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * قُلْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَالرَّسُولَ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الْكَافِرِينَ)ال عمران/٣١-٣٢ واتە: بڵێ: ئەگەر ڕاست دەکەن و خواتان خۆش دەوێت، وەرن شوێن من کەون، تا خوا خۆشی بوێن ئەو کاتە لە گوناهەکانیشتان خۆش دەبێت، چونکە خوا لێبوردەو میهرەبانە. گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەر بکەن، ئەگەر سەرپێچییان کرد و گوێیان نەدایێ لێ گەڕێ، کە خوا کافرانی خۆش ناوێت .

* (ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ * مَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ * وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ * وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ * فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ * بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ * إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ

بِالْمُهْتَدِينَ)القلم/١-٧ واتە: سوێند بە پێنوس، بەوەی دێڕ بە دێڕ دەنوسرێت. تۆ بە هۆی نازو نیعمەتی خواییەوە شێت نیت. تۆ پاداشتی نەبڕاوەت هەیە. بەڕاستی تۆ ڕەوشت بەرزیت و لە سەرو ڕەوشتی مەزنەوەیت. سەرەنجام تۆش دەیبینیت و ئەوانیش دەیبینن. ئەو شێتێتیە بە کامتانەوەیە. پەروەردگارت خۆی دەزانێت کێ لە ڕێبازی ئەو لایداوەو گومڕابووەو، کێش ڕێبازی هیدایەتی ئەوی گرتۆتە بەرو ڕێنمایی کراوە.

* (وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ)القلم/٥١ واتە: کافرەکان لە حەسودی خۆیاندا کەوتونەتە پێدا هەڵشاخانت، بە چاوی بەدو پیسیان بەغیلیت پێ دەبەن، وابڵاو دەکەنەوە، کە شێتە!

* (وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ) الاحزاب/٤٠ بەڵام نێرراوی خواو کۆتا پێغەمبەرە.

هەر کەسێك لە پێغەمبەرێتیدا شوێنی کەسێکی تری (غەیری پێغەمبەران) بکەوێت، کافر دەبێت، هەر کەسێکیش بڵێت محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێغەمبەری عەرەبەو بەس نەك هی گەلانی تر، کافر دەبێت، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ: (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ)الانبياء/١٠٧ واتە: ئێمە بۆ ئەوە تۆمان کردە پێغەمبەر، تا ڕەحمەت و بەزەیی بیت بۆ هەموو

جیهانیان. یان دەفەرموێ: (وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا)سبأ/٢٨ واتە: ئێمە، کە تۆمان کردوە بە مژدە دەرو هۆشدەر، بۆ هەمو خەڵکیمان ناردویت .

هەر کەسێك بۆ کەمکردنەوەی ڕێزی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بڵێت: ئەو محمدە دەشتەکییە بەدەویە، کافر دەبێت.

ئەم بڕگەش لقی تری زۆری لێ دەبێتەوە ...

١٨- بە کافر دانانی موسوڵمان و بەکافردانەنانی کافرو، بە حەڵاڵ زانینی کوشتاری موسوڵمانان، چونکە ڕێسای ئیسلامی دەفەرموێ: (ئەوی موسوڵمانێك بە کافر بزانێت کافرە، ئەوی کافر بە کافر نەزانێت کافرە، ئەوی گومانی لە کافرێتی کافر هەبێت کافرە).

پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (سِبَابُ المُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتالُهُ كُفْرٌ) رواه البخاری ومسلم واتە: جنێودان بە موسوڵمان گوناحی گەورەیەو کوشتاریشی کوفرە. هەروەها دەفەرموێ: (لَا يَرْمِي رَجُلٌ رَجُلاً بِالْفِسْقِ أو الكُفرِ إِلَّا ارْتَدَّتْ عَلَيهِ إنْ لَمْ يَكُنْ صَاحِبُهُ كَذلِكَ)یەکێك بە یەکێکی تر بڵێت فاسق یان کافر، ئەگەر براکەی وا نەبوو، ئەوا تۆمەتەکە

دەگەڕێتەوە سەر بێژەرەکەی..[1] هەروەها دەفەرموێ: (إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ ثَلَاثٌ: رَجُلٌ قَرَأَ كِتَابَ اللَّهِ حَتَّى إِذَا رُئِيَتْ عَلَيْهِ بَهْجَتُهُ وَكَانَ رِدْءَ الْإِسْلَامِ اخْتَرَطَ سَيْفَهُ فَضَرَبَ بِهِ جَارَهُ وَرَمَاهُ بِالشِّرْكِ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّامِي أَحَقُّ بِهَا أَمِ الْمَرْمِيُّ قَالَ الرَّامِي)[2] واتە: گەورە ترین شتێك، كە لێی دەترسم ئوممەتەکەمی تێ کەوێت سێ شتە: کابرایەك قورئان بخوێنێت، تا لێی شارەزا دەبێت و چێژی لێ دەکات و سیمای ڕێزی ئیسلامی دەکەوێتە سەر، ئینجا بە شمشێرێکەوە هەستێت بۆ دراوسێکەی و - دوای ئەوەی تاوانی شیرکی دایە پاڵی- بیکوژێت ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا، ئەوی شمشێرەکە دەوەشێنیت شایانی حوکمی شیرکە، یان ئەوی شمشێرەکەی لێ دەدرێت؟ فەرمووی: ئەوی دەیوەشێنێت..

بە کافر دانانی موسوڵمان بۆیە پێچەوانەی شایەتمانەو کوفرە، چونکە تانە دانە لە خودی باوەڕ، تۆمەتبار کردنی ئیمانی کابرایە ...

---

[1] کوفر دوو جۆرە: کوفری گەورە: ئەو گوناحەیە کە خاوەنەکەی لە ئیسلام و ئوممەتی دەباتە دەرەوە. کوفری بچوکیش: ئەوەیە کە خاوەنەکەی لە ئیسلام و ئوممەتەکەی ناباتەدەرەوە.. (و)

[2] نوسەری ڕەحمەتی خۆی دەربارەی ئەم حەدیسە نوسیوێتی: رواه الطبرانی فی الکبیر والصغیر باسناد فیه لین!! واتە زەعیفە، مادام حەدیسی بوخاری و موسلیم لەم بارەوە هەبێت.وا بزانم.پێویست بە حەدیسی ئاوا لاواز ناکات.. (و)

جا هەر وەکو، کە گومان کردن لە کافرێتی کافر کوفرە، یان بە کافر دانەنانی کافر کافر بوونە، چونکە بە درۆخستنەوەی خواو پێغەمبەری خوایە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ئەم باسەش زۆر قووڵەو لق و چڵی زۆری لێ بۆتەوە، بۆیە ئەو کەسەی، کە حوکمێك لەم بارەوە لەسەر کەسێك دەردەکات، دەبێت خۆی شارەزا بێت، چونکە حوکمی کوفری وا هەیە زانایان لەسەری کۆکن، هی واش هەیە ڕایان لەسەری جیاوازە، دیسان وەکو بینیشمان بە کافر زانینی موسوڵمانیش شتێکی دژوارو گەورەیە ...

١٩- ئەنجامدانی کارێك بۆ کەسێك، کە خوای گەورە بە پەرستنی ناساند بێت و بڕیاری بێت، کە نابێت بۆ غەیری خوا ئەنجام بدرێت. وەك سەربڕینی ئاژەڵ و باڵندەو ئەوانە بۆ غەیری خوا. یان رکوع و سوجدە بردن بۆ غەیری خوای گەورە یان بە دەورەی جێیەکدا بۆ خوا پەرستی و نزیك بوونەوە لە خوای گەورە بخولێتەوە خوای گەورە دەفەرموێ: (قُلْ إِنَّ صَلاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لاَ شَرِيكَ لَهُ)الأنعام/١٦٢-١٦٣بڵێ: من نوێژو پەرستن و ژیان و مردنم هەر بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە، کە بە هیچ شێوەیەك هاوەڵی نییە.

یان وەك ئەوەی هاناو هاوار بباتە بەر غەیری خواو لێی بپاڕێتەوە (زیندو بێت، یان مردو) تا زیانی لێ دور خاتەوەو سوودی پێ بگەیێنێت. خوای گەورە دەفەرموێ: (لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ إِلاَّ كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاء لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاء

الْكَافِرِينَ إِلاَّ فِي ضَلالٍ)الرعد/١٤ واته: بانگەوازی ڕاستی یەکخواپەرستی تەنها بۆ ئەوە، ئەو کەسانەی هانا بۆ غەیری خوا دەبەن، هیچ کەسێك وە دەنگیانەوە نایەت، حاڵی ئەو کەسە وەك ئەو کەسە وایە، کە تینووە بە هەموو تینی خۆی دەست دەدەهێڵێتە خوارێ بۆ بیرێك، بەو هیوایەی دەستی بگاتە ئاوەکەو هەڵی هێنجێت و هەر چۆنێك بێت بیگەیێنێتە دەمی! بەڵام ڕەنجی بێ سودە... ئێ دوعاو هاناو پاڕانەوەی کافرانیش ئاوایە ...

یان ئەوەی سوێند بە غەیری خوای گەورە دەخوات، چونکە هەمیشەو لای هەمو کەسێك سوێند پێ خوراو گەورەو بە قەدرە، بەڕێزو پیرۆزە، بۆیە سوێندی پێ دەخورێت، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (مَنْ حَلَفَ بِغَيرِ اللهِ فَقَدْ أشْرَكَ)رواه الترمذي[1] واتە: هەر کەس بە غەیری

[1] فەرمودەی تری سەحیح لەم بارەوە زۆرن هەیانە مەنعی سوێند خواردن بە ئەمانەت دەکات، هەیانە بە باوك و باپیران، هەشیانە هەر بە گشتی شتی تر وەکو (مَنْ حَلَفَ بِشَيءٍ دُونَ اللَّهِ فَقَدْ أَشْرَكَ) اخرّجه الإمام أحمد رحمه الله عن عمر بن الخطاب بإسناد صحيح ، وأخرج أبو داود والترمذي بإسناد صحيح عن عبدالله بن عمر بن الخطاب رضى الله عنهما، عن النبى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أنه قال: (مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِاللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ) ، وثبت عنه أنه قال: (مَنْ حَلَفَ بِالْأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا) (و).

خوا سوێند بخوات ئەوە هاوەڵی بۆ خوا بڕیار داوە... کەسێك نەزریش بۆ غەیری خوا بگرێتە خۆی هەر وایە، هەر پێچەوانەی شایەتمانەو شیرکە[1] .

یان ئەگەر کەسێك حەج دەکات، بەڵام لە ڕێگایدا پێی خواپەرستییە ئەگەر زیارەتی گۆڕی پیاو چاکێکیش بکات!! ئەمەش پێچەوانەی شایەتمانەو شیرکە .

ڕێسایەك لەم بارەوە هەیە، کە دەشێت بکرێتە پێوەر، ئەویش ئەوەیە کە: دەبێت موسوڵمان هەمو کارێکی لەبەر خاتری خوا ئەنجام بدات، هەمو کارێکیشی دەبێت بە پێی شەریعەتی خوا بێت بۆیە ئەگەر کارێکی کرد، کە خوای گەوەر ڕێی نەدابوو، ئەوە کوفر، یان تاوانێکی کردوە.[2]

٢٠- هەروەها چەندین جۆرگوفتارو ڕەفتاری تر هەن، کە دەچنە ڕیزی ئەوانەوە و پێچەوانەی شایەتمانن و هاوەڵ بۆ خوا پەیدا کردنن، بەڵام

---

[1] وەکو ئەوەی هەندێ گێلە کورد دەیکەن کە دەڵێن مەڕێکم نەزر بێت بۆ شێخ عبدالقادری گەیلانی یان بۆ کاك ئەحمەدی شێخ یان بۆ شێخی چۆلی و نەبی عوزێرەکەی هەولێر!! یان ناوساجی سلێمانی بۆ ئیمام عەبباسی تەعجیل!! یان لە بۆکان بۆ شێخی زەمبیل!! وە هەروەها..

[2] تاوان و گوناح دوو بەشە: گوناحی کوفری : وەکو حوکم بە غەیری دینی خوا و سوجدە بۆ بت و قورئان فڕێدانە ناو پیسایییەوە، بکەری ئەمانەش لە ئیسلام دەچێتە دەرەوەو بەهانەشی قبووڵ نییە. گوناحی فیسقی: ئەمەش وەکو گوناحەکانی ترە بەو مەرجەی بە حەڵاڵ نەزانرا بێت، وەکو شەراب خواردنەوەو زیناو سوو .. هتد ، ئەمانیش کە بە حەڵاڵ زانران دەچنە ریزی بەشی یەکەمەوە.. (و) .

هی تریش هەن، کە دەچنە ڕیزی هاوەڵ بۆ خوا پەیدا کردنەوە، بەڵام شایەتمان هەڵناوەشێننەوە، وەك ریا، کە هاوەڵ بۆ خوا دانانە، بەڵام شایەتمانی خاوەنەکەی هەڵ ناوەشێنێتەوە... بۆیە بۆ چارەسەری ریا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أُشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لاَ أَعْلَمُ) واتە: خوایە پەنا دەگرم بە تۆ، کە بە زانین هاوەڵێك بۆ جەنابت پەیدا بکەم، داوای لێبوردنیشت لێ دەکەم لەوەی، کە بە نەزانین هاوەڵێکم بۆ پەیدا کردبێت ...

شێوەی ئەم هاوەڵ بۆ خوا پەیدا کردنەش زۆرە، وەکو یەکێك نوێژەکانی زۆر بە ڕێك و پێك دەکات مادام هەست دەکات وا خەڵکێك تەماشای دەکەن! ئەمە هەر شیرکە و لقێکی سەرەکی خواپەرستی بەتاڵ دەکەنەوە، بەڵام خاوەنەکەی لە ئیسلام ناباتە دەرەوە، بۆیە پێی دەڵێن: شیرکی بچوك.

یان کەسێك خێرو خێراتێك دەکات، وا دەیکات خەڵکی پێی بزانن، تا پێی بڵێن خێرومەندە، یان جیهاد دەکات، بەڵام بۆ ئەوەی دەکات بڵێن ئازایە، یان بۆ یەکێك بیەوێت شت زۆر فێر بێت، تا بکرێتە پێشەواو سەرکردەو فەرماندە، یان وتار بێژ و مەلاو موفتی..[1]

[1] وادیارە نوسەری ڕەحمەتی ئەم سێ نموونەیەی کە هێناویتیەوە:(خێرەومەندو موجاهیدو قورئان خوێن) لە حەدیسەکەی پێغەمبەروە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەری گرتبێت کە تێیدا دەفەرموێ: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى

ئیمامی موسلیم گێڕاویتیەوە، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە خوای گەورەوە دەگێڕێتەوە، کە فەرموویەتی: (أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ،فَمَنْ عَمِلَ عَمَلاً اَشْرَكَ فيهِ غيري ، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ) واتە: من پێویستیم بە هاوەڵ نییە، هەر کەسێکیش - ئەگەر ئیشی کرد – و هاوەڵی بۆ من پەیدا کرد، بۆ شیرکەکەی خۆی لێدەگەڕێم، با بڕوات خۆی و هاوەڵەکەی، کە بۆ منی داناوە ...

ئیمامی ئەحمەد دەگێڕێتەوە، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموویەتی: (أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ! قَالَ: الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، يَقُومُ الرَّجُلُ فَيُصَلِّي، فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ)واتە: ئەرێ ئەو مەسەلەیەتان پێ نەڵێم، کە لە جەجاڵ زیاتر وام لێدەکات لێتان بترسم لێی؟! ووتیان: بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا، فەرمووی: شیرکی شارراوە، کابرا هەڵدەستێ بۆ نوێژ،

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ).

بەڵام کە دەبینێت وا یەکێکی تر تەماشای دەکات، نوێژەکەی ڕێکوپێکتر دەکات!!

هەروەها ئەبو داودو ئەبو ئومامە دە گێڕێنەوە، کە: (أَرَأَيْتَ رَجُلا غَزَا يَلْتَمِسُ الأَجْرَ وَالذِّكْرَ مَالَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا شَيْءَ لَهُ فَأَعَادَهَا ثَلاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا شَيْءَ لَهُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ لا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ)[1] واتە: پیاوێك هاتە لای پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پرسی: ئەگەر کابرایەك بە مەبەستی دەستکەوتنی پاداشت و ناوبانگ دەرکردن بچێتە غەزا حوکمی چی یە؟ فەرمووی: هیچ پاداشتێکی نابێت. کابرا سێ جاری تر پرسیارەکەی کردەوە. بەڵام ئەو هەر دەیفەرموو: هیچ پاداشتێکی نابێت، پاشان فەرمووی: خوای پەروەردگار کردەوەیەکی قبوڵە، کە بە تایبەتی لەبەر خاتری ئەو ئەنجام درا بێت.

هەروەها نەسائی لە عوبادەوە دە گێڕێتەوە، کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (مَنْ غَزَا فِي سَبيلِ اللهِ وَلَمْ يَنْوِ إِلَّا عِقَالاً فَلَهُ مَا نَوَى)[2] واتە: هەر کەس بەمەبەستی پەتکە گوریسێك جیهاد بکات، پاداشتەکەی

---

[1] ابو داود و نەسائی لە ابو ئومامەوە (بسند جيد) گێڕاویانەتەوە (و).

[2] رواه أحمد والنسائي والحاكم وصححه الألباني في الجامع ٦٤٠١ (و).

هەر لەسەر مەبەستەکەیەتی! یەعنی لەو پەتکە گوریسەی زیاتر پێ نابرێت.

ئیمامی موسلیم و نەسائی و ترمذي گێڕاویانەتەوە، کە ئەبو هورەیرەخوای لێ رازی بێت دە گێڕێتەوە، کە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنْزِلُ إِلَى الْعِبَادِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ وَكُلُّ أُمَّةٍ جَاثِيَةٌ فَأَوَّلُ مَنْ يَدْعُو بِهِ رَجُلٌ جمَعَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ لِلْقَارِئِ أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي قَالَ بَلَى يَا رَبِّ . قَالَ فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عُلِّمْتَ قَالَ كُنْتُ أَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ. وَيُؤْتَى بِصَاحِبِ الْمَالِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ أَلَمْ أُوَسِّعْ عَلَيْكَ حَتَّى لَمْ أَدعْكَ تَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ قَالَ بَلَى يَا رَبِّ . قَالَ فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتُكَ قَالَ كُنْتُ أَصِلُ الرَّحِمَ وَأَتَصَدَّقُ . فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ فُلَانٌ جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ . وَيُؤْتَى بِالَّذِي قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ فِي مَاذَا قُتِلْتَ فَيَقُولُ أُمِرْتُ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِكَ فَقَاتَلْتُ حَتَّى قُتِلْتُ . فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ كَذَبْتَ وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ كَذَبْتَ وَيَقُولُ اللَّهُ بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ فُلَانٌ جَرِيءٌ فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ. ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رُكْبَتِي فَقَالَ " يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسَعَّرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) واتە: لە رۆژی قیامەتدا، کە خوای گەورە دێتە خوارەوە بۆ داوەری کردنی نێوان بەندەکان، هەمو نەتەوەکان لەسەر ئەژنۆ جەمن و لەوێن. یەکەمین

كەس، كە بانگ دەكرێ، كابرایەكی قورئان خوێن و كابرایەكی كوژراو لە پێناوی خواداو كابرایەكی دەوڵەمەندە، خوا بە كابرای قورئان خوێن دەفەرموێ: ئایا ئەوەم فێر نەكردی، كە بۆ نێرراوەكەی خۆمم نارد بو؟! دەڵێ: بەڵێ وابوو خوایە، ئەو دەفەرموێت: ئەدی چیت پێ كرد؟ دەڵێ: بەدەم نوێژ كردنمەوە، شەو و ڕۆژ دەمخوێند، خوا دەفەرموێ: درۆت كرد، ئینجا فریشتەكانیش دەڵێن: درۆت كرد، خوا دەفەرموێ: قورئانت دەخوێند، تا بڵێن فلان كەس قورئان خوێنە، ئەوا ووترا! ئەوجا دەوڵەمەندی خاوەن سامان دێنن، خوا پێی دەفەرموێ: ئایا سامانێكی زۆرم پێ نەبەخشیت؟! وام لێ نەكردیت پێویستیت بە كەس نەمێنێت؟! دەڵێ: بەڵێ خوایە وا بوو، خوا دەفەرموێ: باشە بەوەی پێم بەخشیت چیت پێ كرد؟ دەڵێ: یارمەتی خزمەكانم لێ دەدا و خێرو خێراتم لێ دەكرد، خوا پێی دەفەرموێ: درۆت كرد، فریشتەكانیش دەڵێن: درۆت كرد، خوا پێی دەفەرموێ: خێروخێراتت دەكرد، تا بڵێن فلان خێرەو مەندە، ئەوا ووترا... ئەوجا ئەو كابرایە دێنن، كە لە پێناوی خوادا كوژراوە، خوا پێی دەفەرموێ: لە ڕێی چیدا كوژرایت؟ دەڵێ: جەنابت فەرمانی جیهادت لە پێناوی خۆتدا دا بوو، منیش چومە جەنگ شەڕم كرد تا كوژرام، خوا دەفەرموێ: درۆت كرد، فریشتەكانیش دەڵێن: درۆت كرد، پاشان خوا دەفەرموێ: دەتویست خەڵكی پێت بڵێن ئازایە، ئەوا پێشت ووترا... ئینجا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەستی پیرۆزی كێشا

بە ئەژنۆمدا و فەرمووی: ئەبو هورەیرە! ئەو سێ کەسە لە ڕۆژی دواییدا یەکەمین کەسانێکن، کە ئاگری دۆزەخیان پێ خۆش دەکرێت ...

با ئەوەندەی هێنامانەوە لەسەر باس کردنی ئەو شتانەی پێچەوانەی شایەتمانن لێرەدا بەس بێت، چونکە ناتوانرێت لێرەدا هەمویان باس کرێن، ئەمانەی هێنامانەوە ڕێسان، دەتوانرێت حوکمی هی تریان پێ بدرێت..

لە خوای پەروەردگاری کار جوان و زانا داوا دەکەین، کە باوەڕمان بەم ئایینە پاکە پتەو تر کات و، لەسەر ئەم ڕێبازە شیرینە پابەندترمان کات، بە تایبەتی لەم زەمانەدا، کە کوفر زاڵەو زەحمەتە زۆر کەس بیدۆزیتەوەو باوەڕی بە سەلامەتی ما بێت و یەکێك لەو خاڵانەی سەرەوە عەیبداری نەکردبێت!

بەمەش کۆتایی بە ڕوکنی یەکەم (شایەتمان) دەهێنین، چونکە ئەوەندەی باسمان کرد دەربارەی خودی شایەتمان و واتاو ناوەڕۆك و ئەو شتانەی پێچەوانەی دەبنەوەو هەڵی دەتەکێنن، لێرەدا بۆ لاوێکی موسوڵمانی سەردەم ئەوەندە بەسە... ان شاء اللە...

ناوەڕۆک

بابەت	لاپەڕە
کورتەیەک لە ژیانی مامۆستا سەعید حەووا	٩
پێشەکی وەرگێڕ بۆ چاپی یەکەم	١٣
پێشەکی وەرگێڕ بۆ چاپی دووەم	١٥
پێشەکی نوسەر	١٩
ڕێڕەوێک بۆ ڕوکنەکان	٦٣
بەشی یەکەم: شیی کردنەوەی شایەتمان	٦٨
باسی یەکەم: مانای ووشەی اَلإِلٰهْ	٧٤
باسی دووەم: شایەتمان ڕوکنەکانی تریشە	٨٨
لە بەرهەمەکانی شایەتمان	١١٦
شایەتمان بەرنامەی ژیانە	١١٩
شەریعەتێکی گەردوونی	١٤٣
باسی سێیەم: دیدو کلتورو شارستانێتی ئیسلامی	١٥٩
ئایدیۆلۆژی و ڕۆشنبیری ئیسلامی	١٨٩
باسی چوارەم: ووره بەرزی	٢١١
چی پێچەوانەی شایەتمانە	٢٣١
ناوەڕۆک	٣٠٢

زانکۆی ئازادی دیراساتی ئیسلامی زادی
(زادی ڕێمان)

ماڵپەر
zadyreman.com

پەڕەی فەیسبووک
fb.com/zadyreman

هەژماری تویتەر
twitter.com/zadyreman

هەژماری ئیستاگرام
instagram.com/zadyreman

ئیمەیل
zadyreman@gmail.com